اَلتَّدْبِيرَاتُ الِهِيَه

TASAVVUF YOLU

ETTEDBİRÂTİL-İLÂHİYE İSLÂH-EL MEMLEKE-TİL İNSANİYE

YAZAN:
MUHYİDDİN-İ ARABİ

TERCEME EDEN:
SELAHADDİN ALPAY

Sevgili Dostum Yavuz Akgül'e Sevgi Ödevimle [illegible]
26/6/1973.

Dizgi: Baskı: **DİVÂN MATBAACILIK ve Ticaret Tesisleri**
Mollafenari Sok. No: 43 Cağaloğlu
İ S T A N B U L

HAZİRAN — 1973

**HOCAM ŞEYHİM
EBA MEDYEN'E
İFHAF**

Satış Yeri:

SÜMER KİTABEVİ
ALİ MANAV
SAHAFLAR ÇARŞISI No: 2
BEYAZIT — İSTANBUL

MÜTERCİMİN ÖN SÖZÜ

Ariflerin kutbu, Muvahhidlerin imamı Resulüllah Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin tâbii ve muakkibi, Velayeti Muhammediye hatimi, Hilafeti Ahmediyye varisi, Kırmızı kibrit, Büyük şeyh Endülüslü Mühiddin Arabi Tayi Hazretlerinin bu çapı küçük, anlamı büyük sahifeleri sayılı tasavvuf ve ilahi gizlilikler babında kaleme alıp yazdığı bu kitabı sizlere tanıtmakla bir hizmette bulundu isem ne mutlu bana.

Bundan evvel Terceme ettiğim Fütuhatı Mekiyye adlı kitabımın ön sözünde okuyucularıma açıkladığım gibi emsalsiz yaratılıştaki bu büyük kişinin tasavvufi yönünü, telif kitaplarını dilimize çevirmek çok güç olduğunu açıklamıştım. Hazret! bilgisini görüş ve anlayışını, duygularını kâğıt üzerine aktarmak için Arapça dilinin en öz ve anlamlı kelime ve ifade tarziyle ve özellikle mağrib arapçasıyle konuşarak yazmıştır.

Gerek endülüste bulunduğu sıralarda gerek Mısırda, gerek Hicazda Mekke de bulunduğu senelerde ve son olarak Şamda kitablarını vaız ve öğütlerini ayni dille ve hiç bir şekilde değiştirmeden ayni mağrib lehçesiyle ifade etmiş ve yazdırmıştır.

Sözlerindeki sertlik ve kesinlik, ifadesindeki mana derinliğini asla bir yanlışlığa sapmadan üstün bir kudret ve anlayışla çevresine yayarak, insanlığı uyarmağa çalışmıştır.

Gerek bu eserinde gerek fütuhatı mekiyyesinde her vakit olduğu gibi iki zümreye birden hitab etmiştir. Bu sebeple Ehli Batın ve keşif sahibi olmayanların hücumuna uğrayarak düşmanlıklarını görmüştür. O bu gibilerden yılmamış hep ayni fikri müdafaa etmiştir.

İşte kıymetli okuyucularım bu gün dahi onun aleyhinde düşünen ve konuşanlar eksik değildir. Geçenlerde Beyazid de bir kitab evinde gözümle gördüğüm ve kulağımla işittiğim bir noktayı yazmadan geçmeyeceğim. Bazı kuran kursu veya imam hatib okulu talebesinden olması ihtimali olan ve kitab arayan iki genç (ki müstakbelin din adamı olacaklar) Bu ulu şahsiyet hakkında ileri geri söz söylediklerini müşahade ettim. Okulu ve hocaları namına hem üzüldüm ve hemde utandım. Genç ve körpe henüz 18 yaşında olmayan bu gençlerin, nasıl ve ne için ısrarla böyle düşündüklerini anlıyamadım bütün dünyaca tanınan eserleri takdirle 32 dile çevrilen bu islam büyüğü aleyhinde (sapık) kelimesini kullanmaları bende üzüntü yarattı.

Bu şekilde genç bir yaşta, yanlış bir telkin ile veya okuduğunu anlamama neticesinde manen zehirlenen bu gençleri irşad edib ikna etmek çok zordur. Büyük şeyhin Mekke'de bulunduğu bir sırada sapıklık ve dalalete düşerek fütuhatı kekiyyesini yazdığını israrla ifade etmişlerdir.

Din babında Türkün anlayış ve zekâsı islam aleminde üstün durumdadır, Evliyalar Hak taalanın ismetindedirler, onlara dil uzatmak, aleyhlerinde konuşmak caiz değildir. Her devirde olduğu gibi bu devirdede böyle bozuk fikirlilerde yetişir. Bu demek değildirki din okullarına devam eden bütün talebeler böyledir. Kıymetli hocalar elinde çok ümid verici kıymetli genç elemanların yetişdiğini iftiharla görmekteyiz.

Bir ağaç ne kadar sağlam olursa olsun çok meyve verdiği seneler, meyvesini besleyemiyerek yemişinden bir kaçının kurtlanarak gölgesine düştüğünü görmüş oluruz. O vakit ağaç ve geri kalan meyveyi kurtarmak için, yeterli fenni mücadele ilâçları kullanırsak geri kalan meyveleri ve ağacı kazanmış oluruz. Yeterki yemişine ariz olan o hastalık ağaca ve köküne geçmesin.

Hak Taala insanları, anlayış, kavrayış, görüş ve duygu, ahlâk ve güzellik yönünden bir birinden ayrıntılı üstün basamaklarla yaratmıştır. Bu sebeple Mevlana Celaleddin ruminінde hocası oaln bu zat aleyhinde konuşanlara, Yavuz Sultan Selimin hocası olan ve zemanının büyük mütesevvıf ve bilgini bulunan Kemal Paşa zadenin Mühiddin Arabi ve fütuhatı mekkiye hakkında padişaha dahi rest çeken fetva suretinin tercemesini aşağıya yazmakla sözüme son verir Allahtan başarılar dilerim.

Selahaddin ALPAY

KEMAL PAŞA ZADENİN ŞEYH MÜHİDDİN ARABİ HAKKINDAKİ FETVANIN TERCEMESİ

Allaha Hamdü senalar olsunki bizleri bilgili, itaatlı içtihad sahibi kullarından eylemiştir. Dalalette olanları islah etmek için ilahi emirle gönderilmiş olan peygamberine selat ve selamlar olsun.

Şöyleki - Ey İnsanlar! Şunu bilinizki Büyük şeyh, keramet ehli, Ariflerin kutbu, Müvahidlerin imamı, Endülüslü Şeyh Mühiddin adıyle şöhret yapan, Muhammed bin Arabi Tayi noksansız tam içtihad sahibi kamil bir şahsiyet ve faziletli bir uyarıcıdır.

Bir çok üstün ve akla sığmaz keramet ve menkibeleri vardır. Çok talebe yetiştirmiştir, bu talebeleri dahi, bilginler, fazıllar, salihler katında gözdedir.

Kimki onu inkar ederse ve aleyhinde konuşursa o kişi sapıklık yolundadır. Kimi inkar ve aleyhinde israr ederse Padişaha o kişinin tedibi düşer. Bununla beraber hem tedibi, hem itikad ve fikrinin değiştirmesini taleb eder. Şayet o padişah ilahi emirleri dediklerimi yapar.

Bu zatın bir çok telif kitapları vardır, bunlardan en önemlisi Fütuhatı Mekkiye ile Fususu hikemiyyesidir. Bu kitapların mühteviyatındaki bazı meseleler ifade ve mana yönünden açık ve anlaşılır bir vaziyettedir. İlahi emirlere ve gerekse Resülullah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin getirmiş olduğu şeriata uygundur. Bazı meseleleride Ehli zahirden gizli ve onlarn anlayışına kapalıdır, fakat bu gizli anlaşılmayan ehli batın ve keşif sahiplerine açık ve onlara aittir. Ehli zahir bunları yanlış anlar.

Bu kitaplardaki bu incelikleri kavrayamayanlar bu şahsiyyet aleyhinde konuşmak değil onlara susmak düşer. Hak taala bu yönde Esra suretinin 36 cı ayetinde şöyle buyurur: Anlamadığın ve bilmediğin bir şey üzerinde durma! zira kulak, göz, kalb, bütün bu azalarınız sizleri sorumlu tutar.

بسم الله الرحمن الرحيم

(RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH ADIYLE)

Allah Taksiratını Affetsin Allahın fakir kulu Muhammed bin *Ali Bin Arabi Ettaiy endülüsi,* şöyle buyurur.

İnsanı, ilmi ve belirli varlığından gerçek varlığına kavuşturup çıkaran Allaha hamid ve se nalar olsun.

İlkten öyle cevhere yaratılmışdırkı, yüce zülcelal bu yarattığı güzel cevhereye rahmet ve şefkat gözüyle bakmıştır. Bu gerçek bakışla bu cevhere su olup akmıştır ki bu bakışla bu suyun zerrelerini ilahi öz bilgilerle doldurup taşırdı.

Sonradan bu suyu imtizaçlı bir dalın içmesi için özel bir oluktan akıtarak bununla o körpe ağac dalına bilgi ve güzellik verdi.

Canlandırıp şekillendirdiği bilgi ve güzellik dalına insan adını vererek ona duyma ve görme sıfatını da bağışladı.

Bu koskaca Alemde insanı tedbirli ve hakim kıldı ve her şeyi öğretip göstererek onu kudretli kıldı. Bu hale ulaşıp yetişdikten sonra ona aklı ihsan etti, yaradılışını, kendi yaradılışı içinde gizleyip örterek onu meydana koydu.

İnsan yaradılışının tüm gizlilik ve mahiyetini zülcelal hicabiyle örtüp gizledi.

İnsana bakılacak olursa ve onu gerçek itibar edenlerin nazarında sonsuz ve engin ilahi bir hikmetin mevcudiyeti sezilir. Kudret ve güç yönünden ona tecelli ederek o yaratmış olduğu gücü yenip ona galip geldi.

Yarattığı bu insan zülcelalin tecellisinden, onun heybet ve azametinden büyüklüğünden, ateşinden ürkerek kahrolmuş bir halde kaçmak istedi. Fakat onu his ettirmeden tutarak ümid ve yeşillik denizine daldırıp çıkararak böylece ilâhi güç ve kudret, insan vücuduna intikal ve imtizaç etmiş oldu.

Sonradan insana dünyadaki ikamet çevresini gösterip açıklayarak yaşantısını gerçeklendirmiş ve hiç bir kevne bağlı olmayarak onu ebedi bir yaşantı ve zihniyyeti hicabiyle örtmüş oldu. Böylelikle Hak Taala insanı Melaikeden üstün kılarak onun ululuğunu açıklayarak melaikeler dahi ona beyatte bulunmuştur. Böylece Zülcelal insana tüm ilahi adları öğretip onu nurlandırmıştır.

Hak taala insanı yer yüzündeki her şeye vekil ve halef yaparak onu korumuş, başarılı ve galib kılmıştır.

Sonradan ona aklı ihsan ederek kendisine yardımcı vezir yapmıştır. İnsanı yanmakta olan ağaç ateşinin içinde dahi koruyarak ona konuşma ve korunma sırrını bağışladı.

Onun eline bütün sihirbazları aciz bir duruma getirecek bir değnek vererek böylece bütün sihirbazların akıllarını yok etmiş oldu. Sonra insanı birbirinden ayırma ölçüsü ile korkutup uyardı. Dünyada yarattıklarının gelirini insanlara dağıtıp böldü. Bunların arkasına ilahi işaretleri ve izleri taşıyan yardımcılar gönderdi. Böylelikle kalbi düşünce ve helecanlar insanın kişisel çevresine hazırlıklı ve tedbirli gelmiş olur. Bunlardan bir takımı işaret ve şekillere benzer, bir kısmı da bunun tam zıddı ile akla gelir

Böylece insan kendi yaşayacağı kenti orta bir kesimde ekin bitmeyen ve suyu olmayan bir yerde yapmıştır. Bu suretle insan kainatın gizliliklerini öğrenerek ve öğreterek mahrumiyyet bölgesini zengin kılmış ve gine bununla yoksul bırakmıştır.

Hak taala insana bu tekevvünde tasarruf hakkı verdiği gibi ve yine aksi olarak onu bundan mahrum etmiştir.

Ve yine zülcelal kendisine iman edeni ve tanıyanı, ve onu tanımayıp küfürde bulunanların canlarını ayni ölçüde almış olur. Böylelikle zülcelal insana kabzasının kudretini gösterip karar kılmıştır.

Hak taala halk ettiği mülkünü insanlar için bir köprü veya geçid yeri yapmıştır. *Bu köprüyü selametle geçenlere ne mutlu.*

Hak taala bu mülkünü isterse içindekilerle kirleteceği gibi temizleyip tahir olarakta çıkarmasını bilir. Bu ölçü üzerine yarattığı bu mülkü doğrulara ve kâfirlere topluca bir geçid yeri veya bir berzah kılmıştır.

Hak taala bu yüklü alemde mülkünü kendisini minberler üzerinde anmaları için ikame edib yaratmıştır. Böylelikle insanı ilahi bilgilerle donatıp örtmüştür. Kendi yönünden emirlerinin ifşa edilmesini

yasaklamıştır. Nitekim Hak taala: *(Göklerdeki izlere başınızı kaldırıp bakınız orada nice felekler yaratılarak zülcelâlin emrine boyun eğmiş yerleri denizlerle doldurmuştur. Kainatı feleklerle yüklü kılmıştır. Kainatın boşluk denizinde onları genişleterek örtüp yürütmüştür.* buyurur.

Bütün bunlar zülcelalin iki ayağı arasında rica ve korku ile akıp gider. Ezeli ve ebedi sanatkâr uzmanlar gibi sonsuz bilgisiyle sağ ayağına şöyle bir yazı yazmıştır:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۝

Femen ya' melü miskale zerretin hayran yera (1) anlamı: Her kim zerre ağırlığında hayır işler ise onu görecektir. Sol ayağınada *(ve men ya'melü miskale zerretin şerren yera)* anlamı: Kimki bir zerre ağırlığında şer işlerse sonunda şer görecektir buyurmaktadır.

Bundan dolayı her basiret ve akıl sahibi kişi vakit geçirmeden Hak taalaya taatta bulunmalıdır. Onun, bağışlayıp verdiği rızık ve kısmete, zor olsun kolay olsun şükranda buulnmalı, cismani mevcudiyetinde sakladığı ilahi gerçeklik hazinesini araştırmalıdır. Sonra insan nasıl yaşadığını ve ne suretle ve nasıl öleceğini düşünmeli hazırlıklı ve bilgili olmalıdır.

Hak taala insanı ummadığı bir vakitta öldürdüğü gibi, akibindede canlandırır. İnsanı örtülerle karanlıklara boğarki, bu giyim ve örtülerinin verdiği

---

(1) **Zilzal (zelzele) sureti — yani 99 cu suret 7 - 8 ci Ayetler.**

bu zulmet, ay ışığının dünyayı nurlandırdıktan sonra kaybolan ışığıdır. İşte bu keyfiyyet insanın görüş ve basiretini yok eden zulmeti gösterir bir işarettir.

Bazen bu yokluğu ve zulmeti nurlandırır. Buda ancak ayın arzımızla karşılaştığı aydınlık gecelerde olur.

Oinsanki elindeki asa ile taşa gizliliğini denemek üzere vurunca ondan göz açarak su fışkırtmıştır. Böylece ibretle gözünü çevir o asa denilen ağacın taşı nasıl yok ettiğine bak. **Sonra gizlilik perdesi** arkasından vurana bak? İşte bu ilahi gizlilikler, bu temiz ve pak olan insan vücudunda hazineleşmiştir.

O insanı, kendi zatiyyet ve cismaniyetinde bulunan ve Allah vergisi olan bu gizlilik hazinesine şükranda bulunmama gafletine kim düşürmüştür? İnsan insanı öldürüp yok etmesi küfür **değil midir? Mevcudiyeti yönünden zahidleşerek** vücudunu hakir ve aşağılık görenlerin vah haline! Küçüklük ve zillet kendisine aittir. Ne için varlığını tezlil edip küçük göstermek çabasına düşüyor? **Keşke ona küfür ede**ceği yerde ona şükranda bulunsaydı, o vakit salih amelle kötü niyeti birbirine karıştırmış olurlardı. Böylece kendilerine bu mülkde belli bir şey biriktirerek gerideki beka dünyası için bir şey hazırlamış olurlardı.

Yüce Peygamberimiz Muhammed sallallahü aleyhi ve selleme Ehli beyt ve aline, eshab ve ona tebaiyyet edenlere ve onun yardımcılarına, ilahi bilgi ile örtülenlere ve onun ismetinde olanlara ve onun adını anan ve zikir edenlere Allahın selat ve selamı üzerlerine olsun.

Bundan sonra sendeki, esrar, onu anlayıp ona kavuşmakla gerçekleşmiştir. Seni, sabah ve akşam kendisine secdede bulunman için yaratmıştır.

Ben bu hacmı küçük, cürmü ince ve güzel olan faydası geniş, bilgisi çok, ledünni ilimlerden ve adnani soylardan bu İmami Mübin adlı kitabımı yazmış oldum. Bu kitabın içine ne şüphe ve nede tahmin girmemiştir, Adınıda *(İnsanlık Mülkünü islah edici ilahi tedbirler)* koydum.

Kitabın ilk yapraklarında okuduğunuz gibi, bu kitabımın mahiyetini ön söz ve bir başlangıç yazısıyle açıklamış oldum.

Kitabım 21 bölümü kapsamaktadır. Bu bölümler tevhidin inceliklerini Allahın, insanlara özellik ve genellikle istisnasız okumaları için verdiği mülkü yok etmemek için ilahi nizam çevresi içinde hükmi tedbirlerle bu mülkü idare etmesi yönünü kavramak üzre, ilahi gücü, Allahın açık beyanlariyle mezc ederek sizlere sunmuş oldum. Kişinin seviyesi ister alçak olsun ister yüksek olsun herkes bundan ne içeceğini bilmelidir.

Özellik taşıyan kişiler yani Ehli Batın ve keşif ehli için görecekleri bir hayli açık izler vardır. Diğer ehli zahir okuyucuları içinde açık anlaşılır bir yol gösterilmiştir.

İşte bu saydığım 21 bölümlük açıklama Tasavvufun bizatihi özüdür. Bu ilahi atifet basamağına varmak için gösterilen bu yoldan yürümelidir. Oraya gitmek isteyenler ve erişenler sonsuz memnunluk ve hırs için olmakla, mülkün sahibiyle birlikte, diğer kul ve köle ondan kendi payına düşen zevk, haz ve kısmetini almış olur. O vakit insan evladının ne gerçekler üzerine yaratıldığını diğer yaratıklara göre makam ve basamağının yüksekliğini kavramış olur. İşte bu azametli bir yaradılışın, kısa bir örneğidir. Bu yaradılış çok ağır olmakla kolay ve sade yükle yükümlüdür. Menşei ve yapısı itibariyle çevre-

de bulunan bir şey bırakmamışdırki içine sokmamış olsun.

İşte böylelikle bu yaradılış bütün kemaliyle ortaya çıkmış, berzahlarda Celal ve Cemal arasında görünmüş oldu. Kendisi kerem ve sehada cimri olmadığı gibi güç ve kudretindede bir noksanlık görülmez. Burhan ve isbatları olan akıllı kişiler çevresinde, bunun doğru olduğunu söylerler. Bundan dolayıdırki bazı imamlar bu alemden daha güzel bir alem tasavvur etmek imkânsızdır, demişlerdir. Hak taala yarattığı bu alemi (insanı) ismetiyle ve güzel hikmetiyle korur. Çünkü o nimetlerin vericisidir rahmetide geniştir.

Allah seni Allaha bağlılıkta ve taatta başarılı kılsın *Şunu bilki!* Süphanehü ve taala/tek görünmek ve teferrütte kalmak için alemi çift olarak yaratmıştır. Bu davranışıyla adının ve varlığının tek olarak kalması gerçeğindedir. Böylece *Efendi* ile *kölenin* kimler olduğu belli olmuştur./

Hak taala sizlere nefislerinizin ne olduğu gerçeğini öğretmiştir. Güzel ve ince hükmü ile, anlaşılmaz sanatiyle sizlere neler emanet edip bıraktığını göstermiştir.

Hak taala güçlü kitabında şöyle buyurur:

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ

Ve hüvellezi meddelarza ve ceale fiha revasiye ve enhar, ve min küllissemerati ceale fiha zevceyn (2) anlamı: Yeri yayan üzerinde sabit dağları ır-

(2) 13 cü suret — 3 cü Ayet — Raıd.

makları var eden odur. O her bir neviden çift çift meyve yaratmıştır. O gündüzü gece ile örter, işte bu izlerde düşmanlar için bir takım ders ve ibretler vardır.

İşte bu ayeti göz önüne alarak düşünmeğe başladım. İnsanında diğer meyveler gibi bir meyve olarak Hak taala tarafından yaratıldığını görmüş oldum. Gıdasını diğer meyvelerin aldığı gibi alır ve sonunda diğer meyvelerin sonuçlandığı gibi sonuçlanır.

Diğer meyvelerden faydalandığımız gibi insanda bir fayda temin ediyor, sanradan eksiye doğru giderek onlar gibi nihayete eriyor, meyve ağaçları gibi yaşlanıp bozuluyor, onların öldüğü gibi ölüyor ve yok olup gidiyor.

Bundan sonra meyve ağaçlarının canlandığı gibi canlanıyor, meyvelerin doğduğu gibi doğuyor. Ayın doğduğu ve bedir haline geldiği vakit bu meyveyi ekiyor, bununla gençlik vücud buluyor, kendi haline bırakılarak yetişip büyüyor yaşlanıyor. Meyvesinden veriminden faydalanılıyor, ağaç meyvelerinden ne alıyorsak ondanda ayni şeyi almış oluyoruz.

Şayet bunu bırakacak olursak ve bu ölecek ve çürüyecek olursa, ağaçlarda olduğu gibi üzerindeki meyveler pıtır pıtır dökülmeğe ve yok olmaya mahküm olur. İnsanda böyledir, insan yalnızca yaşayıp yaşlanıp ölürse neslide kaybolmuş olur. İnsanlar doğum ve tenasülde böyledir.

Biz burada insanı bir ağaca benzettik, peki bu ağacın eşi nerede bulunur? ki onunla eş olup çiftleşmesi icab ediyor. Bundan anladığımıza göre yukarda

açıklanan ve zikri geçen ayette, hak taala fikri ve itibari olarak bu yönü anlatmıyormu?

İşte insan vücudunda hazineleşen hikmeti ilahiyye insanları böylece izleyip kovalar durur. Bu sebeplerden insan diğer yaratıklardan üstün kılınmıştır. İnsan ilahi gizlilik, hikmet, güzelliklerle doludur. Bunları büyük alem çevresinde *(zülcelal çevresinde)* adım adım izleyip gördük, hatta bu vakta dek insan dediğimiz bu küçük alem harfi harfine bütün anlamiyle mana ve manasına o büyük varlığa uymaktadır. Böylece onu ve ona benzerini bulduk. Bundanda anladıkki büyük alemin çevresinde bir meyve yetişmiştir oda insandır ki, bunada küçük alem diyoruz, böylece güçlü ve mukaddes kitabımızdan bir yardım istedik, bu fikrimizi aydınlatacak nurlu ayetler bulduk, bu ayetleri sırasiyle okuyup inceleyelim:

1 — Hak taala şöyle buyuruyor:

وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

Ve fi enfüsiküm efela tubsirun? (3) anlamı: nefislerinizde o kudret vardır bunu hala ibret gözü ile görmüyormusunuz?

2 — Ve yine:

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ

Senüriyehüm Ayatüna fil Afak ve fi enfüsihim (4) anlamı: Biz kuranın ve tevhidin doğru olduğunu

---

(3) 51 ci suret — 21 ci Ayet — Zariyat.
(4) 41 ci suret — 53 cü Ayet — secde.

onlara belli etmek için kendilerine her bir yönde ve hemde öz nefislerinde kudret ve gücümüze ait olan izlerini göstereceğiz.

Ve yine:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا

Ve *ma halakna essemae vel arza vema beynehü ma batilen* (5) anlamı: Biz gökü ve yeri ve aralarındakini boşuna yaratmadık.

4 — Ve yine:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

Efehasiptüm innema halaknaküm abasen (6) anlamı: Biz sizi faydası olmayan bir nesne olarakmı yarattığımızı düşünüyorsunuz?

Ve yine Hak taala kitabında *Yetenezzelü elemrü beynehünne* buyurmaktadır anlamı:: Onun emir ve iradesi kendi aralarında geçerlidir.

Burada kendi aralarında kavlinden murad, Allah ile ona iman etmiş kulu arasında demektir. Bu sebeple hak taalaya bizlere verdiği ilhame hamd ve senalarda bulunduk. O bilmediklerimizi bizlere öğretmiş oldu, çünkü hak taalanın senin üzerinde bir çok bağış ve fazileti vardır.

İşte şu noktaya dönde bak. Büyük alemdeki a-

(5) 38 ci suret — 27 ciAyet — sad.
(6) 23 cü suret — 116 cı Ayet — mü'minun.

zametli ayrıntıları görmen için basiretini nurlandırmıştır. Bundan ötürü bu ayrıntıları insanlık alemindede padişah ve daha büyükler arasında da bulur ve görürsün.

Şayet bu fark alemde çıkar ve bir ekin gibi biterse veya canlanırsa bunuda insanda müşahade edersin, saç ve tırnakların uzayıp büyüdüğü gibi.

Nasılki yaradılış aleminde tuzlu, tatlı, zehirli, acı suyun mevcudiyeti varsa, bunların tümünün keza insanda bulunduğunu görürüz. İnsanda tuzlu su gözlerinde, zehirli tuzlu suda burnunda, acı suda kulaklarında tatlı saf su ise insanın ağzında bulunur.

(Ve yine alem ve kainatın yaradılışında toprak, su, hava, ateş bulunuyorsa bunlarında insanda bulunduğunu görürüz. İşte insan cismi bunlardan yaratılmıştır.) Hikmet sahibi Azze ve cel güçlü kitabın-

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ

da şöyle buyuruyor: *Hüvellezi halekaküm min turab* (7) Önceden sizleri topraktan yarattım buyurur. Sonradan hak taala sizi çamurdan yarattım buyurur

إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

min tiyn (8) ki buda suyun toprakla karışmasından olmuştur. Sonra yine hak taala: sizleri sıfatı bozulmuş (veya kokmuş) kaygan bir nevi balçıktan yarat

(7) 40 cı suret — 67 ci Ayet — Mü'min.
(8) 37 ci suret — 11 cı Ayet — saffat ve 6 cı suret 2 ci Ayet enam.

مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

tım buyurur, buda havada kokan bir nesnedir. *Min Hamein Mesnun* (9) İşte bu insanda bulunan havanın

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

kokusudur. Sonradan hak taala şöyle buyurur: *Haleka — L — insane min sılsalin* (10) anlamı: yani insanı sıcak kumlu çamurdan pişirerek yarattım buyurur. İşte buda insanda bulunan ısıdır. Yani ateş kısmıdır.

Şunu bilinki hak taala arzuladığı şeyi yaratır o kudretli ve bilgilidir. ve yine dünyada dört yönlü rüzgâr vardır. Bunlar sırasiyle: 1 — Kuzey 2 — Güney 3 — Doğu 4 — ve batı rüzgarlarıdır. İnsandada dört kuvvet hükmünü icra eder. Bunlarıda sırasıyla görelim. 1 — Çekme kuvveti 2 — Tutum kuvveti (yani kabze gücü) 3 — Hazım kuvveti 4 — İtme veya defi kuvvetleridir.

Ve yine bu alemde yırtıcı hayvanlar, şeytanlar olduğu gibi ehli hayvanlarda vardır. Bu sıfatların insandada olduğunu görürüz, yırtıcılık, istek, ezmek, galip gelmek, hiddetlenmek, kinlenmek, şer çıkarmak yemek içmek, evlenmek, kazanmak gibi sıfatlar bulunur ve bunların sonuçlarınıda insanda görürüz.

(9) 15 ci suret — 26 cı Ayet — Hacır.
(10) 15 ci suret — 26 cı Ayet — Hacır ile 55 ci suret — 12 ci Ayet — rahman.

Hak taala bu yönden kitabında şöyle buyurur.

يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ

Yetemettaune ve ye külüne kema te külü elenamü vennarü mevsen lehüm (11) anlamı: Kâfirler ise dünyada kazanıp eğlenirler, davarlar gibi yerler içerler, işin nereye varacağını bilmezler, ateş onların yurtları olacaktır, buyurmuşlardır.

Ve yine alemde sadık melaikelerle yazıcı yani katip melaikeler vardır. İnsanda da temizlikle taat ve sıdık (doğruluk) vardır.

Ve yine bu alemde göze görünen ve görünmeyen gizlilikler vardır. İnsanda da iç ve dış (zahir ve batın) gizli amiller vardırki bunlar, his ve kalp alemidir. Bunun dişi (zahiri) mülk ve içide (batınıda) melekuttur.

Ve keza alemde yüksekte gök alçakta (ayağımızın altında) da yerin varlığı olduğu gibi, insanda da bir alçalış ve yükseliş vardır.

Böylece bu alemi mülahaza ederek ve düşünerek yürü? gördüklerini his ettiklerini bulduklarını kıymetlendirirsen o vakit ilahi gerçeklik tüm mana ve şümuliye ve harflerini dahi noksansız olarak bulmuş olursun.

O vakit onun ezelliyetine karşılık ancak ebediliğini *(sonsuzluğunu)* bulmuş olursun Bunun diğer yönü ise şeridir. Kula göre azze ve cellin yüceliğinin tanınması kulunun bu alemde bekasiyle sürüp gider

İşte Allahın rızası üzerlerine olsun tasavvuf ehlide arab kavminin benzetme için dilinde kolayca kullandığı istiare ve mecaz gibi her iki yönü bir arada

(11) 47 ci suret — 12 ci ayet — Muhammed.

toplayan bu sıfatlar üzerinde yürümüşlerdir. Kuranı azimdede bu yönden ifadeler çoktur. Çünkü kuran açık ve beliğ arap diliyle indirilmiştir. Ve bu günümüze dek böylece gelmiştir.

Yüce Peygamberimiz Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin buyurduğu gibi: *Kuran benim konuştuğum dille indirilmiştir,* buyurmuştur. Yani açık ve bilinen arapça diliyle nazil olmuştur. demek istemektedir.

İşte bu istiare ve mecaza kurandan örnekler ve-

وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا

relim. Hak Taâlâ kitabında şöyle buyurur. *Ve-şteale erre'sü şeyben* (12) anlamı: Başımın tüyü tutuştu anlamına gelirsede gerçek anlamı şudur: Başımın tüm saçları (veya kıları) ağardı demektir. Ve yine

كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ

Keremadin işteddet bihi elrihü (13) külle ateş hızlandı anlamına gelirsede gerçek anlamı: raplerini tanımayanların amelleri fırtınalı bir günde şiddetli rüzgara uğrayan kül yığını gibidir. Arada ne kadar büyük bir anlam farkı olduğunu görüyorsunuz? Ve

فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ

yine *Femeseluhü safvanin aleyhi türab* (14) bunun

(12) 19 cu suret — 3 cü ayet — Meryem.
(13) 14 cü suret — 18 ci ayet — İbrahim.
(14) 2 ci suret — 264 cü ayet — Bakara.

جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَّ

da gerçek anlamı şöyledir: Onların hali üzerinde bir mikdar toprak bulunan kaypak bir kaya gibidir. Ve yine (cidaren yüridü en yenkad Bu ayette duvar düşmek istiyor anlamına gelirsede gerçek anlamı: Orada düşmek üzre (veya **yıkılmak üzre) bir**

وَسْئَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا

duvar gördüler. Ve yine *(Ves el elkaryete elleti künha fiha* (15) git içinde olduğumuz köyden sor, anlamına gelirsede gerçek anlamı: Bulunduğumuz kasa-

وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا

ba ehalisinden bizi sor, demektir. Ve yine: *Vel ir elleti akbelna Fiha* (16) beraber geldiğimiz kafileden sor anlamına geliyorsada gerçek anlamı: Kafile de

فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ

bulunan kişilere sor, demektir. Ve yine: *Felemma tecella rabbehü lil cebeli* (17) Rabbi dağa tecelli ettiği vakit, yani göründüğü vakit anlamına gelirsede, gerçek anlamı: Ne vakit ki rabbı dağda göründü. İşte kuranı kerimde bunlara benzer bir çok mecaz ve istiareyi taşıyan cümle ve ifadeler vardır.

(15) 18 ci suret — 78 ci ayet — Kehif.
(16) 12 ci suret — 82 ci ayet — Yusuf.
(17) 7 ci suret — 82 ci ayet — Yusuf.

Allahın rızası üzerlerine olsun bu gün dahi tasavvuf ehli bunu böyle bilir ve bu eğilimdedirler şimdi bu yönü sana özetleyelim ve seni buna yaklaştıralım ve bu alemde insan kendinden evvelkine nasıl baktığını anlatalım.

Geçmişe bakmadan önceden sende bulunanlardan nelerin çıktığını görelim, şayet gözün alemde bulunan her hangi bir varlığa (mevcuda) ilişir veya görürse, o gördüğün varlığa galebe eden ve onunla kendini tanıtan asıl somut sıfatı iste ve araştır? Şayet anlattığım ve ona delalet eden bu sıfatı öğrenip elde eder isen şunları öğrenmiş olursun ki vu varıb bulduğun şeyde o şeyin gerçek nefsi sıfatını veya ona galebe çalan veya tahakküm eden sıfatı bulursun.

Bu elde ettiğin sıfata bakacak olursan bu sıfatın bi zatihi insanda bulunduğunu kesinlikle anlamış olursun. O vakit neticesini anlayıp bulup tesbit ettiğin bu sıfatı insana mal ederek o sıfatla onu adlandırırsın.

Misal olarak hiç bir hayvanda bulunmayan tenbellik sıfatının eşşek denilen hayvanda bulunması gibi. Bir insanı tembel veya atıl olarak görürsek o vakit bu sıfatı insana verdiğimizi görürüz. O vakit o sıfattaki insana eşşek gibi görünen deriz. Birde bunun zıddını ve aksi şeklini düşünelim. Bir arslanda gördüğümüz yırtıcılık ve atılganlık sıfatınıda insana vermiş olduğumuz bir gerçektir. Meselâ şu arslan adama bak deriz.

Şimdide gözümüzü kudsi güzelliklere çevirelim güneşe ve aya baktığımız vakit şöyle konuşuruz — Filancanın ruhu güneş gibi parlak ve sıcaktır, deriz. Burada güneşin somut sıfatını insanın ruhuna mal etmiz oluruz.

Aya baktığımız zaman filancanın nefsi ay gibi parlaktır, deriz. Demek buradada aydaki parlaklık sıfatını nefse mal etmiş oluyoruz. Demek tüm kainatın sıfat ve varlığı insan denilen şerefli ve kudsi yaratıkda toplanmış oluyor.

Burada nefis olgunluk ve kemale yönelip yükseldiği gibi, yükselip alçalmayada eğilimlidir. Allahın kitabındada bu yön belirtilmiştir.

Nefsin olgunluk ve kemali ancak akıl ve ilim yoliyle gerçekleşir. Nefsin noksanlık ve düşüşüde şehvet ve cehalet eğiliminden ileri gelir. Bunu aydaki kusuf olayına benzetebiliriz. Bu olayda aydaki noksanlığa yer sebep olmuştur, çünkü o en aşağıda bulunan bir mevcudiyettir.

Keza nefsin gerilik ve eksikliği nefsi arzu ve şehvetlere, başı boşluğa yönelmesi sonucudur. Onunda bulunacağı yer (Esfele safilin) dir. yani en aşağılık yerdir.

Dünyamız güneşin nuru ile nasıl parlar ve canlanırsa, insanda güneş gibi ruhunun nuru ile öylece parlar ve ışıldar.

İşte sizlere eşya ve maddenin nasıl ve ne biçimde bu alemde bulunduğunu açıklamış ve göstermiş oldum. Daha birçok misaller vardır ve verebiliriz, yalnız sözü uzatmamak için bu kadarı yeterlidir.

Özel olsun genel olsun ilahi gizlilikler yönünden genellikle bu iki varlığa gelelim. Bu iki varlığı karşılaştırırsak (Büyük alem ile küçük alemi) *daha açık bir deyimle Allah ve insan varlıklarını düşünüp kararlaştırırsak, burada feleğin sonsuzluğunu, ve öğrendiklerimizin bizleri sonunda kurtuluşa eriştirmeyeceğini anlar ve görürüz. Böylece dünyanın fani*

olduğunu anlarız, öyle ise bizleri selamet ve kurtuluşa kavuşturacak öyle bir yol bulmalıki, o yolda arzu ve muradımız bizimle beraber yürümüş olsun, öyleki kitabımızın üzerine kurulmuş ve bina edilmiş olsun.

Burada insana bakacak olursak iki ortam arasında yükümlü olduğunu görürüz. Bu iki ortamın birisi *(Vaid)* yani vaid etmek, söz vermek gibi. Diğeri *(vaîd)* yani hayramı şerremi bilinmiyecek bir sonuç la verilen sözdür.

Kurtuluş yolu olan kati söz yani Vaid üzerine çalışıp yürüyecek olursak o yoldakurtuluş ve selâmeti buluruz. Nazik ve zor olan yön şudurki, bu vadedileni yapıp onu kurtarıp ona sahip çıkmaktır. O vakit Alemi Ekberde, Alemi Asgar üzerine bir kıstas ikame etmek hali çıkar.

Bu konuşmadan ne gibi bir hikmet çıkmış olur deriz? Şunu bilinki Vaid ve Vaîd asıl olarak büyük alemden gelmektedir. Anlayıp gördüğümüz şudurki bütün bunlar ilahi emir ve nehilerde önderlik çevresinden ve asıl hilafet merkezinden çıkmaktadır.

Burada azze ve cel için yaradılan mükevvenatın çoğu onun hüküm ve elinin altında bulunup işlemektedir. Acaba bunun işareti ve izi nerededir? Bir araştıralım. İnsanın bu ileri ilahi ön çevreden şans ve kısmetine bakacak olursak insana (halifeliğin, vezirliğin, hakimliğin, katipliğin, harcamanın, toplamanın, almanın, yardımcılığın, düşmanı karşılama, öldürme, esir almak gibi halifelik çevresine yakışan sıfatların hilafet çevre merkezi olan ve her şeyin hakimiyetini ve saltanatını elinde bulunduran *Peygamberlerden* veraset yolu ile geldiğini görürüz.)

(Allahın selat ve selamı üzerlerine olsun böylece peygamberlerden özellikle son peygamberden sonra

bu hilafet ve vekilliğin yolu gizli tutulmuştur. Kıyamet gününe kadar kesinlikle böyle kalacağı gibi, bazan bir özelikle çıkmış olacaktır.)

Gerçek kutup mevcud olup, yeri belli değildir. O zamanın vekil ve halifesi görüş ve tecelli yeridir. Alem üzerindeki iç ve dış yani (zahiri ve batıni) tüm izler ondan çıkmaktadır. Bunlarla istediğine rahmet eder ve korur. Onunla istediğini azaba düşürür. Onun özel sıfatları vardır. Zamanının Halifesiyle buluşacak olsan dahi o kutuptur. İlahi emirler onun inhisarı altında ve çevresindedir. Şayet onunla buluşamazsan, demek o değildir başkasıdır. Maddenin Tekevvünü asır feleğinin padişahına ondan çıkmış olur. İşte bu saydıklarımın tümü insan denilen varlıkta bulunmaktadır. Allah kısmet ederse bunları sizlere özetlemiş olarak daha güzel açık bir şekilde faydalanmanıza sunacağım. Hak taala üstün faziletiyle kulunu faydalandırmayı bilir ve onu güçlü ve doğru bir yolda yürütmeyi de bilir.

Allah sana afiyet versin şunu bilki; Tasavvuf ince ve güzel bir gizlilik ve acayib bir intikal ve hal emridir. Buna ancak ayağı doğru yolda olan inayet sahibi kişiler erebilir. Tasavvufun bir takım gizli yönleri vardırki bunları bir takım korku ve inkâr perdesi örter. Bu başlangıçla tasavvuf bilgileri genellikle yerinde tutmak ve sağlamlaştırmak için yapmış oluyorum. Zira ona karşı inkâr çok şiddetlidir. Bu şiddet ve zorluk şeytanın tasavvufun karşısında şiddetle karşı durmasından ileri gelir.

Biz bu yolda bu ilmin ancak en kolay anlaşılır yönlerini değişik soru ve işaretlerle ve hatta değişik düşüncelerle yürütmüş olduk. Kimki bu şerefli tasavvuf yolunda yürümeyi arzular, gizliliklerini öğren

mek için üzerinde durarak sonuca varmak isterse telifimiz olan *(Menahicül irtika)* adlı kitabımızı okumalıdır. Bu kitabımız 300 bölüm ve 3000 makamdan ibarettir. Yani her bölüm 10 makamı kapsamaktadır Bunların tümü üst üste ilahi gizlilikleridir.

Bu yolda yürüyecekler korku ve inkardan kendilerini korumaları için biz bu küçük kitabımızı yukarda adı geçen ve türkçe şu anlamda olan *(Yükseliş Basamakları)* adlı kitabımıza bir ek olarak yazmış olduk. İşte bu kitabın muhteviyatını okuyunca insan kendi iç aleminde huzur ve teslimiyyet hissi duyacaktır. Bu teslimiyyet ile öğrenmek istediği gizliliğin kilidini açmış olur. Allah cümlemizi içdenlik ve güzel bir teslimiyyetle islamlık yolunda başarılı kılsın? Onun yüce gücünden, kudretinden, ilminden cümlemizi hissedar kılsın.

Ey bu yolun isteklisi şunu bilki! *Tasavvuf yolunun yapısı teslimiyyet ve tasdik üzerine kurulmuştur.*

Bu yönden bazı büyükler ve önderler: İnsan bin sıddiki zındık gibi görmeden gerçeklik basamağına varamazlar derler. İşte bu öz ve deyimlerin doğruluğunu Allahın rızası üzerinde olsun Hazreti Alinin torunlarından (Şerif Elriza) teyid etmiştir. Bunu iki satırlık bir şiirde söylemiştir. Bu şiirin anlamı şöyledir :(*Ey Allahım bu ilmin cevherini saklayacak ve söylemeyecek olursam o vakit bana demiş olacak ki biz putlara tapıyoruz sen hangisine? taşıdığım kanda ki cevheri müslümanlar helal olduğunu bilselerdi, en kötü ve çirkin amellerini dahi bu cevherden güzel göreceklerdi.*)

Aslı güzel söylemiş bu şiirde bir takım müslüman kişiler adı taşıyanlarda bir inkar ve telbisin

mevcudiyeti anlaşılır. Burada böyle kişiler gerçek düşünceyi gizlemiş olurlar? Öyle ise **bu yolda her** vakit inkarla yolumuz kesilecektir. Şu varki *Hak belirince batıldan eser kalırmı?* Şayet gerçek uzaklaşırsa onun yerini sapıklık almış olur.

Öyle ise Kuranı kerimde yazılı olduğu gibi şöyle konuşursun: *(Câel Hak Zehakel batil)* anlamı Gerçek geldi, Batıl yok oldu.

Ve yine bu şiirin anlamına bakınız: Hakkın sana verdiği sureti görmüyormusunuz? O suret olmayınca padişah dahi tereddüt içinde kalır, sen bir güneşsin, padişahlar senin çevrende birer kevkeptir, sen doğup çıktığın vakit çevrendeki kevkepler gözden kaybolup gider...

Hak taala kitabında:

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

Kul Allahü sümme Zerhüm fi havzıhim yelabun (19) anlamı şöyledir: Kitabı indiren Allahtır de? sonra onları daldıkları şeyde bırakıver oynayıp dursunlar...

Ve yine inkarcılar şöyl konuşurlar: Doğruların sadakası Allaha yakın olanların kötülükleridir... Tövbe, tövbe.. Allaha yüz defa tövbe ve istiğfarda bulun.

Yukardaki iki satırlık şiire bak ki, zillet tekeline giren his aleminin ne durumda olduğunu gör ve anla. Bu böyle olursa Melakut aleminde neler olmaz!

---

(19) 6 cı suret — 91 ci ayet — Enam.

Bu makamdan gayri konuşanlar aslı olmayan karışık rüya aleminde yüzdüklerini bil.

Cüneydi Bağdadinin sözünü duymadınmı? Yeniden olacak bir şey eskiye göre ölçülecek veya iktiran ettirilecek, kıyaslanacak olursa o vakit o yeni şeyden hiç bir iz kalmaz der. Kişinin konuşması, sarf ettiği nefes arasında bir fasıla ve dağınıklık olursa veya dersi ile nefsi arasında bir hafiflik havailik varsa sakın onu dinleme? Sen isbat ve delillerini dışardan iste ve ara? O vakit işin içinden çıkmak için bir merdivene mühtaç olacaksın ki, bu yükselme merdivenini bizatihi kendi zatiyetinden iste. O vakit *(Hakkı)* yani gerçeği kendi zatında yani kendi kişiliğinde bulmuş olursun? Resulüllah Sallallahü Aleyhi ve sellem efendimizin Nübüvvetinin ne ile sabit olduğunu veya isbat edildiğini, *nübüvvetin* aklı başında olanlarda nasıl yerleştiğini okuyup anlamadınmı?

Allahın salat ve selamı üzerine olsun yüce peygamberimizin tüm hitabı ve konuşmaları kendi şahsi nefsi havasına ve hisabına olmayıp, Allahın nam ve hesabına olmuştur. Bu sebeple ona inananlar, onun idare ve hükmü altına girip bir köle teslimiyetiyle kendisine tabi olup ona sıkıca bağlandılar. Böylece yüklenmiş oldukları maddi manevi ödev külfetlerinin tasarrufu altına girmiş oldukları halde, bunların delil ve isbatlarını çürütmek için yüce peygamberimize bir şey sormadıkları gibi, hiç bir bahanede de bulunmadılar.

Allahın rizası üzerine olsun eshaptan bazıları bir takım şeyler üzerine resülullah efendimize sorular sormuşlar, bunun üzerine Hak taala şu ayetle eshabın sorularını yasaklamıştır.

Ayet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ

Ya eyyühellezine Amenü La teselü an eşyaein tübdeleküm, tesü üküm (20) Anlamı: Ey iman edenler İç üzüntüsü verecek manasız veya münasebetsiz şeylerden söz açıp soru sormayınız, buyurmuşlardır.

Bu ayetin nüzulünden sonra eshap şöyle der Bu ayetten sonra resülullah efendimize manasız her hangi bir şeyi sormadan vaz geçmiştik, çünkü kuran inmiş ahkamı belli olmuştu.

Ey bu yolda yürüyen kardeşim! Sen bu tasavvuf yolunda yürürken, seni yolundan alı koyacak veya seni bu yoldan nefret ettirip usandıracak kimseler çıkarsa sana söyleyecekleri ilk şey şudur: Neden susuyorsun? Mürşidinden delil ve isbat iste, yani bu yolun yolcuları ne gibi ilahi gizlilikleri bilir? ve bunlarla nasıl konuşurlar diye sor? gibi tavsiyelerde bulunurlar.

İşte böyle bir kimseyle karşılaşır isen ona karşı çık ve ona şunu sor: Balın tatlılık delil ve isbatı nedir? İşte buna benzer şeyleri sor ve bunların isbat ve delilini i kimseden iste? bu şekilde hareket edersen sana söyliyeceği ve vereceği cevap kesinlikle şöyledir: Bu öyle bir şeyki veya bir ilimdirki bunun delil ve isbatı ancak tatmakla anlaşılır, bunun hiç bir sınırı olmadığı gibi delil ve isbatıda yoktur der. O vakit kişiye tasavvufunda buna benzediğini söylersin? ve yine ona bir misal daha getirerek şöyle konuşursun? Şayet senin kendi elinin emeğiyle

(20) 5 ci suret — 100 cü ayet — Maide.

kimse görmeden gizlice yaptığın bir evin olsa, ve bu yapıda senden başka hiç bir kimsenin emeği olmasa yapı bittikten sonra bu haber bulunduğun çevrede yayılmış olsa, halkın gözü önünde kendi tanıdıklarından birini bu yapıyı muayene etmek üzere halkın gözü önünde içeri sokmuş olursan, o kişide yapıyı görüp dışarı çıktıktan sonra içerde gördüklerini anlatsa, o zata karşı: bu anlattıklarının isbat ve delili nedir? diye soru sormak doğrumudur? Hiç şüphesiz doğru değildir. Şayet böyle soru soracak biri çıkarsa halk nazarında o kişinin ahmak olduğu kanaati doğmuş olur. Ve bu gibi soruyu sorana: Bu öyle bir şeydirki isbat ve delili yoktur denir.

Çünkü bu yapıyı kimsenin yardımı olmadan gizlice yapan kişinin kalabalık halk önünde güvenilebilir kişiyi içeri sokup muayene ettirmesi, ve sonradanda o kişininde çıkıp yapı hakkında içerde gördüklerini anlatması o yapı hakkında (ve yapan hakkında) yeterli bir isbat değilmidir? Bilir kişinin kanaatı güzel düşüncesi adaletli konuşması, gördüklerini sıdık ile(doğrulukla) anlatması bir isbat ve delil değil midir? Şayet ona inanılmayacaksa neden içeri sokulup bu iddialı yapının muayenesi ondan istenmiştir? Hiç şüphesiz onun sözlerini ve anlattıklarını inkâr edecek ve ona inanmıyacak bir kişi dahi çıkmıyacakdır.

Şayet sen bu bilir kişinin iddia ve anlattıkları üzerinde duracak olursan, ev sahibine baş vurarak evi görmek üzere içeri girer, sende o kişinin görüp ve anlattıklarının ve gördüklerinin benzerini görmüş olursun, öyleki ne fazlalığı ve ne eksiği ile.

İşte kardeşim! Bu ilim sünnet olup, ilahi haşyet ve korkunun bir sonucudur. Her şeyin başında tekva gelir..

Şayet Allahtan korkan ve kendi sınırını aşmayan zahitlik ve korku sıfatiyle duran birini görsen, bu gördüğün kişi bizlere aklımızın alamayacağı bu bilim üzerinde konuşacak olursa o vakit biz bundan hak taalanın o kişiye bu bilimi bağışlandığını bilgi ve kanatiyle o kişinin doğruluğunu onaylayarak sözlerine ve açıklamış olduğu düşüncelerine inanmalı, ta mbir teslimiyet göstermeli ona karşı çıkmamalıdır.

وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ

Hak Taala kitabında (Yahtassu bi rahmetihi men yeşa) (21) buyurur. Yani Allah rahmetini dilediğine verir, buyurur.

Ve yine

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ

(Yü ti elhikmete men yeşa) (22) buyurur, anlamı: Kendi hikmet ve gizliliklerini dilediği kuluna verir, buyurmaktadır. Böylelikle Hak taala hikmetini verdiği kuluna o hikmetin hayırlarınıda bağışlamış olur.

Ve yine şöyle buyurur:

وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

(Ve Alemnahü min ledünna ilmen) (23) buyurur

---

(21) 2 ci suret — 105 ayet — Bakara.
(22) 2 ci suret — 269 cu ayet — Bakara.
(23) 18 suret — 66 cı ayet — Kehif.

Anlamı: O kişiye çevremizden veya öz yanımızdan bir ilim öğretmiştik, buyurmaktadır. İşte buradaki ilimden murad ilahi gizlilikler ilmidir. Bu ayetin nü zulu, Allahın salat ve selamı üzerlerine olsun Hazreti Musa ile Hızır Aleyhisselem arasında geçen bir olay neticesidir.

Burada Hak taalanın istediği kuluna bir şeyi tahsis etmesiyle o kulunda o ilim üzerinde ihtisas sahibi olacağına ve olduğuna bir işarettir.

Hak taalayı fiil ve isteklerinden kimse sorumlu tutamaz. Fakat kullar bu yönden sorumludur.

Kesinlikle söylendiğine göre veya sahabeden duyulduğuna göre Eshab bir gün Allahın selat ve selamı üzerine olsun Peygamber Efendimize öğle namazı farzının 4 akşam namazı farzınında üç olmasının sebep ve illeti nedir? Ne için bir namazda duyurmadan içden okunur, diğerinde duyulacak bir sesle namaz surelerini okuduğumuzun sebebi nedir bize anlatın, demelerine rağmen, Sallallahü Aleyhi ve sellem efendimiz bu soruya cevab veremediler.

Çünkü kendileri Allah yönünden korunduğu gibi doğruluğu gözle görülmüş ve ona teslimiyet edilmişti. Onun bu soruya cevap verememesi, bu sorulan şeylerin kendi nefsi ve şahsi arzusu ile hareket etmediğini, ve bunda bir gizliliğin bulunduğunu anlamış ve susmuşlardır.

Buradaki illet, tekvayi kendine miras edinerek aldığı bu ilmin doğru ve sıhhatli olduğunun bir delili değilmidir.

Ey kardeşim böyle bir soruyu sende sormuş olsan, bundan anlarız ki henüz sıdık yani Allaha bağlılık sende yerleşmemiş başlamamış ve ebedileşmemiştir.

Böyle bir durum karşısında ne sor, ve nede cevap ver, dinlediğin kişinin sözlerinide cerh etme, işte kardeşim böyle bir şey karşısında kalırsan Kuranda yazılı olduğu gibi:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

Rabbi zedni ilmen (24). Anlamı: Yarabbim bana verdiğin ilme ve bilgiye ilim kat ve artır, diye Allaha yalvar? Hak taala o vakit kendi yanında sanada bir kapı açmış olur. Böyle bir durumda karşılık vermemek daha doğrudur. Bu yönde Allah seni başarılı kılsın? Hak taalanın kısmet edip sana his ettirdiği (duyurduğu) gizli konuşmayı sana imanın yani Allaha bağlılığın getirmiştir.

Bu öyle bir aynadırki cilası iyi yapılır, üzerindeki lekeler veya paslar giderilirse, insan kendini bu aynada güzelmi görür, çirkinmi görür,? sen o aynaya bakarken arkadan biri gelip sana yaklaşırsa o vakit onun sureti aynada sana sokulduğunu görürsün. O vakit insan oradakilere şöyle der: Arkamda biri var, veya insana benzeyen biri var dersin. Yani insan aynada ne görürse onun varlığını haber verir. Burada kendi gözü ile onu görmemiştir, fakat bunun doğruluğu artık vacib olmuştur. Çünkü bunu aynada görüp his etmiştir.

İşte makul olan bir şey, his edilen şeyle birdir. İnsan kendi kalbinin aynasına güvenmelidir. Yaban-

(24) 20 ci suret — 114 cü ayet — Taha.

cı nesnelerden pas ve kirden kalbini cilalı temiz tutmalı, makul olan fikir suretlerinin ve gizliliklerinin kalb aynasında görünmesine mani olacak her türlü örtü ve hicapları yani manialar silip temizlemesi lâzımdır.

Peki bu hicaplar ve manialar nasıl kaldırılır? diye bir soru çıkar. Bunlar ancak Nefsi mücahade riyazatla mümkündür. Bunlarla kalbini süzüp, temizler ve cilalarsan o vakit kalbinde her türlü (*Mugayye bet*) gizlilikler tecelli ederek kalb aynasına bütün gerçeğiyle akis etmiş olur. İşte o andan itibaren kalp akseden gizlilikleri haber verip konuşmaya başlar. gördüklerini tüm sıfat ve ayrıntılarıyla san anlatmaya başlar. Çünkü kalp yalan söylemez, görmediği bir şeyi hiç bir vakit anlatmaz.

Sözümüzü uzatmasaydık Mükaşefe ve sınıfları hakkında konuşur ve bu gizlilikleri daha geniş açıklardık. Şimdilik bu kadarını yeterli buldum. Bunun nevilerini ve sınıflarını bütün incelik ve kemaliyle arzulayanlar benim bu yönde yazmış olduğum (*Cila-ül kulub*) kalplerinin cilası adlı kitabımı okumalıdır. Duygularım ve gönlüm arzu ederdi ki bu bilimin isbatlarını, izlerini istemiş olsan acaba bu kitabı görüp okuyan ve bu kitabın anlamından bir şey kavrayabildimi diye bende bir tereddüt doğmuş olmamasını ve okuyan hakkında müsbet bir etki yaptığını işidip görmek isterim, ve yine kitap hakkında işte o şöyledir, böyledir acaba akli rehberi onu aldattımı? diyecekler. Gerçek akıl sahibi kendi düşünce ve aklile teklif alan kişidir. Böylece akıl rehberinin yapıp getirdiği ahkamının önünde durması hem vacib, hem caiz, ve hem müstahildir.

Mutasavvıf kişi caiz olan yönden konuştuğu takdirde, bu konuşma onlarca konuşanın nefsinden olmadığına ve eski ilme dayanarak konuştuğu cihetle vacib olarak kabul edilir, yeterki o zat makul ve caiz buluşları getirmiş olsun.

Böyle olduğuna göre nübüvvet ve Velayet akıl gücü üstünde bir keyfiyettir. Çünkü akıl bazan durur, veya hafifler, yani eksik düşünür. Çünkü akıl tevhid temellerinden birini dahi yıkacak bir şey getiremediği gibi, şeriatın temel direklerinden birini dahi sarsmamıştır.

Ve yine akıl kendisini dinleyenlerin çevresinde ancak inkâr ve konuşulanı tasdik etmemekle karşılaşır, buradaki sıfatın aidiyeti ona dönmüş olur. Halbuki Mutasavvıf kişi kendisine atf edilen manasızlıklardan münezzehdir, temizdir.

Ey kardeşim! Sofi kişi seni görürse, Helak vakti gelmeden seni kurtarmaya çalışır, seni korur. Şu varki insan bulunduğu hal ve durum üzerine ölür, öteki dünyadada ayni hal ve durumu ile haşrolunur.

Dikkat, Dikkat, bu gizli noktaları yok edip veya kaçırmaktan sakının? Ey sevgili talebem! Bu ışıklar la kendini aydınlat? bu nura yataklık olmak üzere teslim ol? İnkarın köleliğinden kendini kurtar? özgürlüğe kavuşmağa bak? dikkatle, düşünce ve fikir sandalyasına otur? Nefsi mücahade kazanını üstüne dök? Yardım etme ve anlaşma gibi uysallık ve muvafakat tacını başına geçir? konuşulan yerden değil başka açıdan oraya bak? o vakit gerçeği bulursun. ve yine o vakit dinleyenlere dön bak? bunları hem dinler, hem konuşur, görür, onlara hitab ettiğini, hemde muhatab olduğunu görmüş olursun.

Şayet o konuşuyor ve konuştuğunu kendi dinliyorsa sende orada bizatihi bulunmuş olmasan dahi sen orada yoksun demektir.

Sallallahü Aleyhi ve sellem efendimiz bu yönü işaret ederek rabbinden bizleri şöyle haberdar etmiştir. *(vela yezal elabid yetekarreb ileyye binnevafil, hatta uhibbuhu, feiza ahbebtühu küntü semühü ve basarühü)* buyurur. Anlamı şöyledir: Kulum durmadan bana nafile ibadetlerle kendini sevdirmek için yaklaşmaktadır, şayet ben onu sevecek olursam o, kulumun gözü ve kulağı olmuş olurum, yani o kulumun duygusu ve basireti olmuş olurum, buyurmaktadır.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin bu hadisinden anlaşıldığına göre, Hak taala o kulunun gözü olursa o kulun gözünden bir şey saklı kalırmı? hiç şüphesiz kalmaz. Ve yine Hak taâlâ o kulunun dili olursa o kulun konuşmaları tükenirmi? hiç şüphesiz tükenmez. İşte bu kıymet taşıyan ön sözleri incelemek lâzımdır.

Allahın izniyle o vakit bu sınırda dur ve çevreni irşad et? ve bulup aldığın sonucada Allaha hamdü senada bulun? bu kitaptan öğrendiklerinle Allah seni faydalı ve başarılı kılsın.

Sakın ilimden uzaklaşıp onu bırakma Allah cümlemizi bilgi ehlinden eylesin, onun gücü ve izzetiyle âmin diyelim:

Şimdi bütün bu ön konuşmalardan sonra bu kitabın fihrist ve bölümlerini sizlere tanıtmayı uygun bulduk, bunda sizlere bir çok kolaylıklar çıkmış olacaktır, Bu kitap bölümlerinden her hangi bir gizlilik bölümünü veya belirli bir konuyu öğrenmek isterseniz, o vakit bu fihriste bakarak konunun hangi

sahife ve yerde olduğunu öğrenir, arzulamış olduğunuz bölümü kolaycacık bulabilirsiniz.

Kitabın fihristine gelince şöyledir:

KONUSU

BÖLÜM NO:

13 — Bedeni kentteki duruma hakim olmak isteyen değişik rütbelerdeki asker ve kumandanların güdeceği siyaset
14 — Düşmanla karşılaşmada, savaş hazırlıkları ve tertipleri, ve burada yürütülen siyaset
15 — Bu beden kentinin düşmanlarını yenmek için bilinmesi gereken gizli yönler uyarılar ve kolaylıklar.
16 — Bu beden mülkünün bakası için senenin mevsimlerine göre cismani ve ruhani beslenme yönleri ve tertibi
17 — İnsana emanet edilen gizliliklerin iz ve işaretleri, bu yol üzerinde yürüyeceklerin durumu ve hareket tarzı

Bu son bölümde ayrıca insan nefsinin ilahi çevreye benzerlik gizliliğini beş bölümle göstermiş oldum. Bu bölümlerde sırasiyle şöyledir:

1 — Yakin nur olan Akıl nurunun Kalb alanına dağılması
2 — Kalp gözünün Melekute yetişip onu görmesine mani olan hicaplar
3 — İsbatı zahir yani belirli olan ve adına imam denilen (Levhi mahfuz) hakkında bilgiler.
4 — Sema halinde iken içden duyulan ve gelen sesenişler, iniltiler, hareketler ve düşüş sarsıntıları
5 — Tasavvuf yolunda yürüyeceklere öğütlerki buda bir çok bölümleri kapsar ve bununla kitabımız sona ermiş olur.

Yukardakilerle bu kitab bölümlerinin sayısı 22 olmuş olurki, bunları fihristteki sırasına göre anlatmış olacağız. Böylece açıklamaya Allahın izin ve yardımı ile Besmeleyle başlarım.

بسم الله الرحمن الرحيم

BİRİNCİ BÖLÜM

Şu bir gerçektirki insan bedeninin padişahı ve halifesi olan külli ruhdur. Hak taala bunun hakkında şöyle bir uyarıda bulunmuştur V*e iz kale Rabbü-*

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنّ۪ي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَل۪يفَةً

ke Lilmelaiketi, inni cailün filarzi halife) (25) Anlamı: Hani rabbin meleklere; Ben yer yüzünde bir halife yaratacağım, yani yer yüzünde bana vekalet edecek bir ulu varlık yaratacağım, buyurmuştur.

Çünkü insan denilen varlık küçük alem olduğuna göre, Hak taala yerdeki insan bedeninin taşıdığı ruhu halef kılmıştır, bu kitabın başlangıcında bu yönden açıklama yapmış olduğumuzdan bu konuyu şimdilik konuşmamızdan çıkarmış olduk.

---

(25) 2 ci suret — 30 cu ayet — Bakara.

Yalnız iç ve dış alemleri körleşen, ancak dünyayı dışdan görüp sonlarından habersiz olanların tenkid ve hücumundan korunmak için bu konuyu kısaca açıklamada fayda umuyoruz.

Bu yol üzerinde yürüyenlere ve bu konuya girmiş ve anlamış olanların bizlere verdiği akıl bereketiyle şöyle diyelim: Hak taala gerçeği bildirir ve doğru yolu gösterir.

Hak taala basiretini aydınlatsın ey bu yolun yolcusu şunu bilki! Hak taalanın ilk *(ihtira)* ettiği yani düşünüp yarattığı varlık, hiç bir kavmin mezhebinde yer tutmayan ve oraya varamayan, diğer bir mezhepte yerini bulup tutan tek olarak yarattığı basit bir cevherdir.

Bir takım feylesofların iddiası hilafına Hak taala arzu etmiş olsaydı kendi irade ve ihtiyariyle bir elde bir çok varlıklar yaratabilirdi. Bu gibilere göre birden ancak bir varlık çıkar, derler. Bu böyle olsaydı ilahi iradenin kısırlı olup güç ve kudretinin eksikliğine işaret olurdu. Bir elde bir takım eşyanın mevcudiyetini yaratmak Allahın nefsi için her vakit mümkündür. Bunu önleyecek ve ona mani olacak hiç bir kuvvet yoktur. Burada imkân dahilinde olan ilahi gücün yeri ve nerde bulunduğudur.

Şayet ilkten bulunanın tek bir varlık olduğunun isbatı varsa, oda zati istek ve arzusudur.

Ali oğlu Muhammed yani *Muhiddin Arabi* derki: gerçekçiler bu halife hakkındaki düşüncelerini bir takım değişik sözlerle anlatmışlardır. Bu değişik mana ve sözlerin ayrı ayrı anlamı vardır. Kimi ona *(İmamı Mübin)* kimide ona *(İlahi Arş)* dediler, kimide *(Hak aynası)* gibi ve buna benzer ibareler kullanmışlardır.

Şimdi sizlere bu tabirlerin ifade cihetinden hangi anlama geldiği ve ne sebepten bunlara bu adları verdiklerini anlatalım.

Şu varki Hak taala her kişiye ayrı ayrı kendi sıfat ve itibarından bir bağışta bulunarak o kişiyi o yönde ihtisas sahibi kılmıştır.

Allahın rızası üzerine olsun *Muhammed Ebu Hamid Gazali* hazretleri bu halife konusunda şöyle der: Allahın yer yüzüne istilahen halife olarak gönderdiği varlık ruhdur. Buda halk edilen âlemden olmayıp ilahi emir aleminden gönderilmiş olduğudur.

قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّي

Gazalinin bu sözünü mütasavvife ehli hak taâlânın şu kavliyle hüccet olarak ele aldılar. Hak taala *(Kul innerruhu min emri rabbi)* (26) anlamı: Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar, onlara deki, ruh rabbimin ferman ve emirlerindendir, veya rabbimin ilmindendir, veya kuranda belirtildiği gibi ruh rabbimin vahyidir, buyurulmuştur.

İşte bilginler bu ayetin anlamından bu gibi fikirlere dayanarak bu ve yukarda adları geçen tabirleri kullanmışlardır. Veya daha açık olarak Hak taaladan vasıtasız çıkacak her emrin güçlü ve kudretli emir aleminden çıktığını ve bunların ayrı ayrı bir ödevi olduğunu anlatmak istediler. Birinci sebep budur yani mutlak bir ve kesin bir mevcudiyete ek olarak, belli ve ona bağlı olan mevcudiyeti ona ekler veya ilâve edersek buda bu düşüncenin ikinci sebebi olurki buda o vakit yaratılanların ilki olmuş olur.

(26) 17 ci suret — 85 ci ayet — Esra.

Yaratılış aleminde her varlık bir ön sebepden çıkmış olur. Hak taala ilahi yaradılış konusunda

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

şöyle bir buyruğu vardır *Ela lehü elhalku vel emrü tebarekellahü rabbül alemin*) (27) anlamına gelince: O her şeyi kendi fermaniyle yaratmış, şunu bilinki onun hem yaratma ve hemde buyurması vardır, Alemin rabbi olan Allah pek azametli ve şanlıdır, buyurur.

Cenabı lem yezel İluhiyyet, vahdaniyyet, rububiyyet ve ferdaniyette pek azametli ve büyüktür.

Bundan anlaşıldığına göre Hak taalanın bu hitab ve emri bu alemin yaradılışına başlangıcına ve yetiştirilmesine bir işarettir. Bunu böyle bilip kabul edecek olursak ve buna ek olarak, gerçek anlam öğrenilir ve bilinirse artık her hangi bir söze işimiz kalmaz. Hak taala gerçeği söyler doğru yolu gösterir.

Şunu bildireyim ki! Allahın rizası üzerlerine olsun düşünür kişilerden bazı gerçekçiler birinci madde yerine, en münasip olan ve olacak şeylerde ona birinci fazlalık demeleridir. Fakat onlar Hak taalanın yarattığı şeyin sıfatiyle ona ad vermişlerdir. Böylece var olan bir şeyin taşıdığı sıfatla adlandırılması uzak ve eski birşey değildir. Birinci maddenin tabirin de ise, Hak taala eşyayı iki çeşit üzere yaratmıştır.

Bunlardan birini sebep ve vasıtasız olarak yaratmışdırki, o yarattığı varlık başka bir varlığın yaradılmasına sebep olmuştur.

---

(27) 7 ci suret — 53 cü ayet — Araf.

Doğru olarak inancımız şudurki, hakikat ehlinin düşüncelerine aykırı, düşünenlerde olduğu gibi, Hak taala eşya ve mevcudatı rast gele sebeplerle var etmeyip onları lüzumlu [illegible]r sebep altında yaratmış olmasıdır.

Bunun en doğrusu ilk (mevcud) yani varlık, takaddüm eden bir sebep olmadan yaratılmıştır. Ancak o, yaratıldıktan sonra başka bir varlığın var olmasının sebep ve maddesi olmuştur.

Diğer başka sebepte, takaddüm etmiş olan akla düşer, yemekte doyumluluğun anlaşılması, adet üzre su içip kanmak, bilginin bilim üzerinde duraklaması, canlıların aklen yaşamaya devam etmesi gibi misaller ve yine itaat fiilinde sevabın duraklaması, masiyetin şeran cezalandırılması, gibi bir çok misaller gösterebiliriz.

İşte bilginler bu manaları inceleyince ve bunların inceliklerine nüfuz edince buna ilk madde adını koymuş oldular. Onlar için aklen ve şeran bir sakınca olmadığı cihetle, bazılarıda buna *(Arş)* dediler.

Buna bu adı vermelerinin sebebine gelince: Arşın çevresi alemlerle sarılmış olduğundan, veya diğer bir deyimle ilahi arş emir ve nehinin bulma ve yaratma *(menbaı)* gözü olduğundan, bu mevcudiyeti bu yönden arşa benzetmiş oldular. Yani tüm alemin birleşmesinden bu makamın meydana geldiğini düşündüklerinden ona *(Arş)* demiş oldular. Nitekim ilahi arşta alemlerle çevrilmiş durumdadır.

İşte bu keyfiyyet bir kavmin mezhebinde 9 cu felek sayılmaktadır. Bu böyle olduğu gibi halifede insanlık alemiyle çevrelenmiştir. Hak taalanın kita-

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

bındaki bu sözünü görüp okumadınmı? *(Errehmanü Alel arşı esteva)* (28) anlamı: O esirgeyen bağışlayan zatdırki kendine lâyık olan arşa çıkıp oturmuştur, buyurur.

Hak taala, bu ayetle acaba kendinimi övmektedir, diye akla bir şey gelirsede, yaradılanlar içinde şayet ondan daha azametli biri olsaydı bu rabbani söz bir övünme anlamı taşımazdı ve hatta sayılmazdı.

Bu ayette özel bir gizlilik vardır, bu yolda yürüyen ve bunu anlamaya çalışan kişi tasavvufun lezzetini alsın diye işaret ediyoruz. Kişi bu ayet üzerinde durup düşünürse ayetteki *Arş* kelimesi rahmanın azametine denk bir makam olduğunu görür. Burası bizatihi kendi yüce vasfını veya sıfatının ve ona Arş dediğimiz *Halifenin* yeridir.

İşte Allahü Zülcelalin büyüklük ve yüceliği oraya yükselmekle anlaşılır. İlahi yükseliş ve azamet yeri olan *Arş* Allah ve rahman adları ortamında bulunmaktadır.

Onu nasıl davet edersen et, veya nasıl istersen iste, tüm güzel adlar *yani Esmaül hüsna* onadır ve onundur.

Bu anlattıklarımız mütesavvifler ve esrar ehlince bilinmektedir. Burada yukardaki ayette işaret edilen *(istiva)* yani yükselme sınırı hükmidir.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin buyurduğu gibi: Hak taala Ademi kendi sureti üzerine yaratmıştır, buyurmuştur. Burada Arş denilen Ulvi makam, veya mekan, zatiyeti taşımaktadır. Bu taşınan ve arşa yüklenende *İlahi sıfattır.*

(28) 20 ci suret — 5 ci ayet — Taha.

Ey Arif kişi! Bu yönü iyi incele? Ey yolunda yürürken duraklayan kendine gel? Varisi nimetlendir? Allah gerçeği söyler doğru yolu gösterir.

Bu sebeplerle bazı mütasavvıflar ve gizlilik erbabı ona birinci öğretici tabirini kullandılar. Bu gibilerin böyle bir tabiri kullanmalarının sebebine gelince: kendi düşüncelerine göre insanın hilafeti gerçekleştiği *(yani kimsenin yüklenmesine cesaret edemediği ilahi emanetleri insan denilen varlığın yüklenmiş olmasının)* anlaşılmasından ileri gelmiştir. Böylece bunun küçük aleme göre nisbeti Ademin büyük aleme nisbeti ölçüsündedir.

Kitabımız olan Kuranı kerimdede bildirildiği gibi ve

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

(Ve Alleme Ademel-esmae külleha) (29) anlamı: Hak taala Ademi yarattıktan sonra ona bütün eşya ve mevcudatın adlarını öğretmiştir, buyurmaktadır. İşte Hak taalanın elleri arasında bulunan varlıkta bu dur, Hak taala güzel adlarını ve tüm eşya adlarını melaikelerinden önce ona öğretmişdir.

Hak taala bundan sonra melâikelere hitab ederek

فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

(Enbiunî bi esmaî Haülai in küntüm sadıkin)

(29) 2 ci suret — 31 ci ayet — Bakara.

(30) anlamı: sonra o eşyayı meleklere gösterip eğer bana bağlılık ve sedakatiniz varsa bu eşyanın adları-

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا

nı bana bildirin buyurmuştur. Melaikeler ise *(kalü sübhaneke la ilme lena illa ma allemtena)* (31) demiş lerdir. Anlamı: Melekler Hak taalaya: seni her türlü noksan ve ayıptan tenzih ederiz, senin bizlere öğret-tiğinden başka hiç bir bilgimiz yoktur, her şeyi bilen sensin, cevabını vermişlerdir.

Bunun üzerine Hak taala halifesine mleklerinin bilmedikleri bu adları onlara öğretmesini emretmiş tir. Hak taala sonradan melaikelerine dönerek insan ların kâbede yaptıkları secde gibi öğretmenleri olan Ademe secdeye varmasını emretmiştir.

Bu dünyada insanlar sırf kabe için secde etmiş olsalardı, o vakit Allah korusun Allaha ortak yapmış olurlardı. Kâbedeki o secde ise Allahın evi olan o ye-re değil tek olan Allaha yapılan secdedir. Böylece bu insanlık alemindeki secdenin meyvesi secdeyi yapan insanlara verilmişdirki, buda bir talebenin hocasına karşı alçak gönüllü olması gibidir. Özellikle öyle İla-hi erişilmez bir makamda meleklere ders veren bir yaratık, Allaha karşı tevazu, taat, aciz, şeref, ilerle-me gibi daha önceden o yüce makamdan öğrendikle-rinin ikrarından ileri gelmektedir.

---

(30) 2 ci suret — 31 ci ayet — Bakara.
(31) 2 ci suret — 32 ci ayet — Bakara.

Burada insanın secde ile şereflendirilmesi onun azametli iradesinin kesinlikle sübut ve delilidir.

İşte Hak taala bu rahmetini istediği kuluna ver-miş olur. Dikkat! burada güzel bir gizlilik vardır Hak taala adlandırdığı eşyaları acaba bir muayeneden geçirmişmidir? Bunu yapmamış olsa görmediği ve yoklamadığı o eşyaya o adı nasıl verebilir? diyecek-siniz.

İşte bu konu bir nazariyye ve fikir işidir. Yukar-da konusu geçen secdenin mahiyet ve gizliliğinin i-zahı mümkün olmadığı gibi bununda izahı mümkün değildir. *Bu* yönü daha önce başlangıçtaki *İlahi nur lar* bahsinde anlatmıştık. Fakat burada ad vereceği eşyaları görüp yoklamışmıdır? Burada Hak taala halifesi olan ademe bu adları öğretmiş olduğunu gö-rüyoruz. Ve ona öğrendiği şeylerin melaikelere öğ-retmesini tenbih etmiştir. Şu bir gerçekdirki ancak daha evvelden hazırlanmış eşyalara işaret edilebilir. Hak taala tarafından işaret uzaktan seslenme ile ya-pılmış ise bu aşikare sakat bir görüş ve buluştur.

Biz burada Hak taalanın ad vereceği eşyaları yoklayıp muayene ettiğini söyleyebiliriz. Acaba bu muayeneyi nasıl yapmışdır? sorusunada: Alemin giz-lilikleri toplu bir halde kendinde bulunduğu gibi, bu muayeneyide nefsiyle yaptığını diyebiliriz. Belkide bu gizlilikleri kendisinin yarattığı küçük alemin fay-dalanması için vermiştir. Bu ilahi işaret *(Ha ulâi)* tabirile bizlere yapılmıştır. Allahtan istenilende bu-dur.

Bir kısım tasavvuf ehli bu işarete hak ve haki-katın aynası tabirini kullanmışlardır. Bunun sebebi-ne gelince diyebilirimki, onlar o işareti, rabbani hik-metler ilahi ilimler, gerçeklerin (tecelli) görünüp

çıktığı bir yer gibi görünce ona bu adı vermişlerdir. Çünkü bu saydıklarımıza batıl olan bir şeyin erişeceği bir yol yoktur. *Öyle ise batıl su katılmamış bir yokluk veya hiçliktir. Gerçeğin tersi ve zıddıdır.* Çünkü *(adem de)* yani hiçlik sıfatını taşıyan bir şeyde *(te celli)* açıklık ve çıkış olamaz. Gerçek var olan bir şeyde göründüğü takdirde, anlattığımız gibi şüphe ve ona karşı gelme açıklığa kavuşmuş olur. Çünkü batıl o anda silinip kaybolmuş demektir.

Buradaki özel gizliliğe gelince: Mucib olan sebep şuki Hak taalanın (Haulai) diye işaret ettiği insan tekevvün yönünden hakkın aynası olmasıdır.

Yüce Peygamberimiz Sallallahü Aleyhi ve sellem efendimiz bir hadisinde şöyle buyurmuşlardır: *(Elmü min Mirati Ahihi)* anlamı: İmanlı kişi, imanlı kardeşinin aynasıdır, buyurmuşlardır. Buradaki kardeş kelimesi dil ve lugat anlamı yönünden benzerlik anlamına gelir. Hak taala kitabında şöyle buyurur

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

(Leyse ke mislihi şeyün) (32) anlamı: Onun hiç bir misli ve benzeri yoktur, anlamına gelir.

İnsan denilen bu varlığın imkan derecesinde en açık ve temiz şekliyle çıkıp görünmesi, bizatihi hakkın bu varlık üzerinde, nefsi olmayıp bütün manevi sıfatlariyle çıkıp görünmesidir. Bu kerametli çıkış ve görünüşü ile Hak taala saha ve keremi yönünden de insanda tecelli etmiş olur.

---

(32) 42 ci suret — 11 ci ayet — Şura.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِي اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

Hak taala şöyle buyurur: *(Lekad halakna elinsane fi ahseni takvim)* (33) anlamı: Biz insanı boylu boslu en güzel bir biçim ve kılıkta yarattık, buyurmaktadır.

Ey bu yolun yolcusu! Hak taalanın insan hakkın da bu ayette işaret ettiği mana ve inceliği düşün? Bu işaret bir bilgi kapusu olduğu gibi, suyun yerden doğduğu gibi bir ilahi hikmet gözüdür.

Büyük bilgin Allahın rızası üzerine olsun şeyh *Bircan oğlu Ebul hakem* buna *(İmamı mübin)* tabirini kullanmışdırki oda her şey olan *(Levhi mahfuz)* dur.

وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

Hak taala kitabında şöyle buyurur: *(Ve ketebna lehü fil elvahi min külli şey)* (34) anlamı: Biz Musaya levhalarda din ve dünya için yarayacak lüzumlu herşeyi yazmış olduk, buyurulmuştur. Buradaki levhalardan murad, levhi mahfuzdur ki her türlü yararlı öğüt ve vaızları içinde toplamış durumdadır.

Allahın rahmeti üzerine olsun Şeyh Ebül hakem levhi mahfuzu *(Her şey)* tabiriyle adlandırdığının sebebi budur.

---

(33) 95 ci suret — 4 cü ayet — Tin.
(34) 7 ci suret — 144 cü ayet — Araf.

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ

Ve yine Hak taala *(Ve küllü şeyin Ahsaynahü fi imamin mübin)* (35) buyurduğu gibi, anlamı: Biz her şeyi açık bir kitab olan *(İmamı mübin)* de yani *levhi mahfuzda toplayıp zabtetmişiz,* buyurmaktadır.

Burada gördüğünüz şey şudur ki: Tüm alem ve kainat bu levhi mahfuzun altında ve üstünde insanlık alemiyle kuşatılarak güçlendirilmiş olduğu gerçeğidir. bunun için ona *(İmamı mübin)* adını vermiş oluyoruz.

Bundan dolayı bizler Allahın yanı başında bulunan İmamı mübin'den bir uyarı ve dikkat emri almış olduk, işte bizlerin ondan zevk ve kısmetimiz budur. Sende buna göre tedbirli ol? ve bu yönü gerçekleştir.

مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ

Ve yine özel ilahi gizliliklerden: Hak taala şöyle buyurur: *(Ma farratna fil kitabi Min şeyin)* (36) anlamı: Biz kitapta *(levhi mahfuz veya kuranda)* hiç bir aşırı veya eksik boş bir şye bırakmadık, buyurulmuştur.

Yaradılış aleminde üstün bir varlık olan ve ondan her şey umulan ve görülen gerçek imam insandır çünkü yazılı olarak bildirlen ilahi emirlerdeki sıfat ve ve heyet o şey ve mevcuda uymayınca, hiç bir varlıkta (yani mevcutta) imamlığın gerçekleşmesi mümkün değildir. Şayet bu arz ettiklerim *fürkanda* yazılı olan lügat sıfat ve heyet o varlığa uymuş ise o vakit imamın mevcudiyeti kabul edilir. Bu mevcudiyyet kabul edilirse o vakit imamlığın başka bir mevcudda bulunması iptâl edilmiş *(yâni kaldırılmış)* olur.

Burada Allahtan gayri bir ilah olmuş olsa dahi bu ilahda imamlık fasid olmuş olur. Şimdi bizler bu imamı mübine (yani insana) bakacak olursak, imamlığın ona nasıl vacip olduğunu veya ona geçtiğine bakarız. Burada bu imamlığın kendi zatiyetinde bulunan gizlilik sıfatlariyle elde etmiş olduğunu görürüz. Bunu görüp anlayınca bunu kendi nefsinden veya bir başkasından almıştır deriz. Böyle bu imamette insan elinde bir emanet olarak bulunduğunu görürüz.

Kuranı kerimde Hak taala şöyle emretmektedir

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

(İnnellahe ye mürüküm en tüeddu elamanate ila ehl-i ha) (37). anlamına gelince: Şüphe yok ki Allah size emanetleri (kime aid olursa olsun) sahiplerine veya ehline veya hak edenlere ödemenizi emrediyor, buyurmaktadır.

Bu ilahi emirler gereğince ön almış olan hak aynasıl bizlere bütün açıklığı ile görünmüş oldu. Böylece imamı mübini kardeşinin aynası olan mümin bir kulla çarpacak olursak, bu çarpışmanın sonucunda birinin dışarı çıktığını görürüz ki, buna ayna ve bazılarıda imam derler. İmam ise kitâbidir, ayna ise

---

(35) 36 cı suret — 12 ci ayet — Yasin.
(36) 6 cı suret — 38 ci ayet — Enam.
(37) 4 cü suret — 57 ci ayet — Nisa.

onun yüceliği ve inceliğidir. Bazılarıda bunun hakkında emaneti saklayan kişi veya emniyetli kişi derler.

İşte bizim desteğimiz ve güvendiğimiz şahsiyyet olan Allahın rızası üzerine olsun *Şeyhlerin şeyhi Ebu Medyen Hazretleri* de ona bu adı vermişti. Bunun böyle olduğunu, ve doğruluğuna dair ondan başkalarıda bana ayni şeyi haber vermişlerdir.

Ve yine buna bu adı vermelerinin bir sebebide: *Mutasavvıf Bilginler* insanın bedeni cismini karanlık bir ev olarak veya siyahlığa gömülmüş bir yer gibi görmekde ve bu karanlık cisimleri ruhun ışığı sarınca, güneşin dünya aksamını aydınlattığı gibi, karanlık cismi saran ruhda insan bedeninin bütün aksamını aydınlatmış olur.

Mesela bunuda zaruri olarak bilmen icab ederki Bağdatta olan aydınlık *(Nur)* Mekkede olan aydınlığa *(Nura)* benzemez. Her hangi bir yerde olan bir ışıkta başka bir yerde olan ışık değildir.

Böylece Hak taalanın kendi zatiyetinde ve yanı başında yarattığı nurlar padişahına bakacak olursak, bunun ışık saçan yuvarlak bir cisim olduğunu görmüş ve bulmuş oluruz. Bunada güneş adı verilmiştir. Bu güneş yer yüzünün her bir bölüm ve yönü nü aydınlatmış olsa orada Hat taalanın sonsuz kudretinden bir nur daha çıkmış olurki bunada yine gü neş deriz.

Ve yine Hak taalanın kudret ve hikmetiyle yer yüzünde güneşe karşı yaratmış olduğu her nurada güneş adı verilir.

İşte tüm bu açıklamalardan anlaşıldığıan göre insan bedenini içten aydınlatan nura *ruh* demek yanlış değildir. Bir çok değişik durumlarla insan cis-

mindek bu nur merkezleride değişik olarak kabul edilir ki, buda yumuşak ve sert cisimlerin mevcudiyetini kabul ettiğimiz gibi, cisimleride nurun yakın şerefli bir akrabası olarak kabul edemeyiz.

Keza ruhun bedende dolup taşması ve etkilediği feyz yönünden ve değişik hallerinden insan bedeninden ayrı ayrı yerlerini etkileyeceği bu ruh feyezanının bir ölçüde olmayacağıdır.

Behimelerdeki feyzin insanda olan feyze benzeyeceği kabul edilemiyeceği gibi insanın kabul ettiği bir şeyi melaikenin kabul etmeyeceğine benzer.

Şayet biz güneşe akıcı ve taşıcı bir nesne adını verirsek bu doğrudur, amma gerçek akıcı ve taşıcı olan sudur, bundan anlaşılırki güneşe verdiğimiz ad mecazidir veya benzetmedir.

İşte mütesavvifeye göre bu ruhların külli ruha olan nisbeti, büyük şehir valilerinin imama olan nisbeti gibidir. Şayet bu valiler adaletli olurlarsa cemaat tarafından korunur ve sevilir. Zulüm ederlerse ayni cemaat tarafından cezalandırılır.

İlahi gizliliklerden biride şudur: Kudsi adları

وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا

taşıyan zül celal şöyle buyurur: *(Ve eşrakatül arzu binuri rabbiha)* (38) anlamı: Yer yüzü rabbinin nuru ile ışıklandı, buyurmaktadır. Burada rububiyyet birinci öğretmenin hakimiyyet terbiye ve kumandası altında olduğunu, onun bunu sebebiyyet verdiği iti bar edilir.

---

(38) 39 cu suret — 69 cu ayet — Zümer.

Hak Taâlânın kavlilede sabittir ki, yaratıklar fark gözetmeden eninde sonunda ona dönecekler- dir. Nitekim Hak taala kitabında hatırlatma yollu

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

şöyle buyurur:*(Ya eyyetüha ennefsül mutmainne, ircû ilâ rabbike radiyeten merdiyye)* (39) türkçe anlamı: iman sahibi kullara şöyle denecektir, Ey kendinden emin olan nefis! sen ondan, oda senden hoşnud olarak rabbine dön? buyurulmuştur. Bu uyarıcı ve hatırlatıcı rabbin nur hitabı, insanda bizatihi bulunan hayvani ruhur ki, insan ve hayvanlarda birleşir bu yaratıklardaki ölüm keyfiytide güneşin batma siyle günün tamamlandığını ayın hilal perdesiyle gizlenip örtüldüğü gibi ruhu gizleyip örten bulut itibar olunur.

Böylece *İmam* batıp gider onun yerine veziri kalmış olur, Vezirde ayın geceleri ülkeyi aydınlattığı gibi oda ülkesine faydalı nur akıtarak batıp gider.

Fakat vezirin ülkesine verdiği feyz imamın verdiğe bilgiye benzemez, vekiline nazaran gerçekten imamın feyz maddesi, taşıp akması, kendinden emin olan nefis i;in, bir gizlilik maddesi ve örtüsüdür.

İşte böylece imamla vezir her ikiside kaybolur, batar gider. Geride artık, ahkam ilminin yıldızları olan fakihler kalmış olur. Bunlar ise hayvani behimi yırtıcı nefsin hakimiyetini ellerine geçirecek ve onları kahretme gücünü gösterecek bir feyz ve taşkanlık gösteremezler.

---

(39) 89 cu suret — 27 ci ayet — Fecir.

(Ey bu yolda yürüyen kişi! bu ilahı gizliliği derin derin düşünürsen sonucu, ilahi hikmetin sende başlamış olduğunu görürsün? Sende başlayan bu ilahi hikmete bazı ileri gelen mütesavvife *Dairenin merkezi* adını vermişlerdir.)

Bir takım dostlarımız bunun hakkında bir çok şiirler dahi düzenlemişlerdir. Şair bir mütesavvıfa kişinin biri gelir ve ona bu yönü sorar, bu şiirin türkçe anlamı şöyledir:

Zahiri hikmet nedir aceb ey sofi diyerek
İlahi hikmeti yuvarlak bir daireye benzeterek

Bu kaybolursa onun benzeri varmıdır aceba?
Bu kolaydır amma her yönü bellidir orada

Başlangıcı haktır, bize ondan az kısmet verilir
Buda tam olarak değil nurla gizlenilir.

Bunun erkânı dörde bölünmüş bulunur.
Bu dört açıdan biride kahreder görünür

Ruh merkezinin orada bir başlangıcı vardır
Cismin zirvesininde mutlak bir sonu vardır

İlahi damlaların mutlak bir öncüsü vardır
Sanat onun, o damlalarda kudreti vardır

Kainatmı dedin? bu bir açıda? damla görünür
Bu açının biride, yaşantımızı sürükleyip götürür

Bu son açıya, beka evidir diyerek hızla gidilir
Hakkın tecellisi mükâfat olarak kullara verilir.

Sizlerden bu yolda yürüyecek olanlara derimki: Bu Halife dediğimiz varlık diarenin tam merkezidir Dairenin anlamı ise bu yaradılışın çevrisi demektir. Bu adın buna verilmesinin sebebine gelince, Allahın rizası üzerine olsun, tasavvuf ehli bu halifenin kendi ülkesindeki doğruluğunu, adaletli hükmünü görünce ona *Kevin* dairesinin merkezi adını vermiş oldular Buna saik olan sebepte adaletidir. Çevrenin bir noktası olan onu alıp kürenin merkezine taşımış oldular Merkez noktasından çevreye çıkan hatların diğer komşusu olan hatta eşit olarak çıkdığını görünce, bunun adaletli bir ölçüde çıktığını görüp anlamış oldular, bu sebeple buna dairenin merkezi dediler.

Buradaki ilahi gizliliğe gilince: Gerçek şudur ki Dairenin merkez noktası asli çevre çizgisinnin, yani dairenin meydana gelmesinin asıl sebebidir.

Bir kürenin veya dairenin büyüklük ve cesareti ne ölçüde olursa olsun mutlak o küre veya dairenin merkezini bir nokta olarak kıymetlendirmiş olursun. O vakit noktanın lüzumu ve mevcudiyeti kalkmış olur. Çünkü çevre sınırının varlığıyle daireyi var eden yapıcının nokta olduğu gerçektir. O kumandan ve başkandır. Bu baş olmasaydı var olup çıkacak ne bir küre ve nede bir daire olurdu.

Ezelden beri Allah vardı, beraberinde ve yanında bir şey yoktu, onun açık ve uzanmış duran iki el ve ayağı birlik beraberlik cömerdliğin bir sembolüdür.

Allahü taala bir bacağıyla merkez noktasına basar, orası gizliliğin yukarı alemin, melekutun eli sayılır. Muhite yani dairenin çevresinede diğer bacağıyle basmaktadır ki, orası şehadet ve mülk aleminin eli mahiyetindedir.

Buradan anlaşıldığına göre bunların biri emir ve nehi yeri ve diğeri ise *(Halk etme)* var etme ve yaratma yeridir. Hak taala her şeyi bilir ve kavrar, Hak taala yarattığına şöyle hitab eder: Sen hiç bir şey değilken, ben seni daha evvelden yarattım, buyurur.

Burada merkez bağlantısında olan el hareketten yoksundur, fakat çevre eli hareket halindedir.

Allah basiretini nurlandırsın? Bu ilahi işaretleri düşün? Hak taala sana bunlarla aydın yolları gösteriyor.

Şayet onun eserlerini bilip okumuş olsan, onun sıfat ve özelliklerini izlemiş olsaydın, ona öyle adlar bulacaktın ki bunları yazmağa kalkışsan bulunduğun yere sığmazdı, o vakit onun özellikle şeref ve azametini diğer var edip yarattıklarına göre kıyas eder ve görürdün. Şimdilik bu konuyu burada kesip bu kadarla yetinelim.

İKİNCİ BÖLÜM

(Kelamın mahiyeti ve gerekçesi)

(*Allahın rızası üzerlerine olsun,* şu varki bir çok bilginler arasında Halife adı verilen ruh tartışması üzerinde kendi aralarında bir çok anlaşmamazlıklara düşmüşlerdir. Bunlardan bir kısmı ona mekan tutan *(Cevheri ferd)* adını vermişlerdir. Onların düşüncesine göre manevi sıfatları taşıdığı cihetle hayvanı cisimde bulunan yaşantının aksini düşünümüşlerdir.)

Bazılarıda idrak olunanlar yani his ve duygular onun zıddıyle özeleşmiş olur. Fakat Hak taala idrak mevcudiyetini insan cismine mal edip bağlamıştır. Ruh insanda baki kaldıkça idrakde cisimde baki kalır. Ne vakit ruh cesetten ayrılırsa insanın idrakleride, yani his ve duygusu gideceği yere gider.

Bazılarıda Halife olan ruha müteşebbis ince güzel bir cisimdir demişlerdir. Su yumuşaklığı inceliği ve akıcı hassasiyle nasıl etrafa kolaycacık yayılıp en ince yerlere kadar nüfuz ediyorsa, insan cisminde belli yer olmadığı halde bu latif olan cisimde insan vücuduna su gibi girip yayılır, demişlerdir.

Bilginlerden *Habib oğlu Abdülmelik* Ruh hakkında şöyle konuşur: Ruh cisme benzeyen ince ve

güzel bir varlıktır. Bunun iki gözü iki kulağı, iki eli ve iki ayağıda kendi bünyesinde bulunur ki dışardan gözle görülen bu organlar içerde bulunanların benzeri ve karşılığıdır, belkide bu harici organların tümü içerdeki gizli olanların bir benzeri ve bir gösterisidir demiştir. O vakit onlara bu gösteriye ve benzere mani olacak kimdir diye sorulur, onlarda: mani olacak kimse yoktur, onlar nefis ve benzeriyle bizim yanımızdadırlar derler. Yalnız bunlardan işitme duygusu bu gösteriden yasaklanmıştır. Hak taalanın kavli şudurki: ruhlar hem azab görür ve hem nimetlenir ve bakidir.

İşte bu iki halde olan ruh gösteriş sıfatı taşımaz. Buradaki nimetlenme demek, mananın mana ile ayaklanması demektir. Buda aklen imkânsızdır, aklen imkânsız ve mühal olan bir şeyi kanun yapıcısı (şeri) kabul etmez, ve muhal olan bir şeyide şeriat getirmez.

Ruhun bakası hakkında ikinci hadise gelince, ruhun bu gösterisi gösterilerin bekası için şekil değiştirmiş olsada hayvanda bunlar akli delil ve isbatları red edip bozmuş olur. Bu kavle göre geçmiş olan zamanına ve sayısına göre bir çok ruhlar vardır ki, görüntü ve şekilleri her zaman ve mekanda yenilenmektedir.

İşte yukarda açıklanan ruh hakkındaki düşünceler ve kanaatler batıldır ve yerinde değildir.

Ruhu bir *(cevheri ferd)* olarak kabul etmeyenlere delil ve isbat olarak bir cevherin bir çeşide inhisar etmediğini çeşitli cinsleri olduğu bilinmektedir, Kabul edelim ki ruh tek cinsli bir cevher olmuş olsa, o vakit her nevi cevherin bir ruh olması caiz olurdu. Bunun akıl yolu ile batıl olduğuna dair isbat ve delil ikame etmişlerdir.

Zira, ruhu bir cevher olarak düşünenler, aklın temasül cevheri olduğunu kabul etmediler. Bunun cevher olmadığı kabul olunursa bunun bir cisim olmadığı anlaşılır. Çünkü cisim biribiriyle anlaşmış ve birleşmiş cevherlerden meydana gelir.

Bir takım kavimler vardırki: Ruha, başkasının etkisiyle nefsini idare eden yaratıcı bir cevher dediler. Özellikle böyle düşünenlerden biri *Ebu hamid Muhammed Gazalidir.* Onun ileri sürdüğü iddiaya göre, Ruh hayatiyyet gösteren cismin ne içinde ve nede dışındadır, cisimle bir bağlantısı olmadığı gibi onun yanındanda ayrılmaz, bütün bunlar kendisinde bulunan her yöne tasarruf ve hareket gücü olan, yerleşmede, yani mesken tutma serbestisi, kendi sıfatından gelmiş olur, ve ayrılmada ve birleşmede nazım, yani düzeltici sıfatını taşır, der.

Ona karşı şöyle bir düşünce ile karşı çıkılmıştır, Ruh bir şeyin zıddı olsada olmasa da hiç bir şeyden uzak değildir. Şayet her varlık bir şeye şartla bağlanmış olsa ruh ondan uzaklaşır, ne vakit aradaki şart kalkacak olursa *(musahhih)*in, yani düzelticinin şart ve koşullarıda o mekandan kendiliğinden kalkmış ve ayrılmış olur. Cansız olan nesnelere bunu ne bilirim ve nede bilmem diye zıd sözlerle dediğin gibi artık her şey o varlık için yok olmuş demektir. Burada düzelticinin şartı, cisimdeki zıdları, yani cansızlardaki yaşantıyı öğrenmesinden ileri gelmiştir. Bunun bir gösteri ve belirti olmasına mani sebep ne olabilir, sorusu çıkar, o vakit cevap olarak ona! Bu bir cevherdir diyenlerden öğrenmelisin, bunun bir benzer veya gösteri olduğuna inanmamalısın denir.

Evet bu sorunun cevabı: Ruh bir cevherdir, buna gösteri diyenlerin isbat ve deliliyle onun bir cevher olduğunu anlamaya çalış? Böylece kendini belirli

bir yerde bulunduran ve tutan bir cevherde, var edicilere inanmak şartiyle bunun bir cevher olmadığını kabul et, dendi. Ve sonra imam gazali soru soran muarızlarına şöyle hitab eder: Ruhun yer tutan bir cevher olmadığı ruhun devamlı bir gösteri, mekan tutup yerleşme sıfatını taşıyan bir nesne olmadığıdır. Ruhun mevcudiyeti vardır, yalnız o Allah değildir, cevabını vermiştir.

Anlattığımız gibi ve iddiamıza göre burada beşinci bir varlık kendini göstermiş oluyor. O vakit bizler bu anlatılanların hangisini tercih edelim? Şu varki ve bilinmektedirki söyleyenin sözüne göre Hak taala birdir, ve vahdaniyet sıfatını taşımaktadır, deriz.

Evvelce yazdığımız bir kitapta bunları sizlere anlattık ve dedik ki: Hak taala bu halifeyi yarattığı şekilde bulunca ona! Sen benim bir aynamsın seninle mevcudatı görürüm Tüm ilahi sıfat ve adlar seninle çıkmış oldu, Benim mevcudiyetime yegane isbat ve rehber sensin? Seni kendi alemine görünmek üzre Halife olarak gönderiyorum, sana bağışlamış olduğum gizlilik ve verdiğim nurları, insanları azaba düşürmen için vermedim, Dünya mülkünde ne gibi olaylar çıkarsa bunun sorumlusu sensin? buyurduğunu bir düşünmüş olsak, Hak taalanın nam ve hesabına yukarda Allaha atıf ederek söylediklerimizin hiç biri şeriat direklerinden hiç birini sarsıp (yıkmayacağı) gibi bir zararı da yoktur.

Şayet her kişi, onun hakkında yaratıcı odur diye kendi mezhebine göre konuşursa o vakit gaye ve maksada erişilmiş olur, Hak taala cümleyi başarılı kılsın o gerçeği söyler ve doğru yolu gösterir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALİFENİN MÜLKÜ OLAN CİSİM (KENTİNİN) YAPILIŞI

Ey bu yolun yolcusu şunu bilki! Daha önceden anlattığımız gibi Hak taala bu halifeyi var ettikten sonra, devlet erkanı ve maiyyetiyle birlikte oturması için ona bir kent bina etmiştir, bu kentede cisim veya beden kenti adını vermiştir.

Hak taala bu kent yapısını tamamladıktan sonra bunun alanında halifesine ayrı bir köşe tahsis etmiştir ki, bu gösterdiği yerde devamlı oturur veya oturmaz diyenlerin dediği gibi olsun, veya o oturduğu yer onun emir ve kumanda hatta konuştuğu yer, veya ahkam ve arzularını kesinlikle yürütecek yer olsun, veya yukarda söylenenlerden gayrı yeri yoktur diye isbata kalkmış olsalar dahi, Hak süphanehü ve taala hazretleri bu imar ve bina ettiği kenti dört temel direk üzerine kurmuştur. Bu dört temel unsur şunlardır:

1 — Su
2 — Toprak (yer)
3 — Hava
4 — Ateş'dir.

Hak taala halifesinin oturacağı belirli yere (*kalb*) adını vermiş orayı halifesinin evi yapmıştır. Veya anlattığımız gibi orayı onun emir ve kumanda yeri kılmıştır.

Bazı kavimler, Halifenin oturduğu yer kalb değil dimağdır dediler, bence isbat ve burhan yönünden değil, tenbih ve istikrar yönünden halifenin oturduğu yer şeran *kalb*'dir.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz rabbı hakkında bizlere şu haberi vermiştir: Hak taala resulüne şöyle buyurmuşlardır (*Ma vesaani arzi vela Semayi ve vesaani kalbü abdi*) bu hitabın anlamı: Ben ne yerime ve ne de göğüme sığmadım, beni içine sığdıran kulumun kalbidir. Burada Hak taalaya her yöndar gelmekte fakat kulunun kalb alanı ona yeterli gelmektedir, buyurmuşlardır.

Ve yine *Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz,* şöyle buyurmuşlardır: Hak taala sizlerin ne şeklinize ve nede amellerinize bakar, o ancak kalblerinize bakmaktadır, buyurmuşlardır.

Bu hadiselerden anlaşıldığına göre Hak taalanın bütün dikkat nazarı ne yapıyor ve ne icad ediyor diye halifesi üzerindedir.

Allah süphanehü ve takaddes hazretleri ruhları cisimlere vekil kılmıştır. Bu yönü Hak taala şu kav-

وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

liyle doğrulamıştır. (*Velakin Tü'ma elkulüb elleti fissudur*) (*40*). Bu ayetin genişçe anlamı şöyledir: On-

(40) 22 ci suret — 46 cı ayet — Hac.

lar yer yüzünde gezip tozmadılarmı? yoksa yıkıntıları görerek ibret alacak kalpleri, sergüzeştleri işiticek kulakları olurdu, gerçi gözleri kör değildir amma, göğüslerindeki kalpleri kör olduğundan bunlardan ibret almıyorlar.

Hak taalanın bu işareti nebati kalplere değildir, ancak bu işaretle bizlere (*Enam*) dediğimiz, dört ayaklı *Behaim*'inde bunda iştiraki vardır. Yalnız ilâhi gizlilik Behaimde olmayıp Halifeye verilmiştir. Nebati kalp ise, o Halifenin köşküdür.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz bir hadisinde, *İnsan cesedinde bir çiğnem et vardır ki, şayet bu çiğnem et salih ise* (bozulmamış ise) *bütün cesed salih olmuş olur, Şayet bu çiğnem et bozulup kokarsa, cesed tümü ile bozulmuş olur,* buyurmuşlardır.

Efendimizin bu çiğnem et dediği şey kalbdir. Kalbi kötü olan bir insan, fena ve kötü insandır. Kalbi iyi olan insan salih ve iyi kişidir.

Halifenin köşkü olan nebati kalbin gizlilik yeri olması itibariyle faydası vardır, başkaca bir faydası yoktur, yani orası gizlilik kutusudur, veya halifenin gizli yönlerini ve önemli emirlerini saklayacak, koruyacak bir kasadır. İşte Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin anlatmak istediği noktada budur.

Biz, buna göre şöyle diyebiliriz: İmam doğru olursa cemaatte doğru yoldadır. İmam bozuk olursa cemaat ve maiyyette bozuk veya fasid olmuş olur. Böylece bu âdet bu çizgi üzerinde yürüyerek ilahi hikmete bağlanmış olur.

Kalbin maiyyete bağlı olarak iyi veya kötü olmasının gizliliğine gelince: Hak taala bir kavime bir

halife veya bir vekil gönderdimi, ona o kavmin gizliliklerini ince yönlerini, düşünüşlerini de birlikte öğretip vermiş olur. Böylece o kavim halifenin tabii ve maiyyeti olmuş olur.

Şayet halife o kavime getirmiş olduğu gizlilikler yönünden ihanet ederse, o kavmin esrarını faş ederse bu ihanet ayni zamanda bütün maiyyette de görülür. Yok, doğru olur Allahtan korkarsa, bu hal ve korku izleri olduğu gibi maiyyette de görülmüş olur. Bu izlere göre sizler ne yolda iseniz kesinlikle diye bilirimki o da o yoldadır.

Şayet halife veya imamın doğruluğu üstün gelirse ona tabi olanlardada bu doğru düzenin izleri ve parıltıları görünmeye başlar. Böylece Devlet erbabının İlahi ve gaybi gizli yürüyüşünü, sonradan olup olmayacağını ve kendisine nereden geldiğini ve neden olduğunu bilmeden bütün bunları insan kendi nefsnde bulmuş olur. İşte ilâhi gizlilik budur:

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin hâdisindeki o bir çiğnem et dediği *kalb* bozulursa cesedin bütün aksamıda bozulmuş olur. Bu da kalbin taşıdığı ve bizim açıkladığımız gizliliğe bir işarettir.

Hak taala bu insan kentinin üst yukarı kısmında, yapısı ince şerefli her yöne hakim güzel bir yapı daha yapmiş, bu yapıyada *Dimağ* adını vermiştir. Bu yapıdan kendi kentini seyretmek dışarıyı kollamak ve zevk almak için, dört bir çevreyi gören pencereler açmıştır. Bu pencereler şunlardır: *Kulaklar, gözler, burun ve ağızdır.* Hak taala sonradan bu ince yapının önünde içinde önemli şeyleri toplayıp koruyacak bir dolap inşa etmiştir. Bu yapıyada Hayal Dolabı veya hazinesi adını verip yaşantısını düzgün ve istikrarlı yapmıştır. Burayı his valilerinin müracaat edeceği bir danışma yeri yapmışdırki, görülen koklanan yenen dokunularak his edilen bu ve buna benzer toplanan her şey burada depo edilmiş olur.

Meselâ uyuyan bir kimsenin gördüğü rüyalar, bu dolaptan kendisine gelmiş olur. Vücud tahsildarlarının toplayıp getirdikleri ve bu dolapta depo ettikleri malzemenin içinde helal ve haram toplananlar olduğu gibi, sevindirici ve müjdeleyici olanlarda vardır.

Hak taala bu dimağ bahçesinin ortasında bir yapı daha yapmışdır ki bunada *(fikir dolabı — düşünce dolabı)* adını vermiştir. Hayal dolabından gönderilen malzeme buraya gelir, fikir dolabı kendisine gelen bu malzemeden doğru olanını içeri alır bozuk ve münasebetsiz olanlarıda ters yüzü geri çevirmiş olur.

Ve yine Hak taala bu yüksek dimağ bahçesinin sonunda ve bir köşede bir yapı daha yapmışdırki, bunada koruma veya (hıfız) dolabı adını vermiştir İşte burayıda vezir olan *(Akıl)a tahsis etmiştir.* Bu kitabımız içinde *akıl* hakkında bir bölüm olduğundan şimdilik bunu anlatmadan sarfı nazar ettik.

Hak taala daha sonra bu insan kentinde *(Nefsi)* yaratmıştır. Burası temizlik, değişiklik, emir ve nehi karargahı, mübarek ve belirli gecelerde hakim olan yüce zatiyetin emirlerini alıp dağıtan bir yer olup, Hak taala tarafından yani ulvi alem olan kürsüden burayı koruyup güçlendirmiştir.

(Ruhun) dahi bu ulvi âlemdeki yeri *(Arş)* dadır. Bu yönden *(nefis)* bu halifenin biricik kızıdır.

İmam ve büyük bilgin *Ebû Hamid Muhammed Gazali* de bu yöne işaret ederek bir hutbesinde şöyle buyurmuştur: *Ruhun nefisle nikâhlanmasından ci-*

sim doğmuştur, buyurmuşlardır. İmam Gazali şu hikmete dayanarak böyle konuşmuştur, (o rab, Ulvi mekânda olan babalarımızın ve süfliyyette bulunan analarımızın rabbı olduğu gibi, bizimde rabbimizdir, düşüncesi kendinde hâkim olduğu için böyle buyurmuştur.

Fakat mutasavvife *(Nefis)* den çıkan her türlü fiil iyi olsun veya kötü olsun, Rabbin her fiil ve hareketinden kısmet ve nasibini alarak bir istilâh çıkarmışlardır. Allahtan nasib ve kısmeti olmayan nesne ruhdur.

İnsan kişiliğinde üç nefis taşımaktadır:

1 — *Cansızlarla iştiraki olan Nebati nefis*

2 — *Hayvanlarla* (Behaimle) *iştiraki olan Hayvani Nefis.*

3 — *Konuşan* (natık) *nefis.*

Bu üçüncü nefis diğer iki nefisten bu sıfatiyle ayırd edilmiş olur. İşte buna insani nefis adı verilmesi doğrudur ve yerindedir. Bu nefis bu hassasiyle Ulvi Alemde temayüz etmiş olur. Daha evvelce açıkladığımız gibi Halifenin tek ve biricik kızı olmasının sebebi budur.

Hak Teâlâ insanda bütün nimetlerini bulundurmuştur. Ve yine hak Teâlâ bu nimetlerle bu mülke sahip çıkması ve hakkını bulup alması için sayısız araç ve gereçleriyle ve bütün hazırlıklariyle ve kendisine itâatla bağlı maiyyetiyle bir emiri yaratarak kendisinin hak etmiş olduğu halifesini denemek üzere memur kılmıştır. Ve hattâ halifeye karşı bir düşman olarak göndermiştir ki, buna *(Heva) yâni nefsani muhabbet, veya nefsi emmare adını vermiştir.* Aynca da bu emire de *(Şehvet)* adını verdiği bir vezir tâyin etmiştir. Nefsi emmarenin yardımcısı olmuştur.

Bir gün bu Emir (veya kendine buyruk kumandan) askerleriyle, kehyaları ile bu insan kentinin bahçelerinde gezinirken tatlı ısı saçan güneşin sahibi olan halife ile karşılaşır, bu karşılaşmada her iki taraf birbirini dikkatle ve mânâlı bakışlarla süzerler, bu âni karşılaşma ve bakışma sonucu nefsi emmare düşmanı olan *Halifeye* Aşık olur. Artık onunla buluşmak için bir takım hile ve dolap çevirmeye başlar, ona karşı bütün hünerini göstererek, gâh okşayarak kurnazlıkla kimliğini tanıtıp gösterir. Elinde bulunan en kıymetli şeylerini ona hediye eder. Böylece artık aralarında gurur elçileri ve sefirler mekik dokumaya başlar, nefsi emmare bu davranışı ile onun üzerinde tüm etkisini kullanarak ona kendine tutsak eder, artık halife ona bağlanmış ve onun şatafatına aldanmıştır,

Burada Halife derin bir gaflet içindedir, fakat onun veziri bütün bu dönen siyasetin sonunun nereye varacağını kavramış, halifeyi düştüğü gafletten kurtarmak için elini kolunu sıvayarak onun haberi olmadan onların arasında olanları önlemeye, gizlemeye çürütmeye koyulmuştur.

Onun bu dikkatli ve tedbirli hareketiyle halifesini uyararak onu gafletinden kurtarmış eski haline çevirmiştir. Burada insani nefis güç bir durumda kalmıştır, iki güçlü birbirine zıd Amir arasında bocalayıp durur, O onu çağırır öteki onu çağırır, işte bu olayların tümü Allahın izniyle olmaktadır.

Nitekim Hak Teâlâ:

قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ

(Kul Küllün min indi-llah) (41). Anlamı: Onlara her şey Allahtandır de?

---

(41) 4 cü suret — 77 ci ayet — Nisa.

Ve yine Hak Taâlâ:

كُلًّا نُمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ

(Küllen nümiddu Haülai ve Haülai min Atâi rabbik) (42). Anlamı: Ayrı ayrı her birine, onlarada bunlarada devamlı olarak rabbinin nimetlerini, veya vergilerini veririz, rabbinin bağışları hiç bir kimseden esirgenmez.

Ve yine Hak Taâlâ:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۝ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

(Ve nefsin vema Şevvaha Fe elhemeha fücureha ve tekvaha) (43) Anlamı: Nefis düzeltmesini *(islâhını)* ilham eden, ona masiyete düşkünlük ve sakınma yollarını ilham edenin hakkı için, buyurmaktadır. Bu sebeple nefisi *(taharet)* yâni temizlik paklik yeri yapmış oluyoruz. Burada değişen bir şey varsa o da Nefsi emareye meyil etme, düşkünlüğüdür ki, insani nefis bu gibi şeylere yönelirse orada değişiklik olmuş olur.

Madem ki, her şey Allahın fiilidir, hak Taâlâ bu yönden Nefsi, emmareyi kötülüğe eğilimli kılmıştır, ayni zamanda nefis zaman zaman hem iyiliğe ve hem de kötülüğe eğilimlidir.

Şayet nefis Akıl yoluna yönelirse o vakit nefisde temizlik var demektir. O vakit ona *(Nefsi Mutmainne)* yâni kendinden emin olan nefis adını vermek, ad birleştirme yönünden değil, şeran yerinde olmuş olur. Bu olayın bu şekilde olmasında güzel bir hikmet ve çok ince bir gizlilik vardır. O da! Hak Süphanehü ve tekaddes hazretleri bu Halifeyi anlattığımız gibi yüksek kemal sıfatlariyle yarattıktan sonra, onun çok zayıf kudretsiz ve fakir olduğunu görmüş, onun güçlenip kuvvetlenmesi ancak Efendisinin yardım ve desteğiyle olabileceğini öğretip bildirmek istemiştir. Bu sebeple karşısına kendisiyle uğraşacak güçlü bir rakib çıkarmıştır.

Ruhun Nefisle evli olması yönünden, koca karısını çağırdığı vakit karısı ona cevap vermez onun seslenmesine kulak asmaz bir durum çıkar. Kocaya: Yahu! neden sana cevap vermiyor o senin nikâhlın değil mi, denir? oda vezirine danışarak, nikâhlısının kendi çağırısına karşılık vermediğinin nedenini sorar, Veziri olan *(Akıl)* Efendisine şöyle cevap verir: *Ey benim kerametli Efendim!* Karşında öyle biri var ki, ona sana verilen makam gibi bir makam verilmiştir, O da güçlü kuvvetli sahibine itâatlı bir emîrdir, ona ulaşılması kolay değildir. Adıda *(Heva - veya nefsi Emmare)* dir.

Bunun üzerine Halife *(Ruh)* nikâhlısı olan nefise bulunduğu durumu bildiren acele bir tezkere yazarak veziri olan akıl ile ona gönderir, fakat o güçlü emir hemen onu göz altına alarak gitmesine mâni olur, o da çaresiz ona teslim olur, böylece emîrin nufz ve hükmü altına girmiş olur.

Vezir gördüklerini dönüp Halifesine anlatır ve: O senin zevceni almakla kalmamıştır, askerlerinde onunla birlik olmuştur, maiyyetinde ona katılmıştır, senin maiyyet ve mülkünden ancak seni iyi bilen ve

(42) 17 ci suret — 20 ci ayet — Esra.
(43) 91 ci suret — 7 ci ve 8 ci ayetler — Şemis.

iyi tanıyan bir kaç sadık kişi kalmıştır. İşte o kuvvetli düşmanın sarayının bahçesine dahi girmiş, burayı yıkıp seni buradan çıkarmak, arş ve tahtına oturup bütün mülkünü elinden almak üzre buraya gelmiş bulunuyor, Helâk olmadan evvel siz efendime bunları, söylemek ve duyurmak bir ödev borcudur, der.)

(İşte burada Vezirin bu kıymetli uyarılariyle kendine gelen ruh o vakit kendisinin zayıf, güçsüz, aciz, zelil olduğunu kavrayarak, ançak rabbinin yardımı ile güçleneceğini bilerek hak Taâlâya yönelerek bu durumu şikâyet eder. Artık onun yardımı olmadan bu hasmiyle başa çıkamayacağını anlamış onun kudret ve kıymetini bilmiştir, zaten murad ve gayede budur.)

Şayet insan tüm yaşantısı süresince devamlı hayır ve nimet içinde bulunmuş olsa, yine bunun kadir ve kıymetini bilemez. Ancak bir musibet ve belâ karşısında bulunduğu takdirde durumun kıymetini anlamış olur.

Şimdi hikâyemize devam edelim ve dönemli: (Ruh (yâni halife) hak Taâlâya düştüğü hali şikâyet etmek üzre dönünce, hak Taâlâ o vakıt her ikisi arasında ara bulucu veya vasıta olmuş olur. Hak Taâlâ o vakıt (Emin olan nefis) e şöyle hitab eder: Ey Mutmain olan nefis! Sen benden ben senden hoşnud olarak rabbına dön? sevdiğim kullarımın arasına ve cennetime gir, buyurur. Böyle bir çağırı karşısında artık aradaki mânialar kalkmış olduğundan, ruh başını eğerek tam bir teslimiyyet ve iştiyakla ilâhî inayet ve çağırıya icabet ederek ona kavuşmuş olur.)

Burada kötülüğe eğlimli nefis için Hak Taâlâ ne sebeple ruha (emir nefis) adını vermiş, ve ona sen benden hoşnud ben de senden hoşnudum buyurmuş-

dur, diye karşımıza bir soru çıkmış oluyor.

Bizde cevap olarak: Ona emin nefis adı verdiğinin sebebi, kendi idrak ve inancını gerçekleştirdiğinden dolayı ona bu ad verilmiştir deriz.

Kötülüğü arzulayıp onu kendine çağıran nefis, bizatihi kendi nefsi değildir. Ancak o kendini icad edene böyle seslenmektedir. Daha evvelce anlattığım gibi Hak Taâlâ'nın kavli olan (Her şeyin ondan çıktığını ve olduğunu söyle) ve ayrı ayrı her birine, onlarada, bunlarada, devamlı olarak rabbinin nimetlerini veririz, rabbinin bağışları hiç bir kimseden esirğenmez) buyurmuşlardır.

Şunu sizlere hatırlatırım ki, Hak Taâlâ'nın kavli olan *(Radiyeten, mardiyye)* yâni ben senden hoşnud sende benden hoşnud hitabına gelince: Burada iki sesleniş veya çağırı vardır: Biz ondan oda bizden hoşnud çift ve benzer hitabın, bizce makbul olan ve birleştirilmiş nefis inancının gerçekleşmiş olmasıdır.

(Fedhuli İbadi) sevdiğimiz kulların arasına gir? veya katıl? hitabı ise Allaha taatla kalben bağlı olan ve özellik taşıyan ilâhî çevreye girecek olanlara seslenıştir. *(Vedhuli cenneti)* yâni cennetime gir hitabı ise, zatiyetinde özellik taşıyan Allah ehlinin kerahet duydukları ve hoşlanmadıkları şeylerden allaha sığınmalarıdır ki, Hak Taâlâ'nın onlardan hoşnud kalmasından bağışladığı veya onlara verdiği nimetlerdir.

Şunu biliniz ki! Şehvetler kafirlerin cennetidir. O da gerçekten ateşdir, yâni şehvetlere düşgün ve eğilimli olanların yeri cehennemdir demektir. Yalnız bunun diş görünüşü cennet, iç görünüşü ise cehennemdir.

Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz bu yöne eshabının dikkatini çekerek: Cennet, yapılması ar-

zulanmayan mekruh şeylerle çevrelenmiştir, ateş yâni *(cehennem)* ise şehvetlerle çevrelenmiştir, bu da ancak Ahiret günü *(Deccal)* in çıkmasiyle belli olur, buyurmuşlardır.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz cehennemi şöyle anlatmıştır: Orada iki vadi vardır, biri ateş diğeri su vadisidir. Kim ki, ateşi ister ve ateş vadisine yönelirse orada ateş yerine su bulmuş olur, aksine olarak su vadisine yönelip yürürse orada ateşle karşılaşmış olur.

Bundan dolayıdır ki, nefis, aklını kullanana icabet eder, anlattığım gibi gerçekten onun sözünü dinler.

Peki öyle ise *Ruh* neden *(Hevaya - nefsi emmareye)* uymuş ona icabet ederek yumuşamıştır? işte bu soruya iki yönlü cevap vardır:

1 — Sözümüzün başlangıcında anlattığımız gibi Hak Taâlâ ruhun, yaratıcısının kadrini bilip bilmediğini öğrenmek istemiştir, ona nefsi emmarenin seslenişini duyurmuş, akli hitaba karşıda onu sağır işitmez bir hale getirmiştir.

2 — Bazı kişilerde bulunan ruh bizatihi nefsine seslenir. Veya ona çığırtkanlık eder. Bu (münadi - çağırtkan) seslenme ve çağırma bizatihi ruhtan olmuştur. Nefsi emmarenin münadisi ise ruhun tanımadığı bir yabancıdır. Burada asıl olan, hasıl olmuştur. Asıl olmayan yabancının hitabı veya seslenişi hasıl olmaz. Yâni bilemediğini öğrenmek hevesine kapılarak nefsi emmareye uyarak ona icabet etmiştir.

Netekim Havva annemizde, kendilerine yasaklanmış olan meyveyi yemesinin sebebi, iblise kanarak ona icabet etmesinden ileri gelmiştir.

Böylece bu insan kentinin mülkü için nefsi em-

mare ile akıl arasında bu anlaşmazlıktan fitneler, savaşlar, bir takım olaylar devam edip gitmiştir.

Sonuç olarak bunlardan biri diğerini yenerek duruma hakim olur, diğerini yerinden atar azleder veya tutsak eder, belkide öldürmüş olur. Böylece ilâhî hikmet *büyük merasim veya geçid gününe kadar (haşır günü)* sürüp gider. Bazen bunlardan biri bir çölü elde eder, belki bir diğeride, mamur bir yeri eline geçirir, sonunda bunlardan biri içden ve dişden bütün ülkeyi eline geçirmiş olur.

(Allaha Asi Mü'min kullara gelince: Nefsi Muhabbet sultanı olan nefsi emmara çöllerini vahalarını zapt ederek kendine mülk edinir, Akıl padişahı ise onların zapt ettiklerine karşılık onların özel baş kentini ele geçirir ve ona hâkim olur)

Münafıklara gelince: Akıl sultani bunların çöllerini zapt ederek mülküne ekler, buna karşılık nefsi emmare de baş kentlerini hâkimiyyeti altına almış olur.

Kâfirlere gelince: Nefsi emmare gerek çöllerini ve gerek başkentlerini mülk edinerek onları nufuz ve hâkimiyetine alır.

Ahiret gününde ortada iki topluluk vardır ki, biri cennetlik diğer toplulukta cehennemliktir, bu iki topluluğa orada ebedi yaşantılarını sürdürmek için her iki topluluğun görebileceği orta bir kesimde (Ölüm) kurban (44) edilir, Allahın hüküm ve kararı yerine getirilirse, *burada Asi Mü'min kullar,* te-

(44) Ahiret gününde Yahya Peygamber ile temsili olarak ölüm bir kaç olarak Cennet ve Cehennemdekilerin görebileceği bir yere getirilerek keskin bir ustura ile kesilir. Bundan sonra Cennet ve Cehennemdekilerde ölümsüz yaşantı başlamış olur.

miz mü'min kullara Hak Taâlâ'nın emriyle *(ilhak)* yâni birleşip eklenerek daimi cennete ve nimete kavuşmuş olurlar.

Diğer yandan münafıklar, kafirlere katılarak gereken azaba düşmüş olurlar, Münafıkın Amelleri allaha bir etkisi olmayacağı gibi, ateşle mükafatlandırılmış olurlar.

Burada birleşme esastır, amel ise bir kol veya bir daldır. Bu kol veya dalı bozacak, ifsad edecek, veya onu yok edecek bir şey ariz olursa, esas ve temel olan şey onu zorlayıp birliğe sokar, yukarda konusu geçen Asi mü'minler gibi.

Şayet Asıl olan temel harap olup yıkılırsa, o, şeyin dalı veya kolu onu zorlamaz ve mecbur kılmaz, buna misâlde, yukarda açıkladığımız münafıklardır.

İşte bu insani padişahın dünyadaki tasarrufuna gelince, bunlar dörttür, dünyada her kişi üzerinde bu dört tasarrufdan biri bulunur:

1 — Bir insan vardır ki, kendini her türlü kötülükten korunmuş, günâhsız temiz pak mü'min olur.

2 — Bir insan vardır ki, kâfir ve aslen müşrik olur.

3 — Bir insan vardır ki, yalnız münafık olur.

4 — Bir insan vardır ki Mü'mindir, fakat Allaha asidir.

İşte insanlarda bu durum kararlaşmış ve sabit olmuştur. Şimdi burada akıl ile nefsi emmare arasındaki fitne ve savaşların çıkış sebeplerini ve nedenlerini araştıralım, zira sıra ona gelmiştir. Allah doğruyu söyler, hidâyete eriştirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

(AKIL İLE NEFSİ EMMARE ARASINDAKİ SAVAŞIN NEDENLERİ)

Allah seni başarılı kılsın şunu bilki! Fitne ve fesadın doğmasının nedeni şu açıdan anlaşılır. Bu her iki nesne gizlice birbiriyle savaşınca bunun nedenleri kendiliğinden kendini göstermeye başlar. Çükü bunlar birbiriyle kapışınca bütün insanlık mülk ve kentini de olaylar sarmış olur. Herkes uyanıp gözünü açar, bütün gaye ve maksad bu insani mülkü tümü ile eline geçirip ona başkanlık etme ve onu kurtuluşa götürenin elinden zorla almak gayesile, bu savaş yapılır.

Şu var ki: Gerek aklen ve gerekse şer an bir mülk ayni anda iki idare ve hâkimiyyet altında ve iki amirin nüfuzu altında yaşaması imkânsız olduğundan böyle bir idarede Allahtan başka kim bulunursa bulunsun ortalık fesada boğulmuş olur, bozulur. Öyle ise yaratıklar hakkında birleşme ve anlaşmanın farziyeti ve zarureti doğmuş oluyor.

Gelişi güzel hâkimiyyet bunu kabul etmez, şeriat ise bu iki emir *(yâni yukarda anlatılan iki durum)* için gelmiştir.

Bizler hiç bir suretle şeriatın bir yön üzerinde

geçerli olduğunu, ve bunun için geldiğini işitmedik ve görmedik. Bu böyle olduğuna göre, yukarda anlattığımız gibi Hak Taâlâ bu insani mülkün tedbir ve idaresini bir tek kişiye vermek istemiştir. Bu cihet sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin kavliyle açıklık kazanmıştır. Efendimiz şöyle buyurur: Şayet bir topluluk, bir millette, bir halifeye beyatte ederse, bunlardan birini öldürünüz? buyurmuşlardır.

Hilâfetinde zahiri ve batını yönleri vardır. Burada zahiri hilâfet sabit olmuştur. Şimdi ise sözümüz, Batıni Hilafetin, zahiri hilafete göre, ince ve dar kanallardan süzülerek nasıl geçtiğini buradaki gizliliklerin açıklanması ve bunlara karşı yapılan itiraz şekillerine geçlim. Belkide aleyhde ve itirazda bulunanlardan biri, bu anlatacağımız konudan bir rahatlık veya kendisini üzecek bir mânâ çıkaracaktır.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz yukarda metni geçen hâdisinde: Şâyet bir cemâat bir mülk için iki halifeye beyatta bulunursa bunlardan birini öldürünüz buyurmuşlardır. Bir yanlışlıkla orada öldürülecek halife akıl olmuş olsa, insani mülk nefsi emmareye kalmış olur ki, o mülkün halifesi olmuş olur. İşte bunu kesdirip bilemezsin? o vakit akıl gerileyerek hilafeti nefsi emmareye bırakmış olur. Burada ilerleme ve gerileme zamana tabi değildir Buradaki ilerleme v ön alma keyfiyyeti şartlara uymak demektir. Yâni imamlığın şartlarına uymaktır. Bu şartlar kimde bulunursa imamete o elverişlidir. Kendi nefsinde bu şartları kemale erdirmeyen halife güçlü olan Allahın emriyle zamana bakmadan öldürülmüş olur.

Şimdi sizlere İmametin şartlarını söyleyeyim! Diğer bilginlerinde anlattıkları gibi imametin şartları *10* dur. Bunun *6* sı (Hulki) dir. Yâni dışardan kazanılmayan insanın kendi yapısında ve tabiatında bulunan zati huy ve Ahlâktır.

Geriye kalan *4* şart ise, dışardan kazanılanlardır. Zati ve *Hulki* olan *altı* şarta gelince bunlar sırasiyle.

1 — Bulûğa ermek,

2 — Akıl sahibi olmak,

3 — Özgür olmak (hür olmak)

4 — Erkek olmak

5 — Kureyşe intisabı olmak (ki, burada bilginler arasında anlaşmazlık olup bunların üzerinde göremedikleri şeyler vardır.)

6 — İşitme (duyma), görme organlarının sağlam olmasıdır.

Dişten kazanılan *4* şarta gelince bunlarda sırasiyle şunlardır:

1 — Kurtarmak ve yardım etmek hassasına erişmek,

2 — Keffaet veya erbap ve ehil sahibi olmak.

3 — İlim sahibi olmak,

4 — Günâh fiilden sakınıp korkmakdır.

İşte hâkimiyyeti elinde bulunduracak ve imamete lâyık olacak halifede, (ruhda) bu şartların var olması esastır. Fakat *(Heva) yâni nefsi emmarede* bunlardan bir şey bulamazsın.

Allah korusun ben Hak Taâlâya hiç bir zaman bir ortak tutmadım ve düşünmedim, şimdi bu şartları bir bir anlatalım ki, ruhda bunların var olduğuna bize kanaat gelsin.

Birinci şart: Hilafette bulûğun önemi, çocuk olana imamet bağlanmaz, çünkü imamet ruhla ilgi-

lidir. Allah basiretini açsın? ergenlik ise şeridir. Ruhun bulûğu ise Allahına bağlanmak veya ona erişmekle olur. Biz ruhun allaha erişme ve bağlanmasını ve bundan kazandığı şeref ve inceliği ve elde ettiği ince makamı sizlere anlatmıştık.

Hak Taâlâ ruhdan dahi söz ve vaid alarak, ruha: Ben sizin rabbiniz değilmiyim? *Ruh* — Evet Rabbimizsin? cevabını vermiştir.

Şimdi bu konuşmadan şu netice çıkar ki, Şâyet ruhlar ergenliğe erişmemiş olsalardı böyle bir hitab karşısında kalmayacakları gibi, Hak Taâlâya da düşünüp o cevabı veremezlerdi.

İkinci şart Akıllı olmak: Şunu bilki İmamet bir deliye bağlanıp, diğer şartlarla birlikte onda toplanamaz. Bu sebeple o ne muhatap olur, ve ne de ona bir teklif yapılır. Halbuki ruh Hak Taâlâyı her an düşündüğü ve daimi onunla bağlantısı olduğu için ona vereceği cevabı bilmekte ve onun rabbaniyetini tasdik ve tanımada hazırlıklıdır, işte akılda bulunan daimi sıfat budur ki, Hak Taâlâ onu ruha vezir kılmıştır. Yine bu konuyu sizlere yeri geldikçe anlatacağım.

Üçüncü şart — Özgürlüktür: Özgür olmayan bir kölede İmamet sıfat ve şartları toplanmaz. İmamlığın ödevlerinden biride vakitlerini toplumun işleriyle uğraşmasıdır. Bu da emir ve kumanda altında bulunan bir kul, efendisinin maddi ve manevi işlerini bırakıp başkalarının işleriyle uğraşmasına ne vakti ve ne de imkânı vardır. Halbuki insan kentinde ruha hükmedecek, onu köle edecek hattâ istediği gibi kullanacak bir yetkili varsa o da Hak süphanehü ve Taâlâdır. Demek ruhun özgürlüğü tamdır.

Ruh bu sebepten özgürlüğü **temsil** eder, çünkü o var olanların ilkidir. Keza ruh kendi mülkünün işleriyle boğulmuştur, başka bir şeyle uğraşmasına vakti yoktur. Hak Teâlâ bu yönü bizlere şu âyetle bildirmektedir:

يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ

(Yüsebbihune elleyle ve-nnehare la yefturun) (45). Anlamı: Gece ve gündüz Allahı tesbih ve takdis ederler, Allahı anmadan onlara bir usanç gelmez, buyurmuşlardır.

Döndüncü şart — İmamlığın erkekte olması: Burada imamlık kadına değil erkeğe bağlanmış, bir çok hükümetlerde olduğu gibi kadına nüfuz ve hâkimiyyet verilmemiş ve hattâ şahitliğininde bir çok hükümetlerde şeran yeri olmadığı bilinmektedir. Çünkü onlar ancak kendi nefislerinin esiri olup başka bir şey düşünmezler, kendi çıkarlarına bakarlar, bu konunun bundan daha çok açıklamaya ihtiyacı yoktur.

Kadında nefis kemali sıfatlarının eksikliği ve onun himâye altında bulunup korunmasıdır ki, onu bu imamın kızı yapmıştır. Bu sebeple o fitne ve fücur yeri olmakla beraber ayni zamanda korku yeridir. Zira daha evvelce anlattığımız gibi, bu illet iki hilafet arasında bir çekişme konusu olmuştur, yâni bir mülke bir sahip çıkar, iki sahip çıktığı takdirde, arada sonucu kesdirilmeyen olaylar çıkması muhakkaktır.

---

(45) 21 ci suret — 20 ci ayet — Enbiya.

Beşinci şart — Aileve neseb meselesine gelince: İmamlık demek *Muhammedi* makamlara girmek demektir. Bu da ilâhî devreye ikinci giriştir. Yâni kendisinde ilk ve son ilâhî emirleri inhisar ettirdiği içn neseb aranır.

Sallallahü Aleyh ve sellem Efendimize sormuşlar: Sen ne vakit peygamber oldun? Efendimiz şöyle cevap vermiştir. — *(Küntü Ademen beynel mâi ve ttın)* Anlamı: Ben çamur ile su arasında Adem olmuştum, buyurmuşlardır. İşte Ademden gelen bu birinci devre İsa Peygamberde tükenip bitmiştir. Bundan dolayı Hak Taâlâ kitabında şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ

(İnne mesele İsa indellahi Ke meseli Ademe) (46). Anlamı: Şurası bir gerçektir ki, Allah katında İsa'nın yaradılış, vasıflarındaki durumu, Ademin durumuna benzer, Allah onu topraktan yarattı ona insan ol diyince o da oluverdi, buyurmaktadır.

Böylece Hak Taâlâ bir şeye nasıl başlarsa, sonunuda öylece getirir. İşte bu devreden sonra ademin devresi İsada tükenmiş, genel olarak doğudan batıya her şeye hâkim olan Muhammedi kelimeler topluluğu ile ikinci devre (Muhammedi devre) başlamış olmaktadır.

Enbiyanın medarı iftiharı *Muhammed Sallallahü Aleyhisselâm Efendimiz* bir topluluğa değil bütün dünya âlemine rahmet olarak gönderilmiştir. Keza ruh da insan bedeninin bir kısmına değil bütünü için

---

(46) 3 cü suret — 59 cu ayet — Ali İmran.

gönderilmiştir. Burada çok ilgi çekici bir gizlilik vardır: Bunu başka bir kitabımda yazıp anlatmıştım. İşte ruhun *Muhammedi* kuşağa bağlanmasının faydası buradadır.

İmametin Altıncı şartı — İnsandaki duyma ve görme organlarının sağlam olması gerektir: Çünkü kör ve sağır kendi nefsini idare etmekten acizdir. Peki bu böyle olursa, başkasını nasıl idare edebilir, bir başkasının işini nasıl görebilir? Çünkü ruhun kulağı devamlı olarak Hakkı dinlemektedir, ruhun gözü ise hakka bakmaktadır.

Her türlü illet ve Affetlerden korunan temiz ve pak olan *Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz, Rabbinin kendisine hitabını, bizlere şöyle bildirmektedir:* Kullarım bana kendilerini sevdirmek için nafile ibâdetlerle bana yaklaşmaktadırlar, Şâyet ben o kulumu sevmiş olursam onun işiteceği kulağı ve göreceği gözü olurum, buyurmuşlardır.

Burada bir gizlilik vardır ki, onu özetleyerek anlatalım — Hak Taâlâ herhangi birinin gözü ve kulağı olursa o kişi hem kendini ve hem de bir diğerini idare edemez mi? cevabı — eder.

İmamlığın yedinci ve sekizinci şartına gelince: İmamlığın dışardan alıp kazandığı şartlardan yedincisi yardım ve kurtarma kabiliyet sıfatı ile sekizinci şart olan ehil ve küfüv sahibi olmaktır. Bu iki şart ruhun sıfatlarındandır. Onun için bu iki şart bir birine benzer ve yakın olduğu için, bir arada söyledik. Hak Taâlâ kullarının başarısını zafere erişmesi için açtıkları savaşlarda onları Melâikelerle güçlendirdiğini okuyup görmedin mi?

Hak Taâlâ kitabında:

إِنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَٓئِكَةِ

(İnni Mümiddeküm bi Elfin minel Melâike) (47) Anlamı: Sizleri bin melâike ile güçlendirdim, buyurmuşlardır. Hak Taâlâ bu hitabiyle, ondan yardım isteyenlere ruhu ile yardım etmiştir.

İmametin dokuzuncu şartı — İlimdir: Bunundа izleri Allahın selât ve selâmı üzerine olsun Hazreti Ademde çıkmıştır. Zira Hak Taâlâ ona mükevvenatta bulunan bütün eşya ve mevcudatın adlarını öğreterek, onu melâikelere dahi öğretmen kılmıştır. **Bu konu hakkında yeni baştan** bir şey söylemeye lüzum yoktur, durum açık ve bilinmektedir.

İmametin onuncu şartı — İffetsizliğe düşmemek günâh işlerden sakınmak: İşte bu şarttaki sıfatlar İmametin gözüdür, ve merciide orasıdır. Şeriat ise bunun örtüsüdür. Gerçek ise onun paltosudur. İşte bununla halifedeki şartlar tamamlanmış, bu sıfatlarda olanın hilâfeti sağlanmış, imametide düğümlenerek bağlanmış olur.

Akıl ile nefsi Emmare arasındaki fitne fücurluk, savaşlara gelince. Bunun sebebini anlatmıştık tekrarlamadan fayda vardır, oda her iki tarafın insani mülke başkanlık etme ve tahakküm hevesidir. Şâyet bunlardan biri bu mülkü eline geçirdiği takdirde diğeri onu kurtarmaya, yıkılanı yenilemeye, yükseltmeye bakar. Dünya ve Ahiret evlerinde de kötü sonuçlardan onu saklamaya çalışır.

(47) 8 ci suret — 9 cu ayet — Enfal.

Şunun bilinki: İnsani Mülkün herhangi bir tehlikeden kurtulması onu dişten *(hariçten)* çağıran bir emre itâat etmesinden ileri gelir. Bu dışardan gelen emrin adınada Şeriat denir. O vakit ruh bu emrin kendi yapısı ve cinsinden olduğunu anlayarak nefsi emmareden uzaklaşır. O vakit akıl nefsi emmarenin kendi sınırı içinde onu kurtaracağını hayâl eder, işte böylece aralarında itişme kakışma başlayarak sonunda birbiriyle savaşa kadar giderler.

Buradan şu gerçek çıkar — gerçek olarak bir birine zıd olan bu iki emir değişiktir, birbirine ben zemez. Dışardan gelen davetçi bunun sonucuna bakacak olursa bunlardan birinin helâke yöneldiğini, diğerinin kurtuluş ve selâmete gittiğini görmüş olur. Fakat her ikiside ilâhî hikmetin gerçek iktiza ettiği helâk olmaktan korktuklarını ve tehlikelerden ictinap etmeye çalıştıklarını görmüş olur. Şâyet bunlar birbirine karşı düşmanlıklarını bırakmış olsalardı belki ellerinde kendilerini müdafaa edecek bir hüccet ve isbat bulurlardı. Fakat Hak Taâlâ bunu kendi isbat ve hücreti için böyle yapmıştır, netekim Hak Taâlâ kitabında:

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ

Lâ yüsel amma yefal, ve hüm yüselun (48) Anlamına gelince: O işlemiş olduğu işden kimseye sorumlu değildir, aksine onlar sorumludurlar, buyurmaktadır.

(48) 21 ci suret — 23 cü ayet — Enbiya.

Hak Taâlâ böylece umursamayarak bunlar cennet ve bunlarda cehenneme diye arzuladığı gibi emrini verir. Şunu diye biliriz ki, ruh nurun tâ kendisidir, ve gerçeğidir. Nefsi emmare veya kalbi muhabbet ise ateşin takendisi ve gerçeğidir. Bunlardan her biri kendi varlığı ile nimetlenmiş olur ki, bunlar bizatihi kendilerinin nefsi sıfatlarında bulunmaktadır Şâyet sonunun ateşle azâp edileceğini bilmiş olsa *(ki onları yapan kudret buna da kadir olurdu)* oradan nura doğru kaçar selâmet ve gerçeği arardı. Fakat nefsi emmare bunu düşünmez, aklına dahi getirmez, çünkü bunun cahilidir bu sebeple her iki taraf aklı kendi yönüne çekmeye çalışır.

{Şu var ki, Nasıl ki, sert rüzgâr ateşin külünü savurur, zarar verirse ateşde nurdan azâb duyar, üzülür. Burada ateş nurdan azâb ve ezâ duyarsa o vakit insan padişahının da nurdan azâb duyacağını tahayyül ederek onu bu nurdan çıkarmayı arzular ve onu öyle fiillerle ve hicab perdelerile örter ki, onu bu çıkışa mecbur etmeye çalışır. İşte ateşin ikramda bulunacağı bu fiiller şehvetlerdir. Nur olan ruhda ayni şeyi yapmaya çalışır ve ister. Bu iki kavgacının her biri bu insan padişahını son demine ulaştırmaya bakar, bu sebeple ona maksadını tatlı ve güzel sözlerle anlatmaya çalışır, bu insan padişahı anlatılan tatlı şeylerin lezzet ve tadını alarak o sıfatla sıfatlanırsa, artık o sıfatı taşıyanın malı ve mülkü olmuş olur. Böylece onu eline geçirmiş olur.}

Bu sebeplerden dolayı aralarında fitne çıkar, savaşlar olur. Şâyet bunlardan her biri kendi nefsine bakmayıp onu dışardan çağırıp seslenene bakacak olsaydı, yâni yaptırana baksaydı, o vakit gerçeği öğrenip, evet, dışardan müdahale edeni buldum diyerek doğruluk ve adaleti sabit olurdu. O vakit bun-

dan kurtuluş vardır demezdi. Öteki de kezâ bunda tehlike vardır demezdi.

Böylece bir birini dinlemiş olsalardı bu fitne ve savaşlar kendiliğinden ortadan kalkmış olurdu. O vakit bu insani mülkde kurtuluş cephesinde bulunmuş olurdu. Muhalefetin gözü olan nefsi emmare ortadan kaybolup gitmiş olsa bu anlattıklarımız hiç bir vakit doğru olmazdı, Çünkü o muhalefetin gözü ve kaynağıdır, şâyet yok olursa oda yok olup giderdi.

Fakat Hak Taâlâ'nın burada bir gizliliği vardır ki, istediğine bunu kapar, istediğine açar. O sorumsuzdur. Onlar ise sorumludur. Bunların isbat ve hücceti Hak Taâlâda'dır. Bu yüzde şöyle buyurur:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ

Ve lev şâe - allahü le ceale ennase ümmeten vahideten, la yezalüne muhtelifin, illâ men rahime rabbüke (49). Anlamına gelince — Hak Taâlâ arzu etmiş olsaydı bütün insanları bir Ümmet yapardı, fakat yapmadı, şu ana kadar değişik ümmetler olarak bulunmakta ve anlaşamamaktadırlar. Yalnız rabbinin esirgeyip koruduğu başkdır, onları bu ihtilâf için yaratmıştır, anlamına gelir.

Burada rabbin esirgeyip koruduğu başkadır dediği Ümmet ise (topluluk ehli) dir. Yâni islâm topluluğu, arafata çıkanların ve cuma namazı için toplananlara bir işarettir. Bu topluluğu da kendi kudsi adlarının mevcudatta bilinmesi için yaratmıştır. Allah gerçeği söyler doğru yolu gösterir.

---

(49) 11 ci suret — 119 cu ayet — Hud.

BEŞİNCİ BÖLÜM

LEVHİ MAHFUZ OLAN İMAMIN AD VE SIFATI VE BULUNDUĞU DURUM HAKKINDA

Kesin olarak diyebiliriz ki, dört rükünden biri İmamdır. Alemde yürürlü ve hakim olan İlâhî hikmete göre Halifenin yalnız kendine göre özel bir ad taşıması ve bununla tanınması icab etmektedir. Kendisinden gayri bu adla hiç bir kimsenin adlandırılmayacağıdır. Ancak kendisi bu özel adla temayüz ederek konuştuğu vakit, imamdan gayri onun konuşmasını kimse anlayamaz. İşte onun tek adı olmuş olsa ona vekil ve halef olacak kimse dahi bu adları değiştirme imkânı bulamayacaktır.

Hak Süphanehü ve Taâlâ Uluhiyyet adiyle özelleşmiştir. Şâyet biri *Allah* demiş olsa, bundan her şeyin ve her izin faili olan süphanehü ve Taâlâ anlaşılır.

Hak Taâlâ kitabındaki kavli olan (Allaha ibâdette bulunun) âyeti indiği vakit ona (Efendimize) Allah nedir, kimdir diye bir soru soramadılar. Ve yine emri celili olan (üscüdu Lirrahman) yâni: Rahmana secdede bulunun? O vakit bu emri alanlar efendimize rahman nedir? diye sordular. O da bunun mahiyetini çevresine anlattı.

Şimdi bakalım hangi adlarla özelleşmiş olduğunu görelim ki, ona somud adını verelim. Burada bir şey bulamadığımızı görürüz. Ancak Hak Taâlâ'nın bizatihi kendi kendine verdiği adlar karşımıza çıkar. Meselâ *(ve iz kale Rabbüke lilmelâiketi)* ki, bunun anlamını daha evvelce açıklamıştık, burada Rabbiniz melâikelere dedi ki, ben dünyada bir halife yapacağım. buyurduğu gibi dünyada iki halife değil bir tek halef yapacağım, bundan da aynı âyetin için de iki halifenin varlığının imkânsız olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple Efendimiz **Sallallahü Aleyhi** ve sellem bu konuda, bir mülk için iki halifeye beyat edilirse birini öldürünüz, buyurmuşlardır. Bir mülkün iki idareci tarafından aralarında anlaşma ve birlik olmuş olsa dahi devamlılığı imkânsızdır. Hak Taâlânın peygamberine bu konuda şöyle buyurduğunu anlatmıştık. (İki idareci veya halife arasında Allahtan gayri bir ilâh bulunmuş olsa dahi araları bozulur) buyurmuşlardır.

Zira o vakit birinin vereceği bir emri diğeri yasaklamış olurdu. Bu sebeple birbirine zıd olarak verilen bu emirlerin tatbiki imkânsızlaşmış olur. İki yönden bu emri alanlar bunları yapmayacak olurlarsa takibata uğrayacaklarını bilirler. Taraflardan her biri kendi halifesine itâat edeceğinden, birbirine saldırmaya başlar, aralarındaki savaş bundan çıkmış olur. Ve insanlık mülkünün harap olmasına sebep olur. Bu sebepledir ki, nazım rolünü oynayan imam, yalnız bir halifenin varlığını kabûl etmiştir.

Burada şöyle bir düşünce doğar: Denir ki — Bizler Hak Taâlâ'nın şu kelâmını işittik:

وَهُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْاَرْضِ

Hüvellezi ceâleküm Halâyife-l-arzi (50). Anlamı: sizi yer yüzünde **halife** veya **halef** kılan odur. Yukarda şeran bir halifenin bulunacağını anlatmıştık, şimdi nasıl olurda kalabalık bir topluluğu halife yaptığını söylüyor? İşte bu soruya şöyle cevap verebiliriz! Burada hilafetin sırrı birdir, bu kalabalık cesetler bu makamı veraset yolu ile birbirinden almış olur, şâyet halifelik bir kişide bulunmuş olsa, o kişi o sıfatla sıfatlandığı sürece **hilafetin** diğer bir şahsa geçmesi imkânsızdır. Şâyet kişi (esas halife varken) ben halifeyim diye israr ederse onun halifeliği batıldır. **Dâvası da merduttur. O vakit o kişi o zamanın** yalancısı ve deccali olmuş olur.

Kişinin yok olması ile halifelikte diğer bir şahsa intikâl eder ki, bundan ötürü yukardaki âyette **cemi edâtını kullanmıştır. Allahın** emrettiği bu işe bakın ki, bu yönde bundan fazla açıklama yapmamam hususu bana tenbih ve tavsiye edilmiştir. Bu böyle sabit olduktan sonra yeni halife varis olduğu **halifenin adı ve ahlâkiyle sıfatlanması icab eder ki, kendisinin varis olduğu bu ahlâk ve fiiller ile kendi** maiyeti de ahlâklanmış ve fiillenmiş olsun.

Daha evvelce rabbani adlarla ahlâklanmanın anlamını *(Keşfül mânâ an sır esmaül Hüsna)* adlı eserde anlatmıştık.

Ey kerametli Efendi! Şeriatını koru? kendi şahsi mülkünle ona hizmette bulun? Sakın ters yürü

---

(50) 6 cı suret — 165 ci ayet — Enam.

me? sonra tersliğe ve aksiliğe uğrarsın? Anlatmış olduğumuz insanlık âleminin katlarında Allahın sana bağışlamış olduğu görünen, görünmeyen bilinen ve bilinmeyen ilâhî ahkâmı gözünün önünde bulundurmalısın? Hiç bir zaman gaflete düşmemeye dikkat etmelisin? Senin böylece dikkatli olman, vezirinin ve kâtibinde dikkatli olmasına yarar, ve sebep olur ki, böylece bu dikkat hali insanlık ülkenize sirayet etmiş olur.

Ey bu yolun yolcusu! Hiddet ve kinini yenmelisin? büyüğüne hürmet, küçüğüne sevgi ve yakınlık göstermelisin? Malını doğru yolda sarfedeni görmelisin? Onun ufak hatalarını görmemezlikten gelmelisin? Zillet ve aşağılık basamaklarına düşmemeye dikkat etmelisin? Çünkü bu yuvarlanma ve düşüş, sana olan yardım gözünü körletmiş olur. Fuzuli olarak rast gele konuşma? Tövbe ve istiğfarla hiddetini ve kinini yenmeye bak? yaşın bir zevki ve önemi yoktur, büyüğe hürmet batını değildir, yaşında bir kısmeti vardır, asıl büyüklük şeref, makam ve mertebe sahibi olmaktır. Küçüklük ve aşağılık taşıyanlarda o nisbette hürmet görür.

Fakat iyilik yapan güzel amelleri olan kişinin amelini görmek, işitmek ayni benzer amel ve iyiliğe karşılık vermene sebep olur ki, seni ona karşı daha çok ve fazla olarak karşılık vermene zorlamış olur.

Ey Kerametli Efendi! Bir emir vereceğin vakit o emrin sonuçlarını iyice düşünmelisin? Şâyet sonucu hayırlı ise onu imza edersin? degilse onu imzalamaz yürürlüğe koymazsın? bütün yapacağın işlerde ve Allaha olan taatlarda uyanık ağır ve dikkatli olmalısın? çünkü illet ve aksaklıklar insanı kovalar ve çoktur. Çünkü nefis herhangi bir şey için insanı kendisine itâata emreder. Buna karşı çıkmak nefsin istediği şeyi yapmamak demektir. Bu nefis konusu öyle bir konudur ki, içinde bin bir ibret dersi vardır.

Ey Kerametli Efendi! Sana bir öğüdüm var! O da maiyyetinin önüne kısa ve parlak bir görünüş veya onları çarpan bir gölge gibi çık? onlar kusurlarının çokluğundan hilâfetin kıymet ve kadrini bilmezler, şâyet onlara, sık sık devamlı olarak görünürsen sana karşı belkide terbiyelerini bozmuş olurlar. Bu da bir gerçektir böyle olacağını bil?

Hak Taâlâ bu yönden şöyle buyurur:

وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِي الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاۤءُ

Lev Basatallahü elrizka li ibadihi Lebegav fil arzi Ve Lâkin yünezzile bi kaderin ma yeşa ü (51). Anlamı şöyledir: Allah kullarına rızkı çok verip genişletseydi, onlar yer yüzünde yolsuzluğa sapacaklardı, Bu sebeple o rızkı dilediği kadar indirir, çünkü o kullarının her hâlini haber alır ve görür. Buyurmaktadır.

Bu âyetinden bir mânâ çıkmaktadır, o da, görünmek konusudur ki, bunu tenbih etmektedir. Yâni insan her gün için değil bâzı günlerde maiyyetine görünmeli bir tek oluşunun, veya vahdeniyetin anlaşılması için bir sebep veya bir vesiyle aramalıdır.

Çünkü, Tecellinin devamlılığı dinler ahkâmının gerilmesine sebebiyyet verir. İşte bu hâl böyle olacak olursa bu gerileme insani mal ve mülkünün süratle yıkılıp gitmesine seebp olur.

Dikkat edilecek olursa, görürüz ki, Hak Taâlâ-

(51) 42 ci suret — 27 ci ayet — Şura.

nın tecelli siyaseti, âniden gökte çakan bir şimşeğe benzer.

Ey Kerametli Efendi! Sana borçlu olan ve şefkat ve sevgini taşıyan bir kardeşinin siyasetine kulak ver? devamlı sana bağlı olan olmayan, sana görünen veya görünmeyen *(Alemi Melekut - ceberut ile Şehâdet Alemi)* Alemine çıkmak ve memleketinin insanlarına görünmek istediğin vakit, Allahın rızası üzerine olsun *akıl* adlı vezirini kendi yerine ve makamına oturtarak memleketin halkına onu takdim etmelisin? Halkla o temasta bulunsun, sen otoriteni koru? böylece o senin emirlerini onlara götürür, kıymetini onlara anlatır, senin heybet ve azametin onların nefislerinde büyür, kıymetlenir, böylece senin gücünü, büyüklüğünü senden nefret etmeden onlara aşılamış olur. Sonra onların kalblerinde senin merhamet ve şefkatini, lütüf ve kereminí, cömertliğini anlatarak sana olan sevgilerini arttırır, böylelikle seni ümidsizlikle değil, itidal ile karşılamış olurlar.

Şâyet üzerine gelip yayılmak isterlerse, senin onlar üzerinde bırakmış olduğun kudret ve azamet ve saygı etkisi onların bu taşkın halini önler ve tutar. Şâyet onlar bir yerde toplanır ve seni görürlerse, senin güzel ahlâk bahçelerindeki yumuşaklığın ve onlara güzel davranışın hem seni ve hem de onları esen kılar, sende onların karşısında vakur ve heybetli olarak kalır, onlarda senin karşında korku ve rica bir hâlde bulunmuş olurlar. Böylelikle kendilerini emniyete alıp Allahtan korkmuş olurlar. *Bir şairin dediği gibi:*

Başlarındaki kuş sanki kendilerindenmiş gibi dönüyor.
Zulüm korkusundan değil, Lâkin Tanrısından korkmuş oluyor.

Bu şiirdeki mânâ ve işarete gelince: Bu makam ancak, Melekut ve Kerubi (52) olan taifede doğru olur. Fakat onlardan gayrisinde cezayı görüp seyretmek onların nazlanmasını men etmiş olur.

Hak Taâlâ şöyle buyurur:

يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ

(Yehafüne rabbehüm min fevkihim) (53). Anlamı: Onlar üstlerinde bulunan rablerinden korkarlar, buyurmaktadır.

Ey Efendi! Sana asi olanın cezasını senin kıymetlendireceğin isyan ölçüsüne göre ver? O asinin menzilini kendine yaklaştır?

Allahın rızası üzerine olsun *Eba yezid elbistami* nin bir sene müddetle nefsine su içirmediğini görmedin mi? bunu nefsine bir ceza olsun diye yapmıştı. Hak Taâlânın yapmasını emrettiği bir hususa nefsi imtina ettiği için bu cezayı nefsine vermişti.

Ey Kerametli Efendi! Nefsini dünya sevgi ve tutkunluğundan temizle? Böylece nefsini sana ve maiyyetine faydalı olmaya ve hizmete alışdır? O dünyaki Hak Taâlâ sana orada bir rütbe ve kudsi bir makam vermiştir. Seni o makamın ehli yapmıştır. Çünkü bu iki kevn, yâni dünya ile sen ona bağlısın? Bu böyle olursa Hak Taâlânın dünyayı yarattığından bugüne dek bir kerecik olsun dönüp yüzüne

---

(52) Kerubi taifesi — Hak Taâlâya en yakin Meleklerdir
(53) 16 cı suret — 50 ci yet — Nahil.

bakmadığını ve ondan nefret ettiğini hesaba katarsak, bunun sonu nasıl gelir acaba?

Sana, Yüce Peygamberimiz *Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin* dünya hakkındaki bir benzetmesini söyleyeyim: *(Dünya bir çöplükte kokmuş, içi boş kurumuş bir leşe benzer)* buyurmuşlardır. Ve yine dünya Allah yönünden lâ'netlenmiştir, ve yine Allah adını anandan gayri dünyada kim varsa onunla birlikte lâ'netlenmiştir.

Hak Taâlânın bir nur cevherinden ve yetim olarak yarattığı senin gibi bir halifenin himmetiyle bu dünya güzelleşir mi? gözünün ucu ile çöplükteki leş göğdesine bakmak yeterlidir, dünya düşmanlığını sana çekmiş olur.

Hak Taâlâ dünyaya şöyle seslenir! *Ey dünya, bana hizmet edene hizmet etmelisin? Sana hizmet edeni de kendine hizmetçi yap? Ey dünya, sana başarılar dilerim?*

Bu ilâhi sesleniş ne içindir acaba? sebebi nedir? Bunun sebebi ise, sana ayrılan kısmeti, sonradan geleceklerin (Teba ve mayyetinin) oradaki rızık ve kısmetlerini sana vermek içindir, bu sebeple Allaha karşı isteğini güzelleştir? Senden sonra geleceklerinde kurtulmasına çalış, dünyaya aldanma? Hattâ daha önceden almış olduğun ilâhî emir ve nehilerle uğraşarak nefsini kurtarmaya bak? Dünyaya karşı direnirsen, ondan uzaklaşırsan, ona kanmaz isen sen ona değil o sana hizmet etmek zorunluğunda kalır. Zaten senin ondan beklediğin yâni sana ondan gelecek nesneler, senin ona karşı çıkman ve direnmenle kendiliğinden sana gelmiş olur.

Kaıb Elâhbarın bildirdiğine göre, Hak Taâlâ Tevratta *(Ey Adem oğlu, Sana verdiğim kısmete razı olur isen, kalbin ve cismin rahatlığa kavuşur, rızamı kazanırsın? Şâyet kısmetine razı olmaz isen sana dünyayı musallat ederim? O vakit vahşi bir hayvanın yabanda koştuğu gibi koşarsın? İzzet ve Celâlime yemin ederim ki, daha fazlasını alamazsın? O vakit mezmum olursun?)* buyurmuşlardır.

Dolayısiyle rahatlığı bedenle birlikte kalbe bağla, demek iradesiz bir şey istemek doğru olmaz. Ancak o iradedir ki bir şeyin araştırılmasını ve denetimini emreder. İrade ise senin genel işlerin için özel sıfatlarından biridir. Bunu yok yere kullanır tüketirsen artık hazırlayacak, yapacak bir kudretin kalmaz. Emirlerinin yerine gelmediğini gördüğün vakıtte maiyyetine karşı küçük düşmüş olursun?

Şunu bil ki, Allah Allahdır. İradeni ancak sevdiğinin uğruna sarf etmek için yâni ona bağlanmaya çalış, uğraş? İlme yönelen iraden olduktan sonra, bir yöndende isteğin zahiri emirdir, iraden ise batını kalmıştır. Burada olan şu ki! şâyet onu bilmekte ve tanımakta ön almamış olsaydı ona irade takılarak bu hal ve sıfata düşmezdi. Bununla beraber nefsinde olan değişiklik başka bir yola dökülmüş olurdu.

Bu böyle olunca şimdi bunu anlamayan için bir örnek vereyim! Bu da ister âlim olsun ister vâli olsun, rızık istemeğe koyulanlar (ki bu rızık gerçek lüzumludur) kısmet olanı almış olurlar, yalnız bu rızkı dünyadan değil ona bir ölçü üzre veren Allahtan istemelidir. Böylece dünya isteğine karşı çıkmalı ve ona yaklaşmamalıdır. Hak Taâlânın misâlleri çoktur ve uludur.

Meselâ : Adamın biri yüzünü güneşe doğru çevirmiş olan gölgesi arkasına geçmiş olur, güneşe doğru yürüse gölgesi onu izlemiş ve kovalamış olur, fakat ona yetişemez, ne yapsa ne istese, isteğini ancak iki

ayağının arasında ve altında bulur. Güneş tam feleğin kubbesine gelince o güneş ayni vakıtta o kişinin tepesine gelmiş olur.

Burada öyle bir gizlilik vardır ki, bu açıklanamaz. ve kitaptada yazılamaz. Çünkü bu gizlilik Hak Taâlânın şu kavlinde bulunmaktadır:

ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾

Sümme kabaznahü kabzan yesiran (54). Anlamı şöyledir: Biz güneşi ona kılavuz yaptık, sonra gölgeyi güneşin yükselmesiyle bize doğru azar azar çektik, buyurmaktadır. Zaten güneş olmasaydı gölge bilinmezdi.

Şimdi gösterdiğimiz örneğe dönerek diyebiliriz ki: Şâyet o kişi dönüp gölgesine doğru yürüse ona yetişmeye çalışsa, ona yetişemez. Çünkü o güneşten aldığı kısmetini kaçırmış olduğu cihetle ona yetişemez. Hak Taâlâ şu kavliyle bunu doğrulamıştır:

قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا

Kıyle erciû veraeküm Feltemisü nuren (55). Anlamı: Onlara arkanıza dönün? nur arayın? denecek, buyurmaktadır.

Kişi ancak iki ayağının altındaki gölgeye yetişebilir, işte elde edilecek ancak budur.

Ey bu yolun yolcusu! İşte o kişi sensin, güneş ise Hak Taâlânın mevcudiyeti yâni varlığıdır. Gölge ise üzerinde yaşadığın dünyadır, ayağının altında erişebildiğin ve elde ettiğin gölgede senin dünyadaki rızık ve kısmetindir.

---

(54) 25 ci suret — 46 cı ayet — Fürkan.
(55) 57 ci suret — 13 cü ayet — Hadid.

Ey keramet sahibi Efendi! Dünya senin için yaratılmıştır, sende Hak Taâlâ için yaratılmadın mı? Sana bu dünyayı içindeki eşyalariyle birlikte bulundurup emrine veren o değil midir?

Ve yine Hak Taâlâ eski kitabı tevratında: Ey Adem oğlu! eşyaları sana yarattığım gibi senide kendim için yarattım, gerek senin ve gerek benim için yarattıklarımı perişan edip aramızdaki hicapları delip geçme, onları yok etme? buyurmaktadır.

Hak Taâlâ Kur'anı aziminde şöyle buyurmaktadır:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

Vema Halektü elcinne vel inse illâ liya'bidüni (56) ve yine; *Ma üridü minhüm min rızkin vema üridü en yutimuni* (57). Anlamına gelince: Ben periyi insanı yalnız bana ibâdet etsin diye yarattım, yoksa onlardan ne rızık ve ne de beni doyurup beslemelerini isterim, buyurmaktadır.

مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾

Ve yine Hak taâla kendi rahmetinden bahisle :

---

(56) 51 ci suret — 56 cı ayet — Elzariyat.
(57) 51 ci suret — 57 ci ayet — Elzariyat.

﴿٧٣﴾ وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ

وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ

Vemin rahmetini, Ceâle leküm elleyle vennehare ve liteskünü fihi, ve litebteğu min fazlihi (58). Anlamı: Onun rahmet izidir ki, geceyi sükûn ve dinlenme ile geçirmeniz, gündüzü de çalışıp geçirmeniz için yaratmıştır, ta ki, bu nimetleri bilip Allaha şükredesiniz? buyurmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

﴿٧٩﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا

وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾

Allahüllezi ceâle leküm elename literkebu minha, ve minha te'külün (59). Anlamı: Üzerlerine binmek etinden yiyip faydalanmak için sizlere davarları yaratan o Allahtır, buyurmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

﴿٨﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا

Vel Hayle, vel bigale, velhamire li terkebuha (60). Anlamı ise: Atları, katırları, merkepleri (eşek-

(58) 28 ci suret — 73 cü ayet — Kasas.
(59) 40 cı suret — 79 cu ayet — Mü'min.
(60) 16 cı suret — 8 ci ayet — Nahil.

leri) kullanıp binmeniz için yaratıldı, buyurmaktadır. Kur'anı azimde daha buna benzer sayısız örnekler vardır.

Ey kerametli Efendi! İstekli olduğun bir şeyi sevmelisin? maiyyetinin sınıflarına göre onlara ne yararsa bağış ve ihsânlarını ona göre çoğaltmalısın? günâhlardan onları men etmelisin? Gücünün yettiği kadar onlara Allaha taatın kıymetini Allah sevgive korkusunu onlarda çoğaltmalısın? Senden sonra geleceklerin durumunu düşünmelisin? Şu Allah kelâmını unutmamalısın?:

﴿٢٤﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Yevme Teşhedü Aleyhim elsinetühüm, ve eydiyhim ve ercülühüm bima kanü Ya'melüne (61). Anlamı: Kıyâmet günü, dilleri, elleri, ayakları, işledikleri amellere şehâdet edecektir, buyurmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

﴿٣٦﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ

عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾

Ve Lâ Tekfü ma leyse leke bihi ilim, İnne essema vel basara vel fuade külün ülaike Kâne anhü mesulen (62). Anlamı: Bilmediğin bir şeyin üzerin-

(61) 24 cü suret — 24 cü ayet — Nur.
(62) 17 ci suret — 36 cı ayet — İsra.

de durma veya düşme, sonra kulak, göz, kalb, tümünden sahibi sorumlu tutulacaktır, buyurulmaktadır.

İşte bu iki âyetin senin özel ve genel yönlerine şumülü vardır. Yer yüzünde kibirli olarak tavır takınıp yürüme? daima doğruyu göster? kötülükleri yasakla? üzerinde taşıdığın nefsi emmareyi ihmâl etme yokla? *Akıl* adlı vezirin ona daima iyi davransın? ve iyi şeyler söylesin? çünkü o memleketinin çöllerini idare etmesini iyi bilir, çünkü her şey onun elindedir. Hayırlı bir şey isterse hayırlı olur, şer isterse şer olur. Bir memleket bu şekilde güzelce idare edilirse ortalık doğrulur süt liman olur. Hazinedeki gelirin artar, düşmanların yenilir, senin bütün emel ve gayen sana en yakın olanı düzeltmek olsun, sana en yakın olan şey senin çalışman ve yorgunluğunun fiili meyvesidir.

Ve yine iyiyi kötüye sataşdırır ve saldırtır ki, kötü iyi olsun, yalnız bunu korku yolu ile yapıp uslu ve efendi olanı korkutma? zira onlarda o vakit sana karşı nefret artar, kalbin sert ve kaba olsa dahi ve Allahın rahmeti nerde olursa, onlara karşı müsamahalı ve af sahibi ol? onlar için Allaha tövbe ve istiğfarda bulun? Herhangi bir emir için onlara danış? Çünkü sevilmek sevmekle yuğrulmuştur. Bunu başarabilene ne mutlu?

Ey Kerametli Efendi! Senin yapacağın bir şey varsa, o da bir şeyi eline alırsan o şeyi lâyıkı olan yere ve mekânına koymalısın? çevrene bir şey göstermek istiyorsan vaktı gelince onu onlara göster, Yürürlükte olan özellikle ona ihtiyaç hissedilen bir zamanda o adetleri sakın çiğneyip geçme ki, o şeye istek her zamankinden fazla olsun. O vakit, bu adet o beklenen emrin çıkmasına kadar sana karşı olacak

dâvâları önler ve sana o dâvâları kazandırmış olur.

Örnek olarak: Hak Taâlânın vakitsiz yağmuı yağdırması gibi, veya açık geçen bir havanın devamlılığı yerine bozulması gibi şeyler, insanları Allaha karşı küfran ve ümidsizliğe düşürdüğü gibi, bu böyle olmayıp Allah tarafından onlara bağış ve ihsân gönderilse dahi, bu bağış ve ihsânlarla onlar yerde yine kötülüğe saparlar. Doğrudan doğruya onlara kötülük gösterilse acaba bu dünyada neler olmaz? Şâyet onun kanunlarında ve sünnetinde böyle bir şey çıkarsa artık ondan bir adalet veya bir şey beklenmez. O vakit adaleti sen ara bul? bulduğun takdirde ve bu sıfatlarla yaratılmış isen böylece dünya ve ahiret selâmetine ve kurtuluşuna erişmiş olursun.

Şâyet bir şey üzerinde durur ve onu yapmak istersen önceden *(İnşallah)* yâni Allah kısmet eder cümlesini söylemelisin? Bu yönden Hak Taâlâ şöyle buyurur:

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايْءٍ اِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًاۙ ﴿٢٣﴾ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ

Velâ tekulenne li şeyin inni failün, zalike gaden — İllâ en yeşa ellah (63). Bu her iki âyetin anlamı şöyledir: Hiç bir şey için ben onu herhâlde yarın yapacağım deme, ancak Allahın müsaade ve yardımiyle yapacağım de? buyurur.

Ve yine Hak Taâlâ:

وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا

Velâ tenkuzu elimane ba de tevkidiha (64). An-

(63) 18 ci suret — 24 cü ayet — Kehif.
(64) 16 cı suret — 91 ci ayet — Nahil.

lamı: Allahı kendinize kefil göstererek, bağlamış olduğunuz andları sonradan bozup çözmeyin, buyurmuşlardır.

Ve yine Hak Taâlâ:

وَلَا تَتَّخِذُوٓا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ

Vela tettehizü Eymaneküm dahlen beyneküm (65). Anlamı: Andlarınızı (yeminlerinizi) aranızda hile ve desise vesilesi kılmayın, buyurmaktadır.

Bu sebepledir ki, kötü dostlardan sakınmak lâzımdır, çünkü onlar senin paranı ve ekmeğini yerler ve hem de etini kanını, yâni seni ateşe yaklaştırmaya bakarlar. Ancak dininin Ahkâmını ve inceliklerini senden iyi bilenlerle dost ol? ve yine dost edindiğin kişi ile yaptığın suhbette din yönünden bir eksiklik gördün mü bilki, o dostta sana en büyük bir düşmandır. Ondan sakın? Ona karşı mülkünü korumada uyanık olmalısın? olabilir ki, o kişi mülkünün yıkılmasına ve harabeye dönmesine sebep olur. İşte bu tehlikeli dostu uzakta aramayacaksın? o senin bizatihi içindedir, adı nefsi muhabbet, veya nefsi emmaredir.

Netekim efendimiz şöyle buyurmuştur, *(büyük düşmanın olan nefsinle cihad et?)* buyurmuşlardır

Hak Taâlâ'da bu yönden:

قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ

(65) **16 cı suret — 94 cü ayet — Nahil.**

Katilü ellezine yelüneküm minelküffar (66). Anlamı: Ey iman edenler! kâfirlerden size yakın olanlarla savaşın? buyurur.

Bu âyete göre sana en yakın olan kâfir veya düşman nefsi emmaredir. Onunla uğraş? şâyet onunla uğraşmaz isen o seninle uğraşır, zira bildiğimiz adi canavarlar memleketinin mamurelerini yıkar, fakat sana lâyık olan ebedi bir nimeti sana varis kılar, fakat bu içindeki canavar, dinini yıkıp kül eder, o vakit sana ebedi azâbı hazırlamış olur.

Ey Kerametli Efendi! Vezir veya yaverin seni görmek için huzuruna girdikleri vakit senin, dışardan devşirme olarak aldığın sıfatlarla değil, zaruri keramet ve asâlet taşıyan doğru iki sıfatla huzuruna girmiş olsunlar. Çünkü sana devşirme olarak toplanıp getirilen sıfatlar nefsi emmareden gelmektedir, ki bu sırf seni öldürmek veya yok etmek içindir.

Bu sıfatlar sana, dişden çok güzel ve beğeneceğin bir şekilde gönderilir, fakat içden bütüniyle zıd sıfatlardır. Şâyet bunu incelersen doğru olduğunu bulur ve görürsün. O vakit bu sıfatların mahiyetini bellemiş olursun? herhangi bir sıfat ne vakit gelir içine girerse, artık önun sabıkasını ve akibetini tam mânâsiyle öğrendiğinden, sana gelecek bu tür sıfatları artık göz ve düşünce ırmaklarından geçirerek, sende bulunan ilim ölçüsü terazisiyle onları iyice tartarak bir şeyler anlamaya çalışmalısın? şâyet bunların hayırlı bir yönü varsa belkide sana yeterli anlaşılır deliller verecektir. O vakit sende ondan tad alıp tatlılanacaksın. Şâyet bunun aksi çıkarsa onuda kabul et, çünkü *Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin* bize tavsiye ve tenbih ettiği sıfatta budur.

(66) **9 cu suret 125 cü ayet — Tövbe.**

Efendimiz bir hâdisinde *(Ve İyyaküm ve Hadraiddimen)* buyurmuşlardır. Zahiri anlamı şöyledir: Sel sularının getirdiği yeşilliklerden sakının? anlamına gelirsede, mecaz olarak verdiği mânâ: karşınıza çıkan güzel kadınlardan sakının? anlamına gelmektedir

Bir şey zaruretten doğar, o şey kendi aslını ve menşeini izleyerek yerine dönmüş olur. Burada dikkat edilecek yön şudur: Ruhani ve şerefli zatiyetini korumalısın? bunun kadır ve kıymetini bilmelisin? Sen ne için var olmuşsun? varlığının anlamı ve maksadı nedir?

İşte bu varlığını oturmak kalkmak, yürümek buna benzer şeylerle ve sessizlikle boş yere, boş fiillerle harcayıp yok etme? ancak bu hareket ve fiillerini ilâhî ve ülvi maksad ve emirlere tahsis et? ve bu yönü incele? Hızır Aleyhisselâmın dediği gibi *(Ve ma fealtehü an emri)* bunun kendi arzu ve isteğimle yapmadım, buyurmuştur. Sonradan yıldızlara bakarak şöyle konuşmuştur: *(İnni sakim)*. Ben zayif bir hastayım, buyurmuştur. Burada bu sözü ile nefsi emmareyi işaret etmiştir.

Şunu tavsiye ederim ki, vezirinle konuşup danışmadan mülkünü ilgilendiren hiç bir emri yürürlüğe koyma? Ona danışman demek, vezirin kalbinde sana karşı dostluk ve güvenlik hissi yaratmış olur. İşte bu dostluktan şefkat ve merhamet doğar. Şefkatten ise öğüd doğar. Öğütten adalet, adaletten bir mülkün devamlılığı bekâsı doğmuş olur, bu sebeple adalet mülkün temelidir, buyurulmuştur.

İşte imanın sıfat ve halleri böyle olması icab eder. Aksi hâlde, hem yok eder, hem yok olur.

Bu konunun başında imamın dört temel direkten biri olacağını söylemiştik, şu yön bilinmeli ki, bir *(vücud)* yâni varlık *(cud)* den yâni ilâhî kerem ve cömertlikten çıkmıştır.

Feylesof hekimler şöyle demişlerdir: Padişahlar dörttür, bunun beşincisi yoktur. bunlar ise;

1 — Bir padişah vardır ki, hem kendi nefsine ve he mde maiyyetine cömerttir.

2 — Bir padişah vardır ki, nefsini kötü ve aşağılık görür, maiyyetini de öyle görür.

3 — Bir padişah var ki, nefsine cömerttir, fakat maiyyetini kötü ve aşağılık görür.

4 — Bir padişah vardır ki, kendi nefsini aşağılık ve kötü görür, maiyyetine karşıda cömert ve müsamahalıdır.

Bu saydığımız dört padişah hakkında bir açıklama yapmayacağız, çünkü ne sıfat taşıdıkları bellidir. İşte bu dört Padişah (veya halife) den biri kesinlikle imamdır.

Hak Taâlâyı iyi tanıyıp bilen arifler eski zamanlardan beri iki örnek üzerinde durmuşlardır. Bu iki örneği düzeltmeğe çalışmışlardır. Onlar şöyle derler: Ortaya bir varlık çıkmışdır ki, bu da insandır, bu insan toplam ve amel makamı olduğu kadar ayırma ve dağıtma makamıdır. İşte ilâhî kürsüyü ilkten ayıran ve sınırlayan, ilâhî arşı yapıp ona sınır çeken odur. İşte o kendindeki noksanlığını, ilâhî iki ayağın yeri olan kürsüye iade edib, yerin şefaatcılığını kazanmak istedi, işte bu padişah ol mübarek gecedirki, hikmet dolu emirleri dağıtır.

Ey kerametli Efendi! Şâyet sen bilgi ve amel sahibi isen, maiyyetine ve nefsine de cömert olmalısın? Şâyet sen de bunlardan bir şey yoksa o vakit sen nefsine ve hem de maiyyetine karşı kötüsün demektir.

Şâyet sen bilgi sahibi olup amel sahibi değilsen, nefsine cömert maiyyetine de kötü davranırsın, şâyet sen amel sahibi olup, bilgi sahibi değilsen, nefsine kötü, maiyyetine müsamahalı ve cömertsin, demektir

Bu konu çok ince gizlilikleri taşır, bunu açıklamaya izin almadık, bunun çözümünü zevk ve incelemе ehline bıraktık. Belkide itiraz edenlerden biri biz bu saydıklarından ikisini tanır ve onlara inanırız, deseler ki, o da senin sözün olan ilim ve amel sahibi olanadır, diğerlerini tanımayız deseler, cevap olarak: şöyle konuşabiliriz: Bu dört padişah sıfatının kısımları doğru olup gayetle açıktır, ruhların gıda ve nimeti, ilimler ve keşiflerdir. Cisimlerin gıda ve nimetleri ise his ve duygu yolu iledir. Meselâ: Yemek, içmek, koklamak, temas etmek, gibidir. Cismin azâbıda bu saydıklarımızın zıdlarıdır. Şâyet sen sayılan sıfatların ilk iki bölümüne inanmış ve onu benimsemiş isen böylece diğer iki bölümlü olanları da tanıman ve kabul etmen icab eder. Çünkü amel sahibi olan ilim sahibi değildir, şâyet bunu taklid eden amel sahibi olup, ruhunun lezzet ve tad alacağı bilim ve bilgiyi taşımazsa demek o kişide o bölüm hepis edilip bağlanmıştır, yâni ruh cennet gıdası olan nesneden yoksun kılınmıştır. Aynı zamanda doğruyuda söylemektedir. Yâni amel sahibi olduğunu, ilim sahibi olmadığını anlatmaktadır.

İkinci şekle gelince, yâni ilim sahibi olup da amel sahibi olmayan kişi ise şehvet denizine dalmış günâh yığınları altında boğulmuş bilgin kişidir. Bu bilgin bir yönden ruhunu cennet nimetlerinin tadını alarak doldururken, bir yandan ruhunu etkileyecek çok kötü sonuçlu işlere dalarak ayni nimetlenen ruhu azâb içinde bırakmaktadır. İşte bunları düşünecek olursan ve bu dört konudaki bölümleri birbiriyle

kıyaslar isen gerçek hikmeti fazlaca görür ve anlarsın?

Şimdi sizlere bu konuda bu alemde, kitapta işaret edilen, kerem ve sehâ ile aşağılığın ne olduğunu açıklayalım. Seha yâni cömertlik diye, bir şeye ihtiyaç duyulunca o şeyi olduğu gibi noksansız olarak bol bol dağıtıp vermektir. Alçaklık veya aşağılık sıfatı ise, bir şeye ihtiyaç duyulunca o şeyi dağıtmayıp yasaklamaktır. Bu sınırı kim aşarsa israf, varamayan da kusurludur. Dikkat edecek olursak bunun iki yönüde kötüdür. Allah sana acısın? Bu sınır üzerinde dur, yürüme? sınırı aşma, halifenin zahiri görünüşü ameldir, batını görünüşü ise ilimdir. Zahiri görünüşün bir sınırı vardır. Batını, yâni iç (tecelle) görünüş ise zuhur, yâni çıkış yeridir.

Maiyyette iki kısımdır:

1 — *(Elbadiye)* ilkten zuhur edenler yâni çıkanlar.

2 — *(Elhazira)* şimdi çıkıp görünenler.

İlkten zuhur edenler iki kısımdır:

1 — Muhammedi Tebadan ayrı olan *(şehâdet âlemi)* dir.

2 — Muhammedi tebâdan olmayıp, ona bağlı olan *(Şehâdet âlemi)* dir.

Maiyyetten şimdi zuhur edenler ise, özel ve genel olarak ikiye ayrılır: Genel olan: Bağlantısı olan şehâdet âlemidir ki, ilkden ve bir yere metbu olmayanlardır... Özel olan da iki kısımdır: 1 — Akıl âlemi, 2 — Nefis âlemi'dir.

Burada nefis âlemi iki bölüme ayrılır. Biri itâatlı, diğeri asi olandır. Burada itâatlı olana (Ceberut) âlemi derler. Nefis âlemi ise bir cümle ile *(Berzah)* âlemidir. Masiyetler ise bu anlattığımız kentin düşmanlarıdır.)

Akıl âlemnie gelince: Örtülü, örtüsüz, yâni saklı ve aşikâr olarak ikiye ayrılır. İyi vasıfları taşıyanlar gizli ve saklıdırlar, görünmezler, bunlar yukarı ulvi makamlar sahibi olup adına *(Alemi Melekut)* denir.

Hak Taâlâ bu yönden:

وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ

Ve ma minna illa lehü Mekamün malum (67). buyurmuşlardır, anlamına gelince. Bizden olanların her birimizin belirli bir yeri veya makamı vardır, buyurmaktadır. İşte Ulvi yâni yukarı âlem bunlardır.

Örtüsüz, saklı olmayan, aşikâr âleme gelince: Bunlara *(Eshâb Elselb)* yâni alıcı ve kapıcı âlemdir. ki, bunlar Hak Taâlâ'nın gelinleri veya güveyileridir. Onun gizli hazinelerinde saklıdırlar, Hak Taâlânın kıskançlık örtüleriyle örtülüdürler. Kendisinden gayri onları kimse bilmediği gibi, onlarda Hak Taâlâdan gayri kimseyi bilmez ve tanımazlar, gerçekçiler Bunların üçüncü yokluk ve boşluk âleminde bulunduklarını söylerler (yâni külli gerçeklik katında) bulundukları cihetine işaret ederler). İşte bunlar bu kentin özel âlemidir. Bu bölümlere bak ki, Allahın yardımiyle irşâd olasın?.

Ey kerametli Efendi! Bunu böyle gerçekleştirdikten sonra her Aleme ihtiyacı olan şeyi sınırı aşmamak şartiyle dağıtmaya ve vermeye bak? Bunu yaparkende nefsinede ihtiyacını ver. Böylece makamı Muhammediye varır ilim, irfan, kemal, amel, saha

---

(67) 37 ci suret — 164 cü ayet — Saffat.

Şunu bilki cömertiğin tümü ve temamı zahidliktir. İnsanların elinde bulunanlardan gayri her şeyi sarfı nazar etmektir. Bir maiyyet Padişah veya halife sinin zahidliğiyle öğünür. Çünkü o maiyyetine karşı cömerttir. Cömertlik sevgi ve muhabbetin varisidir. Sevgi de yakınlığın varisidir. Vuslat ise cemin yani topluluğun varisliğini kılar.

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

Bu konuda kıskançlık perdesi altında bir işaret varrdır ki, bunun için fiil ve amellerin tümünde, itikadlarında, sözlerinde Zahid olmalısın ki bu evi kendine bina edebilesin, içindeki kandili yakabilesin, İlâhi hikmeti böylece kolla ki, suretleri görüp mücdelenesin. Böylece gerçek levhaları olduğu gibi artık görmeğe başlarsın, işte bu konu Kur'an'a uyan bir konudur. Hak Teâlâ kitabında *(Vellahü Halekaküm vema ta melün (68). Anlamı:* Allah sizleri vehemde yaptıklarınızı yaratmıştır, buyurmaktadır.

Kişi insanlarda bulunan şeyleri insanlara bırakınca o insanlar o kişiyi sever, bu sebeple Allaha aid olan şeylere hırslı olmayıp onları sahibine bırakdın mı bütün efalin ile birlikte kendi nefsine ondan bir ilâve yapmadınsa artık sen gerçekten zahid olmuş veya tevhide ermişsin demektir. İşte bu sıfatları kazanmaya bak ve çalış. O vakit insaflı kişi olmuş olursun.

---

(68) 37 ci suret — 96 cı ayet — Saffat.

Eskiden vatanımızda ve diğer vatanlarda bu yön için bir çok insanları uyarmıştım, fakat fayda vermemişti. Bu uyarmanın kadir ve kıymetini bilememişlerdi. Kendilerine yaklaşan büyük tehlikeyi sezmemişlerdi.

Az ve hikmetli bir söz çok söylemeden daha hayırlıdır, o vakit zehirlenmiş nefislerinde cömertliğin ileri sınırını bulmuş olurlar.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz, Eshabıile olan dostluğunda vaizleri öne alır bununla iktifa ederdi. Onların aşırı sözlerle zehirlenmelerinden korkardı. Onun varisleri de böyle hareket etmesi zaruridir. Çünkü bu toplulukta en çok sevilen kişi, hiç bir şeyde gözü olmayan onun bunun elindekine bakmayan ve onlara *zaruret* karşısında görünen, yani sık sık görünmeyen zahid kişidir.

Nefsin bir şeye susadı mı, ve sana dünyalarından bir şey getirip geldiler mi yine onlar vasıtasıyla o şeyi fakirlere verdir. Yok seni zorlayıp getirdikleri şeyleri almayıp seni vasıta yapmada ısrar ederlerse, o vakit o dünyalığı onlardan al onların bilgisi altında fakir olanlara ver. Bir ülkede imamın durum ve hali böyledir.

ALTINCI BÖLÜM

(İMAMIN HÜKÜM VE ADALETİ HAKKINDA)

İman demek Hak Teâlânın teyid ettiği Ahkâmı yürüten o kentin hakimi veya kadısıdır. Şayet sahip olduğun ülkenin devamlılığını, bekasını ve yine düşmanlarını yenmek istersen maiyyet ve reayyitinin arasında adaletli olman icab eder. Çünkü Hak Teâlâ bu ilâhi hüküm ve kaziyyeyi sana emanet etmiştir. İşleri Adaletle yürütülmüş, sağlanmış bir kent ve ülke yoktur ki, onda bereketli rızık ve hayır olmuş olmasın.

Seneler ve asırlar zaman ne kadar eskirse eskisin Adalet yine vardır, medhedilir ve sevilir. Çünkü o yer yüzüne yerleştirilen ilâhi bir terazidir. Böyle olmakla Ahiret günü yani İlâhi arz gününde de kullar arasında o teraziyle herşey ayrılır ve seçilir. O dehşet günü hakimi ve söz sahibi odur. Şeran dahi o bu iş için görevlidir. Çünkü insanın mülkü cesedi olup ruhu ise Adalettir. Bu insani mülkde Adalet olmayınca bu mülk harap olur gider. Bu sebeple Hikmet sahibi kişiler şöyle söylerlerdi: *Zamanın veriminden bereketinden çok birsultanın maiyyetinde olan Adaleti daha verimli ve faydalıdır,* demişlerdir.

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ

Hak Teâlâ kullarına emir vererek şöyle buyurmuşlardır: *İnnellahe yemürü biladli vel ihsan* (69). *anlamı:* Hak Teâlâ sizlere Adalet ve ihsanı emreder, buyurur. Hak Teâlâ bu sıfatta olmayanları da şu ayetle zem etmiştir. *(Veylün lil mü taffifine, Ellezine iza-iktalü alannasi yestevfüne, ve iza kâlühüm ev vezenuhüm yuhsirune)* (70) Anlamına gelince: Ölçek

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ۝ اَلَّذِينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝ وَاِذَا

كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ۝

ve tartıya hile katanların vay haline! Onları halktan aldıkları zaman tam ölçüp alırlar, aksine halk için ölçtükleri veya tarttıkları zaman eksik ölçüp eksik tartarlar, buyurmaktadır. Ve yine yukarıdaki ayetlerin devamı olan *(Ela yazunnu ülaike Ennehüm Mebusune li yevmin azim* (71). Anlamı: Onlar dehşetli bir gün için dirileceklerini bilmiyorlar mı?, buyurmaktadır.

اَلَا يَظُنُّ اُولٰئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ۝ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ

(69) 16 cı suret — 90 cı ayet — Nahil.
(70) 83 cü suret — 1, 2, 3 cü ayetler — Muttaffifin.
(71) 83 cü suret — 4,5 ci ayetler — Muttaffifin.

Hazreti Lokman oğluna verdiği bir öğütte: çok yürüme, sesini fazla çıkarma, buyurmuştur.

وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ۝

Ve yine Hak Taâlâ *(Vela techer biselatike, Vela tühafet biha, vebtegi beyne zalike sebilen* (72). Anlamı: Namazda iken sesini çıkarma, kısma, ikisi arasında bir yol bul, buyurmaktadır.

۝ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ

Ve yine Hak Taâlâ bu konuda *(Vela tecal yedeke mağluleten ila unkike, Vela tebsutha küllel basti* (73). Anlamıne gelince: Elini boynuna bağlama (cimri olma anlamına gelir) büsbütün de açma, yoksa püşmanlık içinde kalırsın, buyurmaktadır.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz, günün birinde bir sohbet sırasında Allahın rızası üzerine olsun Hazreti Eba Bekire «Sesini biraz yükselt. Ve Hazreti Ömer'e de sesini biraz indir veya kıs» buyurmuşlardı.

Ve yine *Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz* bir yolda yürürken ayakkabısının kayışı kopup ayrılır. Tartılı yürüyebilmek için öteki tekini ayağından çıkarıp atar, ve öylece terazili bir yürüyüşle gideceği

(72) 17 ci suret 110 cu ayet — İsra.
(73) 17 cisuret — 29 cu ayet — İsra.

yere gitmiş olur. İşte bu örnekleri göz önünde bulundurarak Allahın izniyle bizler de böyle olalım.

Bazı Feylesof Hekimler şöyle der: Çok tatlı olma yutkunursun, çok acı olma küflenirsin, demişlerdir.

Bundan anlaşılıyor ki, Adaletin tüm eşyalara şumulü vardır, böylece Adaleti kendi nefsine, Ailene, adamlarına, yardımcılarına, kölelerine, dostlarına hükmünün geçerli olduğu kimselere ve hatta kendi sözüne ve fiiline içden ve dişten hakim kıl.

YEDİNCİ BÖLÜM

VEZİRDE BULUNACAK SIFATLAR VE ALACAĞI TEDBİRLER HAKKINDA

Bir Vezirin İlâhi Hüküm ve tedbirleri nasıl kullanıp tatbik edeceğine gelince: Verilen bir emrin bir ülkede geçerli olabilmesi için, mal sahibi ile ülke veya mülk arasında bağlantı yapacak akıllı ve iş güzar bir yardımcıya ihtiyacı vardır ki o da bir padişaha oranla veziridir.

İlâhi hükme göre Halife belli olunca buna da bir vezirin lüzumlu olduğu duyulmuştur. Bu halifenin veziri de *(Akıl)* dır Hak Taâlâdan gelen kitaplara o cevap verir, insanlık mülkünü veya ülkesini de Haliferden çok yani baş vekil makamında olan vezir idare eder ve doğrultur.

Hak Taâlâ bu bapta Akıl sahibi olanlar için:

لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ⑩

Li Ayatim li uli elbab (74) Anlamı: İşte onda tevhid ve kudrete aid izler vardır. (Burada akıl sahip-

---

(74) 3 cü suret — 190 cı ayet — Ali İmran.

leri işaret edilmektedir). Bu anlama göre, ilâhi yasakların tatbikini Hak Taâlâ Nehi eshabına vermiştir. (Yani Peygamberlere). Ve yine bu ayet Kalp taşıyana hitab etmektedir. İşte bu ilâhi hitabı duyacak, duyguyu, yani işitme gücünü *Akıla vermiş*, bu sebeple bu imama Akıl denilen ilâhi gücü vezir göndermiştir. Buna akıl denmesinin sebebi de devamlı olarak ilâhi çevreden gönderilenleri izleyip bellediği için ona *Akıl* denmiştir. Bir hayvanın güneşin hararetinden korunması için, bir gölgeye bağlanma zarureti nasıl varsa, bir memleketin beka ve selâmeti için bir baş vekilin veya vezirin o mülkde bulunması öylece zaruri ve lüzumludur.

İşte bu ödevleri yapacağı cihetle Hak Taâlâ adını Akıl koyup onu imama vezir kılmıştır. Şayet bu vezir bu yükü taşıyorsa, demek ülkesinin bütün maddi ve manevi yükünü taşıyor demektir. Yok «lâfta vezir» ise ancak o vakit vezirlik makamı bir sıkıntı yeri olarak kalmış olur. Çünkü o halifenin dili ve cira kuvvetidir, emirlerini yerine getirir. Bu sebeple o bir anlam taşıyorsa onun oturduğu yere *(Vekâlet veya nezaret makamı)* adı verilmesi doğrudur. Bu lafzın manâsının onda bulunmamasının sebebi ne olabilir? İşte bu yönden bu yaratılış çok esrarlı acaib bir mevcudiyettir. Fakat bir yönden de güzel ihtira ve icad sahibidir. Bu sebepledir ki *Bari Azze vecel* Hazretleri ona imamın bir basamak aşağısından yer vermiştir. Bu da güneşe oranla ayın bulunduğu yer gibidir.

Padişah ortaya çıkıp görününce vezirin huzurda, kuvvet ve gücü kalmayıp görünmez olur. Çünkü emirler imamdan çıkınca aradaki manialar (hicaplar) kalkar burada dehşetli bir azamet ve heybet görülür.

Hak Taâlâ kitabında:

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

Limeni-l mülkü elyevme. Lillahi-l vahidil kahhar (75). Anlamı Haşır günü, bu mülk bu gün için kimindir sorusuna, tek kahhar olan Allahındır, denir, buyurulur. Böyle bir (hicab) veya mania anında Davalar da düşmüş olur. Davaların örtülüp düşmesinden Allaha sığınırız.

Bu ayetteki ince anlama göre, şayet halife görünmez olursa, o vakıt vezire iş düşer, halifenin yerine gereken emirleri verir, yasaklayacağını yasaklar, halifenin yapacağını yapar. Çünkü vezir Halifenin dili ve tercümanıdır.

İşte bu özel gizlilik güneşle ayın ruhaniyetinde de bulunur. Şayet ay güneşin yanına varır varmaz onun eline geçerse onda artık ne bir parıltı ve ne de bir ışık görünmez olur. Çünkü güneş onu avucu içine ve hükmü altına almıştır artık, o tükenmiştir demektir. Şayet geceler açık ve parlak olursa, güneşin kaybolmasıyle Ayın tam olarak bütün nuriyle çıktığı görülür. Aydaki nur güneştendir, insanlar, güneş, ve dünya da onu ancak ay olarak gök yüzünde görürler. Bu çok ilgi çekici bir gizliliktir. Ve yine bu konu gerçekler için büyük bir giriş kapısıdır. Düşünce ve kalp taşıyanlar için bu konu 3 X 3 çarpımından alınan sonuç gibi geniş ve büyük bir alanı alır.

Burada gizliliklerin bulunduğu nisbet kadar bir hikmet bulunmaktadır. Biz bu gizliliği başka bir ko-

---

(75) 40 cı suret — 16 cı ayet — Mü'min.

nuda anlatmış ve Müsellesat aldı kitabımızda açıklamıştık.

Kur'an'daki şu sureti oku,

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَٰهِ النَّاسِ ۝
مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ
۝ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝

(Kul aüzü bi rabbi-nnasi, Meliki-nnasi, İlâhi-n, nasi) 76. Anlamını da öğrenmelisin. De ki: İnsanların rabbına, insanları sahip ve maliki ve padişahına, insanların mabuduna, insanların kalbine vesvese veren, Allahı anmadan gerileyen müvesvisin, perilerden olsun insanlardan olsun şerlerinden sana sığınırım. Tekrarlamalısın.

Şeyhimiz ve hocamız olan Allahın rızası üzerine *Eba Medyen* hazretleri yukarda nas suretindeki *(melikinnas)* ayetinde var olan gizliliği hakkında kendisine tecelli makamında beliren veya bildirilen yöne işaret ederek der ki: Bu ayetin Kur'an'da olan yeri *(tebarekellezi biyedihil-mülk)* sureti olduğunu anlatır.

Buradaki *(İlahinnas)* yani insanların allahı anlamına gelen de, bu makamın infirad eden kutbe aid olduğunu söyler. Böylece *Ebu Medyen* hazretleri Alemde bulunan iki imamdan biri idi.

---

(76) 114 cü suret — ayetlerile — Nas.

Şimdi biz konumuza dönelim! Hak Taâlâ imamın bünyesini ibda edip içine de cevherini yerleştirdikten sonra ona memleketi idare edecek güzel bir siyasal görüşle her türlü güzel şeyi vermiş, gerçek o da ülkesinde ve kendi tebası bulunan en ufak bir varlığa kadar ondan memnun kalmasını sağlamıştır. Bu ölçü üzerine kanun ve şeriatlar ona gelmeye başlamış, Hak Taâlâ cümle ilimleri onun yüzüne nakş etmiş olduğu için, artık onun yüzü ilimler yeri halini almıştır. Bu böyle olmakla beraber bu ilimleri ne için ve ne gibi hallerde harcayacağını bilmemektedir. Bu da Hak Taâlânın bir hikmetidir.

Bunun sebebi bir yardımcıya ihtiyaç duysun diye bu hikmeti göstermiştir. Öyle bir halef olsun ki, kendini bilir, çevresini bilir, kendisine hizmeti bilir sıfatta olmasını arzulamış ve böyle bir yardımcıya ihtiyacı olmuştur. Sonra Azze ve cel o halifeyi vahdaniyyet arşına oturtmuş, onu birlik, yani vahdaniyyet örtüsü ile örtmüş, onu ilâhi sıfatlarla parlatıp cilâlamıştır. İşte bu sıfat giyimlerinden dolayı kendinde heybet ve azamet belirmiştir.

Şayet Şehadet Alemi iplik kalınlığında ondan çıkmış olsa, güzellik hastalığı onları yenerek nefislerinden vaz geçerlerdi. İşte halifenin yeri ve makamı budur. Bu böyle olursa keramet evinde Hak süphanehü ve taâlâyı görünce ne olmayız değil mi?

Allah seni *başarılı kılsın.* Şu ilâhi azamet ve acaib kudrete bak. Bu azametli kudret bize Alahın mevcudiyetini, ahiret evinde ona bakınca duygularımızda isbatlamıyor mu?

İşte halife bu makama oturduktan sonra Hak Taâlâ ona *(Aklı)* sokmuştur. Akıl oraya girince, aklın sureti halifenin cevheriyyetinde belirerek görünmüş olur. O vakit halifenin yüzünde nakş olunan bü-

tün gizlilikler ve ilimler kendisinde de görünmeğe başlar. Halbuki insanlar bu noktada yanılıyorlar, bu makam kendilerinde olduğu halde bunu dışarda arar ve isterler. Bundan dolayı yorgun düşerler. Şayet Hak Taâlânın şu Kelâmına dikkat edecek olsalardı:

وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

Ve fi Enfüseküm Efela Tubsirun (77). Anlamı: Bu aradığınız şey bizatihi nefislerinizdedir. görmüyor musunuz? buyurmaktadır. Bunu görmüş olsalardı, o vakıt o şeyi dışarda aramazlar, yorgun düşmezler, rahata kavuşurlardı. Şöyle bir ata sözü vardır: *Bir istek ümidiyle yolculuğa çıkarlar. Halbuki o istek ve sebep yolculuğa çıkanlardadır, ve onlarla birlikte yolculuğa çıkar,* derler.

Şayet vezir olan akıl bir mülkün düzenini çabucak doğrultmak için bir şey tasarlarsa o vakit kendinde imamı görmek zaruretini his eder. İşte bu müşahede ile yapacağı işde maksad ve plân ona görünmüş olur. Bu görünen plânın tecellisi bir seslenme mesafesi kadar ona yakın olur. Yani padişah ile konuşan veziri ne kadar uzaklıktan görüşüp anlaşıyorlarsa, o plân da o kadar uzaklıktan vezire malûm olmuş olur.

Şayet bu konuşmanın özü ve hedefi ilmi ise, makul olan hitaplarla konuşulur. Çünkü halife olsun veziri olsun, cisimler gibi bir madde değildir ki onlardan sesli harfler çıkmış olsun. Şayet konuşmalar ses, harf, rakamlarla ve buna benzer izler değilse artık bunları işidenin kalbinde bu seslerin neye ve ne

(77) 51 ci suret — 21 ci ayet — Ezzariyat.

sonuç vereceğini ve neye delâlet ettiğini sana izlemek kalır. Bu izleme ile bir anlam elde edilir ki o da muhatabın konuşmasıdır.

Şayet Aklın kalbinde külli ruhun taşmasıyle ilimlerin izleri beliririse, o vakit biz ona konuşma veya kelâm adını vermiş oluruz.

İşte söz ve konuşmayı bu şekil ve sıfatla var ettiğinden Hak Taâlâ insani mülkün sair kısımlarına bakabilsin diye aklın (meskenini) evini, Dimağ yapmıştır. Bu da bir şartla ki, bu dimağ meskenini hayal dolabına (hazinesine) yakın olarak yapmıştır ki orası ülkenin sakin ve sessiz bir tahsilat merkezidir. Ödevlerin çabuk görülebilmesi için bu kurbiyyet ön görülmüştür.

Ey Kerametli Halife! Yapacağın zorunlu bir şey varsa o da vezirin akıl ile iyi geçinmeye ve onu korumaya ve siyasetini desteklemeye bakmalısın. Çünkü onun makamında bekası demek, mülkünün ve kentinin doğrulması ve selâhı demektir.

Şayet akıl halifeden gayri biriyle anlaşırsa orada çıkacak fesadın ortalığı nasıl yok edeceğini görmelisin. İnsani cisim kentinin nasıl harap olduğunu, ruhun bunu doğrultamadığını görmedin mi? Bundan dolayı vezirini koruduğun sürece nefsini insani kentini korudun demektir. O senin vuracağın bir el, göreceğin bir gözdür. İnsani ülkenin yararlariyle ilgili her hangi bir emri imza etmeden, vezirin olan akılı kendine yaklaştır, onunla konuş ve ona danışarak bu emri imza et. Ondan sonra gönül huzuruyle emrinin yapılıp yapılmadığını izle. Vezirinin sana öğütlediği şeyleri yapmadan çekinme. Çünkü Hak Taâlâ nefsi vehim ve vesveseden korumak için, vezirin düşünce-

sinde ve vereceği kararlarda, kendisine doğruluğu emanet etmiş, vehmi ondan uzaklaştırmıştır.

Şu var ki vehim ve vesvesenin nefisde mevcudiyeti vardır. Bu mevcudiyet nefsin karşısına akıl suretinde çıkar ve her yönüyle onu sarıp giydirir ve kendini saygılı, itaatlı bir vezir olarak gösterir. Bu sebeple insan üzerindeki etkisi büyüktür. Cümle insanları hakimiyetine alarak onlarda kötü fikir ve düşünceler yaratmağa sebep olur. Bu vehim (şüphe)-dir ki vesveseyi nefisde miras olarak bırakır. Bundan dolayı vehimde ve ayrıca vezirin hem adından hem gözünden kendini korumaya bak, nefsine zulüm etme. Aklın islâh ve idare etmediği bir memleketten hayır gelmez.

Mademki vezirinin tümü ile değil bir çok yönlerde ona yani vehme sıfatça benzerliği vardır, öyle ise onu öyle kâmil tam bir sıfatla sıfatlandıralım ki vehme benzememiş olsun.

Allahın izniyle sana anlatacağım sıfatlara bak. Bu sıfatlar tümü ile önüne çıkarsa bil ki o gerçek senin vezirin olup, şüpheli ve zir değildir.

Açıklama: *Vezirin ahlâk ve sıfatlarına gelince:* Allahın rahmetine kavuşasın, şunu bil ki! Vezirin şahsiyyeti adalet, *İlhamları* başı, güzellikte yüzü, bekçilik ve hıfız yeri iki kaşı, gözleri Haya, anlayışı gücü alnı ile burnu, doğruluk ise ağzı, dili ise hikmet, burnu ise gururu, tahammül ve cefa yeri göğsü, organları cesaret ve şecaatı, dirsekleri güvenliği ve tevekkülü, ismeti bilekleri kerem ve bağış yeri avucu, serbestliği yapısı, cömertliği elleri, bereketi solu, kolaylığı sağı, günahdan sakınma yeri karnı, iffet ve namusu ferci, yani tenasül uzvu, yönelmesi ve istikâmeti bacakları, rica ve korkusu tabanları, duygu ve uyanıklığı kalbi, *bilgisi ve bilimi, ruhu,* emaneti yaşantısı, giyimi kuşamı tevazuu, başındaki tacı Allahdan çekinmesi, süsü yumuşaklığı, yüzüğü insanlığın evi, doğruluğu yolu, şeriatı kandili, şeriatı iç kaftanı, öğüdü prensibi, ileri görüşü ilmi, fakirliği kazancı, aklı ise adı, yani gerçek işitme duygusudur.

Şayet bu evsafta birini görürsen onu hemen kendine vezir, geceleride seni oyalayacak masalcın yap.

Bu vezirde yegâne sıfatlardan biri de (feraset)-dir. Yani ileri anlayış ve görüş kabiliyetidir. Veya iyiyi kötüden anlayı ayırmaktır. Çünkü bu sıfat mümkünlere ve olacaklara yolu gösterir ve açar. İşte bu konu üzerinde Allahın izniyle özet olarak şeri ve hikemi bazı şeyler anlatmaya çalışacağız.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

(ŞERİ VE HÜKMİ FERASET)

Hak Taâlâ kitabında:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾

İnne fi zalike li Ayatin lil mütevessimin (78). Anlamı: Bunda ferasetli olanlar için nice ibretler vardır. buyurmaktadır.

Ve yine *Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz* bir hadisinde: *(İtteku ferasetel mü'min fe innehü yanzur bi nuri rabbihi)* buyurmuşlardır. Anlamı: Mü'minin ferasetinden ileri görüş ve anlayışından korkunuz, buyurmuşlardır. Çünkü o rabbinin nuriyle bakmaktadır, buyurmuştur.

Allahın ikramına kavuşasın şunu bil ki! Feraset Allahü Taâlânın nurlarından bir nurdur. Bununla kullarına yol gösterir hidayete kavuşturur. Bunun zahiri yaradılışta bir çok izleri vardır. İlâhi hikmet bu delil ve izleri kendine bağlamıştır. Feraset bu izlerle ayrılır ve infirad eder, o bazı zayıf nadiren adet-

---

(78) 15 ci suret — 75 ci ayet — Hacır.

li delillere dayandığı için bu infirad, yani ayrılma hükmi ferasetle nadiren olur. Fakat şeri Feraset Hükmi ferasete muhalif olup infirad etmez, çünkü ilâhi bir emirle gelmiştir.

Hak Taâlânın buyurduğu gibi:

وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي

Vema fealtühü an emri (79). Anlamı: Ben bunları kendi reyimle yapmadım, buyurmuşlardır. Bu keyfiyyet halen ehil kişiler yönünden devam etmektedir. Çünkü bunun iz ve delilleri hükmi ferasete muhalif olan nefislerde, yani ancak ferasetli olan nefisde bulunur.

İşte bu bölümde iki feraseti en yeni düşünce ile birlikte yürütmüş olduk. Allah seni güçlü kılısn. Burada hükme dayanan feraset ise, fikri bilgiler, nazarı ilimler ve tecrübe edilmiş ahkâmdan çıkmıştır. Şimdi ihtiyacımız olduğu için kitaptaki bu konuyu ele aldık.

Hak Taâlâ her kula bu yakın kıymetli nuru bağışlamaz. Bununla basiret gözündeki mania ve örtüleri (hicabları) yenerek yani kaldırıp yok ederek şeri feraset ehlinin yoluna girip düzenlenerek onlara katılmış olur. Bu keyfiyyet ilâhi bir bağış olduğu için rast gele kişide olmaz. Bunda başarı gösteren ve bunu elde eden ancak Allahın özel kullarıdır. Bu kitabımızdaki konu ise hem Allahın özel kullarına ve

(79) 18 ci suret — 83 cü ayet — Kehif.

hem de genel olarak mü'min kullarının ihtiyaçları için kaleme alınmıştır.

Özellikle bu bölüm kulların en çok ihtiyaç duyacakları konuyu kapsamaktadır. Çünkü insan diğer insanlarla muaşeret etmek, yani sevişmek, anlaşmak konuşmak, dostluklar elde etmek ihtiyacını his eder.

Bu münasebetle o kişide çevresindekilerin iyisini ve fenasını ayırabilecek şeri feraset bilgisi yoksa, burada açıkladığımız ve bir insana yeterli olacak kadar bilgi verdiğimiz hükmi feraseti göz önünde bulundurarak hareket eder, belki de Hak Taâlâ ona yanında bir nur kapısı açarak oradan ona Alemi Melekutu gösterebilir.

Ey Kardeşim! Allah seni başarılı kılsın. Şunu bil ki: En heybetli ve güzel ve en mutedil neşeli olanları kendine dost ve gecelerin içinde sana tatlı masallar anlatan güvenebileceğin bir dost ve yakını vezir olarak seçmede dikkatli ol! (Bu seçeceğin ne boylu, ne kısa olsun. Yumuşak etli ve serin olsun, kabalık ile yumuşaklık arası, tabı incelik, beyaz kırmızımtrak ve sarı renkte, kıvırcık olmayan ve saçında kırmızılık taşımayan orta ve biraz uzunca siyah saçlı, akıcı bir yüz, gurur ve tekebbüre eğilimli olmayan mutedil siyah gözler kafa tası ahenkli iki yana meyilli, boynu orta, duruşu vekarlı, mutedil beyinli, oyluk etleri çekimli ne sert ve ne de gevşek, ne sert ve ne kısık sesli, açık avuçlu, lüzumunda az konuşan, gülen, tabiatı arasıra sarı ve siyaha çalan, gözlerinde ferahlık ve sevinç taşıyan, mala karşı hırsı olmayan, Sana ve riyasetine tahakküm arzusu olmayan, ne aceleci ve ne de ağır olan, ve bu gibi sıfatlara feylesof hekimler en güzel ve en kıymetli kuvvetli yaradılış dediler.)

İşte yüce Efendimiz *Ebu Elkasım Muhammed sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz ve senedimiz* rahmet peygamberimiz, bu sıfatlarla yaratılmıştır. Al lahın selât ve selâmı ona, zevcelerine, çocuklarına, eshabına etbaına, hülefasına ve onlardan sonra gelen mürşitlerinin üzerine olsun.

Böylece yüce Efendimiz bu sıhhatlı doğ,ru zahiri ve batını kemal ile müşerref olmuştur. İşte yukarda uzunca olarak açıklanan sıfat sahipleriyle ancak dost olabilirsin?

Hak taâlâ basiretini nurlandırmamış ise şehvetlerle birlikte durmadan istediğini yap! Şayet o nur sana kısmet olursa o vakit sen Alemlerin Sultanı ve her ilâhi iki gerçeğin sahibi olursun (şeri ve hükmi feraseti işaret etmektedir.) O vakit mevcudiyetin senin hakimiyetin emir ve kahrın altında olmuş olur.

Ey kardeşim şunu bil ki! Feylesoflar feraset hakkındaki konuşmalarında şunlara kefil oldular. Ben bunları tecrübe ile görmüş oldum ki en mutedil yaradılış, yukarda anlattığım vasıfları taşıyanlardadır.

Fakat onların yazmış oldukları bu konuları ilgilendiren sıfatlar şunlardır: Beyazlık rızıkla doğrulanır. Gümrah ve çok saçlı olanda, kötülüğe füska hiyanete ve akıl noksanlığına delalet eder. Çok saçlı geniş alınlı, dar ve seyrek sakallı, huysuzlukla sıfatlanır. Bununla birlikte başında saçı çok olursa keza huysuzluğa delalet eder. Zehirli ve öldürücü yılandan korunduğun gibi bu sıfatta olanlardan kendinizi koruyunuz, demişlerdir.

Saça geilnce: Feylesof hekimler şöyle dediler — Sert saç o kişinin cesaret ve atılganlığını ve dimağının sağlamlığına delalet eder.

Yumuşak saç ise: Korkaklığa, dimağ donukluğuna, zekânın azlığına delalet eder.

Göğüs ve karın üzerindeki saçlara gelince: Bunun çokluğu o kişinin ahlâk ve tabiatının sert ve vahşi olduğuna, anlayışının kıt olduğuna eziyet yapma hırsının mevcudiyetine delalet eder.

Baştaki saçlar sarı ise: Aptallığa, ani ve çok süratli hiddete ona buna sataşmaya delalet eder.

Baştaki siyah saça gelince: Kişide akıl ve dikkate, adaletli ve hakkaniyyetli olmaya, delalet eder. Bu her iki sıfat arasındaki saç da, kişinin illetli ve bahaneci olduğuna delalet eder.

Alına gelince: Hekimler derler ki: Yayvan düz ve buruşuksuz bir alın düşmanlık yaratmağa, karışıklık çıkarmağa, aptallığa, manâsız kibirliliğe delalet eder. Alın orta büyüklükte ve açıklıkta olup yumru ve buruşuk ise: O kişinin sadakatine, kalbi sevgi ve anlayışının bulunduğuna uyanık bilgin, usta ve tedbirli bir kişi olduğuna delalet eder.

Kulaklara gelince: Kulakların çok büyük olması cahilliğe fakat hafızlığına delalet eder. Kulakların küçük olması ahmaklığa ve hırsızlığa delalet eder.

Kaşlara gelince: Çok kıllı kaşlar, şakağa doğru uzanırsa, sahibinin unutkanlığına şaşkın ve kibirli olmasına delalet eder. Kaşı seyrek siyah olur, ne uzun ve ne kısa ise: O kişinin uyanıklığına ve anlayışlı olduğuna delalet eder.

Göze gelince: En kötü göz mavi gözdür. Mavi gözlerin en kötü cinsi de Peyruze adı verilen kıymetli taşa benzeyendir. Buna göz taşı da derler. Gözle büyük olup dışarı fırlamış ise, O kişinin kıskanç kötü, tenbel, emniyetsiz olduğuna delalet eder. Göz ler büyük dışarı fırlamış aynı zamanda mavi olursa

o kişinin daha kötü ve yalancı olduğuna delalet eder. Şayet gözler orta büyüklükte biraz içeri çökük siyah ve sürmeli olursa, o kişinin uyanık, anlayışlı, güvenilir, sevilen bir kişi olduğuna delalet eder. Şayet gözler vücut yapısına göre dik ise, sahibinin iyi bir insan olmadığına delalet eder. Gözler donuk behimeler gibi (dört ayaklı evcil hayvanlar) az hareketli ölü bakışlı olursa: O kişinin cehaletine, kabalığına tabiatının sertliğine delalet eder. Gözlerin süratle hareket etmesi, bakışının sert olması, onun bir dolandırıcı, hırsız, hain ve gaddar olduğuna delalet eder. Kırmızı gözler ise: Atılgan ve sahibinin merd ve cesur olduğuna bir işarettir. Gözler kırmızı olup çevresinde sarı noktalar varsa, sahibinin çok şirret ve edebsiz, insanların en kötüsü olduğuna bir işarettir.

Buruna gelince: Burun ince ise, o kişinin aceleci riya sahibi olduğu anlaşılır. Burnu ağıza girecek gibi büyük olanlar ise: O kişinin cesaret ve şecaat sahibi olduğuna bir işarettir. Burnu kısa ve yassı olursa: şehvetli ve cimaa fazlaca düşkün bir kimse olduğuna delalet eder. Burun delikleri büyük ve şiş ise: O kişinin çabuk hiddetlendiğine bir işarettir. Şayet bu run orta kabalıkta yassı ve basık ise: O kişinin yalancı, saçma, muhakemesiz konuşan bir kişi olduğuna delalet eder. En makbul olan burun ise, tabii bir uzunluktan fazla uzun olmayan burunlardır. Orta kabalıkta olup çevre ve sınırını aşmamış bir burun ise: Akıllı ve anlayışlı olmaya delalet eder.

Ağıza gelince: Geniş ve büyük bir ağız: Kahramanlık ve cesarete bir işarettir. Dudakların kalın ve kaba olması, ahmaklığa delalet eder. Dudakların orta kabalıkta hafif kırmızımtrak olması, itidale işarettir.

Ağıza gelince: Ağızdaki dişlerin çarpık ve ayrık olması hile ve desiseye, emniyetsizliğe delalet eder. Dişlerin yassı ve seyrek aralarla yarık ve ayrık olması, o kişinin akıllı olduğuna güvenilir emniyetli bir kişi olduğuna delalet eder.

Yüze gelince: Yüzde, ağız yanlarının etli ve şiş olması: O kişinin cahilliğine ahlâkının kabalığına delalet eder Yüzün ince nazik ve sarı olması o kişinin kötü yalancı aksi, edebsiz olmasına delalet eder. Yüzüne bakınca, yüz kızarır, utanır, gözler yaşarır, hafif tebessüm ederse: O kişinin sizi beğendiğine iyi bir dost olabileceğine, üzerinde bir heybet etkisi bıraktığınıza işarettir.

Yüksek sese gelince: Cesaret ve kahramanlığa bir işarettir. Orta ve mutedil bir ses ise, o kişinin dikkat ve çalışkanlığına bir işarettir. Yumuşak kalın bir ses ise, o kişinin vekar sahibi akıllılığına ve idareci olduğuna bir işarettir. Hünerli ve ince bir sesle konuşma ise, kötülüğe, yalancılığa cehalete işarettir. Sesin kaba ve kalın olması, Ahlâkın kötülüğüne ve hiddete delalet eder.

Ağız içinden genizden konuşmaya gelince, nefis büyüklüğüne ,zekâ kıtlığına aptallığa delalet eder.

Çok hareketli ve bedenen oynak olmak: Fazlaca kibirliliğe, kendini fazlaca beğenmeye delalet eder.

Mantıksız manâsız konuşmak, aldatmaya delalet eder. Oturmada ciddiyet tartılı konuşmada fazla söz yerine ellerin hareket etmesi ise: Aklın sağlamlığına muhakemenin doğruluğuna delalet eder.

Boyun kısmının kısa olması: Hainliğe ve edepsizliğe işarettir. İnce ve uzun boyun ise: Aptallığa, korkaklığa, bağırmağa istidatlı olduğuna işarettir. Bununla beraber baş ufak olursa, aptallığa, düşün-

cesizliğe işarettir. Boyun kısmının kalın ve kaba olması, cehalete fazla yemeğe düşkünlüğe işarettir Uzunluk ve kabalıkta orta ve mutedil bir boyun, kişinin doğruluğuna, aklın sıhhatına, bağlılığa, emniyete delalet eder.

İri ve büyükkarınlı olması ise: Cehalete, aptallığa, korkaklığa işarettir. Biçimli orta büyüklükte bir karın, dar bir göğüs: Üstün akıllılığa isabetli düşünceye delalet eder.

Omuzların, sırtın geniş olması ise: Cesaret ve kahramanlığa ve aklın hafifliğine işarettir.

Sırtın bükülü (kanbur) olması: Kötü huy ve aksiliğe, veya naziklik ve yumuşaklığa işarettir. Sırtın dik ve düz olması: İyi ve makbul olan bir işarettir.

Omuzların çıkık olması: Kötü niyyet ve inanca bir işarettir. Şayet kollar uzun olursa, cesaret ve şecaate, iyi nefse, el açıklığına bir işarettir. Kısa kollar ise: Sahibinin korkak olduğuna, şer çıkarmağa eğilimli olduğuna işarettir. Geniş uzunca avuç ve parmaklar ise: Sanatkâr olduğuna, bir şeyi bilerek yaptığına, başkanlık kudretine bir işarettir.

Ayak kademlerinin kaba ve etli olması: Cehalete ve zulüm etmeğe eğilimli ve eziyyeti sevdiğine bir işarettir. Yumuşak küçük ayak kademleri ise, fitne ve fücurluğa işarettir. Ayak ökçesinin ince olmasına gelince: Korkaklığa, kalın ve kaba olması da, cesurluğa işarettir.

Kalın damarlı bacaklar ise: Aptallığa ve hastalığa eğilimli olmasına işarettir. Ağır ve uzun adımlar ise: Her işinde başarılı olmaya ve yapacağı işin sonucunu bildiğine bir işarettir. Kısa ve ağır adımlar ise, bunun tersidir.

İşte sana Feylesofların sıfatlandırdığı, hükmi ferasetten özet olarak bir şeyler anlattık. Bunları öğrenip benimsersen, insanları da bu yönden uyarmış olursun. Bu bölümde geçen ve Feylesofların anlatmış oldukları, mutedil bir yaradılışa dayanarak, ruhani yaradılışın bunun üzerinde harfi harfine yürümesine gelince; Şunu diyebilirim ki, insan ruhunun gerçek nura yönelmiş bir yüzü olduğu gibi, diğer yönden gizli ve karanlık olan zulmete yönelen de bir yüzü vardır. Bu da tabiattir.

Böylece ruhun zatiyeti, Nur ile Zulmet arasında bulunmaktadır. Buna sebep olan amilde, zati tabiatı, yani unsuri yaradılışı yapabilecek ve idare edebilecek bir şekilde, *(külli)* yaradılmış olmasındandır. Bu da akıl ile dağınık zerreler arasında bulunan *külli nefis* gibidir. Burada zerreler su karışmamış öz karanlık, akıl ise su karışmamış öz bir nurdur, nefis bu ikisi arasında hem karanlık hem de aydınlıktır.

İnsani güzelliğe bu iki sıfattan acaba hangisi galebe edebilecek bir güçtedir? Şayet bu iki güç beraberlik ölçüsü içinde bulunsaydı. Her hak sahibine kendi hakkını vermiş olurdu. Şayet insani güzelliğe, su katılmamış öz nur veya su katılmamış öz zulmet hakim olsaydı, o vakit insani güzellik, cismi yaradılışta olduğu gibi, çok uzun veya çok kısa, aşırı beyaz veya aşırı siyah olmasından, bunlarla ayrı ayrı başa çıkamazdı. Zira bir yönlü olarak bu iki zıd şeyden biri diğerinden fazla ve eksik değildir.

Şunu diyebilirim ki, fazla beyazlık nur aleminin bakan göze boşalmasıdır. Göze olan bu kusma ve boşalma ile, artık kendinde tabiatını toparlayacak bir şey kalmaz, böylece kemale varmadan süratle bozulup gider, bu sebeple bu hal yalnız olarak beğenilmez, mezmum olur.

Diğer yönden koyu siyahlık yani zulmet, kendi doğal yaradılışına göre nur alemini görmeyi men ettiği cihetle, yalnız olarak da o da makbul olamaz. Fakat ara sıra, vakit vakit, Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimizin buyurduğu gibi: *Öyle zamanım var ki Rabbimden başka bir şey beni kendime sığdıramaz,* buyurmuşlardır. Böylece Efendimizin eshabıyle görüşmek için ayrı bir zamanı, ailesiyle olacak ayrı bir zamanı vardı. Keza bir yönde uzunca, diğer yönde kısaca oturmanın ihtiyaca göre olması gerektir. Rutubette bulunan bir etin katı ve yumuşak olması kemikle deri arasındaki durumu gibi, manâ ile his arası dar geçitler olan berzah aleminde beraberliğine işarettir.

Saç beraberliği ve benzerliğine gelince: O da sıktır veya seyrektir. Bir türlü ve çeşitte olamaz .

Uzun akıcı bir çehre ve yüz ise: Konuşma dilinin açıklığına, güler yüzlülüğe işarettir.

Gözlerin yapısı iyi ise: Yapacağı işlerde dikkatli olmaya işarettir. Göz yapısı çukurda olup, siyaha kaçarsa, gizlilikleri çözmeye gizli bilgileri anlamaya işarettir. Baş kemikleri, baş yapısı yönünden, birbirine eşit ve ahenkli ise, aklın fazlalığına işarettir. Omuzlar sarkık ise: İz bırakmadan zararlara uğramaya işarettir.

Dik ve düz bir boyun ise: Eşyaya karşı meyilli olmadığına, merak sahibi olduğuna bir işarettir.

Kişi mutedil bir akıl sahibi ise: ki seslerin yönleri ve doğrultusu için o nefsin mecrası olup, muhataba yapılacak konuşmada kelimelerin çıkış ve doğrultma yeridir. Böyle bir akıldan yöneltilen konuşmanın düzgün olacağına işarettir.

Yapı yönünden, oyluk etinin yukarısındaki kaynaklar, etli olup sert değilse, bu gibilerin görüşü daimi olarak bir yana yamanarak, kendini kurtarmaya veya dost göstermeye işaret ettiği gibi, şayet o yamanma Berzahi ise bir çok işlerinde Allahının yardımına ihtiyaç duyacağına işarettir.

Cismani (Neşetin) yaradılışın sessiz olmasına gelince: Bu gizlilikleri koruma ve saklamaya işarettir. Fakat sesin ağızdan pürüssüz olarak çıkması, o kişide fazla bir şeyin bulunmadığına işarettir.

Parmak uçlarının uzun olması: Yemek yemedeki aheng ve güzelliğe işarettir. Yaygın bir avuç, dünyadan hoşlanmadığına ve ona bağlanmamağa işarettir. Az konuşma ve gülme ise; İlâhi hikmete bakmağa işaret eder ki, ihtiyaç hissedilince o nisbette güler ve konuşur.

Şayet renkte siyahlık ve sarılık görülürse, Ulvi aleme eğilimli olduğu anlaşılır. Gözlerde ferahlık ve sevinç izleri görülürse. Başkaca nefisleri kendine sevgiyle çekmeye ve nazarı dikkati üstünde toplamaya bir işarettir.

Şayet mal üzerinde bir hırsı olmayıp aç gözlü değilse: Gailelerden tehlikelerden uzak kalacağına işarettir.

Sana tahakküm etmek ve amirlik taslamıyorsa: O kişinin seninle değil, kendi nefsinin kemaliyle uğraştığına işarettir.

Şayet kişi fiillerinde ne aceleci ve ne de ağır ise: O kişinin aciz olmayıp kudretine göre hareket edebileceğine işarettir.

İşte böylece insanlığın güzel yaradılışında birleşen sıfatları, Feylesofların anlatmış olduğu çamurdan yaradılış keyfiyeti üzerine anlatmış olduk. Böylece azalar hakkındaki açıklamayı da iyi gören bir

göze, başarısı kadar örnek gösterebiliriz. Şimdilik burada bu konuyu kitabımızda uzatmamak için, veda edip geçeceğiz. Bundan sonra şeri ferasete dönelim: Allah basiret nurunu açsın. Şunu bil ki; şeri feraset bu konunun esası yani temelidir.

Melekût Alemi, Şehadet Alemini harekete getiren unsurdur ki, gözle fark edilip görülen alem, onun hakimiyyet ve etkisi altındadır. Bu, ilâhi bir hikmet olup nefsin kendi kendine gerçekleştirmiş şeyi değildir. Çünkü şehadet aleminde ne bir hareket, ne ses, ne yemek, ne içmek, ne de konuşmak gibi bir çaba görünmez. Bütün bunlar (Gayb Aleminden) görünmeyen alemden çıkmış olur.

Örnek olarak: Bir hayvanın harekete maksadı varsa o vakit hareket eder. Bunun her ikiside kalbin işidir. Çünkü kalb, gayb ve hareket alemindendir Zorlukları ise şehadet alemindendir Bizler görgüye, adet olarak hissen yaklaşırız. Görünmeyen gayb alemine ise, şeri haberle veya fikri nazariyatla veya his yolu ile ona erişemeyiz. Öyle ise şöyle diyebiliriz; Görünmeyen aleme akıl ve basiret gözü ile varılabilir. Bu böyle olmakla şehadet alemi dahi basiretli gözle görülür.

Şehadet alemi üzerinde karanlık (hicaplar) perdeler veya onu gizleyen manialar kalkmayınca ona erişilmez ve görülmez. Bu manialar kalktığı takdirde nurlar his edecekler üzerine yayılınca o vakit görülecek şeylere erişilir ve görülebilir. Bunlara yetişip görmekte, basiret nurunun varlığıyle olur. Veya güneş nuriyle veya kandile benzer nurlarla gerçekleşir.

Keza akıl ve basiret gözünün (Hicabı) örtüsü de şehvetlerin akıl ve basirete galebesi, başkalarını kollamak gibi manialar, basiret gözü ile (melekût alemi)

yani görünmeyen arasında birer hicap olmuş olurlar

Şayet insan kalp aynasına güvenip onu nefsi cihad ve riyazatlarla cilâlamış parlatmış olursa, o vakit kalp aynasını örtecek bir hicap bulunmaz olur. Böylelikle kalp nuru ile gayb alemine yayılan nur birleşmiş olur ki, işte bu birleşen nurla melekût alemi görünmüş olur. Bu da duyulan bir ısının güneşten olduğunu duyduğumuza benzer. Burada basiret gözü nuru ile güneş nuru birleşmiş olur, bu suretle görülmeyen şeylerin keşfi böylece gerçekleşir.

Yalnız bu konuda bunların ikisi arasında ince bir şaka vardır. Bu şakanın anlamı ise şöyledir. Bir güzelliği görüntüden ancak bir perde veya bir duvar saklar. Fazla uzaklık ve çok yakınlık ve bunların arasındaki cisimlerin mevcudiyeti, bu güzeliği görmek isteyenin görgüsüne mani olur. Adet olarak da burada bu kusurlar vardır. Ancak bu manileri yarıp geçenler Enbiya ve Evliyalardır.

Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz, bir hadisinde eshabına şöyle buyurur: Ben sizleri sırtımdan dahi görüyorum, buyurmuşlardır.

Evliyalarda ise bu hal ve bu açıklıklar ilk sülüklarında yani bu yola ilk girişlerinde kendini gösterir. Tasavvuf yoluna giren Muridde de bu hal his yoluyla ona açılmış olur. Meselâ kendine doğru gelen birini ve buna benzer şeyi görür. Halbuki o kişi ile mürid arasında oldukça uzunca bir mesafe ve bir çok mani cisimler vardır. Meselâ kendisi batının uzak bir köşesinde olsa dahi o kişiyi Mekke'de görür veya Kâbe'yi görür.

İşte bu gibi haller ilkten müridlere çeşid çeşid ve çokça görülmüş olur. Ben şahsen bunun zevk ve tadını doya doya aldım. Şayet müridler inayet ehlin-

den olup Veraseti Muhammediye ile ihtisas sahibi ise, Allaha hamd ve dua ederim ki bu hal onlarda devam ediyorsa bundan vaz geçmiş olmasınlar.

أَوْ مِنْ وَرَاۤئِ حِجَابٍ

Üstün bir *Hal* sahibi olanlara *(Ebdal)* adı verilir. Arasıra, vakit vakit bu haller onlardan uzaklaşırsa o vakit bu gibiler ya varis veya abid veya *Feterat sahibi (80)* olurlar. Fakat basiret alimi, yani görgü ve duygu bilgini değil, öyle ise gayb alimidirler. Çünkü kendisiyle basiret gözü arasında ne bir yakınlık ve ne de uzaklık denilen bir mesafe yoktur. Ancak örtüsü ve mani perdesi çınlayan sesdir. Fakat onun kilidli ve gizli yerleri de müşahedelerle yükselip görülmüş olur. Böylece bu gibi müridlere görülmeyenlerin izleri belirmeye başlar.

Burada bir nokta vardır: Bunu anlatmamız lûzumludur. Şayet anlattığımız gibi basiret gözü sakatlanır bir arizaya uğrarsa, buna ilâhi bir hicab sebep olmuştur demektir. Ohicabta kerem ve ata sahibi Zülcelâlden varlık çevrelerine ve görünmeyen alemlere genişleyip yayılan renkli ve süslü nurdur.

O yüksek varlık bu nuru istediği ve arzu ettiği şekilde yayıp dağıtır. Allahtan arzum şudur ki «Sen gayet temiz saf parlak olduğun kadar Hak Taâlâ sana da bu nuru açıklamış olsun.»

İşte orası vahiy makamıdır. Bunun nefislerimizdeki delil ve isbatı ondan zevk ve tad almamızdır. Hak Taâlâ şu kavliyle bizlere haber vermektedir:

(80) İki peygamber arasında gelenler gibi.

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي

وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ

Kul! Ma küntü Bidan minerrusuli ve ma edri ma yefalü bi, vela biküm in, ettebiu illa ma yuha ileyye (81). Anlamı: De ki ben Peygamberlerden ilk gelen değilim, bana ve size Allah ne yapacak bilmiyorum. Ben ancak bana vahiy olan şeyi bilir ve ona tabi olurum, buyurmuşlardır.

Her şeyden münezzeh, temiz ve süzülmüş bir peygamber böyle olursa daha yolda olup eline bir iğne ucu kadar dahi bir şey geçmemiş bir evliya için bu nasıl olur.

İşte ilâhi (hicap) örtü budur. Güçlü kitabımızda da bu yöne işaret edilerek:

۝ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا

Vema kâne li beşerin en yükellimehüllah illa vahyen ev min verâi hicabin (82) Anlamı: Vahiy yolu ile veya bir perde ardından veya bir elçi gönderip kendi izni ile dilediği şeyi vahiy etmesi, bu suretlerden başka hiç bir suretle Allahın konuşması hiç bir insana kolay olmaz, buyurmuşlardır.

(81) 46 cı suret — 9 cu ayet — Ahkaf.
(82) 42 ci suret — 51 ci ayet — Şura.

Ve yine Hak Taâlâ bu yönden:

إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ

İn ettebiu illa ma yuha ileyye (83). Anlamı: Ben size ancak bana vahiy olunan veya bildirilen şey ne ise onu izlerim veya bilirim, buyurmuşlardır. Burada bir insanın kendisine gayb aleminden açıklandığı veya bildirildiği şey kadar o şeyi bilmesi işaret edilmektedir. İnsan bunun Şehadet Alemindeki etkilerini görecektir. Çünkü bildirilen ölçü kadar konuşacak ve sınırı aşmayacaktır.

O vakit biz de buna, bu böyle olur, şöyle olur veya bu kadardır, diyebiliriz. İşte ilâhi maksad ve gayenin örtüsü budur. Bir insan en yüksek gaye ve arzusuna varsa dahi hiç bir zaman aklen bu (hicabın) perdenin kaldırılması mümkün değildir. Buna delil olan da şudur: Bu perde sonsuz bilgilerle dolu olan ezeli ilâhi mantık bilgisidir. İnsan ne kadar bu ilmi kavramış bilmiş veya inhisarına almış olsa dahi sonunda bunun sonsuz olduğunu görüp anlayacaktır.

Bu keyfiyyet veya bu hal vücuda vecid ile girmedikçe insan basiretinden başka bir şeyde bu hal keşif olunamaz.

Peki! öyle ise varlığın basamak ve mertebelerini kim vermiştir? sorusu çıkmaktadır. Artık bunlara isbat ve hüccet arama. Çünkü Hak Taâlâ bu kavliyle sana bu hücceti vermiştir.

---

(83) 6 cı suret — 50 ci ayet — Enam.

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ ﴿١٢﴾

(Ve külli şeyin ahsaynahü fi imamin mübin) (84) Anlamı: Bir herşeyi açık bir kitapta veya imam olan levhi mahfuzda bulundurmaktayız, buyurmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ

Ma nefidet Kelimatullahi (85). Anlamı: Allahın sözleri tükenmez, buyurulmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّ

Lenefidel-Bahru kable en tenfede kelimatü rabbi (86). Anlamına gelince: Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkeb olsa rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenmiş olur, buyurulmaktadır.

---

(84) 36 cı suret — 12 ci Ayet — Yasin.
(85) 31 ci suret — 27 ci Ayet — Lokman.
(86) 18 ci suret — 109 cu Ayet — Kehif.

Bu da ilâhi kudretin sonsuzluğuna bir işarettir. Böylece bize gayb âleminin açıklanan sınırı belirmiş ve görünmüş olur. Bir şahıs hakkında bu makamdan zahiri olarak ne kadar güzel âhlak çıkarsa çıksın bu bir ferasettir, yâni bir bilim ve anlayıştır, bu da mükaşefenin en üst basamaklarıdır, bu kısmette içinde her şeyi açıklamış olan kur'andan alınır.

Netekim Hak Taâlâ:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ

İnne fi zalike li Ayatin lil mütevessimin (87). Anlamı şöyledir: Bunda ferasetli olanlar için niçe ibretler vardır, buyurulmuştur. (Bu suretle bu mükaşefenin his üzerinde izleri vardır. His ile, görünmeyen âlem ile bağlantı bu izlerle sağlanmış olur. Bu öyle bir ilimdir ki, hükmi ferasete aykırı olarak insanın bundan alacağı şey zevk ve tada bakar. Bu keyfiyyet devamlı alışkanlığa ve denemelere dayanan bir ilimdir. Fakat çoğunlukla doğrulanmaz, Madde Ehlince bu ilim yalanlanır.)

Fakat Hak Taâlâ'nın nuru ancak gerçekleri verir ve bildirir. İşte şeri feraset ve bunun oluşumu anlattığımız gibidir.

Hak Taâlâ görünen varlıklarda her âleme kendine göre özel işaretler vermiştir.

Allahın rızası üzerine olsun Hazret Osman'dan öğrendiğimize göre, adamın biri kendisine gelerek

---

(87) 15 ci suret — 75 ci Ayet — hacır

Hazreti Osman'a; şöyle der: Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimizden sonra artık vahiy diye bir şey varmıdır? diye sorar. Hazreti Osman cevap olarak: Hayır yoktur, der. Fakat Resulüllah Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: Bir Mü'minin ferasetinden korkunuz, çünkü o Allah nuru ile bakmaktadır, işte bende bu nuru senin gözlerinde görüyorum, der.

Bu izler zayıf inançlı kalbleri kendine ısındırmak ve güçlendirmek için Hak Taâlâ'nın bir takım gözlerde bulunan örtüleridir. Şâyet bu peygamberden başka biri (*bunu sende görmekteyim*) sözünü söylemiş olsaydı, bu ilâhî nur korunmuş ve mahfuz olan kitapta yayılmaz veya yazılmazdı.

Bu sebeple sen kendi fiilini o kitapta araştır, O kitapta sana seslenilen şeylere kulak ver? ve sev? Onu doğrulamak ve ona inanmakla nefisler çarpmalıdır.

Şâyet o ilâhî ve belirli izleri yakaladığın takdirde, zayıf olan düşünce ve hatıralar Yüce Peygamberimiz, Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimizin sözü olan (*Mü'minin ferasetinden korkunuz*) buyruğu, kuvvetli şeri delil ve isbatlarla kalbte yerleşmiş olur.

Bu noktada bazı inançlar toplanmış oluyor, buna rağmen kıymetli söz şöyle bir ittiham altında kalabilir ve denir ki: Acaba bu zat kahin midir? veya özel bir fikir sahibi midir? denir. İşte burada bir çok illetler belirir, bu konuda açıklanmadık bir şey kalmışdır ki, o da maksadımız olan iki değişik sıfatın şeri ve hükmi ferasetle karşılaştırıp düzeltmek yönü kalmıştır.

Burada şöyle bir soru sorula bilir. Bu karşılaşdırma sizce kesin bir zorunluk olduğuna göre, öyle ise sarışının, mavinin, büyük burunlunun, orta

bir göz renginin şeri feraset yönünden kısmeti nedir? sorusuna şöyle cevap verebiliriz: Evet kardeşim! Bilen bir kişinin sorusunu sordunuz? Allahın izniyle ve göstereceği kolaylıkla sana bunu anlatıp öğretmeğe çalışacağız, deriz.

Şâyet Hükmi ferasete bakacak olursak bunun erbabı olanlar veya bununla uğraşanlar kesinlikle iki yöne aracı olarak çalıştıklarını görürüz. Bunlar eşyaları iyi ve kötü olarak ikiye ayırdıklarını, beğenilenleri, hayırlı ve iyi olanları ortaya koyup kötüyü bir uca ve şerride diğer bir uca yâni iki yana yerleşdirmişlerdir.

Sonradan beyazlığı fazla olana, çok beyazdır diye ortaya yerleşdirdikleri bu iyi şeyi kötülemişlerdir. Fakat sarı ve mavi *(ki iyi ve makbul olmayan renkler olduğu hâlde)* Bu renkler için kötü söylediklerini duymadık. Koyu siyah sürmeli göz veya ince burun gerçekten ayıplanır ve yerildiği hâlde, bunların mutedil olanı iki yöne eğlimli olmayanlar hükmi ferasette anlattığımız gibi beğenilir ve iyi görülür. Bizler bunların, bu eşyaları inhisarlarına alarak böylece ve bu ölçü üzerine kısalttıklarını görünce bunların güzeli ve çirkini nereden çıkıyor. Bir bakalım, âlemde ne güzellik ve ne de çirkinlik diye bir şey yoktur, diyebiliriz. Bu her iki sıfatı ancak şeran ayırabiliriz. Bu suretle bunun delil ve isbatı karşımıza kendiliğinden çıkmış olur.

Burada Medih ve Zemmin fiili olarak şeran bulunduğunu gördüğümüzden bu iki yönü hangi vasıta ile bir araya getirip, her iki yönüde, yâni kötü ve iyiyi, mutedil bir yer olan ve iki sıfat arasında bulunan ortama yerleştirip böylece övünebilir bir hâle getirmeye bakarız.

Diyebiliriz ki, insanda bu üç şeyden birinin bulunduğu gerçektir:

1 — Bir insan öz be öz batıni olup, tevhidi kendi inhisarına alıp fiilen hal edip ayıran ve bunu ben yaptım diyen ,odur. Bu hareketiyle ve fiilen şeriatlar ahkâmını paydos etmeğe, benzerlerini değiştirmeye kadar gider, böylece bu gibisinin dinin temellerini yıkmaya yönelen eğlimi, genellikle kötü ve mezmum bir harekettir. Allah cümlemizi bu türlü hareketten korusun.

2 — Veya insan öz be öz Zahiri olur. Bu hâl onu bir şeye benzetmeye, veya fikren canlandırmaya kadar götürür. Bu keyfiyette, yukardaki gibi şeran mezmum olana, eklenebileceği gibi, şeriatla birliktede yürüye bilir.

3 — Dilin anlamına göre, vazılı kanun nereye giderse o da gider, adım adım onu izleyerek nerede durursa o da durur. İşte bu keyfiyet bu iki şeyin ortamıdır. Böyle hareket edeni Allah sevmiş olur. Hak Taâlâ:

فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

Fettebiûni yuhbib kümu-llahü ve yağfir leküm zünübeküm (88). Anlamı: Bana tabi olunda Allah sizi sevsin günâhlarınızı bağışlasın, buyurmaktadır.

İşte bu kanunu yapanın peşinde gitmek, o kişide Allah sevgisinin varlığına bir işarettir. Buna kusur ve kabahatlerin Hak Taâlâ katında af edilmesi eklenince ebedi ve sürekli mutluluk insanı sarmış

---

(88) 3 cü suret — 31 ci Ayet — Ali İmran

olur. Allah seni güçlendirsin? İşte değişik bu iki sıfatın veya hükmün yüzleştirilmesi böyle olur.

Ve yine Münafık bir kişinin sükunetle oturup namaz kılanları seyretmesinden, biz bu kişinin münafık olduğunu nasıl seçebiliriz? Bu konuda bu bölümün yukarı kısımlarında biraz bundan söz etmiştik, fakat senin bu soruna cevap vermek lüzumu doğmuştur.

Sükunetle oturmak, namazı ve buna benzer şeyleri seyretmek (Şehâdet, Alemi) nin, yâni görgü âleminin özel hallerindendir. Halbuki kişinin içinden bu namaza inanmamak inancı taşıması, daha açık bir sözle içinde inanca karşı gelmesi yâni (kâfir olması) Hal ve Keyfiyyeti (gayb âleminin) görünmeyen âlemin işidir.

Şimdi bizlerde bu olay hakkında Şeri Feraset hasıl olursa, Nefsimizde bu kişiye kâfir olarak hüküm verebiliriz, ancak kendisinden tevhid kelimesı çıkıncaya kadar, o kişinin kanını, malını, şeran korunmuş olarak bırakırız. Böylesine karşı yapacağımız fiiller ve bu gibiler hakkındaki düşüncelerimizde bu yolda olmalıdır, başkaca bir külfete girmeğe lüzum yoktur.

Allah seni başarılı kılsın? işte hükmi ve şeri feraset budur, bu yönü sana çok açık olarak açıklamış oldum. Bu konu üzerinde başarılı olmayı, ve bunun sevgisini kalbelrimize yerleşmesini ve gereğini bizlere öğretmeyi Allahtan niyâz ederim. Amin.

DOKUZUNCU BÖLÜM

KATİBİN MARİFETİ, SIFATLARI VE YAZILARI

Hak Taâlâ İmamı başarılı kılmıştır. Ona öyle bir ahlâk sıfatı vermişdir ki, ondan başka hiç bir kimse bu sıfatlara varis olamaz. Bu öyle ince yüksek ve kerametli varlıktır ki, onun şeref ve ululuğu için gayb âlemi, Allahın selâmı üzerine olsun *İdris Peygamberi* ellerini birbirine çarparak alkışlayıp selâmlamıştır. Çünkü Peygamberler içinde kalemle ilk yazıyı yazan odur. O kalblerin cilâsı ve bağışlayıcısıdır. Hayırı vermek ve vermemek onun elindedir. Bu hayırlar onun zerreleri arasında yerleşip dolaşmakta, onun ışık ve ziyâsında gidip gelmektedir. O, uzak ve yakın ilâhî emirlerin çıkış yeridir. O öyle *(Yüsür)* kolaylık âlemidir ki, ilkten ve sonradan çıkan emirler oradan dört bir yöne dağılır.

Zenginliği, fakirliği, kıldığı gibi ruhda kötülüğü etkileyen de odur. O külli nefsin sicil yeridir. O külli nefis akıl ve kıyaset sahibi imamın özgür kıldığı varlıktır, her ikiside birbirinden hoşnud ve razı dırlar.

İşte bu imamın sahifelerinde ve yapraklarında Berzahi İlimler emirnamesi yazılıdır. Bu Berzahi İlimlerin izleri cisim sahifelerine çıkıp görününce;

buna imamın geçerli emri adı verilmiş olur.

Allahın izniyle bizler bu konuda *(katibin)* yâni yazıcının, kitabı ve sıfatlarını iki bölümde anlatmak istemişdik. Hak Taâlâ birdir, öylece bilinir, ondan başka bir rab yoktur.

Allah seni başarılı kılsın, şunu bilki? Hak Taâlâ büyük ve azametli mülkünde kudsi bir and ve kasemle *(yeminle)*, mahfuz bir levha ve belirli ululukta bir kalem yaratmıştır. Ne onun yazdığını ne kimse yazabilir, ve ne de bir kimse yazılanı değiştirebilir.

Hak Taâlâ böylece yarattığı levhi mahfuz üzerinde kalemi oynatmakla ilâhî iradenin emri bütün varlığa kendi bilgisi altında dağılmış olur. Çünkü o yoktu, ne olabilirdi? ne olacaktı? Anlattığımız iki değişik zıd sıfatın birbiriyle ve her ikisinin yaradılışlarına göre yüzleştirmek üzre bu kitabı bize gönderince bunu öğrenmiş, **fakat bunun yazarının kim** olduğunu ve nerede bulunduğunu öğrenmemiz kalmıştı.

Bir Feylesofun dediği gibi: Hak Taâlânın kalemi ve Levhi Mahfuzu benim kalemimi ve levhamı (mevcudiyetimde) varlığımda uzatmaktadır. Yazan elim ise Allahın Melekuttaki andıdır, ben yürümekteyim suretler ise bir şans ve kısmettir, demiştir.

Burada *(Kâtip)* demek güzel ince ilmi bir sıfattır ki, adına *(yemin)* and ve kasem derler. Bunun asli maddesi de yukardandır. İşte o yukarı yüksek yer, karışık ilâhî şarabın sahipleri olan, doğru ve salihlerin yeridir. Şâyet imam görgü âlemi için Melekut Aleminden bir emir çıkarmak istemiş olsa ve bu emirde kalbe akis etmiş olsa o vakit göğüs huzur ve rahatlığa kavuşmuş olur. Bu da *(Hicab)* örtünün kalb üzerinden kalkması demektir. Bu örtü kalkınca imamın bildirileri oraya yazılmış olur. Bu yüzden

kalb aklın aynası olmaktadır. Akıl kendi aynasında daha evvel görmediği şeylerde görmüştür, bunu görünce bu emrin imamın arzulayıp gönderdiği bir emir olduğunu anlar, Bunu anlayınca kâtibi çağırır ona bu gelen emri gösterir, ve ona: Zati nefis için şöyle yaz böyle yaz diye emrini verir. Bu emirler nefse yazılınca vücud organlarına dağılarak çıkar. Bu sebepten ona karışık içki sahibi demiştik. Çünkü burada görüldüğü ve anlaşıldığı gibi yakınlarinin gözleriyle karışıp birleşmektedir. Yakın gözlerden maksad ve meram, aklı kasdetmektedir. Bu sebeple kendi için tam bir şeref kazanmış oluyor.

Şâyet ona! Bu katibin makamı nerdedir, Arşda mı? Kürsüde mi? veya her ikisi arasında bir yerde midir? diye sorulsa, biz anlattığımız konulardan şunu öğreniyoruz ki, kürsü denilen yerde, iyiyi ve kötüyü ayıran furkanın bulunduğu yerdir ki, o da nefisdir. Böylece yeri de anlaşılmış olur. Hattâ Hak Taâlâ bu yönden:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۝ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا

Ve nefsin vema sevvaha, Fe elhemeha Füchureha ve tekvaha (89). Anlamı şöyledir: Nefis ve onu düzeltip ona masiyete düşkünlük, sakınma yollarını aklı ile ilham edenin hakkı için? buyurmaktadır. İşte Fürkan (90). **budur.**

---

(89) 91 ci suret — 7 ci Ayet — Şemiş

(90) Ayıran değiştiren yer anlamına geldiği gibi, Kur'an anlamına da gelir.

Kâtibin ödevi ise :Değişik hal ve durumlara göre, iyiyi iyi, kötüyü kötü, yazmaktır. Onu bu makam yazı yazmasından dolayı verilmemiştir. Öyle ise senin dediğin doğru olsa dahi bunun nasıl olacağın bana bildir? diye bir soru çıkarsa, ona doğru ve güzel, yerinde bir soru sordun, bu soru doğru ve yerindedir, yalnız şunu bil ki, burada Arş veya Kürsü hakkında ne bir medih ve ne de bir zem yoktur, ancak bunların her ikisi de kudsi ve yüksek makamdır, deriz.

Bu her iki makamı, Fürkan ve İmamın makamı olan Arşı Alâ diye az bir ayrıntılı bir sıfatla sıfatlandırabiliriz. Kürsi ise nefsin bulunduğu makamdır. Yâni orası her vakit için, yâni şimdi ve sonrası için değiştirme ve temizleme yeridir.

İlâhî makamdan kâtibe yazılması için bir emir geldiği takdirde, bu emir kudsi bir şekilde değişmeden gelmiş olur. Ve bu emrin metninde ne medih ve ne de zem sıfatı bulunur.

Kâtip ise bu emri, Muhammedi (*Hazineden*) dolaptan alarak yazar. İnsanlık âlemine çıkacak her hikmetli emir oradan ayrılır. Bu emir Muhammedi dolaptan akılın kabul edeceği bir şekilde alınır. Bu emir Hamid ve medih ise kâtipte onu aynen ve ilmen bilmiş olur, artık kâtipte bu gibi güzel emirleri, daha güzel bir surette oradan çıkarmış olur ve emir olunan yerlere dağıtır. İşte kâtibin marifeti ve ödevi Muhammedi hazinede yazıcılıktan ibarettir. Bu emirleri götüren getiren yâni bu ileri geri iki ödevi yapan bu emirlerin elçisidir. Muhatab odur, yazı yazma işi Zahiridir, yazan ise Batınidir, yazıcıya yardım

eden gerçeğin elidir. Bu yardım haline ve makamına veya haline ve gerçeğine göre rakamlarında ve fiillerinde kendini gösterir, aradaki az bir fark ise bu işi yalnız başına yaptığıdır. Zatına göre o bir tek dir. bütün bunlar nefsi için değildir. Hak Taâlâ onu kudsiyyetle değişdirmek istemiş olsaydı veya onu yükseklerde hapsetmiş olsa, onu bu işden men edecek veya alıkoyacak kim vardır? Burada bir gizlilik vardır ki, buna istek çoğalsın diye bu (sırrı) gizliliği bir gösteri ve soru fuvarına koyalım:

Bu kâtibin yedi kat yerin altında veya üst makamlarda hapis edilmesi imkânsız görülür.

Eba Cehil ve benzerleri firavnların gerçeğe ve kâtibe olan buğuzları cehenneme olan buğuzlarını göstermeleri gibi istek ve iradesiyle kendisine itina edip bakanı, takdis etmesine benzer. Gerçek şudur ki: Ona bakmayan ve itina etmeyenler yedi kat yerin altında veya cehennemdedir. Kişi aklen bu yönü yükseltmesi ve düşünmesi mümkün değilse bu kötü kişi bütüniyle kötülüğe gitmiş olur. İşte bu örtülü ve saklı olan bu gizliliğe bakınız? Bu kapalı kapuyu ancak nefislerinizle açabilirsiniz?

Kâtibin şerefli bir varlık olduğunu söylemiştik, Halife bu kâtibi kendi nefsi için ve yarattığ kullarına da bir zaman hikâyecisi olarak yaratmıştır. Bu sebeple onu güzel ahlâklı, sabırlı, her türlü ezâ ve cefaya dayanıklı, sırları saklayıp açıklamayan, konuşkan, her türlü dili anlamlariyle anlatabilen, ve kusursuz açıklama yapan, yazılarında ancak gereken makamdan haber almadan bir delil yürütmeyen, şâyet bundan kendi nefsi için emniyyet duymazsa yazısında iki anlam taşımayan lâfızları yürütebilir bir sıfatta var etmiştir.

Hattâ bu yönden imam, kâtibine gönderdiği yazılarından bazı lâfzi ihtimallerin çıkarılmış olduğunu görürse, o vakit imam kâtibinden nefret duyarak ona lâfzi yükünü yükleyen ikinci ihtimale dönmüş olur. Hak Taâlâ çok af edicidir. Çünkü bir şeye şüphe veya ihtimal girerse o vakit o ihtimal belirli bir şey gösterdiğinden düşmüş olur. İşte bu gibi şeylerin olmaması için kâtibin hünerli ve bilgili olmasını gerektirir. Kâtip mânâ ve harflerin arasını itidal ile toplamasını bilmelidir. Yazılarında nefse düşecek ve kalbi ilgilendirecek belirli ağır lâfız ve cümleler kullanmamalıdır.

Yazıya başlarken sürekli tutacağı sicilde medih ve senâ selât ve selâm ile bir başlangıç yapmalıdır, bunu müteakip imamın adaletinden şerefli güzel sıfatlarından ve makamının ulviyetinden, inceliğinden ve buna benzer yazılarla ona karşı sevgi hürmet ve rağbeti arttırmalıdır. Bundan sonra ne gibi emirler aldığını anlatmalıdır. Şâyet bu emirler hayırlı ise isteklisi çoğalır. Hayırlı değilse aksi olmuş olur.

Allahın rızası üzerine olsun *Eba Yezid Bıstamiye:* Allahı bilen asi olur mu? diye sormuşlar, Hazrette: Allahın emirleri ne ise o olur, buyurmuşlardır.

Ey Kardeşim! Şunu bil ki: Şâyet kâtip bu anlattığım vasıflarda ise o vakit o doğruların kapusunu çalmış demektir, buna yetişemez veya bir ses duymazsa o vakit bunlardan önce Alahı görmüş olursun. Madem ki Allahü Zülcelâlin yemini yâni and ve kasemi kâtibine olduğuna göre, ayrıca kalem, hoka, mürekkeb yazıp çizeceğimiz bir sahife veya levhaya ihtiyacımız kalmış olur. Meselâ bu levhada, gerçek,

and, nun, ulu kalem gibi hat ve çizgiler çizeceğiz. Levhaya yazacağımız yazı ve levhada görülen rakam ve harfler, şimdiki yazımız gibi olmayıp bizim yazı ve rakam icadımıza benzememektedir.

Şu gerçeği bil ki! Yokluk ve isbat levhası olan *(Levhi Mahfuz)* buradadır. Bu sonu gelmeyen rakam ve harfleriyle bunu nasıl isbatladığımıza bak? Onun bu harf ve rakamları varlığımıza girdikçe yok olup gitmektedir. Öyle ise bunların nasıl sonsuzlaştığını araştır? O; küçük âlemdeki kutbe benzemiyor, belki de göğüs içinde yanıp tutuşan bir gizliliktir. Bu öyle bir konudur ki, Arifler dahi buna sığınmaya ve bunu öğrenmeye muhtaçdırlar.

Levha bir yazı yeridir, yâni kitaptır. Bu duruma göre bu kitabın iki bölüme ayrılacağını söyleyebiliriz:

1 — *Kitabı merkum:* Yâni rakamlandırılmış kitab.

2 — *Kitabı Mastur:* Yâni harflerle yazılmış kitab.

Hak Taâlâ kitabında şöyle buyurur:

وَالطُّورِ ۝ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ ۝

Vetturi ve kitabın Mastur (91) Anlamı: Tur hakkı için, sahifeye veya levhaya yazılıp dağıtılan kitab hakkı için, Hak Taâlâ bu kitab için and içmektedir. Hak Taâlâ bu andiyle de bizlere rakamlı kitabı da haber vermektedir. Yâni Hak Taâlâ bu âyetle biz-

(91) 52 ci suret — 2 ci Ayet — tur.

lere, yazılı kitaba and içdik, buyurması rakamlı kitabının mevcudiyetini bildirmektedir ki, bu iki kitabın ülviyette, ve süfliyette bulunduğuna bir işarettir.

Bundan böyle yazılı kitab ruhlar âleminde, rakamlandırılmış kitapta gayb âlemiyle şehâdet âleminde olduğunu haber vermektedir. Gerçekler yönünden rakamlandırılmış kitab demek, bizim bildiğimiz harflerle yazılı olan kitaptır. Doğru keşif yönünden ikisinin de bir kitab olduğudur.

Fakat ne sebeple ve ne için yukarı ülvi âlem, mevcudiyeti kendilerinden önce olan bu kitabın bir yüzünü yokluyorda diğer yüzünü muayene etmeyip, ondan haberdar olmuyor? zira bu kitab emir âlemi için yazılmıştı.

Madem ki, insan kendi varlığında ülviyyetle süfliyeti toplamış olduğu cihetle ve ona verilen kitabda rakamlandırılmış kitab olduğu hâlde, o bu kitabın ikinci yüzünü görmesi icab etmektedir. İşte insana verilen kitab, rakamlandırılmış harflerle yazılı kitaptır. Bu kitab bir şeklin örneği olduğu gibi, ipliklerin birbirine karışarak düğümlendiği gibi bir yerdir. İşte bu yer için yazılan bu kitaptır.

Arzımızın kitaba karabeti kitapta yazılı olup, rakamı izleyen yüzü ve görenler yönünden sayılandırılmıştı. Melekut Alemini yoklamayıp kalbleri dünya sevgisiyle dolmuş, gönülleri gizli ahkâm ilimlerine kapalı olanlara has, fakihlerin ilmidir.

Melâikeler, yukarı ülvi âleme intisapları dolayısiyle yazılı olan kitaptadır, kalbleri hicap perdeleriyle örtülü olan fakihler ise, süfli yaradılış âlemindeki kitapta yazılıdırlar. Gerçekçiler ise, rakamlı kitabın iki yönünü gördüklerinden gerçek görüş sahipleri bunlar olup rakamlı kitapta yazılıdırlar. Çünkü onlar iki yönü görmüşlerdir. Arzın kurbiyyetini hissen duymuşlardır.

Gerçekçinin gizliliğine göre bu rakamlı yazılar ne Arşın ve ne de Göklerin üstünde bulunmadığı, bazı gizli emirlerin izlerinden anlamaktadırlar. Bunları ancak aklen ve kalben görüp hissetmişlerdir. Şâyet bu gibilerin kalblerinde bir korku ve feryad koparsa, o vakit onlara: Rabbınız size ne buyurdu diye sorarlar, onlarda Rabbimiz gerçeği söylemiştir, derler.

İşte bu hal onlar için bir tecellidir, zira onlar sordu, o da cevap vermiştir, sonradan üzerleri örtülmüştür, şâyet bu perdeyi yırtıp geçseler, artık onlar hakkındaki sebeplerde yok olmuş demektir.

O, kaderin bu gizliliğini yaratıklarda hükmünü nasıl geçirdiğini görmüş olursa, o vakit bu emri yeni baştan izlemeye ve düşünmeye başlar, isterlerse susup konuşmazlar, isterlerse konuşurlar, onun konuşması onlaradır, çünkü kitapları kalblerindedir. O kitap ki, içinde her türlü öğüdü ve her şeyi kapsayan ve yazılı olan *Mahfuz levhalardır.*

İşte onlar bu levhalarla konuşurlar bu levhalarla haberleşirler, o levhalarda Allahın hatırlayıp yazdığı ilâhî emirleri bulunmaktadır.

Ey Efendi: Bu kâtibi düşün. Şâyet sana bir imamet veya bir önderlik rütbesi verilmiş ise onada (Hitabet) gücü, konuşma rütbe ve basamağı verilmiştir. Sen kâtiple birlikte onun hizmetine yetişip koşsanız dahi, yine de o, özgür değildir, çünkü imam işin içindedir. Bir imamet çevresinde fikren senin hakkını verebilmek için, o vakit bu ve diğeri onun emrine girer, hürmet ve sevgisini kazanır. O senin

ahlâk ve tabiatını alıp benimsediği için ve senin yerine ve hesabına heryerde konuştuğu cihetle ona kendini sevdirmen lâzımdır, bunu yapmadığı takdirde senin ülken de fesad çıkarır.

Vezir ise bu kâtibe muhtacdır, gerek senin ve gerekse vezirinin tüm gayesi mülkün huzur ve idaresidir, onun kitapları, senin isteğin gibi değil onun istediği gibi ülkenin alanlarında yürür ve dolanır..

Şu yön yice bilinmeli ki, bir çevrenin ancak ülkenin yüzeyinde ve alanlarında anlamı vardır. Şâyet bu alanlar bozulur fesada uğrar, sana karşı ayaklanırsa bu hal o alanlardan bütün ülkeye yayılmış olur. O vakit bu fesadı ancak vezir önleyebilir. Ve zarar ve ziyanı telâfi edebilir. Çünkü ona şirret ve fücurluk ve ilâhî korku emanet edilip verilmiştir. O vakit senin padişahında her ikisini kabullenir. İşte benim sana öğütlerim budur, bununla amel et?

Rabbani iz ve işaretlere gelince: İlâhî Taat buyruğumu, uluhiyyetimin gizliliğini, zatiyet ve kimliğimi kendisinde tesbit ettiğim ve hâlende şüphe ve tereddüt içinde bulunan insani halifeye ulaştır? emir ve iradem olmadan beni görmek isteyene yüzümü göstermeyi mubah kıldım, mâni (Hicapları) perdeleri yırtıp kaldırdım ki, artık ne yama ve ne de bir araya getirilip toplanacak bir hale gelmiştir ki, kalblerden feryad ederek uzaklaşmış gayb âlemine doğru yükselmiştir.

Bu sebeple önümde secdeye var? Sen hâlen bunun şahidisin? Çünkü şahitlik görgüye dayanır, *(Hicab)* örtü ise durmaktadır. Her nefsin ne kazanacağını bilen ve bu işle görevli bir varlığa ne yazdırdımsa onu anla? oradaki yazıların suret ve şekillerine bak? Çünkü bu düşte bir konuşma olmadığı gibi, ne de bir masal konuşmasıdır. Sana selâmlar olsun?

seninle birlikte olanlara ve senden ayrılmayanlara, varlıkların bereketi, görenlerin rahmetiyle selâmım olsun.

Meleki izlere gelince, (padişahi iz ve işaretler): Bu güçlü emri kerametli padişaha ulaştır? (Hak Taâlâ bu emri kâtibine vermektedir.) İnsani halifenin kalbine in? zira onu üç hâlden biri üzerinde bulursun, birinci halde benimle birlikte bulursun? ikinci hâlde nefsiyle birlikte bulursun, üçüncü ihtimal düşmanı olan iblisle birlikte bulunmasıdır.

Şâyet onu benimle birlikte bulursan, ona izimi taşıyan yazıyı gösterip verme? Çünkü ben onu idare edebilirim. Bana yönelene ve benimle birlikte olana karşı cimri davranmam, böylece o kulumun kalbi siyasetini idare ederim.

Terbiyeli ol ey padişah? senin buradan indiğini ona hissettirme? yeter ki, o farkına varsın, seni arasın. Seni hâlen adınla yanımda bilsin, ona gözükme? fakat onu nefsine ve şeytanına karşı korumalısın? onun düşmanlariyle bütün gücünle savaş?

Şâyet onu ikinci ihtimal üzerine nefsile birlikte bulursan! O vakit orada varlığını duyurmadan onunla öyle gizli bir konuşma yap ki, düşmanı olan nefsi emmare bu görüşmeden haberi olmasın? Nefsinde ne taşırsan o senin hesabına olacaktır. Bu yönden zamanda sana şahitlikte bulunacaktır. Mubahdan ayrılma? dikkat? ilerle? yasaklanandan mekruh olanlardan sakın? uzak kal? sonradan çok yorulur kötü olursun Ancak ona karşı beyaz ve temiz hüccetlerle çıkarak üstüne farz kılınan ödevi yap Şâyet sana helâl kılınan, yemek, içmek, yatmak, gibi veya buna benzer bir fiili yapmak istersen, herkesin yaptığı ve aldığı gibi bunları yapma, zira sonradan pişman olur veya kötü bir duruma düşmüş olursun.

Bu fiilleri yapacak isen: *Tenzih (92)*. veya *(İbâdet)* le yap? Tenzihe gelince: Şâyet o helâl ve mübah olanı senden isteksiz olarak alırsa, senin eksiklik ve muhtaçlığın bana demektir, hakkı tenzih ise ona ihtiyacından ileri gelmiştir.

Hak Taâlâ bu yönden:

وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ

Ve Hüve Yutimu, vela yutamu (93). Anlamı: O yedirir verir, fakat hiç bir kimse ona bir şey yediremez, buyurmaktadır. İşte bunu sana bildirip öğretmiştir.

Mübah ve helâl olan bir şeyi ibâdetle yapmağa gelince: İbâdetine yakışacak ve lâyik göreceğin her şeyi yemek yer gibi kendine yardımcı olarak alır, ve kullanırsın? Çünkü yemek insana farz olunan ibâdetlerini ve cihadlarını yapması için bir kuvvet kaynağıdır. İnsana mübah olan uyku ise, gece ibâdetlerinin yapılması için keza bir kuvvet kaynağıdır. Nikâh ise mübah olup, şehvetin yok yere harcanıp akıtılması değil, iyi salih bir evlât yetiştirmek içindir. Mübah olan gözle seyretmekte: iyiyi ve kötüyü ayırıp kavramak, sapık yolda yürüyene doğru yolu göstermek, yardıma muhtaç olana koşmak ve buna benzer şeyleri yapıp koşmak içindir. İşte bütün bunlar ilâhî işaret ve izlerle birlikte padişahın kalbinde olan hallerdir.

---

(92) Tenzih: kötülükten uzaklaşma, irak etmek.
(93) 6 cı suret — 14 cü Ayet — Enam.

Nefsani iz ve işaretlere gelince: (Kâtibe Hak Taâlânın emri şudur): Berzahi nefse gönderilip geri çevrilmeyen ilâhî emri böylece yürürlüğe sok? Dünyada kendisine rahatlık getirecek ne varsa, yapmasını, âhiretten bir istekte bulunmamasını hatırlat ki, bu gibi isteğin bizce bir ecir ve sevabı yoktur. Şâyet bu emrimi böylece bildirdikten sonra sana uyarsa, o benim değildir. Sana karşı çıkarsa o vakit benimdir, senin olamaz? veya onu bu hale getirene aid olmuş olur.

Sonra, vakte göre onu üç durmda bulacaksın? Ya benimledir, veya padişahladır, veya şeytanla birliktedir. Benimle bulursan ona karşı çık, o vakit boş vaktini işe çevirmiş olur, üzerindeki örtüyü de kaldırmış olursun, onunla mutlu olursun?.

Şâyet onu padişahla birlikte bulursan, o vakit beni çağır, padişahın yanılıp gaflete düşmesini, uyumasını bekle? ondan sonra ona görün?.

Şâyet onu üçüncü durum olan şeytanla birlikte görürsen, onu sıkıştır? her ikisinin arasına gir? ona yumuşak davran ki, seni şeytana yenik düşürmesin? o vakit ona korkmadan, çekinmeden, tahakkümünü göster? ve nisbet yap? Çünkü onun nisbeti sana karşı zayıftır. Ona ne getirdiğinin üzerinde sebatla dur? ona karşı yumuşaklık ve değişiklik gösterme? zira o sana dönecektir.

Şeytani iz ve işaretlere gelince: Ezeli emri değil ilâhî iradeyi insani halife üzerinde yürürlüğe sok ki, benden gayrisine ibâdette bulunsun? Fuhuş, hased, zina, şirk, küfür, mahremiyetlere saldırganlık, sınırlara tecavüzde bulunmasını bildir? Bunlardan herhangi birisini yapmadan çekinir, durursa, bu tavsiyeleri bırak bir diğerine teşebbüs et? böylece *onu*

kesinlikle üç halden biri üzerinde bulursun? Benimle, veya padişahla veya nefisledir.

Şâyet onu benimle bulursan, onun hangi kapuda bulunduğunu ve ne gibi ad taşıdığına bak? Benimle birlikte olduğu hakikat cinsinden, sana mülk olarak verdiğim hayâl âlemindeki mülkünden onu indirmeye bak ki, benim evliyayı nasıl koruduğumu, ve onları nasıl himâye ettiğimi ve onları nasıl kıskandığımı görsün?.

Şâyet durumu benim fiil ve sıfatlarıma inerse o vakit ona iz ve işaretlerimi verirsin? Bunları kabul ederse o an için o senindir. Çünkü tövbe etmiş demektir. Bütün günâh ve kabahatlerini sana yüklemiş olur. Böylece sende ebedi olarak cehennemde azâp görmüş olursun.

Şâyet şirkte olduğunu görürsen, artık o senindir, o vakit Allahın azâbı her ikinize yönelmiş olur.

Şâyet onu padişahla birlikte bulursan, onunla savaş? onu yenersen ortada ben kalmış olurum. Şâyet kölemin kolunu baldırını etlendirir güçlendirir isen onun alnına seni yerleştirmiş ve orayı sana mülk olarak veririm. Şâyet ona yardım edip galip çıkarırsan sana iki şey vardır:

1 — Senden bir şey kabul etmez, şâyet kalb gözü kabul ederse bana olan yakınlığını bozmuş olurum. O vakit kendi nefsinden öc alman caiz olur.

2 — Şâyet onu nefisle birlikte bulursan, onun emrine ve önüne derhal gereğen azığı korsun? onun emel ve gayelerini genişletirsin? onunla böyle uğraşırsan onu yaralar ve parçalamışsın demektir. Artık o sana tam itâatlı bir köle haline gelmiş olur. Fakat şunu bil ki, bende galibiyyet ve mağlûbiyyet ortamında onunla birlikteyim. O vakit benim varlığımla ona hükmet? çünkü ben her şeyi bilir ve kudretliyim.

Ey Efendi: İşte bütün bunlar hatıra denilen vücuda kuvvetle giren ve kalbte yerleşen Hak Taâlânın izleri ve nişanlarıdır. Böylece bunların nasıl ve ne biçimde yazıldıklarını sizlere açıklamış oldum. İşte senin kâtibin bunları herkesden iyi bilir. Bu anlattığım üç değişik yazı onun elinin altındadır. Hak Taâlâ ona icabet eder, o makam ilmini kavramış durumdadır, onun için kadrini bil? onu bulunduğu basamaktan aşağı indirme? çünkü bütün bu ilâhî işaret ve izler, onun elindedir, onun emri geri çevrilmez.

Eski zamanlardan beri padişahların emniyyeti ve halinin değişmesi keyfiyyetini katibin oturduğu yerde ve döşekte araştırmalıdır. Öyle ise sende oturduğun döşeği yokla? ona olan davranışınla dost ile düşmanı birbirinden ayırarak gör? herkese ihsânda bulunmak, el açıklığı faydalı bir davranıştır, kinleri, düşmanlıkları, küskünlükleri, kıskançlıkları önler ve onları yok eder, öte yandan dostluğu ve yakınlaşmayı arttırır.

ONUNCU BÖLÜM

MAL VE HARAÇ TOPLAMADA ŞİDDET VE BUNUNLA AMEL EDİP UĞRAŞANLAR

Ey kerametli efendi şunu bil ki! Senin gücün Hak Taâlâ yönünden korunmuştur. Hak Taâlâ yarattığı varlıkları birbirinden ayrıntılı ve üstün basamaklarla yükselterek birbirinin etkisi altında bırakmıştır. Kimi baş olur, kimi emir kulu, olur, kimi köle sahibi olur, kimi köle olur. Hak Taâlâ âhiret gününde başlangıç ve sonunda maiyyetinin üzerinde icra etmiş olduğun adaleti kesinlikle senden soracağı gibi senin hakkındada maiyyetini sorguya çekecektir.

Allah Taâlâ bu yönde kitabında:

﴿٣٥﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ
عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾

İnne-ssema, vel Basara, Vel Fuade, Küllün Ulaike anhü Mes'ulen (94). Anlamı: Bilmediğin bir şeyin üzerinde durma, çünkü kulak, göz, kalb, tümünden sahibi sorulacaktır.

(94) 17 ci suret — 36 cı Ayet — Esra

Ve yine Hak Taâlâ:

﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Yevme Teşhedü Aleyhim Elsinetehüm, ve Eydihim, ve Ercülühüm, bima Kanu Ya'melun (95). Anlamı: Kıyâmet günü, dilleri, elleri, ayakları işledikleri şeylere şehâdet edecektir.

Ve yine Hak Taâlâ kitabında:

﴿١٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا مَا جَٓاؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ

وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

Hattâ ize ma ceûha, şehide Aleyhim Semuhöm ve Ebsarehüm ve Cülüdühöm bima kânu ya'melun (96). Anlamı: Nihayet oraya varınca kulakları, gözleri, derileri, işledikleri şeya Aleyhlerine şehâdet edeceklerdir.

Gerçekleri anlatmak için de Hak Taâlâ:

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَٓا اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ

Vema küntüm testetirune en yeşhede aleyküm Semuküm, vela ebsarüküm vela cülüdüküm. (97).

---

(95) 24 cü suret — 24 cü Ayet — Nur.

(96) 41 ci suret — 20 ci Ayet — Secde veya fussilet.

(97) 41 ci suret — 22 ci Ayet — Secde veya fussilet.

Anlamı: Sizler, kulaklarınızın, gözlerinizin, derilerinizin aleyhinizde şehâdetinden çekinerek gizlenmiyordunuz.

Hak Taâlâ bu ve buna benzer bir çok âyetlerle örnekler vermiştir. Burada göz, kulak, dil, el, karın, tenasül uzvu, ayaklar insani ülkenin emniyetli işçilerindendir, bunlardan her biri hazinende saklamış olduğun çeşitli malların bekçisi ve başıdır. Bu işçilerinin şefi veya başı, yâni imamı *(his)* duygusudur ki, bu duygu vasitasiyle bu işçiler gereken işleri yaparlar. Gerçekten bu his, hayal sultanının nüfuz ve etkisi altındadır. İnsan hayâlinin içinde bulunan doğruluk ve kötülükler *(fikir)* düşünce sultanının hükmü ve etkisi altındadır. Bu fikir sultanıda akıl sultanının hükmü ve iradesi altındadır. Akıl ise senin yardımcın yâni *verizin*'dir. Sen de bütün bunların başkanı ve imamısın? Bundan dolayı sana *Kudsi ruh* adı verilmiştir.

Ey kerametli imam! Burada senin bileceğin bir şey vardır ki, o da bütün işleri yalnızca başaramayacağındır. Ve buna da imkân yoktur. Çünkü bazı emirler sana ayni anda topluca gelir. Bu emirlerle bu gelirleri toplamak, iradesi sağlam emniyetli birine ihtiyaç hissedersin?

Bu vergileri ve gelirleri memleketin halkından toplayıp hazineye koymak için bunları adaletli bir şekilde ve yolda toplamak icab eder. Hazinesiz bir mülkün bekâsına imkân yoktur, bunu öylece bilmelisin? Hazinesiz bir idare ve devlet düşünülemez. İşte sen bu hazineyi doldurmak için ülkenin halkına başvuracaksın? Yalnız bunları toplarken memleketin halkı senden doğru ve makül bir davranış bekler, Senden sonra geleceklerede bu emri yapmada ki, adaletin bir örnek kalacaktır.

Bu iki işe dikkat et? Bu hazineyi doldurmadan önce, kullanacağın kimse bilgili, hesap kitab sahibı gerektiğinde kişinin kudretine göre ondan ne ölçüde mal alacağını bilen biri olmalıdır. Buna da bu sıfatı taşıyan tek kişi yeterlidir. Bir işde çok kişi kullanmak, anlaşmamazlığa ve fesada sebebiyyet verir. Şâyet birden çok kimse kullanırsan, bunlardan her biri kendini sana beğendirmek için uğraşır ve sana çalışkanlıklarını göstermeye çalışırlar. Öte yanda memleket halkı mali kudretçe zayıftır. Bunlar ise, bu yönü düşünmeyerek kendilerini sana beğendirmek için onlara kaldıramayacakları vergileri yükleyip, bunları zor kullanarak veya şiddet göstererek toplamaya çalışırlar. Bu hal memleket halkının büsbütün zayıflayıp fakirleşmesine ve hattâ yok olmalarına sebep olur. Şuna emin olun ki, bu şekilde toplanan bir maldan hayır gelmez. Bu da dibi delik bir su fıçısına veya çatlak bir su havuzuna benzer, su ile ne kadar doldurursan doldur, o kendiliğinden eksilir, ve kurur.

Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz bir hâdisinde: Bitkice verimli bir yer, sırtında bitecek bir şeyi içinde saklamayan yerdir, buyurmuşlardır. Ve yine efendimiz bir hadisinde: Bu dine baskı yapanı ve senden sonra bu şekilde davrananı da bu din yener, buyurmuşlardır.

Hak Taâlâ bu yönden:

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ ﴿٢٨﴾

Velâ Tecal yedeke Mağluleten, ila unkike, Vela tubsitha küllel basti (98). Anlamı: Elini boynuna

---

(98) 17 ci suret — 29 cu Ayet — İsra.

bağlama *(yâni cimri olma)* büsbütün de açma *(israf etme anlamına da gelir)* yoksa melâmet ve pişmanlık içinde kalırsın, buyurmuşlardır.

Öyle ise Orucunu tut ? İftarını yap ? namazını klı uyu, rahat et? çünkü sana hazineni dolduracak, vergilerini toplayacak, ayıplarını örtecek birini seçmiş bulunuyorum. O seninle olduğu sürece, işlemiş olduğun hayırlı amellerinin hiç biri yok olmaz. Düzeltici ve islâh edicilerle yürürken onu görmüştüm işte onu islâh edicilerle birlikte ve onların başkanı olarak bu vergi toplama işine gönder. Onun düşünce ileri görüşüne teşekkür et? onun gidişatından memnun kalacaksın? İşte bu *(tahsildar)* kişi, ilimdir. Onun düzeltici ve islâh edici arkadaşları da, sebat, iktisad, cesaret ve iyi davranışlardır.

Şâyet bu güvenilir kişi güvendiği adamlariyle birlikte senin işçilerinin arasına girerse, adalet terazisi güzel bir şekilde ve siyasetle işlemeye başlar, çünkü o ileriyi görür. Maiyyetinin kötülüklerini, hainliklerini bilir, ona göre tedbirini alır, sınırı aşmadan mükelleflerin durumlarına göre onlara külfet yükler ve alacağını alır, her iki tarafta birbirine razı ve hoşnud kalmış olurlar.

Bu sebeple ona güvenmelisin? işte bu tahsildarlarının ödevleri anlattığımız gibidir. Sen de Allahın izniyle bunun sonucundan memnun kalarak Allaha Hamdü senâda bulunmuş olursun.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Toplanan vergilerin ilâhî yakınlığa iletilmesi, kudsiyyet taşıyan imamın bunları öğrenip gerçek padişah olan Hak Taâlâya sunması.

Ey kerametli efendi: Şunu bil ki, bu keyfiyyet bir talim, yâni bir öğretme bildirisi olmayıp, bir (tenbih) yâni uyarma haberi ve bildirisidir Hak Taâlâ bütün mülklerin padişahı, tüm rablerin rabbi ve efendilerin efendisidir. Bunların tümü onun mevcudiyeti karşısında bir hiçtir ve yok olmaktadır. Genellikle ve kesinlikle varlık sahibi odur. Varlığının başlangıcı olmadığı gibi bekâsı da sonsuzdur. Onun ilmi, ne batıni ve ne de Zahiridir. Tüm *(mevcudat)* varlıklar, eşyalar, yenisi, eskisi, başlangıcı ve sonu, aşağısı ve yukarısı, onun mevcudiyetiyle görünüp çıkmıştır. Her şey ondan çıkar ve ona döner. Ondan ne çıkarsa kendisi için çıkmış olur.

Senin görünen, görünmeyen tüm amellerin ondandır. Ancak onları O bilir ve görür. Senden çıkacak her kötü şeyden, o da ezâ ve kerahet duyar, nehilerini bildirmek için senden iyisini yaratmamıştır, ve senden iyisini bulamaz, senin emrin ona bağlı

olduğundan seni kaybetmek istemez, fakat sen itaatlı ve duygulu bir varlıksın.

Ey Kerem sahibi efendi! Senin için toplanan vergilerin, kalb ve his yönünden sana ne suretle geldiğini ve senin vasıtanla da bunların Hak Taâlâya nasıl iletildiğine dair, burada bizler için bir uyarma belirmiştir.

Hissi yakınlık veya çevre, anlattığımız gibi duyulanları (hissedilenleri) toplar. Bu toplanan hislerin başkanı da hayâldir. Bu ayni zamanda his hazinesinin sahibidir.

Bu hissi özellik hissedilenleri çeşitlerine ve sınıflarına göre tümü ile toplayarak haraç sahibi olan *hisse* götürür teslim eder. O da bu emanetleri hayâl hazinesine yerleştirir. Bu suretle hayâl dolabında toplanan bu hissedilmiş şeyler, hissedildiği cins ve sınıfa göre ad alarak, onlardan his adı kaybolur, yerine (Tahayyül edilenler) adı verilmiş olur.

Keza *(hayâl)* de zikir sultanının etkisi altında haraç sahibi olabilir. O vakit tahayyül edilen adlar ondan, anılanlara ve saklananlara *(zikir ve mahfuzat)* geçmiş olur. Böylece *(zikirde)* anmakda haraç sahibi olarak fikrin tahakkümüne dönmüş olur, ona bildiklerini anlatır, onu yürütür, tehlikelerden kurtarır, maiyyetin hatırını sorar, batıl ile gerçeği birbirinden ayırır.

Bununla beraber *(hissin)* duygunun bir çok hataları da vardır ki, anılan şeyler düşünülenlere geçmiş olur, Şâyet onu yürütür, ondan bir kısmını hisse geri çevirirse bunda bir yanlışlık yok demektir, o vakit ondan kendine yararlı olanı almış olur. Aldığı bu yararlı şeylerle *akıl* hazretlerinin kapusunu çalar, oraya varınca huzura girerek getirmiş olduğu bilgileri ve yaptığı işleri bütün açıklığıyle anlatır, ve şöyle

konuşur: İşte arz ettiğim gibi kulak şunu yapmıştır, gözler şu amelde bulunmuşdur, dil şu işi konuşmuştur, diyerek, maiyyetinin yaptığı işleri olduğu gibi anlatır. Böylece adı makulata intikâl eder.

Vezir olan *(akıl)* bu adı alarak bütün anlatılanlarla birlikte *(Külli ve Kudsi)* ruha gelir. Orada konuşan nefsi içeri girerek, huzura girmesi için ona izin alır, o da böylece içeri girer, Getirmiş olduğu bütün düşünceleri külli ve kudsi ruhun önüne kor ve ona: Selâmlar olsun sana ey kerametli halife diyerek selâm verir ve sözüne devamla: İşte sana memleketinin içinden ve işcilerinin el emeği ile yapılanları getirmiş oldum, der, ve önüne bırakır.

Bunları alan külli ruh vakıt kaybetmeden derhâl Hak Taâlâ'nın huzuruna uçarak gelir ve secdeye kapanır. Bu secdeyi de kendisini kabul edecek Barinin kapusu önünde yapar, kapu açılır o da başını kaldırır. O anda Hak Taâlâ'nın kendisine olan tecellisinden, külli ruh dehşete düşerek getirmiş olduğu fazla amellerde elinden düşmüş olur. O sırada Hak Taâlâ seslenir: Ne için geldin? diye sorar. Kudsi ruh da: Yüce sultanımın beni üzerlerine halife tayin ettiğin, filân filân ve filâncanın amellerini sana getirmiş oldum. Bana kullarından toplamamı emrettiğin vergilerin tümünü yukarda adlarını arz ettiğim kulların toplayıp baan getirdiler, ben de bunları sana getirmiş oldum, diye cevap verince,

Hak Taâlâ şöyle seslenir: Bu halifeyi alın? Onu yaratmadan önce yazmış olduğum *(İmamı mübin)* e götürün? onunla karşılaştırın? harf harf onu dinlemeden bırakmasın? Yularını da yükseklerde çözün buyurulur, ve çözülür. İşte bu olay *(Sidretül Münteha)* da göklerin üzerinde bulunan, yâni ilâhî kasırda geçer.

Şâyet ruhun Hak Taâlâya götürüp arz etmiş olduğu amellerde insanlığa yakışmayan zulümler varsa, yukarı çıkarken göklerin kapuları ruha açılmaz. Anlattığımız üzre ruh ilâhî emirle, üstün ve emsâlsiz felek göğüne geldiği vakit, birinci de olduğu gibi yine bir hitapla karşılanır ve o yukarı götürdüğü makbul olmayan zulüm ve benzerli amelleriyle birlikte yedi kat yerin altındaki *(sicin)* e gönderilir, *(yâni cehenneme)*. ve oraya bırakılır.

Hak Taâlâ bu konuda şöyle buyurur:

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ۝

İnne kitabel füccari lefi sicin (99). Anlamı: Masiyete dadananların amel defterleri sicindedir, yâni cehennemdedir.

Ve yine Hah Taâlâ bu konuya temas ederek:

إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ۝

İnne Kitabel Ebrarı lefi İlliyyin (100). Anlamıâ İyilerin amel defterleri *(İlliyyindedir.) (101).* Yâni Allahın yazdığı defterdedir.

---

(99) 83 cü suret — 78 ci Ayet — Mutaffifin

(100) 83 cü suret — 18 ci Ayet — Mutaffifin

(101) Arşın altında gerçek yeşil zeberced taşından yapılmış levha.

Hak Taâlâ Sidretül Müntehada Kudsi ruha şöyle buyurur: Ey benim kulum. Bana getirmiş olduğun bu amellerden dolayı sana bu emsâlsiz yeri helâl kıldım, şu aşağı gökteki kardeşine, dostuna bak? diye emir verir. O da oraya bakar, bu bakış ile Zülcelâlin ona olan minnetini *(vermiş olduğu nimetleri)* anlamış olur. Artık onun görüp göreceği işler bu nimetlerdir, bununla uğraşmaya başlar. Hak Taâlâ bunun üzerine. O benimle kendini oyalayacağına benim verdiğim nimet artıklarımla uğraşıp oyalanmaya başladı, diyerek kendini gizlemiş olur. Böyle olmasaydı o çevreden kaybolmazdı. Hak Taâlâ ilâhî hikmetini tamamlamak için her şeye bir sebep yapmıştır.

Hak Taâlâ şöyle buyurur:

وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ

Ve Kelimetühü Elkaha ila Meryeme ve ruhön Minhü (102). Anlamı: Mesih Meryem oğlu İsa, Ancak Allahın Peygamberi ve kelimesidir ki, onu Meryeme bırakmıştır, o Allah tarafından bir ruhtur, buyurmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

İleyhi Yesadü Elkelimüttayyibu vel Amelüssalihu yerfeahu (103). Anlamı: Güzel bir söz ona yükse-

---

(102) 4 cü suret — 170 ci Ayet — Nisa.

(103) 35 suret — 10 cu Ayet — Fatır.

lir, Salih amellerde sahibini Allaha doğru kaldırır, buyurulmuştur. Bu âyetteki güzel sözler şunlardır. (Allahı anmak, kelimei tevhid olan: *Süphanellah vel Hamdü lillah vela ilâhe illellah vellahü Ekber)* dir.

Böylece ruha varmış olan amellerin adları makulattan intikâl eder etmez ruhları bunlara musallat ettirir. Hak Taâlâ bunlara bakar bakmaz, bunlar bu ilâhi bakış altında iki kat süslü elbise giymiş olarak alır ve kendi minberine oturtmuş olur. Artık onun ad ve sıfatını ruhlardan alıp gizlilikler hazinesine koymuş olur. Bu sebepledir ki, amellerinin zekâtını ver diye bir söz vardır, bunun anlamı: Kötülükten temiz ol? yükselirsin, büyürsün? anlamına gelir, adların bir yerden bir yere göç etmesi bu şekilde olur, haddi zatında adlar birdir, ayni şeyi ifade eder.

İşte taatta bulunan bir kulun bu davranışının ne kadar şerefli olduğunu gör? Çünkü *(zahir ile Batın)* yâni gizli ile açık, şeriat ile gerçeklik, bedini organların amelleriyle *(akıl çevresinden çıkan)* kalblerin amelleri bu taat içinde birleşmiş olur.

Kötü amellere gelince: Hayâl hazinesindeki salih olan amellerden, üstün güzide felekte bulunan ülvi âlemden ayrılır.

Ey Efendi! Buna göre, yüksek gökleri yarıp geçecek amellerde bulunmaya bak?.

İlimlere gelince: Bu, anlattığımız amellerden değildir, ilimler verdiği bilgilere göre çeşitlidir. Şâyet bir fikir çıkıp giderse, öteki fikirler kendi hüviyyetiyle kalmış olur.

İlminin temiz, noksansız, kudsi olmasına bakmalısın? Allahın sözleri inci gibidir. Allaha Hamdü senâlar olsun.

ONİKİNCİ BÖLÜM

(BEDENİ KENTTE ASİ OLANLARA KARŞI GÖNDERİLEN ELÇİLER)

Ey kerem sahibi efendi! Şunu bil ki, ilâhi hikmet, padişahlardan akli şehvete yenik olana verilir. Padişahın düşmanlarından bir düşmana karşı gönderilen elçinin sıfatı, anlayışlı, zeki, kahraman, emniyetli, cömerd, doğru, dindar, isbat ve hücceti kuvvetli, konuşmasını bilen bu ve buna benzer sıfatları taşıyan elçi olarak gönderilir. Çünkü gönderilen elçi gönderenin dostu ve o sıfatı taşıdığı ve ona benzediği için gönderilmiştir. Her bakımdan onun menzilesine yakın bir yerdedir. Elçi yukarda yazılı sıfatlarda ise o vakit elçiyi kabul eden padişah elçinin onu gönderenin sıfat ve ahlâkında olduğunu anlar.

Şayet onu bu sıfatta kimin gönderdiğini bilmemiş olsaydı o vakit padişahın aklı bu elçiyi diğerlerinden ayırd edemezdi.

Şayet elçi anlattığımız zıd ve aksi sıfatları taşıyorsa, o vakit onun, yalancı, hain, alçak, nefsi muhabbet olduğunu anlayarak, bu gibi elçileri gönderenin de aynı sıfatta olduğunu öğrenmiş olur.

Ey Efendi! Bunu böylece anladıktan sonra, kentinde itaatlı bir padişah gibi görünen nefsi emmare-

ye göndereceğin elçiler şu adları taşıyanlar olsun: Başarı, doğru yol, düşünce, itibar, fikir sahibi, tedbirli, sebat, direnme, kasd veya meram, şiddet, cesaret, görgü, anlayış, korku, rica, insaf, bu ve buna benzer sıfatları taşıyanları elçi olarak gönderebilirsin.

Düşmanına bu sıfattaki elçileri gönderen padişahlar, kurtuluşa, kazanca, büyüklüğe erişirler. Çünkü o kesinlikle şunu bilir ki, bu gibi elçiler karşısında nefsi muhabbet veya nefsi emmare teslim olur, kötülük yapmak isterken, hayır işine dönmüş olur. Bu savaş için yapılan böyle hazırlıklarda, savaşı kazanmaya yeterli görülür.

Savaş sırasında sana asi olan memleketinde fesad çıkaran bir düşman elçisi sana gelirse, ona karşı sert ve kabaca davranma. Şayet o taraftan gelen elçiler ona hıyanet ederlerse bu hal siyaset bilmemelerinden bu meslekte kifayetsizliklerinden ileri gelmiş olur.

Fakat kin, hırs, yalan, hıyanet, gadir, korkaklık, cimrilik, cehalet, şer, belâ, ahlâksızlık ve buna benzer sınıf ve sıfattaki elçiler yaklaşıp sana gelirlerse, ilkten onlardan nefret edip onları kınamalısın. Sözle veya elle onları dürtme. Onlarla tatlı konuş, güzel söyle. Böyle davranırsan onların kulak ve gözlerini kazanmış olursun. Böylece rahatlıkla mülkünü saltanat tahtında oturur onlara meclisini açarsın. Onlara tercümanlık yapmak üzere Akıl adlı vezirine de gereken emri verirsin.

Şayet bu elçilerin içinde *(Hırs)* adlı elçi bulunursa, bu elçi sana düşman olmakla doğruyu konuşur ve gerçeği bildirir ve sana kendi padişahının emrini şöyle okur: İşte ona itaata mecbur olduğumuz padişahımız nefsi emmare bizleri size elçi göndererek şunları bildirir. Şöyle ki: — Bize teslim olun hükmümüz altına girin, kabul etmediğiniz takdirde savaşacağız. Ey Padişah senin yapacağın bir şey varsa, o da şeriatın getirdiği şeye karşı gelip, memleket halkının elinde bulunan mallarını, mülklerini, zahirelerini toplayıp elinde bulundurmalısın, diye söz eder.

O vakıt sen de ona: Ey elçi senin varlığın bizce kıymetli ve büyüktür. Rütbe ve makamın bizce kerametlidir, diye söze başlarsın. Bu gibi bir başlangıcı duyan elçi senden hoşlanır, çünkü o kendi padişahı olan nefsi emmareden böyle tatlı bir konuşma işitmemiştir. Sonradan devamla, — *Ey Elçi! Bu* durума aklın ile bak. İnsaflı ol. Ve yine ona, — Allah için ne dersin? O bizim rabbimiz mi değil mi? diye sorarsın. O da, — Evet bizim de Rabbimizdir, diyecektir. Ve sonra yine, — *Ey saygı değer Elçi!* Şu bulunduğumuz dünyadan göç edecek miyiz? etmiyecek miyiz? diye sorarsın. Elçi sana: Evet bu dünya evinden göçeceğiz, diye cevap verecektir. Ve yine ona, — Bu ebedi yolculuğumuzu Allaha mı veya bir başkasına mı olacaktır? diye bir soru daha yetiştirirsin. O da sana, — Allaha olacaktır, diyecektir. Ve yine, — Peki, öyle ise Allahın göndermiş olduğu dine, kananlara, şeriata aykırı davrananları, isyan edenleri ne ile sıfatlandırarak cezasını vermiş olur, sorusuna Elçi: Perişanlık ve sefaletle sıfatlandırır, der. Bunun üzerine ona: Peki Allaha itaat edene ne vermiş olur? diye sorunca elçi sana, — Mutluluk vermiş olur, der. Ve yine ona, — İçinizde Allahtan daha zengini var mıdır? sorusuna da, — Hayır yoktur, cevabını vermiş olur.

Bunun üzerine Elçiye, — Ey nefsi Emmarenin elçisi olan tamahkâr Hırs! Padişahın nefsi emmare bilir ki, ben içinden Allahın rızası olmayan şeylerle uğraşmam. Bakıyorum mala karşı istek ve iştahın bü-

yüktür. Acaba bu mallardan Allahın sana kısmet ettiğinden başka bir mal gelir mi, bu Hırs kimedir? O vakıt Elçi sana: Evet doğrudur, diyecektir. O vakıt sen: — *Ey Hırs!* gerçek açık ve bellidir. Yalnız bu gerçekleri Allah yolunda taata ve hoşnutluğa harca. Dünyanın yararlı malı azdır, azlığına rağmen fanidir. Ahiret evi ise hayırlı ve büyüktür. Ey Hırs! Sen bu dünyadasın, varmış olduğun rütbe ve basamakta bir eksikliğin var mı? diye sorunca o da sana: Evet, der ve selâm vererek geldiği yolu bırakır. *(İlim)* yoluna yönelerek çıkıp gider.

Din ise, senin idare gücünü arttırır. Padişahını güçlendirir. Nefsi emmareyi zayıflatır. Meselâ bu düşman elçilerinden, Hıyanet, yalan, fitneci gibi ve buna benzer düşman elçileri hakkında sözümüzü uzatmasaydık, bu elçilere rütbe ve siyaset, makamlarına göre ne gibi hüccetlerle çıkacağımızı anlatırdık. Senin elçilerinin hilâfına tümü selâm verip Müslüman olurlardı.

Çünkü İslâmlık esas ve asıldır. Böylece onlar da asıllarına dönmüş olurlardı. Halbuki senin elçilerin sana dönmek istemezler. Bütün gaye ve maksatları Nefsi Emmarenin onlardan hiç bir kimseyi kabul etmemesini arzulamış olmalarıdır. Bu sebeple elleri boş dönerler.

İşte bu gerçekleri bil! Sana düşman Elçileriyle nasıl konuşacağını ne gibi bir taktik ve siyaset kullanacağını açıklamış oldum. Bunlardan yalnız biriyle konuşmuş olsan, diğerlerinin maksad ve gayesini kolayca anlamış olursun.

Bu gün için tasavvuf yolunda yürüyen *(müridlerin)* isteklilerin, bu gibi ilmi meclislere devamsızlıkları yüzünden, başarı ve kurtuluşları azalmaktadır. Çünkü onlar bu gibi düşma Eelçileriyle nasıl

konuşacaklarını, ne şekilde davranacaklarını bilmedikleri için, onlara karşı siyasetlerini yürütecek içlerinde bir güç olmadığından, sert ve kabaca davranmaktadırlar.

Burada bir çok müridlerin hayır yoluna girdiğini görürsün, fakat sebatlı değildirler. Şeytan onlarla istediği gibi oynamakta ve kandırmaktadır.

Bu konuda geniş şumullü gerçekler vardır ki bir kaç kelime ile anlatılmaz. Bu sebeple maksadımıza bir özetleme ile erişemiyeceğimiz cihetle bizi alıp sürüklememesi için bu konupya girmeyi ve bu derin havuza dalmayı şimdilik bırakalım. Allahın arzu ve iradesiyle bu kadarını yapmalı ve bununla yetinelim.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(KUMANDANLAR VE ASKERLER SİYASETLERİ VE RÜTBELERİ)

Ey kerem sahibi efendi! Askerler bir mülkteki Adalet tartısını üzerlerinde tutup taşıyan temel direklerdir. Erler de, direkleri tutan ve ona bağlanan yardımcı kazıklardır.

Şunu bil ki, «Bir yapı bir evdir. O ev de kesin olarak dört temel üzerine oturur. Allah izin verirse bunları sana anlatacağım. Bun ev sensin ve bu anlatacaklarım da senin temel sıfatların ve ince ahlâkındır.»

Bu sıfatlardan dördünü kendine önder olarak seçip alırsın. Bu dört sıfat üzerinde memleketinin işleri döndüğü gibi bütün alanlarında da hakimiyetinin rüzgârı esmiş olur. Geri kalan erler ise bu dört kumandanın emrini yaparlar. Artık sana bunlara bakmak düşer. İşte memleketini idare eden bunlardır. Bunlardan her birinin belirli bir topluluğu vardır. Biz bunları iki iş veya emir için dört topluluk halinde ayırmış olduk. Bu 4 sıfattaki sayıların yayılmasında ikinci Asıldır. Bu yayılmada sayıların birleşmesinde Asıldır. Böylece bu hal sonsuzluğa kadar gide-r. Burada sayıların yayılması birden ona kadardır. Bu

yayılmalarda 10 sayıyı toplayacak başkaca bir savı yoktur. Anck 4 sayısı bunları toplayabilir. Çünkü 4 sayısı 10 rakamlı sayının bizatihi kendisi ve gerçeğidir.

Örnek olarak bu 4 rakamlı temel sayıda üç bulunur ki, bunu 4 ile toplamış olsak yedi eder (4 + 3 = 7). Ve yine 4 sayısının içinde 2 vardır. Bunu da yediye eklesek 9 olur (7 + 2 = 9). Geride bir sayısı kalır ki onu da 9 ile toplarsak 10 olur (9 + 1 = 10). Temel sayılarda on sayısını veya diğerlerini toplayıp garanti edecek başkaca sayı yoktur.

Özet olarak (4 + 3 + 2 + 1) = 10 = 4. Demek burada 4 sayısı içine topladığı 10 sayısı ile bir özellik taşımış olur.

Bu sebeple ilâhi hikmeti taşıyan bu 4 sayısından ötürü bu dört özelliği seçmiş olduk. Bu 4 sayısının yükü ağır, gücü de yeterlidir. Bu problemden şunu öğreniyoruz ki bu dört adını taşıyan güç Padişahın emrindedir.

*Salallahü Aleyhi ve selem Efendimiz. Hak Taâ*lanın sözünü doğrulayacak bir hadisinde:

(Ve hüm Elyevme Erbeatün) buyurmuşlardır. Anlamı: İlâhi Arşı taşıyanlar sekizdir amma, bu gün için onlar dörttür, buyurmuşlardır.

Hak Taâlâ da bu yönden:

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

(Ve Yehmilü Arşa Rabbike fevkehüm yevme izin Semaniye) (104). Anlamı: O gün bunların üstünden Arşı sekiz melek yüklenir, buyrulmuştur.

(104) 69 cu suret — 17 ci Ayet — Hâka

Hak Taalâ bu ayetteki (o gün) kelimesinden Ahiret gününü işaret etmektedir. Bu gün için Hayvani Alemin Padişahı olan olan insanın 4 özellikde bulunduğunu görüyoruz. Büyük Alem ise dört unsur üzerinde bulunmaktadır. Daha evvelki derslerimizde bu dört unsurun neler olduğunu anlatmıştık. İşte bu dört esas unsur 40 sayısının kapusudur. Bu 4 sayısı öyle geniş bir kapudur ki, anlatacak olursak faydalanma yönünden maksadımızdan uzaklaşmış oluruz.

Bizlere yapmamız gereken diğer emre gelince: Bu dört özellikle sıfatlanmamız emrolunmuştur. Sana gelecek kötülükler ve mülkünü fesada verecek yolların yön ve istikameti dörttür. Bu yön ve doğrultular, *Sağ, sol, ön, arka* dır. Acaba bunların hangisinde fesad ve bozukluklar sana gelmiş olur? Hak Taâlâ bu konuda:

ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ

(Sümme Leatiyennehüm min beyni Eydihim ve min Halfihim ve an Eymanihim ve an şemailihim (105). Anlamı: Onların önlerinden de geleceğim, arkalarından da, sağ yönlerinden de, sol yönlerinden de geleceğim, buyurulmaktadır. Bu hitab iblisin Hak Taâlâya verdiği cevaptır.

Bu ayette Hak Taâlâ bu dört yönden başka bir yön anmamaktadır ve olamaz da. Yalnız burada iki yön vardır ki onlar da üst ve alttır. Bildiğimiz gibi alt yön seni her an kendisine davet eder, üst yöne gelince, Allahın iniş ve yükseliş yoludur ki, ona yak-

(105) 7 ci suret — 16 cı Ayet — Arâf.

laşma. Sonra helâk olursun. Çünkü bu yol kaza ve kader yoludur. Hak Taâlâ bu yola bu özelliği vermiştir. Bu yola hiç bir yaratık giremez.

Ey kerem sahibi Efendi! Sen dikkatini fesad ve kötülük gelecek bu dört yol ve istikamete vermelisin. Bu yolları her an elindeki elemanlarla göz altında bulundurmalısın. Bu dört yönlü çevreyi, padişahları olan seni korumaları için bu dört özel kumandan ve askerle emniyetini almalısın. Bu yönleri bu emsalsiz sadık kuvvetlerinle fethedilmez bir kale haline getirmelisin. Ancak o vakıt mutlulukla yaşantını sürdürebilirsin. Çünkü düşmanın hain ve fırsatçı gaddar kişidir. Savaşa cesareti yoktur. Ancak fırsat kollayarak yapacağını yapar, bu gözetleme işini bu dört kumandan ve askerlerine verirsen o vakıt işler doğrulmuş olur. Düşman ne yönden gelirse gelsin, karşısında bu düşmanlığı önleyecek güçleri bulmuş olur.

Alacağın savaş düzenine gelince: Korkuyu sağına, rica ve istirhamı soluna, *İlmi* iki ellerinin arasına yani önüne, Fikri de arkandaki sipere yerleştirirsin. Böylece sağdan gelen düşman karşısında askerleriyle birlikte korku adlı kumandanı bulur, onunla başa çıkamaz. Keza diğer yönlerden gelen düşman da karşısında kendisinden güçlü kumandan ve askerlerle karşılaşınca savaşı bırakıp ters yüz gider.

İşte düşmanın sana saldıracağı yönler bunlardır. Bu dört yönden sağ köşeyi özellikle korku adlı kumandanın emrine verdin. Çünkü sağ yön cennetin yönüdür. Sol yön ise cehennemin yönüdür. Böyle olunca, düşmanın sana sağdan saldırırsa, acele olarak devşirip getirdiği gücü şunlardır: Şehvetler, lezzetler. Bunları süslüyerek kendini sevdirecek bir surette getirmiş olur. Bunları *(Korku)* adlı kumandanın karşılayıp yolunu keser ve geriye püskürtür. Şayet bu yönü korku korumamış olsaydı, sen bu tuzağa düştüğün gibi, mülkün de yok olmuş olurdu. Burada birinci rolü oynayan korkudur. Onu başka bir yöne koymayıp daima sağ yönünün emniyetine memur etmelisin. Aksi halde üzüntü ve ümidsizliğe düşülmüş olur.

Burada bir ilâhi hikmet vardır ki o da: Bir şeyi kendine münasip olacak bir yere yerleştirmek veya koymak keyfiyetidir. Askerlikte kumandanların düşman karşısındaki *(Tabiyesi)* budur.

İnsan için Korku gücü askerin savaşta kullanacağı malzemeye benzer. Düşmanın görünmesile bu savaş malzemesine sarılır, onula karşı koymaya bakar. Düşmanın saldırısına bu malzemeyle yurdunu korumaya bakar. Bu durumlardan gayri bir durum da bu harp araç ve gereçlerini kulanırsa, bunların vaktinden önce elden çıkmasına sebep olur. Böylelikle kendi bilgisizliğini ve cahilliğini göstermiş olur.

Şayet düşmanın saldırısı sana soldan yönelirse: Seninle savaşacak güçleri şunlardır: *Yeis, ümidsizlik, Allahhakkında kötü fikir, buğz, kin* dir. Seni bu tuzaklariyle yok etmeyi tasarlar. Bu düşmanı da o dörtten biri olan *(rica ve istirham)* adlı kumandan askerlerile yolunu keserek karşılar. Ve ona Allahü Azze ve Cel hakkında güzel fikirlerle saldırarak, ihtarda bulunarak, onu kahır ve tezlil eder. O da perişan bir halde çekilip gider.

Şayet düşman ön cepheden iki eller arasından saldırırsa: Belirli ve açık sözlerle gelerek, gaye ve maksadını büyütüp şişirmeğe çalışır. Fakat bu çeşit düşmanı, dört kumandandan biri olan *(İlim)* karşılar yolunu keser, sana yaklaşmasına mani olur. Böy-

lece o da bütün çabasını harcar başarısızlıkla dönüp gitmiş olur.

Keza düşman arkadan sokulursa: O, fasid, kötü hayaller ve düşünceler ordusu ile gelir. Bunun da yolunu o dörtte biri olan kumandanlardan *(Fikir)* askerleriyle yolunu keser ve oradan uzaklaştırır.

Şayet bu *Fikir adlı kumandan olmasaydı,* bu gelen düşmanın ne gibi malzemeyle geldiğini ve bunların ne derece şüpheli olduğunu çıkarıp bulamazdı. Bulamadığına göre de Padişahını düşmanına kaptırır, yok olmasına sebep olurdu.

İşte senin dört bir yanına yerleştirmiş olduğun emniyet unsurları yüzünden hiç bir düşmanın bu mübarek kente girip savaşamaz. Sana anlattığım gibi bu kumandan ve askerlerin hal ve hatırını soracak bunları benimseyecek olursan, yaşadığın kent güçlenir, her türlü düşman saldırısına karşı kor.

Şayet bu muhafızları arttırmak istiyorsan:: Bunların sayısını ondan çok yapma. Bu on sayı senin döşeğinin yanında bulunsun. Akayidi korumak için bunların sayısını ona çıkardık. Hak Taâlâyı her türlü şaibeden uzak tutmak için bu koruyucu unsurların gücünü on yaptık. Anlattığımız gibi bu dört güç, (sayısı) işin başı on yöne hakimdir.

Bu on yön şunlardır: Ön, arka, sağ sol, üst, alt, önce, sonra, tümü, bir kaçı dır.

Her hangi bir kimse selâmet yapıları olan bu sınırlardan Rabbini her türlü *(şaibeden)* lekeden uzak tutarsa, o kimse veya o memleket *Beka* Aleminde yerleşmiş olur. Buna da sebep *(tenzih)* dir. Bununla kişi mutluluğa erişir.

Anlattığımız gibi buna da sebep, düşmanın bütün çabası bu temel direklerden birini yıkmak düşüncesile gelmesidir.

Uyarı — Bu temelleri bu dört kumandanın eline zıdların ölçüsü oranında yeterli asker, araç ve gereçlerle veriniz. Kumandanlar da maiyyetindeki çavuş ve onbaşı ve askerleriyle kendilerine özel olarak ayrılan mevzilerine girerek düşmanı beklerler. Düşman geldiği takdirde artık senin için bir zorluk kalmaz. Her şey kolaylaşmış olur.

Düşmanın hangi yönden saldırdığını gördüğün an, o kesimin emniyetine bakan kumandanı çağırır, gereken saldırı emrini vermiş olursun. Böylece de onlar kendilerine düşen ödevlerini gerçek yapacaklarından, sen de zahmetten kurtulmuş olursun.

Ey kerametli efendi! Sana bunları nasıl çizdiğimi inceleyip gör. Bu plân ve tertibi bozma.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞTA SİYASET
DÜŞMANLA KARŞILAŞMADA ORDULARIN ALACAĞI DÜZEN

Ey kerem sahibi efendi! Önceden şerefli kişiliğini korumayı bilmelisin. Bulunduğun mevkii müdafaaya elverişli bir hale sokmalısın.Oturacağın yeri, yâni muharebe idare yerini ilâhi ayakları yeri olan kürsüde bulundurmalısın. Orası bir sünnet evi, ilâhi kanunların yapıldığı yer olup, şeriatı koruyan yüksek zirveli güçlü kale duvarlarına benzer. Doğrudan doğruya nefsinle savaşa atılma. Sana bir şey olacak olursa, asker dağılır memleketin de elinden gitmiş olur. Eğer savaş idare yerinde kalırsan, daha önceden anlattığımız gibi ve gösterdiğimiz tertip üzre kumandan ve amirlerini bu savaşa memur edersen, hayırlı bir sonuç elde edersin.

Zira savaşa sürmüş olduğun kumandanların düşman karşısında yenik düşerlerse, o vakıt ortada memleketin ve sen bulunmuş olursun ve henüz bir kayıp olmadan geri çekilen askerlerini, yanında ihtiyatta bulunan adamlarınla onları destekleyerek sebat etmelerine yardımcı olursun.

Bir örnek daha verelim: Şayet bir ağacın dalı kurur ve koparsa, orada ancak o dalın yaprakları dö-

külür. Fakat asıl olan ağaçta bir şey olmadığı cihetle gövde o kuruyan dalı desteklemek ve dengeyi yeni baştan yapmak için o dalın yerine yeni bir dalı sürüp çıkarır. Şayet asıl olan ağaç zarar görür, yani gövde kurursa, ağacın tümü dallarıyle yapraylarıyle, rengiyle de yok olup gider.

İşte bu savaştan gaye mülkün bekası olduğuna göre, bu devamlı yaşantıyı tartılı yürütecek asıl unsur Padişahın Adaletidir.

Bir mülkte adalet kalktı mı yerine zulüm geçer. Bir Padişahın maiyyetine karşı zalim olması o mülkün harap olmasına sebep olur.

Burada devlet insanın cisim ve bedenidir. Ruh ise, bu devletin Padişahıdır. (Ruh) yani Padişah öldüğü takdirde, devlet olan cisim de ölmüş olur. Şayet cisimde her hangi bir uzuv fesada uğramış olsa, ruh bakidir. Doktoru hemen yetişerek onu tedavi edip iyi eder. Artık burada hastalıklı olan bir köşeyi sıhhata kavuşturmak, iyi etmek doktorun ustalığına hünerine ve alacağı tedbire bakar.

Bu sebeple nefsini korumalısın! Düşmanın sana gözükse, ona nisbet olsun diye düşmana hemen görünme.

Böylece savaş için iki ordu karşılaşırsa, sen ilim denizinin kıyısında dur. Elinde bulunan iç güdü değneğiyle ilim denizinin minnetlerine vur. Çünkü düşman seni izlemektedir. Elindeki asa ile bu ilim ummanında kendine açtığın yola gir ve yürü.

Şunu bil ki! İlim, (riyaset) yani Başkanlık kapusu ve kendini beğenme yeridir. Şeytan bunu kollar. Çünkü hırslı ve aç gözlüdür. Böylece seni gözetleyip

izleyerek senin açtığın yola girer. Bu ilim denizindeki yolun ortasına gelince bu deniz her iki yönden düşmanının üzerine kapanarak savaşmadan telef olup gider.

Bazı Alimler: Bizler ilmi başkaları için Allahtan istediğimiz halde ilim isteğimizi red ederek bizleri Allaha doğru yürümeye zorlar, demişlerdir.

وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

Bu keyfiyyet Hak Taâlânın en güzel tertib ettiği hile ve hüdalardan biridir. Hak Taâlâ bu bapta:

Vallahü hayrül makirin (106). buyurmuşlardır. Bunun anlamı: Hak Taâlânın *(mikri)* yani hilesi ve hüneri ona karşı işlenmiş hileden daha hayırlıdır anlamına gelir. Bu da Firavn ve Musa Peygamber arasında geçen olaya benzer. Firavn Hazret-i Musa'yı öldürmek için cemaatiyle onu kovalar, Allahın ona tasarlamış olduğu hile ve hüdayı kavrayamadığından cemaatiyle birlikte helâke uğramıştır.

Şayet düşmanın sana zamanın insanlarına kendini büyük göstermek için ilme istekli ol, böyle olursan Padişahlar seni dinler, diğer insanlar da sana ihtiyaç duyarlar, demiş olsa, sen bu şeytanın bir hilesidir diyerek bundan vaz geçme. Zira düşmanın senin düşünceni yoklamak için aptalca hileye tevessül etmiştir. Sen de vakıt geçirmeden ilim isteğinde acele et. Senin bu acele teşebbüsün şeytan ile nefsi emmareyi, daha doğrusu düşmanını sevince boğar. Onlar senin alacağın ilmin sana gerçeği öğreteceği düşün-

---

(106) 3 cü suret — 54 cü Ayet — Ali İmran.

cesinden uzaklaştıkları için bilmeden seni bu yola itmiş olurlar. Ve bu teklifi yaparlar.

Burada İblis, Cehalete düşdüğünden sana bu tavsiyede bulunmuştur. Onun tasarladığına göre, bu tavsiye ile seni ilim denizine daldırıp sapıklığa düşürmeyi gaye edinmiştir.

Kura'n-ı Kerim'de yazılı olduğu gibi İblis'in Hak Taâlâya:

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

Ena hayrün minhü, halekteni min narin ve halektehü min tıynin (107) cevabı buyruğudur. Anlamına gelince: İblis'in İblisin: «Ey Allahım! Ben sana ondan daha hayırlıyım. (İnsanı kasd ederek) çünkü beni ateşten, onu da çamurdan yarattın» hitabı gibidir. Bu ayetteki İblis'in anlatmak istediği nokta, ibadet yolunda Allahtan gayrisine secdenin yapılması İblis'ce düşünülmediğinden İblis'in su karışmamış cahil olduğu anlaşılmaktadır. O Allaha karşı gelmesiyle ve ilâhi emri yapmaması, ilim sahibi olduğunu düşünerek cahilliğini ve bilgisizliğini göstermiştir. İlim sahib olduğunu düşünerek bu hataya düşmüştür. İlmin, ona kendi cehaletini ve ayıp yönlerini göstereceğini düşünmemiştir.

Ey Efendi! Şayet Düşman kötü ve fasid niyetlerle senden bu gibi hayırlı isteklerde bulunursa, bunları tereddütsüz kabul et. Onlara geri çevirme. Gereğini yap. Zira istekle çalışan kişi işsiz oturan vefalı bir dosttan daha hayırlıdır, derler. Sürekli çalışan kişi, çalışmasında isteksiz olsa dahi, onun o kadarcık çalışması kalbinde bir nurun parlamasına yeterlidir. Kalpte doğacak o nur o kişinin iyi ve kötü işlenmiş olan amellerini silip o kişiyi kurtuluşa yöneltmiş olur. Çünkü düşmanın sana yaptığı teklif ve yoluna kurduğu tuzak kendi aleyhine dönmüş olduğunu görmekle keder ve esefi artmış olur. Bunu öylece bilmelisin.

(107) 7 ci suret — II Ayet — Arâf.

Düşmanla karşılaşmada ordunun alacağı düzene gelince: Bundan evvelki bölümde sizlere anlattığım gibi sen öz maiyyetinle birlikte savaş idare yerinin orta kesimde yâni kalb de bulunmalısın. Bu düşman seni orada görünce korkmuş olur. Çünkü sen kalbte bulunduğun sürece Allahın lânetlediği iblis seninle boy ölçüşemez. Fakat sana bir haitnlik ve gadir düşünür. Ancak kendi padişahiyle birlikte gelerek seni kurnazca karşılayıp tuzağa düşürmeye çalışır. Artık şer. Onun alacağı tertip şudur: Acele etmeyi hızlandırmak, bununla seni sıkıp yaymak olur.

Böyle acele ve plânsız bir tertiple yapılacak bir savaş bir sonuç vermez. Bundan ötürü ilkten düşmanın mevzilerini keşfetmek senin ilk gayen olmalıdır. Bunu öylece bilmelisin.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

BU İNSANİ KENTİN DÜŞMANLARINI YENİLGİYE UĞRATMAK İÇİN BİLİNMESİ GEREKEN GİZLİ YÖNLER VE UYARILAR

Şunu bil ki! Varlık alemindeki sayılardan Kur'-an ve şeriatta anlatılan her bir sayının ilâhi gizliliklerden bir gizliliği vardır. Bu gerçek beni aydınlatmıştır. Böylece Hak Taâlâ mevcudatı iki sayıdan on iki sayıya kadar yaratmıştır.

Bu 12 sayısı sayıların son basamağıdır. Sayı basamakları dörttür: *Birler, onlar, yüzler, binlerdir.* Bunlardan 4 sayısı en mütekamil sayıdır. Bu sayıların her birinin sonu dokuza varır ve yine böylece tekrar edip durur.

(Bundan önceki on iki sayısının bu sayıların sonu olduğunu söylemiştik. İnsanlık alemini de her hangi bir yüzden incelemiş olursak, terkibinin on iki olduğunu görürüz. Bu on iki sayıda, 4 ana sayı ile dört yaratıcı sayının birleşmesinden çıkmış olur. Bu dört yaratıcı sayı ise: *Nefis, Akıl, İnsan, mertebe* dir. İşte insanlık alemi bu dört yaratıcı ile uğraşıp durmuştur. Bunlardan bir çok bilgiler çıkarmışlardır. Bu arayıp çıkardıkları bilgilerle *Tevhidi* bulmuşlardır. Bu uzun

bir konu olduğu için açıklamayı kısa tutalım ve konumuza döüp diyelim ki :)

Şayet bir sayısına *Vav* harfi aracılığıyle kendisine benzer biri yükler onunla birleştirirsek, iki sayısının çıktığı görülür. Çünkü bir rakamı sayı sayılmadığı gibi, diğer sayılar ondan çıkmakta ve onun yok olmasıyle diğerleri de yok olmaktadır.

Bu bir sayısını ikiye bindirince üç sayısı çıkmış olur, üçe bindirmiş olursak dört sayısı çıkar, böylece bu durum binlere kadar gider, bini binden çıkarınca bin de yok olur gider.

Burada *(Şüfi)* sayıların başlangıcı ve birincisi iki sayısıdır. *(Ferdi)* sayıların ilki de üç sayısıdır. Burada iki sayısı her şüfi sayının aslı veya onun eşidir. Ferdi sayı olan 3 ise her ferdi sayının aslı veya onun eksik ve fazlasıdır.

Burada çift olan sayı tek olandan üstün ve ileri tutulur. Bu üstünlük ve ilericilik hali doğaldır. Başka türlü olmasına da imkân yoktur. Üç de önce dördün, dörtten önce de beşin bulunması yani var olması imkânsızdır.

İşte çift ve tek sayının tekelinde ve kuşatması altında bulunan bu sayı belli olunca, içinde tek sayı taşıyan çaft sayıyı yenmiş olur. Diğer komşu sayı da komşu sayı içinde çift taşıyan teki yenmiş olur.

Şunu belirtmek isterim ki, insan nefsi emmaresiyle veya başka bir şeyle savaşması gereklidir. Bu savaş gerekli ise bunu ancak mubah olan veya bir masiyet uğrunda yapmalıdır. Şayet kendi nefsinde masiyet veya mubah olan bir durum üzerinde savaşırsa teki çifte yenik düşürmelidir. Şayet kendisinden gayri bir nefis ile savaşırsa o vakit çifti teke yenik düşürmelidir. Şayet bunun içinde bir masiyet varsa, o vakıt teki çifte yenik düşürmeye çalışmalıdır.

(Burada iki türlü *(Tevhid)* birlemek vardır, 1 — Ahadi Tevhid, 2 — Ferdani Tevhid dir

Ahadi Tevhide gelince: Bu keyfiyet İslâm ümmetine asi olanların tevhididir. Bu keyfiyyet fasid ve kötü bir asıl üzerine bindirilmiş doğru bir tevhiddir. *Ferdani Tevhide gelince:* Sallallahü Aleyhi ve sellem ile Allahın selâmı üzerine olsun. Hazreti Musa'nın tevhididir. Bu islâm ümmetinden Arif ve Alim olanlar için doğru bir temel üzerine bindirilmiş doğru bir tevhiddir.

Ahadi Tevhid her yerde ve her zaman her şeyi yenecek güçtedir. İşte düşmanın seni bu tevhid silâhıyle harcamamasına dikkat et.

Ferdani Tevhide gelince: Bir yerde galip gelir, diğer bir yerde mağlup olur. Sen onu galip geldiği yer de ara bul ve ona tabi ol. Şayet yenik düşerse, o vakıt Ahadi tevhidi iltizam edersin. Bu bölümdek konu sonsuz gizliliklerle dolu ve anlatılacakların birbiriyle bağlantısı ve ilgisi olan ve bir çok kolları ve dalları bulunan bir konudur. Bu konunun bütününü kavramak için teferruatını anlayıp kavramakla olacağından, şimdilik size bu uzun konuyu özet olarak anlatmış oluyorum. Anlayanlar için bu kadarcık bir iz ve işaret yeterlidir.)

ONALTINCI BÖLÜM

İNSANİ PADİŞAHIN ŞEREFLENMESİ İÇİN SENENİN MEVSİMLERİNE GÖRE RUHİ GIDASNININ TERTİP VE TANZİMİ

Şunu bil ki! Gıdalanmak ilâhi bir sebep ve hikmetin sonucudur. Bir varlık beka ve yaşantısını sürdürmek için onsuz yapamayacağı gıdaya ihtiyacı vardır. Bu sebeple vazıı kanun bunu koymuştur. Bizimle her iki tabiatın arasındaki fark *(itiyadımız)* alışkanlığımız olan, aldığımız gıda denilen eşyaların bulunmasıdır. Biz bunların olmamasını sene ve ayları kullanmayıp bırakılmasına cevaz verirdik.

Bu böyle olmakla beraber hayatın doğal gidişi olan hararet ve rutubetin gıda alanın yaşantısıyle birlikte kalmasını isterdik. Hayat baki kaldıkça Hak Taâlâ insanı gıdalandırmaya devam eder. İnsanlar, yanlarında bulunan ve yedikleri gıdalarda görmektedirler.

Bu öyle bir konudur ki, zira bu düşünceye muhalif olanlarla söz alıp vermeye ihtiyaç duyulmaz. Çünkü tasavvuf yolu, muhaliflerin çatışması üzerinde kurulmuş bir bina değildir, onlar bir toplumun gözünde, kalplerinde Alah ile uğraşmakta oldukları görü-

lür. Şimdi sana soruyorum: Sen nasıl olmak istersin?

Şunu bil ki! Bahar ayları sıcak ve rutubetlidir. Bu da yaşantının tabiatına benzer, bu ayda nefis, yolculuğa, keder ve sıkıntıdan kurtulmaya, gezmeye, harekete eğilimlidir. Bütün bunlar, canlılarda özellikle hayvanlarda ve bitkilerde, doğal hareket zamanının başlamasıyle başlar. Hayvani nefisler sallanmaya, titremeye, harekete gelirler. Şayet bu yolun isteklisi (mürid) buna göz yumarsa hataya düşmüş olur.

Ey kerametli Efendi! Allah Allah'dır. Şayet O ken disine itaatlı olmak için zamana bir şey verirse, memleketinin bazı insanlarının tabiatını ona benzer görürsen, onu bırakma ve ona itaat et. O vakıt akıl olan vezirine emir ver, fikir hademelerine, hafıza kuvvetinden kendilerine şeri emirlerden ne varsa almalarına emir versin.

Hak Taâlâ bu yönden:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ

İnne fi zalike le ibreten li üli-lebsar (108) Anlamı: Bunda, gören göz veya düşünen alem için bir ibret vardır, buyurur.

(108) 3 cü suret — 13 cü Ayet — Ali İmran ile 24 cü suret — 24 cü Ayet — Nur.

Ve yine Hak Taâlâ:

فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ

(Fe ize enzelna aleyha elmae ihtezzet ve rebet ve enbetet min külli zevcin behic (109. Anlamı: Biz *(yere)* onun üzerine yağmuru indirdiğimiz vakıt, yer yüzü ot biterek harekete gelir, kabarır, bakana sevinç veren, her nevi bitkilerden bir çift çıkarır, buyurmaktadır.

Ve yine Hak Taâlâ:

حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ

Hatta ize ahazetül arzu zuhrufeha vezzeyyenet (110). Anlamı: Dünya dirliği gökten indirdiğimiz su gibi dirki onunla yer yüzünde insanların davarların yiyeceği bitki karışır, nihayet yer kendi süsü ile süslenmiş olur, buyurmaktadır.

Hak Taâlâ işte bunu dünyanın yaşantısı yapmıştır ki en elverişli vakıt olan bahar mevsiminde nefsi gıdasını almak için harekete geçerek gereğen gizlilikleri almaya başlar. Nefsi yönden burada yorucu bir mücadele olmadığından ulvi muamelelerin icabı olarak vereceği sünnet ve şeri ilgilendirenleri zehirleyici ve sıkıcı muameleler hariç olmak üzere diğerlerini yapmaya başlar.

(109) 22 ci suret — 5 ci Ayet — Hac.
(110) 10 cu suret — 24 cü Ayet — Yunus.

Meselâ: İtibarlar masnuatta fikirler gibi işçinin çıkardığı bu gibi şeylere bakarken ayni zamanda işçiyi de göz altına alma gibi hareketlerdir. Bu göz ile bir şeyin gerçeğine baktığın takdirde, ona dışarı çıkıp hava almasını, yeşilliklerde, nehirler arasında gezmesini, su dolaplarını seyretmesini, dağlarda ve ormanlardaki çiçekleri koklayıp sevmesine göz yummuş olman lâzımdır. Böyle davrandığın takdirde, sen de bu yüzden davranışının, görüşünün, zevklerinin meyvesini toplar, mükâfatını görür, itibar sahibi olursun. Ovakit sen de o işçi gibi dağlarda ovalarda nehir kıyılarında çiçek toplar, yeşilliklerde ovalarda gezip, gördüklerin ile görgü ve itibar sahibi olursun.

Artık sende cenneti ve orada Hak Taâlânın evliyalarına neler hazırladığını düşünmeye başlarsın. Bahar mevsimi cennet zamanı olup, cennette canlıların evidir. İnsan hayatında olduğu gibi orası da sıcak ve serindir.

Şâyet göz altına aldığın işçi bunu böyle düşünürse o vakit onu çalışmaya heveslendir, çalışmalarındaki zorlukları hafiflet ki, Allahın yanında bulunan ve cennetteki sürekli rahatlık ve nimetleri fazlaca istemiş olsun. İşte bu hal bahar mevsiminde gençliğin hal ve ikbalidir, bunu sonu başlangıcı gibi olamaz.

Yaz mevsimine gelince: Bilindiği gibi yaz mevsimi, ateşin sıfat ve tabiatı gibi sıcak ve kuru geçer. Bu mevsim seni düşündüren ayni zamanda seni yenik düşüren bir mevsimdir. Buna sebep amilde yaşlanacağının aklına gelmesidir. Çünkü yaşın ilerlemesinden amellerdeki zayıf yönler düşünülür. Bu mevsimin sıcaklığı sana katlariyle birlikte cehennemiyle hizmetkârlarını hatırlatır. Bir yönden de rabbinin şu âyetini okursun:

وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١١﴾

ve iza-lcahimü sü'iret (111). Anlamı: Cehennem alevlendiği zaman, buyurmaktadır. Ve yine kıyâmet gününün şiddetli sıcaklığı, susuzluğu, orada havuzdan su içmek istiyenlerin nasıl kovulduğunu, ve bu yüzden dökecek olduğun teri, düşünürsün.

Böylece bu mevsimde bu ve buna benzer düşünce ve fikirlerde nefsinin gıdası olmalıdır. Bu mevsimde alacağın gıda mutluluk âlemine seni kavuşturmuş olur, bu da memnuniyyet duyulacak bir hâldir.

Sonbahar mevsimine gelince: Bu mevsim senenin üçüncü mevsimidir. hem soğuk, hem kurudur. Bu da ölümün sıfat ve şekline benzer. Bu mevsimde ölüm düşüncesi sende hâkim olmalıdır. Bunlar, ölüm hastalığı, ölüm serhoşluğu, ölüm acısı gibi düşüncelerle birlikte sonucunun tevhidlemi, şirklemi geleceğini düşünmelisin? Hasımlarından göreceğin düşmanlığı, ölüm meleğinin güzel veya kötü olan ruhunu nasıl söküp götüreceğini düşünmelisin? ve yine bu sökülen ruh ilâhî huzura götürülürken gök kapularının ona açılıp açılmayacağını düşünmelisin?

---

(111) 81 ci suret — 12 ci Ayet — Tekvir.

öldüğün vakit, yukarı âlem olan (İlliyyin) demî veya yedi kat aşağıda olan (*Sicin*) demi olacağını düşünmelisin? Zira âhiret gününün ilk doğuracağı uğrak veya durak yeri orasıdır.

Şunu bil ki: Bu gün için dünya seninle gebedir, senin cismin ise, bir çocuğun doğarken içinden çıktığı zara benzeyen yumuşak deri gibidir. Ölüm olunca doğum keyfiyeti de kendiliğinden düşmüş olur.

Bu sebeple, Hak Taâlâ:

وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا

Vellahü Ahreceküm min Bütuni Ümmehatiküm, la ta'lemune şey'en (112). Anlamı: Allahü Taâlâ sizleri analarınızın karnından hiç bir şey bilmediğiniz halde çıkarmıştır, buyurmaktadır.

Bu gün için sen âhiret günü hakkında bildiklerinin üzerine ek olarak bu ilâhî bilgileri öğrenip, Hak Taâlânın kularına ne gibi vaidlerde bulunduğu düşüncesi hâkim olarak, bu mevsimin düşünceleriyle gıdalanmalısın?

Senenin dördüncü mevsimi olan kış mevsimine gelince: Bilindiği gibi bu mevsim hem soğuk hem rutubetli olup, Berzahi Tabiata benzemektedir. Bu mevsimde alacağın gıda. Berzahtaki durumu düşünerek, firanvlar gibi sabah, akşam ateşe mi atılacaksın, yoksa sabah akşam kendini cennette mi görüp

(112) 16 cı suret — 78 ci Ayet — Nahil.

cennet meyvelerine mi yapışacaksın? veya Mü'minler gibi serbestçe gezip dolanacak mısın? İşte bu berzah âleminde seni izleyip asılacak bu iki düşüncenin hasretini düşünmelisin? ve yine Allaha Münacatta veya muhalefette nefsinden ve zamanından nelerin kaybolacağını düşünmelisin? Bunu idrak ettiğin takdirde o vaki tdünyaya geri dönmeyi Allahtan temenni et? Bu temenni hiç bir vakit sana yaramayacağı gibi Hak Taâlâda seni artık dünyaya geri çevirmeyeceğini bilmelisin. Bu düşüncelerle derdin büyür, acıların artar, bu düşünceler durmadan seni kovalayıp izler.

Doğru bir düşünce veya oturaklı bir ilim sahibi isen, bu hal birbirini aldatan düşünceler olup hasretten başka hiç bir faydası olamaz. Bu düşünce seni dünya yaşantısında çalışıp çabalamaya yürütmüş olur.

Hak Taâlâ Hazretleri de bu yöne işaret ederek:

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ

İllâ Men Tabe ve emene ve amile amelen salihen, fe ülaike yübeddilü-llahü Seyyiatihim Hasenat (113). Anlamı: Tövbe edip iman eden, ve iyi amel işleyenler, Hak Taâlâ işlemiş oldukları kötü amellerini iyi amellerle değiştirir, buyurmaktadır.

(113) 25 ci suret — 70 ci Ayet — Fürkan.

Ve vine Hak Taâlâ:

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا

حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ

Ve leyseti Ettevbetü lillezine ya'melüne esseyyiati Hattaiza, hadara, Ahedehümü-lmevtü kale inni tübtü Elane (114). Anlamı: Kötülük yapmakta iken ölüm gelince şimdi tövbe ettim diyenler veya kâfir olarak ölenler için tövbe yoktur, buyurmuşlardır.

Görüldüğü gibi bu hal insan yaşantısının bir bölümünü kapsamaktadır ki, bu hal kendisinden çıkma bir hal veya davranış değildir, bu berzahi evden gelmiş olur ki o evde sen ne yapsan sana yararlı bir şey vermez. Ancak dünyada iken berzahi yaşantıya geçmeden oraya götürdüğün yükler Allah için salih yükler ise o vakit berzahi âlemde bir çabaya ihtiyaç kalmaz. Zira bu intikâl evinde, tövbe etse de, pişmanlık duysa da bir sonuç vermez.

İşte bu kış mevsiminde alacağın gıdalar bunlar olmalıdır. Allahın izniyle bunlar sana yarayacaktır.

Şâyet iki besi maddesini bir araya getirecek olursan, bu amellerin başarısı vücuduna sıhhat kazandırır, o vakit aklında, sana gelecek kıymetleri doğru hesap etmeye başlar, her an ve zaman için ilim ve amel sahibi olmuş olursun. Zaten şeriat sana bunların yapılması için emir ve tavsiyelerde bulunur.

---

(114) 4 cü suret — 17 ci Ayet — Nisa.

Ey Efendi! Nefsini ve beraberindekileri kurtarmaya bak? Şunu bil ki şayet bu dünyada memleketin ehâlisiyle iyi geçinir, onlara gerçekten insaf ve adaletle davranır, onlarla birlikte şer-in gösterdiği doğru ve açık yolda yürürsen, Hak Taâlâ kıyâmet gününde onların şehâdetini senin için kabul eder. Adalet ve ahlâkınla onların iyi davranışlarına zıd ve aykırı şeylerle karşı çıkarsan, hem kendini hem onları kötü şeyler üzerinde yürütür isen, bu kötü ahlâk ve davranışın hakkında onların şehâdetleri aksine aleyhinde tecelli eder.

Şunu bil ki, Allah, Allah'dır. Dikkat et kendini koru? Hak Taâlâ bu bapta:

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ

أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

Elyevme Nahtimü Alâ Efvahihim ve tükellimüna Eydihim ve teşhedü Ercülühüm bima kânü yeksibune (115). Anlamı: O gün onların mühür basarız, onların kazançları ne ise onları bize elleri söyler, ayakları şehâdet eder, buyurmaktadır.

Ve yine bu keyfiyyet şununla sabitdir ki, Hak Taâlâ:

Vela tekfu vema leyse leke bihi ilimün, İnnessem a, vel Basara, vel Fuade, Küllün Ülaike kâne

---

(115) 36 cı suret —65 ci Ayet — Yasin.

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا

anhü mesulen (116) Anlamı : Bilmediğin bir şeyin üzerinde durma, çünkü kulak, göz, kalb, hepsinden sahibi sorulacaktır., buyurur.

Bu böyle olmakla beraber senenin mevsimlerinden her birinin illet ve hastalığı vardır. Bu illet ve hastalıklarda yaşa göre insan Bedenlerinde görülür. Ayrıca ruhani hastalık ve illetler vardırki onların bakımınıda sana senenin mevsimlerinde göstermiştim.

Bu ilâçlarla kendini tedavi etmek için, bunun yerini ve vaktini kendin seçmelisin? Çünkü bu ilâçları almana mani sebepler vardırki bunları önceden anlatmıştık. Şayet bu sebepleri öğrenir, mani halleri bertaraf edebilirsen o vakit dünyadaki beka ve yaşantını sıhhatla sürdürmek için bu tedaviden fayda görmüş olursun.

Bundan önce ilimle gıdalanmayı anlatmıştık, Fakat ilim yolu ile amellere değinmemiş, ameli de gıda olarak almamıştık. Çünkü amel ruhu canlandırmaz, yaşatmaz, amel ancak ilâhî ilimleri canlandırıp yaşatır. İlâhî ilimlerde ancak amellerle sağlanır ve çıkar.

Şâyet ben sana bu ilâhî ilimleri, değişik zaman ve mevsimlerde almanı ve kazanmanı emretmiş olursam, sana amelleri yapmanı emretmiş olurum.

---

(116) 17 ci suret — 36 cı Ayet — Esra.

Doktorun hastasına tavsiye ettiği *(Aş)* dan gıdanı al? emri gibi, bu usul ile insan gıdasını tam olarak almasına imkân olmadığı bilinmektedir. Çünkü bu aş hastalığın nevine göre verilmiş madde olarak içindeki kalöri eksik olmasına rağmen, bunun içinde hastaya yarayacak onu sıhhate kavuşturacak ve içine emanet edilmiş bir ruhaniyyet besisi bulunduğu için sana tavsiye etmiştir.

«Bu aşı yapabilmek için, biraz et alır ona şeker badem içi, safran, sirke, biber gibi tıbbın gösterdiklerini kor, sonra aşın güzel pişmesi için orta dereceli hafif bi rateşe kor pişirir, sonradan indirip yersin? İşte bu tavsiye edilen yemekten alacağın güç o yemeğin sana verdiği ruhaniyyettir. Hak Taâlânın sana emanet ettiği bu ruhaniyetidir ki, seni yaşatır ve güçlendirir»

Cisim bu ruhaniyyet aşını pişirip bu hizmeti yaptıkça, kendinde birikecek ve cisimde kalan tortuları da dışarı atmış olur. Keza yaptığın amellerde böyledir. Ameller kendine yarayacak faydalı ruhaniyeti ilim ve onun basamaklarından alır, kötü olanları, işe yaramayan kirli olanları da, maddi gıdada olduğu gibi onları, yâni küfür ve şirkte bulunanları çıkarıp cehenneme atar.

Geceleri namaza kalkman, mescidlere yürüyerek gitmen, Allah uğrunda emrolanları yapman, apdestini tazelemen, senin için bir hayli külfet olup zorunluklar çıkarır, bütün bunlar sana güçlükler ve üzüntüler kazandırmış olur. Bu güçlükler dünyada yapılması emrolunan şer'i amellerdir, bunları yaparken bir yandan da Hak Taâlânın âhiret gününe emanet ettiği güzel şeyleri düşünürsün. Netekim bu gü-

zel şeylerin kaynaklarını bu dünyada iken şu âyette bulursun. Hak Taâlâ:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

Vellezine Cahedü fina, Lenehdiyennehüm Sübülena (117). Anlamına gelince: Uğrumuzda mücahede edenleri, elbette yolumuza götürürüz, Allah iyi iş işleyenlerle beraberdir.

Ve yine Hak Taâlâ:

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ

Vetteku-llahe ve yüallimükümü-llahü (118) Anlamı: Allahtan sakının? İşinizi ilgilendiren şeyleri Allah size öğretir, buyurmuşlardır.

Şu bir gerçekdir ki, cismani gıda alma işi dahi bir amelin sonucudur. Bunun en kolay tarafı işlemiş olduğu amelleri yemesidir. Bu yeme keyfiyetide bir amel, yâni bir işdir, bu iş ise bir hizmettir, Çünkü bunda dişler oynar ve öğütür, dilin çevirir, çenen oynar, boğaz yutar, mide, barsak yuğurur, bunların tümü bir iş görür, bu işin sonunda sen de yaşantının ruhu yayılmış olur.

Şâyet bu yemekleri bir başka birisi yer ve bu amelleri o kimsenin azâsı yaparsa onun yemesi onun

---

(117) 29 cu suret — 69 cu Ayet — Ankebut.

(118) 2 ci suret — 282 ci Ayet — Bakara.

işinden sana ne hayır gelebilir? hiç şüphesiz hiç bir hayır gelmez, öyle ise bu ruhani gıdayı kendi gücünle elde edip kendi elinle yemelisin? böylece Hak Taâlâ da vereceğini sana vermiş olur.

Esefle söylerim ki, zamanımızda bir çok gözleri kör insanlar, bu ilâhî gıda ile ruhani neşeti şeri amelleriyle besleyemedikleri görülmektedir. Şu cihet keşindir ki, insan cismi kıyâmet günü toplantısına yani *(Haşra)* ameliyle çıkmış olur. Keza cismin taşıdığı nefisde orada kendi ameliyle görünür. O gün için insanın mutluluğu kendinde bulunan iki yönlü, güzel amellerin orada birleştiğini görmesinden doğar. İşte ameller yönünden çıkan gıdalar bunlardır.

Allah seni başarılı kılsın, şunu bil ki: Kâinatta var olan her canlı besi yönünden alacağı bir gıda vardır, çünkü yaşantıda bekâ buna bağlıdır.

Allahın selâmı üzerine olsun. keremli melâikelerden (Mikail) his yolu ile tanıdığımız bütün zahire ve erzaklardan, beşerin ve mahlûkatın beslenmesinden Allaha karşı sorumludur. Hak Taâlâ bu isi ona emanet etmiştir, bu gıdalar kan yolu ile bedeninin tümüne dağılır.

Keza Melâikelerden Allahın selâmı üzerine olsun İsrafil ise, cesedleri ruhlarla besler.

Keza Allahın selâmı üzerine olsun *Cibrail* ise ruhları ilim ve anlayışlarla besler.

Böylece her varlığın beka ve yaşantısı bir emre istinad eder. Bu emir ise gıdadır, bunun temelini de bu cevher teşkil eder. Bunsuz beka olamaz. Cisimde keza öyledir, *akıl* da bazı zaruri ilimleri almakla beslenir. Korku ise şekil ve suretlerden çıkar. Bundan

dolayı kudsi ruh, kendi bedeninde kalmaya şiddetle istekli olduğundan her vakit için ilâhî bilgilerle beslenmeye bakar, çünkü onun gıdası budur. Bundan dolayı kolay kolay buradan ayrılamaz.

Hak Taâlâ Peygamberine şöyle buyurmuştur:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

Kul Rabbi Zidni ilmen (119). Anlamı: Ey Rabbim *(İlmimi)* bilgilerimi arttır de. buyurmuşlardır. Bu sebeple Allahın elçisi ilim duygusunu gıda şeklinde görüp kabul etmiştir.

İmam Buhârî Hazretleri sahihinde der ki: Sallallahü Aleyhi ve sellem Efendimiz buyurur — Gıda bana süd olarak bir bardak içinde getirildiğini ve bunu içince, doyumluluğun tırnak uçlarından çıktığını gördüm, Benden artanını da (ömere) verdim buyurmuşlardır. Eshâb Resulüllah Efendimize — Bu gördüğünüz rüyayı neye tevil edersiniz, Ey Allahın Resûlü? diye sordular, Efendimiz de, bunu ilime tevil ederim, buyurmuşlardır.

Gerçekten Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz bu gıda içkisini Esra gecesinde içmişti, O'na: İşte senin bu içmiş olduğun süd misâli içki, seninle birlikte ümmetinin besi, aşı olacaktır, diye kendisine bildirilmişti.

Ey Kerametli Efendi: Allahın kendi mülkünde tedbirli hükümleriyle onunla birlikte olmalısın? Ruhların gıdalarını getirmesine pek özenme? sonradan ondan fazlasiyle sorumlu olursun! Çünkü ruhlar ilimlerden doymaz, Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz bunun hakkında bizlere bilgi vermiş ve buyurmuşdur ki: İki kişi vardır ki, doymak bilmez, Bunlardan biri dünya muhibbi ve isteklisi, diğeri de ilim isteklisidir.

---

(119) 20 ci sure 114 cü Ayet — Taha

Ayağının altında bulunan limden bir şey alma? Allahın bazı kullarına dağıtmış olduğu rahmeti iste? onları özelleştiren ilmi ondan iste? bu ilim ise *(Ledünni)* ilimlerdir. Ameli ilimler, yüksek olduğu kadar güzel, onun bu güzellik ve yüksekliği, incelik ve zerafeti, aldatıcı fikir ilimlerine kıyasen, akli görüş ve düşünüş gibidir. Bu durum ise aklın gerisindeki halidir. Bunun nuru çok açık ve parlak aynası da çok temizdir.

Şimdi bir amelle diğer bir amelin bağdaşamadığı *(Ledünni)* ilimlere gelince, bunların arasındaki ayrıntılar bellidir. Ameli ilimler, ilme bağlı olan çabalardır. Bunlar zati merdiveninin basamaklarından sana inip gelen mutluluk ilimleridir. Sana üzerinde durmanı tavsiye ettiğim bu mutluluk ilimleri bizatihi Ledünni ilimlerdir.

Hak Taâlâ insana bu ilimleri öğrenmek için o meşakkat ve çabayı verse de, kesinlikle diyebiliriz ki, kendi emeği mahsulü olan bu ilimleri hiç bir yaratık üstüne basıp kirletmemiştir. Böylece bunu keşf edip bulduktan sonra bunun güzelliğine gelince: Hak Taâlâ ruhun aynasında çıkar, (tecelli), eder kendini gösterir, bu görünüş, nefsi emmare âleminden yükselip çıkan bir buharın yükselip bulut teşkil ettiği gibi süfli bir görünüş ve çıkıştır. Bu görünüşler esas unsurların nüfuz ve hâkimiyetine girdikçe, kişi hare-

kâtında oturup kalkmasında, yeme ve içmesinde onu muhafaza etmekten, ona varis olmaktan çekinip âciz kalsın diye ondaki bu değişiklik hızlanmış olur. Şâyet bunları sükunet ve itidâl ile tutabilirse, ona dikkat ve itina ederse o vakit kişi elde ettiği bu makamın efendisi olmuş olur. Bu ilimler beşeri hafızanın bir şeyine muhtaç değildir.)

ONYEDİNCİ BÖLÜM

İNSANA EMANET EDİLİP BIRAKILAN ÖZEL GİZLİLİKLER HAKKINDA

Tasavvuf yolunda yürüyen bir kimsenin durumu nasıl olmalıdır? diye karşımıza bir soru çıkar. Bu bölümde bu volun şekil ve benzerlerini beş kola ayırmış oldum.

Ey görünmez gizliliklere susamış olan kalb sahipleri! Ben hiç bir vakit bu konuya, eklemeler yönünden, ihtisas, şeref payı bir mülk üzerinde istihkak payı gibi veya medlulü olan bir şeye delil, veya benim düşüncemden bir düşünce veya işitmediğim bir şeyi işitmiş gibi gösterecek değilim.

Bu gizliliklerin bazen sizlere nasıl yakınlaştığını bazen de kendini sizlere göstermeyip nasıl uzaklaştığını bilmeniz için bunun ince taraflarını anlatacağım.

Kişide bu hal iki türlü tecelli eder. Biri zahiri, diğeri batinidir. Zahiri gizlilikleri, ve yönlerini inceleyip ona bakan ehli zahir bilir. Batini gizlilikler ise, gözle basiretle anlaşılmaz ve bilinmez. Bunu görüp öğrenmek ancak ilâhî bir bağışla gerçekleşir. İşte

gerek nübüvvetin ve gerek velâyetin davranışları budur. Bunları diğerlerinden ayırmak için Hak Taâlâ bu yönü gizli tutmuştur.

Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz, Allahü Taâlâya tabaiyyet eden bir metbu'dur. Veli ise onun izinde yürüyen bir izleyici ve onun metbu'udur, ona tabidir. Onun kandilinden aldığı nurla kendi kandilini yakmıştır.

İşte bu diş görünüşle, yâni zahiri münasebetleri birbiriyle çarpacak olursak, ona ilâhî hitab gelerek halkı kendisine bağlayan akayidi tesbit etmiş olur. O vakit Onlar: Allah vardır, biz de varız, Şâyet kendi varlığımızı bilmeseydik varlığın ne anlam taşıdığını bilemezdik, dediler.

Ve yine bir Allah vardır diyelim? Öyle ise Hak Taâlâ bizlerde ilim sanatını ne için yaratmıştır? demiş olsak, bu soru ile ilmin varlığını onda isbat etmiş olmakla beraber, onun her şeyi bilir kudretli bir alim olduğunu isbat etmiş oluruz.

İşte yaşantımız böyle bir yaşantıdır. Duyma, görme, konuşma, harflerle değil nefislerimizle olur, Keza kuvvet, irade gibi bütün adlar meselâ, zenginlik, cömerdlik, af, merhamet, gibi şeyler bizlerde bulunmaktadır. Şâyet Hak Taâlâ kendi nefsini bildirmek için bu adlarla adlandırırsa, o vakit onun mevcudiyetini, varlığını kavrar ve o azamet hatırımıza gelmiş olur. Bunlardan birini aklen bulup düşünemediğimiz olursa şu gerçektir ki, o ad veya şeyin bizlerde de mevcudiyeti yoktur, Olmuş olsaydı, bizim mechulümüz olmazdı. Bundan başka Onun hakkında şöyle böyle kapma, çalma olarak bildiğimiz bir şey varsa o da onun ezelden beri bulunmaz bir varlık

olduğudur. Bildiğimiz bu değil midir? Burada eşkiliğinin sıfat ve isbatı yoktur. Bunun anlamı ve bildiğimiz bir şey varsa Onun varlığı başlangıcı ile birlikte olmasıdır. Böylece ilimde başlangıçta onunla birlikte olduğu anlaşılır. Dolayısiyle ilmin mevcudiyeti de her şeyde o şeyin başlangıcı ile birlikte var olmasıdır. Gerçekten bizlerde de bir başlangıç vardır.

Üzerimizdeki menfi hallere gelince: Meselâ, yaralanan bir insandan akan kan gibi, daha evvel mevcudiyeti olan bir eşyanın kaybolması gibi, şekilden şekile girip bir başka hale dönmesi ve bir yerden diğer yere geçmesi, bir görüşten diğer bir görüşe intikali gibi şeyler menfi hallerdir. Bütün bunlardan bekanın ve başlangıcın gerçeğini öğrenmiş olduk.

Burada bekayı, başlangıca yükleyip Hak Taâlâyı bununla sıfatlandırmış olursak bu sıfat *(Selbi)* yâni çalma bir sıfat olmuş olur.

Her şey kendi benzeri veya zıddiyle anlaşılır. *Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz* şöyle buyurmuşlardır: *(Men Arife Nefsehü Arife Rabbehü)* bunun anlamı: Nefsini bilen kişi Allahını bilmiş olur, buyurmuşlardır. İşte onun halk ettiği sıfatlar böylece sabit olmuş bekada böylece öğrenilmiş olur.

Şimdi Selbi sıfata gelelim, bunu da öğrenelim. Bu sıfat bizdeki beka sıfatından daha üstün bir sıfattır. Bizleri yokluktan varlığa, çıkaran, kulluğumuzun, yaradılışımızın sübut delili olan onun sıfatlarını almıştık, bu sıfatları bu mevcudiyetten çıkarıp atsak, onu isbat edecek, onu tanıyacak ve tanıtacak elimizde bir sıfat kalmamış olur. Burada üzerinde durmadığımız bir hüküm bulunduğunu anlamış olu-

ruz. Bu münasebet olmasaydı, bizce bu bağlantı doğrulanmazdı, onu'da hiç bir vakit bilemezdik. Bundan sonra onu sıfatlandırdığımız gibi bilmiş olsak dahi, bu sıfatlar bizim hakkımızda bir çok afetlerin ve zıd sıfatların gelmesine sebep olur. Halbuki onun sıfatı kendisinde bulunmakta onu hiç bir afet veya zıd bir şey izleyemez.

Bunun üzerinde iki zaman ve daha fazla durmuş olursak, onun bir beka sıfatı bulunduğunu öğrenmiş olur ve o temiz kudsi sıfatın peşine takılır gideriz. Bu konu uzun bir konudur, Bu konuyu *(İn-şaül Cedavil)* adlı kitabımızda uzunca açıklamış bulunuyoruz. Bu kitab çok şerefli olup, içinde şekilleri öğreten bilgiler vardır. Bu keyfiyyet zahiri münasebet ve benzerliğin ilâhî huzurla veya çevreyle olan çarpımının sonucudur.

Batini münasebete gelince: Bu konuda seni nefsine vekil kıldık, Çünkü bu münasebete ancak müşahedelerımizdeki mücahedelerle varılabilir, insanla kâinat arasında ikinci benzerliği kurmuş olur. Bu dediklerımizi bir çok kitablarımızda açıklamış ve göstermiştik.

Biz bunun toplu çeşidli cinsleri ve tümüne şümulü olan ve içinde başkası üzerinde etkisi bulunan amillerden söz edelim. Bu kitabımızda uyarı ve işaret olarak bu konuyu elimize almasaydık, bu münasebet hakkında bizler (feleklere) göklere benzeyen tertibte daireler çizer bırakırdık.

Şimdi her feleğin özelliğine göre, âlemdeki feleklerin her birine karşılık o feleğin özelliğini taşıyacak ve âlemde her feleğe kaç insanın düşeceğini hesab edelim.

Şunu bilin ki, bütün kâinat dört âlem üzerinde dönmektedir. Bunlar:

1 — En yukarı âlem *(Elâlemül A'lâ)*
2 — Durmadan değişen âlem *(Âlemül istihale)*
3 — Yapıları veya mekânları ve mümkünleri bina edip yaşatan âlem *(Alemü Amaretül emkine)*
4 — Neseb âlemi *(Alemül Neseb)*

Bu âlemlerden her birinin bir görevi ve gayesi vardır. Yukarı âlemde bulunan her şey, büyük âlemden 20 gerçeği içine almış olur.

İstihâle halinde olan, yâni durmadan değişen âlem ise: yine büyük âlemden 25 gerçeği içine alır.

Yapıları yenileyen veya tamir eden âlem ise, dört gerçeği kapsar. Kapsadığı gerçeklerin tümü, büyük âlemden alınan gerçeklerdir.

Neseb âlemi ise, büyük âlemden on gerçeği taşır. Bütün bu saymış olduğumuz âlemlerdeki gerçekler *insanda bulunmaktadır.*

Ana gerçeklere gelince, bunlar 49 gerçektir. İnsanda da bu sayıda gerçek vardır. Öyle ise bütün kâinat yaradılış yönünden 98 gerçekle kuşatılmıştır.

Burada insan kendi zatiyetinde isbat edilmiş olan ilâhî gizliliğin gerçeğiyle, diğer âlemlerde bulunan ve topluca bütün gerçeklerin karşısına bir fazla gerçekle çıkmış oluyor. İşte bu fazlalıkla Allahın halefi olmayı hak etmiş, göklerde ve yerde bulunan her şeyi kendine ram etmesini bilmiştir. İlâhi emirde böylelikle *99* gerçek olarak gelmiştir. Kim ki, bunları nefsinde toplarsa cennete girmeyi hak etmiş olur. Bu *99* gerçeğin bir fazlası sahibi de yüce zülcelâldir. İşte ismi azam, yâni azametli ad bu *100*

gerçeğin sahibidir. Demek anlaşılan şu ki, varlığın bütünlüğü *yüzdür.*

Keza cennette *100* basamaktır. Bu 100 basamağı kendi içinde toplayıp bulunduran *(Kesib)* cennetidir. Yâni kum tepeleri cennetidir. Bu cennette nimetler yoktur. Burası ancak rüyâlar cennetidir. Bu cennete hiç bir vecihle bir yaratık giremez. Ancak Hak Taâlânın emriyle kendisini görmek için izinle buraya girilir, çıkılır.

Gerçekten burası dehşet ve hayret verecek gizliliklerle doludur. Bu varlıklar içinde senin hangi basamakta bulunduğunu bilmen için sana bunları anlattık.

Ateşe *(Cehenneme)* gelince o da *100* basamaktır. Bu yüz basamağı kendinde toplayan kişi, ilâhî mani hicaba varmış olur, orası da Hak Taâlânın müşahede yeridir. Hak Taâlâ bu yüz basamağı kendinde toplayanı red edip geri çevirirse, artık o kişi cehennem uçurumuna yuvarlanmış olur. Kendi nefsinde kaç derecelik ateşde yanma hakkını toplamış ise o basamak sayısı kadar cehenneme inmiş olur.

Yukarı âlemin en yüksek yerine karşılık, cehenneminde en aşşağı yeri olan *(esfelüssafilini)* vardır. Hak Taâlâ insanı en güzel bir kılık ve şekilde yarattık, buyruğundan sonraki kavli daha güzel olsa gerek !Bu âyetin sonunu da şöyle kapamaktadır: *(Süm me redednahü esfele safilin)* yâni o yaratmış olduğumuz o güzel varlığı, en alt kat olan cehenneme geri çevirdik, buyurmaktadır? Hiç şüphesiz bu en alt cehennem katı bu güzel insana lâyık olmadığı gibi, hiç bir zaman makbul ve sevilecek bir yer değildir. Çünkü aynı mevcudiyetin en yukarı âlemde

de yeri vardır, onun aşağıda işi nedir? bunun nedenini bana değil kendisine sormalısın?

Biz sözümüze dönelim: En ülvi âlemin en yukarı yeri *Karar ve İtidal) yeridir:* O yerde *Muhammedi gerçeklerin* çoğunlukla toplandığı yerdir. Bunun yeri de dirlik (Hayat) yeridir Bunun insandaki yeri, benzeri, karşılıkı *Kudsi ruh* dur. Bu yukarı yeri gözetleyen bu ruhdur. Arş âleminin insandaki karşılıklı yeri de insan cismidir, orayı gözetleyen **bu cisimdir.** Kürsü âleminin insandaki karşılığı ona bakan yeri de *Nefis'dir.* Nefis bütün gücü ile oraya bakar. Orası ilâhî ayakların bastığı yer olduğundan, nefis de, emir nehi, medih, zem yeridir.

Beyti Mamura gelince, İnsanda onun karşılık ve benzeri, kalb'dir. Kalb orayı gözetler.

Melâikeler âlemine gelince, bunun insandaki benzeri ve karşılığı ve orayı gözetleyen ruh ve ruhun basamaklarıdır.

Zuhal feleğinin insandaki yeri ve benzeri ise, nefisle ilmi kuvvetlerdir. Oraya bakan gözlerde bunlardır.

Müşteri feleğinin insandaki yeri ve benzeri ise, zakire kuvvetiyle dimağın gerisidir.

Kırmızı âlem ise, *(Merih feleği olsa gerek)* insandaki yeri ve benzeri akıl kuvveti ile ciğerlerdir.

Güneş âleminin insandaki yeri ve benzeri de fikir kuvvetiyle beynin ortasıdır.

Zühre feleğinin insandaki benzer yer ve karşılığı da vehim kuvvetiyle hayvani ruhdur.

Utarid feleğinin insandaki yeri ve benzeri de, dimağın ön kısmı ile hayâl kuvvetidir.

Ay semâsının insandaki yeri ve benzeri de, duygu ile his kuvvetleridir. İşte bu anlattıklarımız yukarı âlemlerle insan arasındaki benzerlerdir.

Durmadan değişen istihale âlemine gelince: Bu esir denen havasız gök katıdır. Bunun canı, ruhu, hararet ile yübusettir, yâni ısı ile kuruluktur. Bunun insanda olan yeri ve karşılığı, (*Safra*) dır. Bunun canı ruhu da, hazım kuvvetidir.

Hava âleminin feleği, gökünün canı ve ruhu, sıcaklık ile rutubettir. İnsanda ki, yeri ve benzeri ise, kandır. Bununda canı veya ruhu cazibe kuvvetidir.

Su âleminin feleği, gökü ise, insandaki yeri ve karşılığı balgamdır, bunun canı veya ruhuda itici veya def edici kuvvettir.

Toprak âlemine gelince. Bunun ruhu, soğuk ve kuraklıktır, insanda da bunun karşılığı ve benzeri karaciğerdir. Bunun da can ve ruhu, tutucu kuvvettir.

Arzımıza gelince: Yedi kattır, bunlar: Beyaz, siyah, kırmızı, sarı, mavi, yeşil, mor'dur. Bunların da insandaki karşılığı ve benzerleri: Deri, yağ, et, damar, sinir, adele ve kemiklerdir.

Mekânları, yapıları, yenileyen, yaşantıyı sürdürecek âleme gelince: Bunda ruhaniler vardır, yâni ruh taşıyan canlılar, bununda insandaki benzer ve karşılığı, kendinde bulunan kuvvetlerdir.

Hayvani âleme gelince: Bununda insandaki karşılık ve benzeri, his ve duygulardır.

Nebati âleme gelince: Bununda insandaki karşılığı ve benzeri, insandan çıkan ve yetişen nesnelerdir.

(Cemadi) Cansız âleme gelince: Bununda insandaki karşılık ve benzeri insanın his ve duygu taşımayan yerleridir.

Neseb âlemine gelince: Bu âlemdeki görünüş ve bunun insandaki karşılık ve benzeri, siyahlık ve beyazlıktır. Bu ve bunun benzerleridir.

Keyfiyyet veya keyf âlemine gelince: Bununda insandaki karşılık ve benzeri, doğruluk ve kötülüktür.

(Kesim) ufalama ve paralama âlemine gelince: Bununda insandaki karşılık ve benzeri, insanın 10 cu yaşıdır. *(yâni boyu beş on karış iken).*

Vakit, an, iş ve yorgunluk âlemine gelince: Bununda insandaki karşılık ve benzeri, parmakların mekânı olan avuçtur, kolun mekânı da eldir.

Zaman âlemine gelince: İnsanda bunun karşılık ve benzeri, başın oynaması ile yüzün hareket etmesi ve oynamasıdır.

(İzafet) yâni ek âlemi ise: İnsanda bunun karşılık ve benzeri, insanının yukarı ve aşağı kısımlarıdır.

(Vaziyet) yâni durum âlemi ise: Bununda insandaki karşılık ve benzeri insanın dini ve logatıdır.

Fiil Alemine gelince: Bununda insandaki karşılık ve benzeri, insanın yemek yemesidir.

Hiddet veya öfke âlemine gelince: Bunun da insandaki karşılık ve benzeri kesip öldürmek, içip kanmak, yiyip karnını doyurmaktır.

Ana şekil ve resimlerin değişik âlemine gelince: Yâni fil, merkeb, arslan, ağustos böceği gibi, hayvanların, insandaki karşılık ve benzerleri ise, insan-

daki manevi suretleri kabul eden kuvvetlerdir. İyi ve kötü gibi, meselâ bu zekidir file benzer, bu tenbeldir eşeğe benzer, bu cesur ve kahramandır, arslana benzer, bu korkakdır, şuna benzer gibidir.

İşte bütün anlattıklarım büyük âleme oranla insandaki benzerlerdir. Bunu sizlere kısa özet olarak anlattım. Artık size anlatılacak, yapmamız icab edecek bir şey kalmamıştır. Peki, ne sebepden insan kendini şehvetlerin kölesi olmaktan kurtaramıyor? kurtardığı an, mutluluk basamaklarının en şereflisine ermiş olur.

Hak Taâlânın insana emanet edip verdiği gizlilikler pek çoktur. Kişiler kendi doğal ahlâk ve mizacına göre, kimi de ilâhî hal ve sıfatına dönmüş, olur.

Bu kitabımızda bunlardan biraz mizacımızla karışmış olsa da, bazı ruhani ilâhî gizlilikleri anlatacağız. Bu ilâhî gizliliklerin (saltanatı) tahakkümü kudsi ruh aracılığı ile ilâhî itişlerle ruhu etkilemiş olur. Misâl olarak velâyet gizliliklerinin evliyaya, nübüvvet gizliliklerinin de peygamberlere indiği gibi iner. Bunların tümü namazını kılar ve Allahını tesbih etmesini bilirdi.

Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz, Bu gizliliklerin kendisine dalgalar halinde şu şekilde geldiğini buyurmuşlardır: Bana bunlar bir suyun şakırdısı veya suya atılan bir cismin suda çıkardığı sesler gibi gelirdi, bunun en kuvvetlisi çıngırak gibi ses çıkararak gelirdi, buyurmuşlardır.

Bu şekilde gelmesinin sebebi, doğal terkibin zulmeti meleki nuru yakarak bizatini insanda bulunan

ruhi nura kavuşmasıdır. İlâhî emrin bu şekilde ruha kavuşmasiyle ruh onunla uğraşmaya başlar, bu çaba sonucu insanın vücudu titrer, insanların doğal durumu sarsılır, mizacı değişir. O sırada cisim ruhla birlikte gelen emirlerle uğraşır. Ona getirilen emirleri korumaya bakar bu sebeple insanda hayret verici garib haller görülür. Bu meleki nur, ruh ve cisimden ayrılıp gittiği andan itibaren kişinin alnı terlemeye yüzü kızarmaya başlar, neşesi yerine gelir, doğrulur, sanki kendisine vurulan kelepçeden veya bir bağdan kurtulmuş gibi sevinir.

Hak Taâlâ kitabında Vahyin insan kalbine nasıl indirildiğini şu âyetle bildirmektedir:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ۝ عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ۝

Nezele bihi Ruhul Emin. Ala kalbike liteküne minel münzirin (119). Anlamı: Halkı uyarmak için emniyetli ruh onu senin kalbine indirmiştir, buyurmaktadır.

İşte Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimizin kalbine Hak Taâlâdan gelen gizli emirler emin ruh vasıtasiyle bu şekilde gelirdi. Kur'anda efendimize bu suretle inmiştir. Bu âyet Kur'anın bu şekilde kendisine indiğinin isbatıdır. Böylece ve bu tarzda bir gizliliğin kalbe indirilmesi, kendisine gönderilecek ve insan şekline sokulmuş bir melâikenin karşılıklı konuşmasından daha kolay olmasıdır. Çünkü o va-

(119) 26 cı suret — 193 ve 194 cü Ayetler — Şüara.

kit karşılıklı konuşma bir emir sıfatından çıkar bir muhadese şeklini alırdı.

Allahın velilerine göre burada su gibi içilmesi icab eden iştah ve iç açıcı bir hal vardır. O da insanda bu gibi haller şiddet kazandığı vakit o insan hissi varlıktan uzaklaşıp kendini kaybeder. Şâyet bu kaybolma anında ve eski haline döndükten sonra Allah yönünden kendi anlayış kudreti ölçüsünde bir şey öğrendiğini veya bir haber aldığını hatırlarsa bu duruma *(İlâhi hal)* derler. Bu hal o kişinin kalbinde rahatlık ve sevinç yaratır. belki de bu hal ona bir soğuk algınlığı hissini vererek onu aldatmış olur ki, yine bu da doğru bir haldir.

Mizaci hale gelince: Şâyet üzerine gelen hal kaybolsa da, geri gelse de sonunda bir şey hatırlayamaz ve bir şey bulamazsa, demek o hal ona yararlı bir şey getirmemiş veya, hissinden kaybolmuş demektir. Bu şekildeki hal ise mizaçtan ileri gelir. Çünkü kalb *(zikir ile)* Allahı anmakla veya tahayyül etmekle kızışınca, büyük ruh boşluğundan *(kalbden)* bir buhar çıkarak dimağı sarar böylece aklı örtmüş olur, bunun sonucu hayvani ruhun gitmesine yayılmasını önler, böylece o kalb sahibini yere çarpmış olur. Bu da doğru bir haldir, fakat insan mizacından olduğu için bir yararı yoktur. Çünkü o kimseye bu durumunu sorunca sana: Kendimi siyah bir havlu ile sarılıp bürünmüş gördüm, bir bulutta üzerimden geçince kendimi kaybettim, der. Bu bulut dediği şey, yukarda anlattığımız buhardır.

Üçüncü hale gelince: Sahibiyle birlikte meclisinde bulunanları dahi kendine bağlayıp harekete getiren aldatıcı haldir, *(Semâ meclisindeki hal gibi)* bu hal kişiyi nefis ve hislerinden uzaklaştırmaz ve kaybettirmez. Bu gibi haller şeytanın nefise etkisiyle

o kişide yaratmış olduğu vesvesedir. Şeytan bu ilimdir, diye vesvesini o kişi üzerine attıkça o kişiye zefir atmış olur. ki bu hal şeytani bir haldir.

Şu yön iyice bilinmeli ki! Şeytanda seni kendi duygundan uzaklaştıracak veya kaybettirecek ve tekrar seni duyguna kavuşturacak bir kuvvet yoktur. Onun gayesi iki yönlüdür: Birincisi, sana vesvesesini vererek sara hastalığına tutulmuş gibi bütün duygularınla birlikte seni yok etmek gayesini taşır. Şeytan senin içine biraz sıcaklık, vehimle birlikte uzakları görecek duygusunu verir ve sana seslenir, sen de nefsinde bu seslenmelerin mekânını duyar bulduklarını haber verirsin, bu haberlerin doğru olarak nefsinde bulunduğunu söylersin? böylece bu gördüklerini batıl olan gerçeğe intisab ettirirsin?

Belkide şeytan hitabının bazı yerlerinde sana şöyle seslenir: *Ey kulum; Ben senin Rabbinim! Benden başkasına bakma? Sonra seni hicapla örterim. Her vakit için benim gözümle bana bak? Kendi gözünle bana bakacak olursan, şirkte bulunmuş olursun? bakan da bakılacak da benim,* bu ve buna benzer şeylerle seni etkisi altına alınca, bütün bunların sana Allahdan geldiği his ve inancını verir, sen de bunun doğruluğuna inandığından, böylece seni adam akıllı eline geçirmiş olur. Artık bütün yaşantın süresince onun Helâli olmuş olursun.

Şâyet sen Hak Taâlânın konuşmasını, hitabını his, vehim, hayâl, kabiliyet, bekleme yolu ile inmiyeceğini bilmiş olsaydın, şeytanın bu vesvesesine kapılmazdın? Şeytan vecid ve semâ eshabına çok kerre bu gibi halleri verir. Vehim ve hayâle yenik düşen kişi yokluğa mahkûm olmuş demektir. Böyle bir fitne ve tuzağa düşmektense, bir şey elde etmemek daha iyi ve selâmetli olur.

Yok! Bu hal gelince bunun içinde bir şeyler bulursan, isteğine kavuşmuşsun demektir. Üstündeki şeytani örtü kalkmış, ibliste sana sokulacak bir yol bulamamış demektir.

Ey bu yolun isteklisi! Bu gizlilikleri kendi nefsinde çözümlemeye bakmalısın? Böyle davranman icab eder, sakın gafil ve cahillerden olma ki, bunları başkalarının nefsinden öğrenmeyip kendi nefsinin çabasiyle öğrendiğini bilmiş olsunlar.

Şunu bil ki! Ruhani varlıkların emir ve nehiye yetkileri yoktur, yalnız onların bazı haber verme özellikleri vardır ki, bununda onlara bir yararı yoktur. Şâyet bir ruhaniyetin seni etkisi altına aldığını hissedersen, önceden vereceği emrin ibadetler âleyhine olduğunu anlarsın, bu halin şeytani bir hal olduğunu anlar anlamaz ondan kaçar, Allahı anmayı çoğaltarak Ayetül Kürsi ile Bakara suretini okursun.

Şâyet bu gibi aleyhde bir emir vermemiş yalnız haber vermiş ise, bu halin şeytani veya şeytani olup olmadığına sen karar verirsin? bunun ayrımını senin yapman lâzımdır. Önceden verilen haberlerin cinsine bakarsın, verilen haberler azar azar ve değişik yüzlerle geliyorsa bunun şeytani ruhdan geldiğini anlarsın, yok, gelen haberler bir tertip üzerine devam ettiği takdirde, sen de onunla birlikte fitne içinde olduğunu anlamış olursun.

Daha doğrusu şudur ki, temsili olmadan, külli fena da, his etmeden anlayışının sana göstereceği hal, doğru bir haldir. Örnek olarak anlayışının göstereceği haller şunlar olabilir: *Hayranlık duyuran görüş gizliliği, ilmi açıklayan gizlilik, terbiyenin devamındaki gizlilik, tevhiddeki fena billah gizliliği, ihtiyaca mebni feyz gizliliği, soru ve açıklama gizliliği, bu ve*

buna benzer faydalı gizliliklerdir. Bu anlattıklarımız yararlı olanlardır, bunları kullanmalısın.

Şimdi insani (cevherlerin) taşların özelliğini anlatalım! Bunlardan biri dehşet ve hayret cevheridir. Bu cevher içinde bir çok ibretler bulunan güçlü bir yerdir. Bunun yeri karanlıklar ve zulmetler içindedir, bunda hayret ve dehşet verecek gizlilikler vardır. İnsanda görme yeri olan göz ne ise, bu da kalbte bir nokta gibidir, yâni kalb gözüdür. Bu da cuma günü içinde bulunan herhangi bir saate benzer, kalbte olan bu nokta siyahtır.

Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimizin buyurduğu gibi *(Ke-ssaatü fil cumua)* kalbteki bu noktaya işaret buyurarak ve cuma ona ayna olarak göründüğünden bu hadisde bulunmuştur.

Şâyet kalbteki seda vücud *(cevherinde)* taşında çıkmazsa *(Akıl ve benzerleri gibi)* insanda olan bütün ruhlar o noktayı görmek için onu gözetlemektedirler.

Şâyet kalb zikir ve mürakabe ile çalışmaya başlayınca, ilâhî gerçeğin bir karşılığı ve benzeri olan o noktada kendi mülkü olan kalbteki yerinde görünmeye başlar, gerçeğin çıkıp görünmesi için *(tecellisi için)* o kalb noktasından nur yayılmaya başlar, bu nur insan vücudunun en hücra köşelerine kadar sirayet edip girer, o sırada akıl ve benzerleri dehşet ve hayret içinde kalırlar. Bu taşan ve hücreden parlayarak çıkan etkili nur, onları yıkıp hareketsiz bırakır, artık onlar ne zahiren ve ne de batinen hiç bir tasarruf ve harekette bulunamaz hale gelirler. Bu se-

beple kalbteki cevhere hayret ve dehşet taşı adı verilmiştir.

Hak Taâlâ bu hali kulunda bırakmak istemiş olsa, kalbteki o noktadan vücuda yayılan o taşkın nur ile kalb arasına bir bulut göndererek o nuru aksi istikamete aks ettirerek onu örtmüş olur. Artık vücudda bulunan mevzii ruhlar olduğu yerde dolanmaya başlarlar. Bu bir duraklama anıdır. Bu hal ile kul bu bulutun arkasından bu resmin ve bu görünüşlerin devamlı olarak o noktada kalmasını arzular.

Bundan dolayı çok kez, Hak Taâlâ hiç bir şeyde görünmemiştir, der ve bu şekilde kendisinden gizlendiğini söyler. Fakat bu noktada sıfatlar değişiktir. Bu anlamda bizde bir çok sözler vardır. Örnek olarak: Gözümde onun çehre izleri belirinceye kadar Allah'la beraber değildim. Ve yine: Allah kulunun kalbinde imanı yazarsa, bu ve buna benzer sözlerle zorlanan yararlı cevher budur, ki bununla ancak sevgilini görebilirsin. Bunu böyle bil. Bu gizliliğin ayeti de Kur'an'da bulunmaktadır. Hak Taâlâ:

حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ

Hatta iza füzzia an kulubihim, Kalü: Maza kale Rabbüküm. Kalü Elhak (120). buyurmaktadır. Anlamı: Nihayet kalplerinden o müdhiş korku gidince, birbirlerine: Rabbiniz şefaat hakkında ne buyurdu? diye soracaklar. Onlar da, gerçeği söyledi diyecekler.

(120) 34 cü suret — 23 cü ayet — Seba.

Bu gizliliğin özelliği şudur: Bu gizlilik kulda kaldığı sürece, kendisine gösterilen her şeyi iltifat etmeden, ona dönüp bakmadan kahredip yener ve kendini tanıtmaz.

Zümrüt cevherinin (taşının) özelliğine gelince: Allahü Taâlânın kitabında bu konuya değinen ayet ise:

اِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طَٓائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

(İnnellezine-ttekav, iza messehüm taifön mineşşeytani tezekkerû feiza hüm mubsirun ((121). buyurulmuştur. Anlamı: Allahtan sakınanlar yok mu? Onlar Şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca, Allahı ve azabı hatırlarına getirirler. Böylece vesveseleri içlerinden silinerek derhal doğru yolu görmüş olurlar.

Burada insandaki zakire kuvvetinin özelliği şudur ki: İblisi anında kör ederek insana kurmuş olduğu tuzağı saklar ona göstermez böylece onu korkutmuş olur, artık iblisin gözü bir şey görmez olur.

Mü'min bir kul burada iki ihtimal üzerindedir: Gaflette ise, şeytan ona ikinci kez sataşır, veya Mü'min kul huzurdadır, şeytan ona yaklaşırsa yanmış olur. Ben bu Allahın lânetlediği iblisi gördüm, Arif kişi uykuda olsa da, uyanık olsa da bulunduğu eve hiç bir zaman iblis giremez,

(121) 7 ci suret — 200 cü Ayet — Arâf.

Kırmızı Yakut cevherinin (Taşının) özelliğine gelince: Bunun Allahın kitabındaki yeri ise:

Leyse kemislihi şey (122). buyurmuşlardır. An-

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

lamı: Ona benzer hiç bir şey yoktur, buyurulmuştur.

Kudsi ruh yönünden insan bu cevhere bakarsa, başkalarına bakmadan gerçeğin zatiyetindeki ilimlerden bazı ilimleri öğrenmiş olur. Fakat gazâp almış nefis yönünden bunu müşahede eder ve zalimlerden bir zalime rastlarsa o vakit boyun eğer ve ona tabi olur, fakat nefsinde onu tazim ederse oda onu af etmiş olur.

Mavi yakut cevherinin özelliğine gelince: Hak Şüphanehü ve Taâlânın kitabındaki yeri:

لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ

La Muakkibün li hükmihi (123) buyurmaktadır. Anlamı: Onun hükmünün ardından gidecek veya hükmünü bozacak hiç bir kudret yoktur, buyurmuşlardır. Hal sahibi insana rabbaniyeti veren odur, özellikle bu gibi haler doğuştan hal sahibi olarak yaratılanlarda görülür.

---

(122) 42 ci suret — II ci Ayet — Şura.
(123) 13 c üsuret — 43 cü Ayet — Raıd

Sarı Yakut cevherine (taşına) gelince: Bunun da Allahın kitabındaki yeri:

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

Vellahü Helekeküm vema ta melun (124). buyurmaktadır. Anlamı: Allah hem sizi ve hem de yaptıklarınızı yaratmıştır, buyurmaktadır. Bunun özelliği: Allaha karşı zelil fakir gibi müşterek makamı gösteren basamaklara sahib olanlara mahsustur. Kim de bu haller olursa, kendini unutmuş olur.

İzzetli ve hürmet gören cevhere gelince: Bununda Hak Taâlânın kitabındaki yeri:

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

Ve cealna minel mâi küllü şeyin hayyin (125). buyurmaktadır. Anlamı: Sudan bütün şeyleri vücuda getirdiğimizi görmüyorlar mı? buyurmuşlardır. Bunun içinde yaşantının kökü dönmektedir. Bu her şevde ve her var olan varlıkta bulunmaktadır. Bunun özelliği kendisini tedbirli ve güçlü kılarak benzerleri değişdirmektir. Ondan alacağın bir şeyi istediğine atabilir veya verebilirsin. o şeyin gerçeği onu örttümü o vakit onun aslı değişmiş olur. Bu kimya bilginlerindeki hayati maddeye benzer, bu maddeyi alıp ateşe tutar demirin üzerine dökecek olursan, demiri gümüşe çevirmiş olur. (ve yine bu)

)124) 37 ci suret — 96 cı Ayet — Saffat
(125) 21 ci suret — 30 cu Ayet — Enbiya.

maddeyi bakır ve kurşun üzerine dökecek olursan o cisimleri altuna çevirmiş olur. Bu hayati maddenin terkibi birdir. Fakat doğal yaratılmaları yönünden değişik maddelere dökülünce ayni sonucu vermiş olur. Örnek olarak insandaki bu kıymetli cevheri asi bir kul üzerine fırlatınca o ası kul itaatlı bir kul haline gelir. Kâfire atacak olursan Mü'min bir kula dönmüş olur.

İşte Hak Taâlânın kendi sadık bendelerinden yarattığı ve en ince kıymetli hazinelerini ihsân ettiği güçlü varlıklardan biri de *(kırmızı kibrittir) Kim ki* ona varabilirse onun izini üzerinde göremez, bu izi elde eden de onunla cimri olur.

Gölgeyi izale etmek ve şiddetli sedaları kesmek: Hak Taâlâ bu konuyu şu âyetle bildirmektedir:

ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾

Sümme Kabaznahü ileyna Kabzen yesiren)126) buyurmaktadır. Anlamı: Sonra gölgeyi güneşin yükselmesiyle bize doğru azar azar çektik, buyurmuşlardır. Bunda gölgenin yapısında bir illet ve ayıp vardır. Gölge illetini ve ayıbını gizlediği sürece, sende de dört gerçeğin sonucu ile bu mükerrem cevherin gizliliği yoksa onu tasarrufunun altına alıp *(gölgeyi)* silip atmak sana günâh kılınmış olur. O vakit bu duruma göre bir imam istemek zarureti vardır. İmamı bulamadığın takdirde eşyası olmayan bir eve

(126) 25 ci suret — 46 cı Ayet — Fürkan

gir orada insanlardan uzak ol, Allahı zikret? Allahı da şöyle anmalısın *(Allah, Allah)* diyerek başlarsın bu süre içinde yemeyi içmeyi kesmelisin? ve yine *Allah, Allah* diyerek şu âyete güvenmelisin *(Levse kemislihi şey)* böylece bunna bir süre devam edersen, kesin olarak gölgeyi uzaklaştırmış olursun, bu davranışın en az yedi gün en çok 40 gün devam etmelidir.

Seda ve sesleri kesmeye gelince: Buna sebep Melekût Alemiyle Şehâdet Alemi arasındaki nefsi rüzgârdır. İşte bu çeşit rüzgâr bu hallerin yâni değişmelerin kapusudur. Hak Taâlâ buna işaretle:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾

Ela bizikrillahi tatmainnü-lkulubu (127) buyurmaktadır. Anlamı: Haberiniz olsun ki, Allahı anma ile kalbler sükûnete, rahata, huzura kavuşur, buyurulmuştur. Yâni duyulan ve insanı usandıran bu sesler böylece bu zikir ile geçmiş olur.

17. ci bölümün birinci kısmı olan bu konu kitabımızın 18. ci bölümünü kapsamaktadır. Aklın yâni *(Nurül yakinin)* kalb alanına akıp taşması ki, buna daha önceden bir örnek vermiştik, güneş ağır bir cisme çarptığı veya böyle bir cisimle karşılaşınca o, cisimden akseden bir nur çıkar ki, buna güneş mani olamaz. Ve yine ayın ışığıdır ki, güneşten aldığını bize aksettirmesidir. Güneşi görmek isteyen gözleri

(127) 13 cü suret — 30 cu Ayet — Raid (Bazı kuranlarda âyet No. ları az bir farkla değişmektedir.

ni o nurun aksettiği yere çevirmeli ve o ağır cisme bakınca güneşi görmüş demektir.

Bu tertip bize bir üçken şeklini verir bunun bir kolu güneş, ikincisi ağır cisim, üçüncüsü ışıkların çarpıp aksettiği yerdir, bunu sana bir örnek olarak verdim.

Şunu bil ki, hayvani nefsin, içi boş olan yeri, kalbin taşıdığı büyük ruhdan taşan ve yayılan nur vardır, bu yayılan nur insan vücudunun en uzak yerlerine kadar uzanır, sonradan diğer cisimlerde olduğu gibi bu nurun ışınları dimağa aks eder. Bu akisle bu nur sirayet yolu ile akla varmış olur ki, basiret gözünü etkisi altında bırakır, orada çoğalıp taşmağa başlar.

Bu nur güneş ışınlarının göze geldiği gibi, basiret gözünde belirdiği an Hak Taâlâya karşı muhatab o olmuş olur.

Hak Taâlâ bu babda:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ

İnne fi zalike lezikra limen kâne lehü kalbün (128) buyurulur. Anlamı: İşte bu anılan şeylerde temiz bir kalbi olan veya bu süreyi can kulağiyle dinleyen kimseler hakkında ders ve ibret vardır, buyurulmuştur. Burada hissin bir anlamı kalmamaktadır. Böylece bu ışık güneş ışınlarının gözle görülecek şeylere yansıttığı gibi, basiret gözünden kalb alanına yansıtmış olur.

(128) 50 ci suret — 37 ci Ayet — Kaf.

Bu akisle melekut âleminin hayret verici yönlerini görür, böylece nurlar birbirlerine bağlanarak kalbin ikinci gözü açılmış olur ki, bu açılan göze *(Aynelyakin)* derler. Bu göz ise *(Nurül yakin)* i görmekte ve ona bakmaktadır.

Hak Taâlânın iki nuru vardır:

1 — Bir nuru vardır ki, onunla irşad yolun aydınlatıp gösterir.

2 — Bir nuru vardır ki, kendisine gelen yolu aydınlatır.

Ve yine Hak Taâlânın kalbte iki gözü vardır:

1 — *(İlmil yakin)* olan basiret gözü veya idrak gözüdür.

2 — *(Aynel yakin)* ise hidayet nurunu basirete *(idrake)* götüren gözdür. Veya basiretin hidayet nurunu gören gözüdür.

Hak Taâlâ kitabında:

يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ

Yehdi Allahü Li Nurihi men yeşaü (129) buyurmaktadır. Anlamı: Allah nuru ile dilediğini hidayete erdirir. İşte bu (Nurülyakin) dir ki, cennet yolunu gösterir.

(129) 24 cü suret — 35 ci Ayet — Nur.

Diğer nur hakkında da Hak Taâlâ:

وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ

Yecalü Leküm Nuren temşune bihi (130). Anlamı: Size yürürken ışık verecek bir nur verir veya yapar, buyurulur. Şâyet kendisine ışık veren nur hidayete götürecek nurla birleşip bağlanacak olursa o vakit insan göklerde ve yerdeki melekutu görüp bellemiş olmakla, kader gizliliğinin varlıklardaki tahakkümünü anlamış olur. Hak Taâlâda bunu kitabında şöyle buyurmaktadır:

نُورٌ عَلَى نُورٍ

Nur Ala Nur (131) buyurmaktadır. Anlamı: O kat, kat nurdur, yâni nur üstüne nurdur, buyurmuşlardır.

---

17. ci bölümün ikinci dalına gelince, bu kitabımızın 19. cu bölümü sayılır. Konu: Kalb gözünün melekutu görmesine ve idrak etmesine mâni olan perdeler: Bundan önce insanda bulunan yaşantı nuru, akıl nuru, ve nurül yakin olarak üç nurun mevcudiyetini anlatmıştık.

(130) 57 ci suret — 28 ci Ayet — Hadid.
(131) 24 cü suret — 35 ci Ayet — Nur.

Buradaki yaşantı (Hayat) nuruna gelince: Bu hayvani nefsin yansıyan ışığıdır. Bunu üç şey sarsıp kudretsiz düşürür, bunlar, çınlama, perde ve akıldır. Bütün bunlar kitabımız olan Kur'anda anlatılmıştır. Bu da şahâdet âleminden çıkan beşeri sıfattan doğmuştur. Bu makamda kalbte olan bu hastalıklar, hayvani nefis olan nefsi emmareden ileri gelmiştir. Akıl cevherinden yansıma yolu ile kalbte hasıl olan nura gelince: Bu nur hiddetli ve gazaplı nefsi yenmiş olur, onda öyle bir ateş vardır ki, kalbi pişirir ve yakar. Bu yakma sonucunda kalbi bir duman sarar. Bu duman akıl ile kalb arasına sokularak birbiriyle ilişkisini keser, bu sebeple kalb kararır. İşte kalbi saran bu duman bir örtü veya kapaktır bu göz karartıcı bir perdedir, veya bir maniadır. Bunlar omuz omuza verdiler mi insanı körlüğe kadar götürürler. Bunlar çoğunlukla göğüslerdeki kalbleri kör ederler. Buradaki kör olan kalblerin anlamını sana bırakıyorum, bu işareti sen bul?

Nurül Yakine gelince: Bu çok uzak bir düşündir. Kendisiyle kalbin gözü olan *(Aynel yakin)* arasına giren hastalık şudur: Vefasız olmak, sadakatte eksiklik, iyi ve kötü amellere kıskançlıkla bakıp onları sıkmakdır. Şâyet karşı gelmekle bu baskı ve bu mania kaldırılmış olsa, bunun kalmasiyle kalbde bir ferahlık doğar, nurlar birbirine bağlanır, böylece bir çok âyetler ve hayret verici şeyler çıkmış olur. Bu konunun incelenmisini Hak Taâlânın şu kavliyle sizlere bırakıyorum.

Hak Taâlâ:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ

Allahü Nurü-ssemavati val Arzi (132) buyurmaktadır, Anlamı: Allah göklerin ve yerin nurudur.

Ve yine Hak Taâlâ:

وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ

Ve men Len yecali-llahü lehü nuren, Fema lehü min Nurin (133) buyurmaktadır. Anlamı: Allah bir kimseye ışık vermezse onun hiç bir ışığı olamaz, buyurmuşlardır. İşte bu âyetlerle bu hicaplarla nurların karşılaşdırılması sende başlamıştır.

Bu konuya şu uyarıcı âyetle son verelim:

اٰيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Ayeten Beyyineten li kavmin ya kilün (134). buyurmaktadır. Anlamı: Biz oralardan aklı erecek-lere ibret olmak üzere apaçık bir iz veya nişan bıraktık, buyurmuşlardır.

---

(132) 24 cü suret — 35 ci Ayet — Nur.
(133) 24 cü suret — 40 cı Ayet — Nur.
(134) 29 cu suret — 35 ci Ayet — Ankebut.

17. ci bölümün 3. cü dalı olan ve kitabımızın 20. ci bölümünü kapsayan ve (İmamı Mübin) e ve levhi Mahfuz veya isbat ve yok etme levhasına gelince: Bu konudaki makam, Peygamberle Evliyayı bir araya getirdiği gibi ve onları yine birbirinden ayıran yerdir.

Hak Taâlâ Kalemi Mürekkep Hokkasının Tercümanı kılmıştır. İlim ve bilgilerini kalemle resmetmiştir. Ezberleneni ve gizleneni ancak o bilir. Bir şeyi tesbit eden odur, ana kitabı o yazmıştır, böyle olmakla beraber, kitabın içindeki ilimleri kendi kuvvetiyle taşıdığı hâlde onu açıp görmeden akledemez.

İsbat ve yok etme levhasına gelince: Bu önü arkası, kenarı zümrütten yapılmış bir levhadır. O, âlemin değişen gün ve isbatına benzer. O akıl alacak kadar güzel melâikelerin çevresinden ayrılmayan dört bir yanını kuşatıp ibâdet ettikleri bir azametli levhadır. O kalemin sendeki karşılığı ve benzeri imandır. Yerine göre levhadaki zamanlarda değişir, çeşitli karşılık ve benzer durumlarda değişmiş olur. Bu değişikliğin ilkini veya sonrakini ebedi olarak silip yok eder. İşte yok etme ve isbat budur. Şâyet bu yok olanlar geri gelip eski hallerini temsil ederlerse bunlar en yukarı göklerde, haşır olunarak bir kalemde yutulmuş olurlar. Burada bu yüksek kaleme varis olan peygamber çıktığı cihetle, artık bu kalemi bırakma keyfiyeti değişmiş olur. Çünkü peygamber kaleminin iki yönü vardır. Evliyanın kalemi ise bir yönlüdür.

Arif Evliya ile Mü'min bu levhada çıkar, artık buradaki basamaklar birbirinden üstün ve imtiyaz-

lıdır. Bunun ilerisini hikmet ve bilgi sahibi Allah bilir.

---

17. ci bölümün 4. cü dalı ve kitabımızın 21. ci bölümünü kapsayan içden gelen gürlemeler, Semâ (135) anındaki hareketlerin mucib sebepleri:

Semâ, nefsi bir olan en yukarı mevcudiyyet sahibi Hak Taâlânın gizliliklerinden bir gizliliktir. Semâ-ı yapanlar iki şahsiyete ayrılır:

1 — Nefsiyle semâ edenler,
2 — Akliyle semâ edenler.

Bu iki türlü semâdan gayri semâ yoktur. Her hangi bir kimse ben rabbime semâ da bulunuyorum demiş olsa, nihayet semânın son basamağı akıldır. Aklında iki türlü semâ-ı olur. 1 — Kendi yaradılış fitretinden olan semâ, 2 — Şahsın durumuna göre olan semâ'dır. Durum keyfiyetindeki semaa örnek, yukarda kişinin ben rabbime semâda bulunuyorum konuşması misâli gibidir ki, bunu da Sallallhü Aleyhi ve Sellem Efendimizin hâdisinden almıştır. *(Küntü Semuhü ellezi yesmaü bihi)* anlamı: Onun işittiği kulağı olmuştum, buyurmuşlardır.

Akliyle semâ edenlere gelince: Herşeyi ile semâ edenler her şeyden semâ da bulunur, ve her şeye semâ edendir. O bir yere veya bir şeye bağlı değildir. Bunun iz veya işareti de dehşet ve hayretle birlikte vücudun katılaşmasıdır.

---

(135) Sema: İlâhi duygulanmadır. İlâhi seslenişleri duymaktır.

Nefsiyle semâ yapana gelince: Bu türlü semâ yapan kimse, semâını ancak tatlı ses ve nağmelerle yapar, bunun da işareti semâ anında hislerinden (tecerrüd) ederek, yâni sıyrılarak yokluğa gittiğini hareketiyle kendini gösterir. Kişi bu semâını ne kadar güzel ve başarılı yapsa da, şeytanın maskarası olmuş demektir.

Şâyet kişi hareketlerinde hissetmeden her şeyden uzaklaşıp yok olursa bu kişinin semâ-ı, hal ve hareketi doğru olup insani nefsinin hükmü altında nefis sahibi bir şahsiyyet olduğu anlaşılır.

(Fena-ü Billah) Allah uğrunda yok olmanın doğrusuna gelince: Semâ da yok olma halinden sonraki hareketler insana kendiliğinden gelmediği gibi, bir ilim sonucu olarakta hiç bir surette gelmez. Şâyet bunun ilimle geldiğini ileri süren olursa, bu iddia doğru olamaz, çünkü o henüz yok olmamıştır. Kişi hareket halinde olduğundan bu bir akli semâ değildir. Böylece yalan söylediği belli olur. Burada nefsi semâ vardır, bu da bir mevhibe olarak gelmiş değildir. Akli semâ ise hareketsizdir, kişi ilimle hareketi bir araya getirirse, o kişi gerçeklerin cahili olup yalancının biridir.

Şunu bl ki: Hak Taâlâ bilgi ve marifetlerini bir kulun kalbine indirecek olursa o kişiyi sonsuz muhabbet ve vecid vuruşlariyle yakın ve yakıcı bir soğuklukla makul olan kişinin kalbine indirmiş olur. Böylece kalbin seması soğuyup alçalır, bu sırada doğal ısının dimağa çıktığını görüp onu orada bulunca ona yüklenmiş olur. Bu sebeple ısıyı yansıtmaya başlar, alçalarak kalb alanını kaplamış olur. Bu düşme ve yayılma ateşe dönerek yükselmeye başlar. Şâyet bir bulutta yakın bir soğukluk ve kurbiyetinde

bir bozukluk bulursa yükselmesine devam eder. İşte kişinin içinden yükselip gelen bu keyfiyyete *(Zefre veya Zeferat)* denir. Bu da içden gelen seslenme gürleme, feryad sedalarıdır.

Şâyet bu ateş ve sıcaklık rastlayacağı bulutta bir soğukluk ve bir bozukluk bulamadığı takdirde, yükselmesine devam ederek yüksek ve rutubetli bulutlardaki soğuğu hal edip dağıtır, işte bu sebeple semâ da bulunan kişi de bu ateşin yükselmesi ciğerlerinin yanmasına sebep olduğu gibi, içinden gelen ah ve eninlerden, ciğerlerinin yanmasından çıkan kokuları duymuş olur. Bu suretle o ateşde kalb boşluğuna çıkmış olur ki, o vakit kişide iniltiler, vızıltılar gibi sesler duyulur. Buna haykırış, titreme, şiddetle yere düşme, ve çarpma sedaları denir. Kişi bu halde iken bir çığlık duyulur, şâyet orada bulunanlardan celâli bir kalb taşıyan varsa o sesden çıkan gürleme ile o da katılaşarak düşer. Bu hal kalbte olan tabii ateşin kuvvetli yanma sesidir. Hazır olan seyircilerin içinde birinin kalbinde bu sesler çoğalınca hal sahibi gürlemeye ve ses çıkarmaya başlar.

Böylece hal sahibine inkâr düşmüş olur, derler ki: Bunun böyle bir çeşidine eskiden dahi rastlamadık ve duymadık, iddiasında bulunurlar.

Halbuki Sallallahü Aleyhi ve Sellem Efendimize bu sesler devamlı olarak gelirdi. O sırada durumu hafifce değişir fakat ne katılır ve ne de bağırırdı.

Ey Mürid. Sen bu gibilerin sözüne bakma, çünkü bu gibilerin kalbleri mühürlenmiştir, kapalıdır. Böylece her iki sema-ı, vâni akli semâ ile nefsi sema birbirinden ayırmış olduk. Anlattığımız gibi bunlardan her biri kendi bölümünde doğru olarak gösterilmiştir. İşte bu gürlemeler ve bağırmalarla arifin yaşantısı sürüp gider.

Bu içten yükselen ateş anlattığımız gibi bozuk bulutların arasından çıkmak isterse bunları orada bozulmuş bir şekilde toplanmış bulursun. O anda kable ciğerlere aks ederek onları pişirir sahibini de öldürmüş olur. Şâyet bu ateşi kalbten dimağa hapis edecek olursan o vakit hal sahibi hareket etmeye ve zıplamaya başlar.

Fakat bu hareketler hal sahibinden düzensiz ve bir yola bağlı olmadan ölçüsüz ve tartısız devam eder. Onlarda çoğunlukla görülen hareket biçimi kendi ekzeni çevresinde dönmektir. Gerçekten insanın yaratılış şekli yuvarlak olup dört köşe değildir, işte içindeki bu ateşde bu şekle göre içinde döner durur. Şâyet bu içdeki buhar bulutu ince ve çok yaygın ise, ateşde bu sıfattaki bulutlarla teneffüsünü yapmış olduğundan, sema yapan kişiden ne bir gürleme ve ne de bir ses, ve ne de kalbinde bir çarpıntı olduğunu duyarsın. Çoğunlukla bu halin devamı süresince kişiye tebessüm ve gülme gelir. Buna sebepte yukarda anlattığımız gibi iç teneffüsün genişlemesindendir.

Ey Mürid! Kendi nefsini aldatma? Bütün bu Halleri ayrı ayrı sana isbat ettim, ister akli sema sahibi ol ister nefsi sema sahibi ol artık bu sana kalmış bir keyfiyettir, Hak Taala seni ve bizleri ve bütün müslümanları islah etsin?

---

17 ci Bölümün Beşinci dalına gelince oda benim size vasiyetimdir: Bu konu ile kitabımıza son vereceğiz.

Ey nefsini kurtuluşa erişdirecek mürid! İlkden yapacağın bir şey varsa oda ayıplarını bulacak ve sana gösterecek bir öğretmene ihtiyacın vardır. Onu arayıp bulmak üzere çok uzaklara gitmiş olsan dahi, seni nefsinin taat ve tahakkümünden çıkaracak odur. O mürşidi bulman için ve onu buluncaya kadar ne yapacağını ve nasıl davranacağını ben sana öğretmiş oluyorum. Şayet onu kısa bir süre içinde bulursan çok iyi olmuş olur. Çünkü hazır olan bir şey olmayandan daha hayırlı ve yararlıdır. Onu bulduktan sonra onu elleri arasında, yıkayıcı elinde bulunan bir ölmüş kişi gibi olmalısın. Onun şeriata aykırı davranışını bulsan dahi aklınla ona karşı ve aleyhine bir şey beslememelisin. Çünkü insan masum değildir. Her insanın bir hatası ve günahı vardır. Temamiyle bunlardan korunmuş değildir.

Nefsinde tasarladığın bir şeyden iyi de olsa kötü de olsa ondan bir şey saklama. Mürşidinin oturduğu yere oturma. Onun elbiselerini giyme. Oturacağın yer onun karşısında olmalıdır. Tıpkı bir kölenin efendisi karşısında oturduğu gibi vekarlı ve terbiyeli oturmalısın.

Senden bir şey ister veya yapılması iktiza eden bi remir verirse, bu emri iyice anlayarak ne yapacağını bilmelisin. Anlamadan dinlemeden o işin peşine gitm eve bir şey getirme. Mürşidinin bu emri neden verdiğini, sebebini ondan sorma. Şayet bir rüya görürsen ona anlatmış olsan da bunun açıklamasını andan isteme.

Bir hususta mürşidinle bir şey konuşsan dahi, ondan cevap isteme. Onun bunun sözü ile mürşidin içinden kötü bir niyyet besleme. Şayet mürşidinin

düşmanını öğrenmiş olsan dahi uzaklaş, işini Allaha bırak. O kişiyle oturma.

Mürşidini öven bir kimseyi görürsen onu sev. Onun işini kendi işin gibi gör.

Mürşidin karısını boşadığı takdirde o kadınla evlenmeye kalkma. Ne niyyetle olursa olsun, Mürşidinin evin eizinsiz girme. Ona görünmeden ona yakın olmalısın. Bir iş için seni çağırırsa onunla münakaşe ve danışmada bulunma. O vakıt asaletini bozmuş olursun. O asalettir ki seni ona bağlamıştır.

Şeyhinin arzulamadığı bir şeyi sen de arzulama. Aklına bir şey gelirse, onu nefsinde tut dışarı verme. Sana ne çizerse o yolda yürü ve ona güven.

Her hangi bir Şeyhe rastlar onunla kendine aid bir konuyu danışır, sana yap derse, onu yaparsın. Yapma derse yapmazsın. Şayet onu hal tutup verdiği emri sana yapma der ve seni döver, hırpalarsa, sen de karşılık vermeden o işi yapmazsın. Bu hareketle şeyhin bu davranışının sana faydası, fakat onun nefsine zararı olmuştur. O bu hareketini sonradan hatırlayarak, senin hiç bir kusurun olmadığını idrak eder, kendi nefsini sorumlu tutar ve bunu tamir etmek için kendisi azab duyar ve senin gönlünü almaya bakar. Sen de asaletinle kalmış olursun. Ancak kötü düşünceler içden ve dışten işi olmayan tenbel kötü niyyetli müridlerde görülür.

Hiç bir zaman ondan çıkan her hangi bir fiiline itiraz etme, karşı koyup cevap verme. Bunu neden istediğini dahi sorma. Her vakıt için onun itaatlı bir talebesi ol. Şeyhinin müridler arasında senden ileri tuttuğu kişilere dahi hizmet et. Bacaklarını uzatıp yayılarak oturma. Her an seni Mürşidin görüyor, düşüncesiyle edep ve terbiyenle otur.

Geceden gayri hallerde yolda giderken önünden yürüme. Gözlerini onun gözlerine devamlı olarak dikip ona bakma. Çünkü bu hal hayanın eksilmesine sebep olmakla beraber ona karşı hürmeti kalbinden çıkarmış olur. Lüzumlu vakıttan gayri Mürşidinin meclisinde bulunma. Oturmaların kendi evinin bir halvetinde olsun veya Mürşidinin evinin kapısı arkasında olsun ki seni istediği vakıt karşısında bulsun.

(Mürşidine danışmadan baban dahi olmuş olsa kimsenin işine gitme. Sık sık Mürşidinin yanına girme. Girdiğin takdirde elini öper sonradan ayakta emrine hazır olursun. Mürşidinin eşyasını kıskanarak koruyucusu ve bekçisi ol. Ona yemek getirdiğin vakıt onun ihtiyacını karşılayacak bir şekilde hazırlayıp o yemeği getirip önüne bırakırsın. Sonradan onu kapu arkasında beklersin. Seni çağırırsa girersin' Çağırmazsa işi bitinceye kadar beklersin. Sonradan girer sofrayı kaldırırsın)

Yemekten bir şey kalırsa ve sana bunları ye derse yersin. Çünkü her insan kendi kısmetini yer. Kendi Mürşidin bu kadar yemeği yalnızca yiyor diye onun yediklerini aklında büyültme. Bu kadarını yedi, şu kadar ekmeği yedi diye içinden hayret göstermemelisin.

(Daima çalışmalısın. Bu çalışmanla Mürşidini memnun edersin. Ona karşı bir temennide bulunmalısın. Mürşidinin hile ve hüdasına dikkat et. Çünkü Mürşidler bazı vakıtlarda talebelerini imtihan etmek için bir desise ve yalanla aldatırlar. Onlarla birlikte bulunduğu vakıt nefsini korumalısın ve dikkatli olmalısın.)

(Mürşidinle bulunurken o görmeden senden terbiyesizce bir davranış çıkarsa. ona bu davranışın malûm olur fakat görmemezliğe gelir ve bilmiyor gibi davranır. Sana da ceza vermez. O vakıt anlaman icab eder ki Mürşidin her şeyi bilmekte ve görmektedir veya seni imtihan etmektedir.? Çünkü senden bir kötülük gelmeyeceği düşüncesiyle susmuştur. Şayet seni azarlar, ceza verirse, seni davranışı ile sıkarsa bunu da gönül rızasiyle kabul etmelisin.)

Mürşidin senden hoşlandıkça, sana rizası devam ettikçe, sen de ona karşı ayni hisle kalbinle bir vakar ve tazim, hürmet duymalısın. Ona karşı tevazu ve taatın arttıkça onun gözünde büyür, azametli olursun.

Şayet Mürşidin bir yolculuğa çıkar, seni de olduğun yerde bırakırsa, hangi vakıtlarda ona geliyorsan o vakıtlarda gelir orada imiş gibi içinden onu selâmlarsın. Şayet bir yere gitmek üzere onun çıktığını görürsen, ona nereye gideceğini sormamalısın. Sana bir iş için danışırsa, bu davranışı sana ihtiyacından değil, sana kendisini sevdirmek için yapmıştır. Bu da bir nevi siyasettir, sen de o vakıt ona, siz daha iyi bilirsiniz diye cevap vermelisin. Onun işlerine müdahaleden sakınmalısın.

Şayet Mürşidinin hata ettiğine kani olursan dahi, ne emretmiş ise yapmalı ve bunun üzerinde bir fikir yürütmemelisin. Yeter ki bu hatayı sen ona göstermeden o görmüş olsun. O vakit daha isabetli hareket etmiş olursun.

(*Bizim Tasavvuf yolumuzda bir Mürid hakkında hidayet yolu, Mürşidle birliktedir.* Mürşid ise Allahla birliktedir. Bu işler kal ve kil ve te'ville yürümez. Burada ki Hidayet yolu te'vilsiz olarak bir emri yap-

maktır. Bunu gizliliği de ilâhi çevrede ve bizce bellidir.

Mürşidin sana verdiği bir emri te'vile kalkışman veya ona, düşündüğüme göre sen şunu istedin, bunu istedin demiş olmakla, kendine bir kaçamak yolu hazırlıyorsun demektir. O vakıt otur nefsinle ağla, göz yaşı dök.

Zaten Müridin başına gelen kötülükler en çok te'vilden gelmiştir. Te'vil demek, Nefsin kısmet ve nasibidir. Ya tutturur veya tutturmaz.

Akıl ise bellidir. Hiç bir suretle te'vil kabul etmez. Verilen bir emri ölçüp biçmeye kalkmaz. Verilen her emrin bir sebebi vücubu vardır. Akıl böyle bir emir karşısında hemen onu yapmağa koşar.

Mürşidin orada hazır bulunuyorsa onun itiyadı olan namaz kılacağı yerde namaz kılma. Nefsi edebinle, namaz adabını kendinde topla ve kendine mal et.

Hiç bir konu hakkında o emir vermeden o emri açma. Onun içmesi, yemesi, yatması, kalkması gibi veya her hangi bir hali üzerinde bir fikir yürütme ve düşünme. Ancak seni çağırırsa o vakıt emrolanı yaparsın. Bu sana yararlı olur.

Onun önüne çıkıp, Ey Efendim! Seninle birlikte bir evde yemek yiyelim mi? Yahut, sen gelmiyeceksen ben gideyim mi? diye bir konuşma yapmamalısın. Korkarım ki sana otur, benimle birlikte yemek ye, veya yanımda yat desin.

Bu davranışta bizim tasavvuf yolumuzda, Müridi Mürşidinden uzaklaştıran bir işarettir. Çünkü bu türül davranış her ikiniz arasındaki, sevgi, heybet, hürmeti düşürecek bir davranıştır.

Bir Müridde bu güzel duygular ne vakıt yok olup giderse. o Mürid artık kurtuluşa eremez ve felâh bulamaz. Bunun aksini iddia edenler, bilsinler ki kendi nefis ve şahsiyetlerini tanımayan kimselerdir.

Ey tasavvuf yolunun isteklisi! Allahın izniyle Mürşidinle olan münasebetin böyle anlattığım gibi olmalıdır. Bunun başlangıcı tövbedir. Düşmanının dahi rızasını almalı, zulümleri red etmelisin. Muhalefette iken ziyan etmiş olduğun boş vakitlerine ağlamalısın. İlimle dost olmaya çalışmalısın. Her insanın bövlece işlemiş olduğu yakın kabahatler vardır. Bunlar da senin kabahatlerindir. Tövbeni Mürşidine kabul ettirmen dahi senin için bir tehlikedir. Bundan dolayı tam bir temizlik ve doğruluk üzerine oturup kalkmalısın

Abdeste gelince: Abdestten sonra iki rek'at Nafile kılmalısın. Beş vakit namaza cemaatla birlikte devam etmelisin. Evinde Nafile kılmalısın.

Namaz faslına gelince: Abdest alınca oradan geri taraftan çıkmaya bak. Her namazdan önce abdestini tazelemeye bak. Her hareketinin başlangıcı besmele ile olmalıdır. Önceden ellerini dünya işlerinden çekmek üzere yıka. Ağzını Allahı anarak, okuyarak çalkala. İlâhi kokuları koklamak için burnuna suyu çek onu temizle. Üzerinden büyüklüğü atarak yüzünü haya duygusu ile, kollarını da dirseklerine kadar yıka. Allaha güvenerek ve gönül alçaklığı ile, zilletle başını sil. Söylenecek ilâhi hitapları işitebilmek için kulaklarını sil. Cennet kumlaorına kirli ayağınla basmamak için ayaklarını yıka. Son olarak da Allaha hamdüsenâlarla birlikte, bizlere irşad yollarını ve bunun kanunlarını getirip öğreten büyük Efendimiz, *Sallallahü Aleyhi ve sellem*'e selât ve selâm getir.

Bütün bunları tamamladıktan sonra Rabbinin iki elleri arasında namaz kılacağın yerde dur. Bir sınır çizmeden bir şeye benzetmeden Kâbe'yi karşılar gibi öyle bir zihniyet ve inançla namaza durmalısın ki, dünyada senden başka bir kimse yokmuş hissini kendine vermelisin. Bu tazim ve bu davranışınla ubudiyetini göstermiş olursun. Okuyacağın ayeti seçmelisin. Onun anlamını içinde kavramalısın. Çünkü okunacak ayet Allahın tenbihi ise o vakıt konuşan sen olursun, veya kitabını okursun da o senayı öğrenerek ona senada bulunursun. İşte bu ve buna benzer ayetleri okursun. Bu ayetlerin sınırlarında durur, Efendinin sana bu ayetlerle ne gibi şeyler getirdiğini öğrenerek bunları kalbinde korursun. Böylece kısmetin alnına yazıldığından, ellerini yere kor alnını indirir kaldırırsın. Böylece rükuların, secdelerin, kıyamların, bütün hareketlerin selâm vermekle son bulmuş olur.

Selâm verirken de ayni bağlantıda kalmalısın ve lâfzan bu selâmı sana emir verene vermelisin. Çünkü bu selâm kendi nefsine olmuş olur.

Bir eve girince Allah namına nefsinize selâm verin. Kendi evine girince veya her hangi bir yere varınca iki rek'at namazla o evi veya o yeri selâmlamayı unutmamalısın.

Yemek ve içmeğe gelince: Fakir yemeği yemelisin. Yemekten yarı tok kalkmalısın. Suyu fazla içmemelisin. Yapmacık yemek yememelisin. İkramlı olamelisin. Yapmacık yemek yememelisin. İhtiyacını az giderecek bir ölçüde yemek yersin, aç olduğunu belli etmemelisin. Lokmaların ne büyük ve ne de küçük olmalıdır. Orta bir lokma almaya çalışmalısın. Ağzına yemeği götürürken Allahın adını anarak lokmayı çiğner ve yutarsın. Lokman midene ince Allaha ham

düsenada bulunursun. Böylece her lokmayı aldıkça Allahın adiyle yemeğine devam edersin. Diğer yemeklere de elini uzatır ayni şekilde hareket edersin.

Yemekte yalnız da olsan, yemek adabına dikkat edersin. Yemek anında şehvetten uzak kalırsın. Seninle birlikte yemek yiyenlerin yüzüne ve ellerine nasıl ve nereden yediğine bakmamalısın. Kalbinle yemek verenin temizliğine kimi yedirdiğine ve kimden bu yemeği yediğine bakmalısın.

Böylece yemekte hareketlerini düzene kor kendi hata ve eksikliklerini görüp anlamış olursun. Yemek yemekde bir ibadete benzer. Sağa sola dönmemelisin.

Şayet biri, neden az yiyorsun? derse. (Çünkü o onun bu sorusuna kulak asmamalısın. Bir yemek sofrasına oturduğun vakıt yemek almak için elini kaldıranların sonuncusu olmalısın. Sofra kalkmadan yerinden kalkmamalısın. Bulunan cemaata az yemek yediğinden bahhisle özür dilersen, bu hla münafıkların hali olduğunu bilmelisin.

Yemek zamanların vakitten vakte olmalıdır. Rast gele oburluk etmemelisin.

Tevekkül, Rızık ve Kazanca gelince: Şayet gerçeği kaybedersen yolundan sapacağını bilmelişin. O vakıt tevekkülden sende bir şey kalmamış demektir. O vakit kendi aczini, kalbinin huzurunda ve güzel tevekkülünden ve gönlünün alçaklığından, hünerinin azlığından olduğu şüphesine varırsın. Öyle ise nefsin, tevekkülle yerinde oturmayı dahi istemiş olsa, sen yine günah işlememeye ve haramdan korkma yoluna girmeye çalışmalısın. Bu yönden nefsinle uğ-

raşma. Onun davasına eğil bak. Onunla birlikte seni zorlayan, ısrar eden büyüklerin bulunduğu ve senin bildiğinin yanına git.

Çünkü orada yabancı ile memleketin yerlisi belli olmaz. Kendini o kentin bir yerine yerleştirmeye bakma. Oturacağın yerleri farklı olarak değiştir. Kimse ile tanışma, kimseyi de tanıma.

Şayet sana biri gelir veya geldiğini onu görmeden hareketleri ile duyarsan ve sana bir şeyler getirdiğini anlarsan, nefsin sana o vakıt şöyle hitap eder: «Bu duygu ve keşif Allahtandır, der. Bu sırada o kişi de sana o keşifle gelirse, ondan bir şey alma. Getirene geri ver. Çünkü o seni uzaktan murakabe etmiş ona bu keyfiyet rızıkla ilişkisi olduğu malûm olmuş, onun için gelmiştir. Bu Allahdan gönderilmiş bir rızık değildir. Allah bunun neresindedir, ölecek olsan dahi bu rızkı kabul etme.

Şayet rızık sana beklenmedik bir zamanda gelir ve önüne konursa, o vakıt hemen nefsini yoklarsın. Ne gibi açıklıklar gösteriyor, orada nelerin bulunduğunu araştırırsın. Şayet nefsinde bu gelen rızıktan çıkan bir baskı ve sıkıntı bulursan sana gelen rızkı getirene geri verirsin.

Şayet nefsinde bir baskı ve sıkıntı veya şer görür ve his edersen, o vakıt rızkı getirenin şer kişi olduğunu anlayarak ne rızkı ve ne de sahibini kabul edersin.

Şayet bu rızık üzerinde şer görmez isen, getirilen rızıktan ihtiyacını karşılayacak kadar alır, geri kalanını geri verirsin. Artık orada oturmayıp yerini değiştirir veya oradan ayrılırsın. Şayet sana ısrar eden kişi büyüklerden ise, sana gideceğin yerleri, yani onun da daimi bağlantısı olan cami ve mescidler gibi yerleri tavsiye ederse bu teklifi red etme. Bunların

tümü sendeki gerçeğin kuvvetlenmesine yarar. Bunları yapmadığın takdirde nefsine karşı cinayet işlemiş olursun.

Rabbimden başkasını görmüyorum diyen ve makamında oturan o sofinin nutkunu dinleme. Zira o, bütün anlattığım zorlukları çektikten sonra bu sözü söylemiştir. Bu sebeple sen de, işi olmayanlar gibi hareket etmelisin.

Musahabete, yani dostluklara gelince: Bir Mürid için en zor şey budur. Çünkü bu yolda yürüyen kişi bütün alışkanlıklarını ve güzel şeylerini bırakmış olur. Dostluk ise bir münasebete ve yakınlığa dayanacağından, bu dostluklardan ayrılma ve alışkanlıkları bırakma, o meclislerden uzaklaşma, insana üzüntü ve acı vereceği cihetle zordur. Allaha halvette ve insanlardan uzaklaşmada bulunan kişi, evet o yalnız başına kalmıştır demektir. Allahla birlikte değildir. Kendini Allahla birlikte sanar. En iyisi, Müridin dostlarıyle dostluklardan uzaklaşarak kendini Mürşidinin emrine bağlaması lâzımdır. Hatta mürşidinin talebelerinden olsa dahi dost edinmemelidir. Mürşidin emri olmadan onlarla birlikte dahi oturmamalıdır.

Böylece Mürid vahşi bir hayvan gibi kendine benziyenlerle olmalıdır. Allahla ünsiyyet ve yakınlık kurmalıdır. Allahı anmayı arttırmalıdır. Kimse ile oturmamalı ve ne de yatıp kalkmalıdır.

Şayet dostlarıyle buluşursa, kendini onlarla değil, yalnız Mürşidiyle sohbet ettiğini düşünmelidir. Şayet o toplantıda Mürşidinin yokluğu onu içten üzdüğünü his ederse, o dost meclisinden kendini çek-

meli, bu düşünce onu kovalıyorsa oradan kaçmalıdır Bu haller giyeceğinde dahi olmalıdır. Meselâ «Elbisesi hoşuna gitmeye başlarsa, derhal onu satmalı, bir diğerini satın almalıdır. Şayet satmazsa onu birine vermelidir. Şayet yerini sever ondan hoşlanırsa onu değiştirmeli. Bu âlemde tek başına kaldığı hissi doğuncaya kadar, kendinde kalbini alacak ve oyalayacak bir şey bırakmamalıdır.»

Şunu iyice bilmek icab eder ki! Hak Taâlâdan gayrisine yakınlık duyan bir kalpte Allah kendini göstermez. O, kalpte de hiç bir zaman görünmez. Eğer Mürşidi onun doktoru olmasaydı, Müridin vücuduna ariz olan illet onun ölümüne yol açardı. Bu sebeple Mürşidinin yanında oturması doğru olmaz. Yalnız ona yakın olmak, onunla ünsiyet etmek için, bazan onunla birlikte edep ve tevazula oturur.

Şayet Mürid bu suretle Mürşidine yakınlık duyarsa, yolu uzamış olur. Ondan özür diler, illetinden kurtulması ağırlaşır. Bunun sebebi onunla birlikte olmasıdır.

Mürşidin talebesiyle olan münasebeti ve gayesi: Talebesinin kalbini her vakıt için zikir ile, huzur için de yenilendiğini görmek arzusudur.

Müri dbir kimse ile bir iş için, bir zaman ölçüsünde buluşmak isterse mürşidine söylemezse ve mürşidi de bu sebepten onu üzüntülü görürse, artık Mürşidine karşı o talebenin kalbi açılmış olduğunu ve kendisine itina ile bağlandığını anlar.

Müridin kişilerle olan muaşereti, ihtiyari olarak yumuşaklıkla kerem ve cömertlikle, gönül alçaklığıyle, onlardan gerçekleri istememek, faziletin onlarda olduğunu kendinin onlarda hiç bir hakkı olmadığını anlatıp söylemektir. İşte bu illetlerin bulunması sebebiyle müride, kişilerle dostluğu ve ahbaplığı bırakmasını emretmiştik. Dostluğun karşılıklı olarak birbiri üzerinde bir hukuku vardır ki bunu ödemek icab eder. Bunu ödemeye kalkan Mürid, Allaha karşı olan borcunu dostluğunu, hukukunu ödeyemez bir hale gelir. Şayet kendisi bu yönden iyi yetişmemiş zayıf ise artık kimseye görünmeden kaçması daha hayırlı olur.

Şayet dostların senin bu davranışını zem ediyorlarsa hak etmişsindir demektir. Şayet senin hakkında iyi söylüyorlarsa, kendi sıfatları onların yerine senin hakkında konuşmuştur demektir. Allahü zülcelâl böyle olanlardan senin durumunu saklar. Şâyet onlara senin durumunu açıklayıp göstterseydi onu kötü görmüş olurlardı. Senin hakkında iyi söyleseler dahi sen bu sözlere sevinme.

Mescidlere gidip gelme adabına gelince: Müridin hareketi kısa ve az olmalıdır. Çok hareket dağıtıcıdır. Bu sebeple müridin yapacağı yolculuğa mani olduk.

Namaz için bir mescide gidiyorsa veya bir zaruret dolayısıyle bir yere gidilirse, sağa sola bakmamalıdır. Gözü önünde olmalı basacağı yere bakmalıdır. Yolda daimi zikirle uğraşmalıdır. Selâm verenlerin selâmını almalıdır. Kimse ile durmamalı, kimseye hal ve hatır için, nasılsınız, iyimisiniz? diye bir şey sormamalıdır. Özellikle buna dikkat etmelidir. Çünkü bizde bu adet çok zordur.

Yolda yürümeyi engelliyen bir şey varsa (taş ve diken gibi) kaldırıp bir yana koymalıdır. Yerde bir nimet parçası görürse, onu hemen kaldırmalı ve yüksekçe bir deliğe koymalı, ayak altında ezilmesine

mani olmalıdır. Sapığı irşad etmeli, zayıfı seçmeli, ağır olanı yüklenmelidir. Müridin yolda giderken yapması zaruri olan şeyler bunlardır.

Şayet selâm vermek icab ederse, dünyada ve göklerde bulunan her salih kula o makamda selâm vermelidir. Onlarda sana bu selâmın karşılığını yapacaklardır. Koşarak hızlıca yürümemeli, yolda yorulur ve elinde de bir şey varsa, giden gelenin yolunu bozmamak üzere bir kenara çekilir dinlenirsin.

Sema meclislerine şeyhinden veya mürşidinden izin almadan gitmemelisin. Şâyet Mürşidin sana oraya gitmen için müsaade ve izin vermiş ise, orada hazır bulunur, semaa kalkmazsın. Zikirle meşgul olursun. Çünkü zikir şiir ve sözden daha hayırlıdır. Ancak orada şevk ve muhabbet yönünden şiir okunur diye konuşur geçersin. İnsan bu gibi sema meclisinde bu güzel şeyleri duyunca nefis zevkten sallanmaya başlar, bu da sana bir davet gibi gelir.

Şayet konuşan kişi ölü mhakkında bir şiir söylüyorsa, bununla seni korkuya iç sıkıntısına, kedere, ağlamaya, cehennemi anmaya, yaşantının geçtiğine, ölümün dehşetine, hesap gününe, kısasa, durak yerlerini düşünmeye yöneltir. Onu iyice dinlersin.

Bunları ne için söylediğini düşün. Seni hislerinde nuzaklaştırmak gayesiyle bunları söylediğini anlar, kalkar isen, bu kıyamın kendin için değildir. Seni yerinden kaldıran hislerindir. Ne vakıt kendi hislerine dönersen o an için otur ve eski davranışına ve eski haline geç.

Sema'da hareket hali, itidal yolundan ayrılma ve sapmadır. Bu da maksada göre değişir. Şayet hareket halinde isen ve bunu his ediyorsan, senin bu hareketin aşağıya doğrudur. Yani yukarıdan aşağıya

inen kişi gibidir. Bu iniş böylece devam ederse, insan kendini *(Sicin)* de yani yedi kat yerin altındaki cehennemde bulur. Şâyet kendinden geçmiş bütün hislerinden sıyrılmış yok olmuş bir hal ile hareket ediyorsan gerçekten Allah uğrunda yok olup gidersin. Bu durumun Hak Azametinin kalbini doldurmuş olmasından ileri gelmiş demektir. Sen o vakit ya cennettesin veya cehennemdesin, fakat bu hareketin ulvi olduğu için yukarı âlemde karar kılmış olursun.

Şayet zevcen olduğu halde bir sevgili veya bir kötülük uğrunda kirlenir yok olursan, bu hareketinle kendini cehennemde bulursun. Çünkü bulunduğun durum doğru ise de ancak bu, bozulup fasid olmuştur. Seni görenler Allah uğrunda fani olduğunu kanaatına varırlar. Halbuki bu böyle olmamıştır. Bu sebeple sema meclislerine gitmekten sakınmalısın.

Dostluk ve ahbaplığa ihtiyaç his edersen, doğru salih kişilerle dost olmaya bak. Ta ki Mürşidini veya Şeyhini bulasın. Şayet aradığın bu iyi kişileri şehirlerde bulamazsan, onları harap mescidlerde aramaya bak. Çünkü onlar, bu harap mescidler, dağların tepelerinde veya derin vadilerde olsa dahi onu arar bulurlar. Şayet onlarla birlikte bulunmaya karar vermiş isen o mescidlerdeki namazını ve namaz vakitlerini kaçırmamaya dikkat etmelisin.

Müridlerin en beceriksizi namaz kamet edilirken mescide varandır. Şayet sen böyle olursan işi büsbütün ihmal etmişsin demektir ve oradakilerden sayılmazsın. Çünkü ya bir tekbire yetişememişsin veya bir rek'atı kaşırmışsındır.

Artık bu konu üzerinde konuşmamalı, artık bu senin üzerinde bir amme hükmünü almış demektir.

İşte bu gibiler imanlarından dürtülmüşlerdir. Bu sebeple Allaha tövbe etmelisin.

Namaz için bir mescide devam etmemeli, namazda hep ayni sırada durmamalı, bir yerde mekân kılmamalıdır. Değişik mescid ve sıralarda namaz kılmalı, Allaha her an için tövbe ve istiğfarda bulunmalıdır.

(Tahattur). hatırlamalara ve düşüncelere gelince: Şunu bil ki! Fakirlerle arkadaşlık eder, onlara hizmet edersen, onları işlerini görürsen, o yönde aklına gelen bir şeyi red etme. Çünkü onları düşünmen, yani hatırlaman, onlardan sana gelen manevi elçiler demektir. Bu hatır elçilerini nasıl ve niçin red edeceksin? Böylece onlar için aklına gelenleri yaparsın. Onların elbiselerini yıka. Yemeklerini pişir. Bu ve buna benzer şeylerle onları faydalandırmaya bak. Çünkü sadık ve doğru olan yoksulların hatırlarına her şey gelir. Fakat onların nefisleriyle olan cihadları onları kötü düşünmeden men eder. Buna da sebep şehveti için kendi nefsine bir çaba göstermesin diye nefsiyle savaşır. Sebep de budur.

Halbuki Hak Taâlâ onların doğruluğuna karşılık her iki emri bir araya toplamak ister, işte o vakit senin nefsine onların hatırladığı şeyleri getirir. Sen de hemen kalkar hatırladığın o şeyi alır, onlara götürürsün. Böylece onlarda nefsi cihadlarının meyvelerini almış olurlar. Sen de onları hatırlamakla doğruluğunu göstermiş olursun.

Acaba bu amelinle bir sevap kazanmış mısın? Bu iyilikten sana bir mükâfat var mıdır? Cevabı hayırdır. Sana bu hatırlamaların bir ecir ve sevabı yoktur. Yapmış olduğun bir hayır işini küçük görmemelisin. İşte bu yol, yani tasavvuf yolu kazançlar yoludur. Allahı kahretmeye çalışanlar kahrolmuş olur.

Burada 4 şey vardır ki bunları kendi nefsinde toplayan ve yapan diğer bütün hayır işlerinde de başarılı olur. Bu dört şey şunlardır:

1 — Fukaraya hizmet
2 — Kalb selâmeti
3 — Müslümanlara duâ
4 — Gıybet yapmamaktır.

İşte sen de, nefsinle bunlarla birlikte olmalısın. Hatırlamalar yönünden Müridin başlangıçtaki hatırlamaları red edilir. Bu geri çevirme işi hak yönünden ve halk yönünden olur.

Burada Müride düşen şey şudur ki, kendisine kötü demesinler diye insanlara selâm vermeye çelışmasıdır. Şayet sen doğru isen, adet üzere ileriyi gören, gözün varsa hatırın sayılıyorsa ve şahsi tecrübelerin varsa, biri hakkında sana kötü bir düşünce gelirse, bunun şeytandan geldiğini bil ve onun şerrinden Allaha tövbe ederek ona sığın. Allahtan var ettiği alem için, içinin tazelenmesini iste. Çünkü onların kötülükleri seni uğraşdırmıştır. Zira şeytan seni yuvarlamaya yormaya çalışır. Senin yalanlarının doğruluğunu tasdik eder yani doğrular. Sana hainlik yapmak için ummadığın ikramda bulunur, bundan dolayı ondan kendini korumaya bak. Onun ayağını ancak Allahı anmakla kesebilirsin. Sen gerçekten yana bulunduğun sürece o da senden uzaktır.

Allahın izniyle kitabımız burada son bulmuştur.

MÜTERCİMİN SON SÖZÜ

Bu kitab Arapça aslından ve yine Arapça olarak Ahmed bin İsa Elkari tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi: 945 Hicri senesinin Ramazan Ayının 7 nci Salı günü, tamamlanmıştır. Milâdi 1539 senesi 21 Ocak.

447 sene önce istinsah edilen bu kitabı Allahın izniyle, imkân nisbetinde asla sadık kalarak bugünkü Türkçemize tercüme etmiş bulunuyorum. Tasavvuf yolunda meraklı Müslüman kardeşlerime bir hizmette bulundumsa, ne mutlu bana. Çünkü bu çapı ufak anlamı geniş kitab, yazıldığı günden bu yana ilk olarak Türkçeye çevrilmiştir. Bu sebeple bu kitabın tasavvuf meraklıları yönünden sevileceğini umuyorum, yazı ve gerek anlamda olacak veya görülecek hatalarımın affını diler, kötü düşünenlerin şerrinden Allaha sığınırım.

Tercemeye başladığım tarih: 1 Ramazan 1392 Hicri — 8 Ekim 1972 Miladi.

Tercemenin hitam tarihi: 28 Şevval 1392 Hicri — 6 Aralık 1972 Miladi.

MÜTERCİMİN DİĞER TERCEME KİTAPLARI

1 — Fütuhatı Mekkiye *(Muhiddin Arabi)*. Mütercimin hayat hikâyesi bu kitabın ön sözündedir.

2 — Kelile ile Dimne *(Beydeba)*. İbni Mukaff a'-dan terceme. Üçüncü baskısı çıkmıştır.

3 — Mükaşefetül Kulup *(İmam Gazali)*'den terceme. Noksansız olarak basılmakta.

4 — Esmarüttevarih *(Tarih Meyveleri)* Hazreti Adem'den, Sultan II. Hamid'e kadar basılmakta.

5 — İlâhi Tedbirler *(Muhiddin Arabi)* Terceme

6 — Uhudül-Kübra-İmam Şarani basılmakta.